

BEZDĚČNÁ CESTA OKOLO SVĚTA

Ähnliche Possen wie der „Weltumsegler wider Willen“, die mit geringen geschickt angebrachten Umänderungen als Ausstattungsstücke für die Arena zu wahren Zugstücken werden können, sollten von dem Repertoire der böhmischen Bühne während der Wintersaison gänzlich ausgeschlossen werden, hingegen verzichten wir gerne für den Sommer auf Konversationsstücke in der Arena. Daß diese getroffene Wahl dem Benefizianten durch unvorhergesehene Zufälle geboten wurde (Hr. Brava wollte ursprünglich die Oper „Oldřich a Božena“ zu seiner Benefizvorstellung geben; die Erkrankung des Hrn. Lukes aber verhinderte dies), ist nur zu beklagen, und wenn auch Hr. Brava ein volles Haus machte, so ist dies weniger das Verdienst der Zugkraft des Stückes, als vielmehr die Beliebtheit des Benefizianten. Trotz allem unterhielt sich das Publikum recht gut, da die drastische Komik der Hrn. Sekyra und Kaška mit ihrer lokalen Färbung stets die Lachmuskeln eines großen Teils der Zuschauer lebhaft in Anspruch nimmt. Übrigens würden wir uns wohl des Referates diesmal gänzlich enthoben haben, hätte Hr. Lukes nicht durch den Vortrag mehrerer böhmischen Nationallieder und sein Abschied von dem böhmischen Publikum eine höhere Weihe der gestrigen Nachmittagsvorstellung gegeben. Auch diesmal bewies Hr. Lukes, welche lyrische Kraft unsere Bühne und welchen eklatanten Liedersänger unsere Konzertsäle an ihm verlieren. Hr. Lukes sang mehrere bekanntere Piecen, die uns noch aus den Zeiten einer Schäfer und eines Ander im besten Andenken geblieben, und blieb hinter diesem Herrn nicht zurück. Besonders exzellierte derselbe durch den gefühlvollen und exak-

hinreichenden Kräften anvertraut werden konnten. Don Carlos ist Hrn. Šimanovský's beste Leistung. Wenn auch in den ersten Akten mehr Natürlichkeit und weniger Pathos angezeigt erscheint und daher die einzelnen Szenen, mit Ausnahme jener, zwischen Don Carlos und Alba, in der Hr. Šimanovský die Stimmung lange Zeit hindurch unterdrückter und dann plötzlich mit Gewalt losbrechender Gereiztheit treffend darzustellen wußte, nicht zur vollen Geltung gebracht wurden, so hat die viel Kraft und Ausdruck erfordernde Kerkerzene durch ihre Gelungenheit gewiß den Eindruck etwaiger früherer Mängel gänzlich überwogen. Hrn. Kolár's Marquis Posa ist eine herrliche Figur; mittelalterliche markige Ritterlichkeit und die idealen Anschauungen einer für diese Ideale noch allzugrünen Zeit verbindet Hr. Kolár zu einem vollkommen in allen seinen Details abgerundeten Ganzen. Die Szene mit der Königin im 4. Akte ist davon der gehobenste Moment. König Philip war in Hrn. Chauers Händen. Wir bemerken nur, daß Hr. Chauer, obzwar diese Leistung eine seiner schwächsten, sich durch maßvolles Spiel dennoch über manche gefährliche Klippen hinauszuhelfen wußte. — Die Besetzung der weiblichen Partien erlitt durch irgendeinen Umstand eine Abänderung, die nicht zugunsten des Ganzen ausfiel. Wenn auch Fr. Peška (Eboli) in ihrer schwierigen Aufgabe, besonders aber in den beiden Szenen mit Carlos effektuierte, so bewirkte der Umstand, daß die Königin von Frl. Lipš dargestellt werden mußte, und bei dieser schon das schwache Organ für diese tragische Heldin unzureichend ist, eine unangenehme Störung. Da wir Fr. Kolár am Freitag in der „Adrienne“ gesehen, so konnte wohl nicht Krankheit hindernd dazwischen getreten sein und das Gerücht, daß Fr. Kolár nur aus Furcht vor dem noch nicht eingeübten neuen Souffleur ihre Rolle remittiert, gewinnt an Begründung. Derartige Experimente könnten jedoch, wenn wiederholt, unangenehme Rückwirkungen haben. Dieser Verhältnisse wegen muß man über die fast improvisierte Leistung der Fr. Peška ein nur noch günstigeres Urteil fällen. Frl. Lipš tat trotz ihrer unzureichenden materiellen Mittel das Mög-

licher durch Fr. Kolár hätte vertreten werden können, eine gut getroffene. Hr. Šimanovský gab die beiden Brüder. Wir gestehen mit Vergnügen, daß er, soweit es an ihm lag, die verschieden angelegten Charaktere derselben zur Geltung zu bringen, dazu durch maßvolles Spiel und geschickte Handhabung seiner vorzüglichen Mittel das Möglichste tat. Wenn wir die Damen Fr. Peška und Frl. Lipš, dann die Herren Kolár und Pokorný als Träger zweiter Rolle nennen, so ist schon dadurch das Zeugnis einer sorgsamten Aufführung und guten Zusammenspiels gegeben.

-a.

TAGESBOTE AUS BÖHMEN 31. července 185

LISTY O LEDAČEM

I

Je to až k smíchu — nebo až k pláči, jak se komu líbí, že přikládáme takovou důležitost svým odpoledním divadelním představením. Ku zlosti to nesmí být, poněvadž by se zlost s kardinálními ctnostmi našeho národa, k nimž každý privilegovaně moudrý mírnost čítá, nesrovnávala. Jedno představení za týden (někdy i to ne) pro celý národ, jenž ve svém hlavním městě větší část svých inteligentních sil chová, jemuž se něco o duševním pokroku zdá a jenž myslí, že se dosti snažně po nějakém duševním pojítku ohlíží! Každému ostatně jen tolik, mnoho-li hladu cítí.

Praha jest a zůstane střediskem národního ruchu. Ve větším městě přirozeným způsobem spíše každý více stejně smýšlejících nalezne; kde je však věc ještě jako v počátcích, vyhledávají její přívrženci tím spíše jeden druhého, hledí se každý uvědomělý k soudruhům svým přiřadit a známo jest, jaké blahodějné následky ústní sdílení se míti může. Zvláště pak

pro naši mládež, jež kvůli svému vzdělání v Praze se soustřeďuje a již tak mnohá učeliště a ústavy umělecké zde otevřeny jsou, jest ústní sdílení se zvláště důležitým a milým momentem. Mládež nemá prsa ještě chlebovou kůrou zatarasena a béře vřelý podíl v každé třeba sebenepatrnější novince. Místnosti Čtenářského spolku, učební síně, veřejné lokality se svým výborem časopisů nejen nás se týkajících, ale i širšího oboru se domáhajících poskytují dostatečnou příležitost, aby studující sobě o věcech literárních pohovořili, své soudy a náhledy vyměňovali, k tomu neb onomu směru se přidali a mnohým literárním klepem, hlavním to fermentem naší literatury, se potěšili. Matice česká, jejížto sídlo taktéž Praha jest, nemá více té důležitosti pro českou literaturu, jakou dříve měla, ač jí velikou důležitost žádným způsobem upírati nechceme a jen větší živosti přejeme; zato však vzrostla činnost jednotlivých nakladatelů a rozmnožil se počet našich časopisů (žurnalistika česká mimo Prahu více živoří než žije), ve kterýchž mladší síly se zkoušeti mohou. Studujícímu pražskému tím spíše podána možnost, aby literárně vystoupil. Kněhkupectví naše jsou taktéž (ač to platí více o německých a míchaných firmách než o pouze českých) mnohem podnikavější a bystřejší než dříve, přičemž je značný počet pražských tiskáren podporuje.

To vše, ač v jiných, někdy obmezenějších, někdy větších rozměrech, slouží též rozvinování se německého živlu a závoděním obou národností taktéž mnoho dobrého už na světlo se vyvedlo; co nám však zcela zvláštní jest a nás úplně charakterisuje, jsou naše *odpolední divadelní představení*.

Česká hra shromáždí vždy (vyjímaje hry pouze od direktí vycházející a nejvíce ledabylo volené i provedené) četné publikum. Nechtě sobě jen někdo tlačení se u kasy krátce před počátkem všimne, bédování pozdě příšlých poslouchá a k německému hubování kasíra svou pozornost obrátí! Nepřijde-li záhy, musí třeba až za sloupy parketními stát a sluchem sobě vynahradiť, čeho zrakem nedostihne. Mnohý sem přichází kvůli „*zabití odpůldne*“, mnohý už „*ze zvyku*“, mnohý co „*milovník divadla*“, studující mládež a mnoho starších „*kvůli věci, estetické pochoutce, původní novince a — že je to české*“ atd.

Těmi okolnostmi se také stává, že je obecenstvo ve všech částech divadla, vyjímaje snad parket a poslední galerii, dosti míchané a všechny třídy českého obecenstva vůbec reprezentující. Nechtě nikdo nevytýká, že vidí vždy jedny a tytéž tváře; i německá představení mají skoro veskrz své „habitués“, a kdo seznal obecenstvo jednoho večera, zvláště při benefici, zná i všech ostatních. Což ostatně z toho, že na jistých sedadlech vždy známé tváře nalezneme, a že když někoho: „*Pane, měl bych vás znát!*“ oslovíme, on nám odpoví: „*Vidíváme se každou neděli v českém divadle!*“ ?

Největší zásluhu o naplnění divadla si získá ovšem vždy beneficiant sám, jednaje pro svůj zisk. Číslovaná sedadla a lóže musí zvanými hosty obsadit a práci tu mu věru závidět nemusíme. Jak často vejde s poklonou k měšťanovi, jenž ho buď povrchními, někdy i urážlivými slovy odbude, buď sám na pohovce leže a zovoucího ani k posezení nevybízeje jemu čas ukrádá líným vypravováním, že „nejraději v neděli se po pečení napije a sobě pak trochu pospí. — Člověk se příliš beztoho v týdnu napracuje, než aby v neděli ještě k tomu do divadla šel!“ — Není však přece radno, aby se beneficiant bez zvaní obešel. Náš měšťan se málokdy o něco stará, co mu do domu nepříjde. Často jsem slyšel: „Tak?! Ten časopis už vychází třetí rok? Jakž jsem to mohl vědět, když mně ho nikdo neposlal?“ Ti a podobní lidé museli by se teprve dlouho zvykat, aby i beze zvaní do divadla přišli, a beneficiant, jehož příjmy hlavně od naplněného divadla závisí, věru nemůže teprve zkouškám se podrobit.

Druhá starost beneficiantova jest, aby si zaopatřil takové kusy, které i nezvanou část obecenstva samy sezvati dovedou, dosti na čase jsou, všem třídám obecenstva zadostučiní a — zároveň mnoho nestojí. Všem těm požadavkům zadostučinit není tak lehké a byla posud jediná sezóna, která všem stranám se stejně zavděčila, to sezóna předloňská, jež nám Shakespeara předvedla. Shakespeare byl svým jmenem vzdělanější třídě drahým a působil svou rázností, svěžestí a přirozeností i na většinu. Obyčejně volí beneficiant nějaký kus některého vyhlášeného klasika — (vyhlášenost působí zvláště u vzdělané

třídy mnoho). Je-li už přeložen, dá se „v novém vzdělání“, není-li, přeloží se na zakázku často dosti špatně a stojí to nějakou dvacítku aneb ještě méně. Někdy sobě obecenstvo libuje v menších veselohrách; dvě neb tři jednoaktové hry po pětce aneb něco už staršího s tanci a živými obrazy pak také dobře poslouží. Dost často jsem slýchal bédování jednotlivců, že si herci příliš často ku svým beneficím frašky volí, obecenstvo se prý zvláště vídeňskými fraškami ve své krasochuti pokazí atd. Mám přílišnou důvěru ve zdravý soud našeho lidu, jako vůbec každé většiny, než abych podobné lamentací přisvědčil. Jediné, co se proti fraškám uvéstí dá, jest to, že jsou české hry na malý počet obmezeny, a že by se tedy mohlo snad něco platnějšího substituovat. Změna však musí být a jest všem třídám obecenstva milá. A což by měla také na příklad naše lokální zpěvačka, co náš komik volit, ne-li frašku? U chóru a baletu taktéž musí převládat láce nad vkusem, a fraška s tanci aneb ledabylo mezi akty umístěnými písničkami je to nejlacinější, co může být. Hlavní studium požaduje také titul. Necht' časopisy píšou cokoliv proti jarmarečným nadpisům, oustní odpověď zní přece vždy: „Galerie by byla prázdná,“ a estetika musí umlknout.

Aby se objednávaly hry časové, jimiž by se nejspíše působit mohlo, z více příčin se ani nepomyslí. Vůbec se obmezuje působení našeho divadla více jen na zábavu než na něco vyššího. Obor jeho činnosti jest tuze skrovný, kde se o vzdělání obecenstva, první úlohu každého divadla jedná. Neprovozují se vždy dobré věci, a provozují-li, zajisté málokdy dobře, necht' už je vina na režii nebo na nedostatku sil. A kde by i síly dostačily, nebývá vždy dobrá vůle. Někteří herci uvykli rozdělovat úlohy na takové, „z kterých se ničeho udělat nedá“, a na takové, „které se samy hrajou“. Při prvních, tak rozumou ti páni, škoda každé práce, při druhých jsou velmi krásné a významné frázi, pěkně vypracované charaktery, dobré efekty, plynň dialog — „Nač práce? Více už do toho nepřivedeme!“ — Herci naši jsou sobě (vyjímaje málokterého) své úlohy tak málo vědomi, že se ani gramatice neučí, často nejsměšnější věci propovědí a pak se tomu ještě sami na jevišti smějou. Na-

máhají-li se ale, aby skutečně „vyšší češtinou“ mluvili, stává se snažení jejich, nemajíc základu, samými „jého, jému“ atd. ještě směšnějším.

Takový je ústav, jenž Čechy jednou za týden shromažďuje, jim příležitost dává, aby se ukazovali a jeden druhého viděli, aby se vzdělávali atd. atd.

Ocenění jednotlivých sil našeho divadla sobě ponechávám pro list druhý.

II

Schází ještě dosti mnoho potřebných sil, než abychom říci mohli, že naše české herectvo úplné jest. Jednotlivé úlohy bývají často nedostatečně obsazeny; dávají se hercům, k jejichžto oboru přísně vzato nenáležejí a jejichžto schopností jen částečně přiměřeny jsou; není pak ovšem divu, když provedení úloh takových málo uspokojuje. K tomu jest ještě značný počet našich herců taktéž při německých představeních zaměstnán a myslím, že snad i to při rozdávání úloh poněkud alespoň vadí. Jest sice pravda, že málokdy tito herci při představeních německých znamenitou úlohu obdrží, třeba jednotlivci taktéž u rigorosního německého publikum své nadání osvědčit dovedli; ale publikum německého divadla jest mnohem přísnější než české, a kdo nestojí už skoro na výši dramatického umění, nesmí se opovážit, aby nedbale hrál aneb snad docela své úlohy neznal. Německá divadelní kritika má také větší váhy proto, že její orgány, německé žurnály v Praze, taktéž větší váhy mají než české, a kárá-li, zabolí to více, protože i direktci si toho více všimati musí. Že herci sobě z českých kritik mnoho nedělají, jest už z toho zřejmo, že vzdor vší lamentací ani poctivé češtiny se nedomáhají. K německým úlohám třeba tedy větší pilnosti přikládat, české se přece jakž takž odbudou. A vzdor neúplnosti hereckých sil, neúplnosti to takové, že už herce uznáváme, když „ničeho nepokazí“, vzdor mnohým jiným překážkám vyplývajícím z poměrů českého divadla vůbec dočkali jsme se přece už takových představení, že je s použitím jen malé hyperbole vzornými

nazvat můžeme. Nemáme ovšem mnoho podobných představení, jakým bylo první provedení „Koriolána“ v naší shakespearovské sezóně, provedení to takové, že i německému divadlu mohlo vzorem býti; jest však viditelno ze všeho, že při dobrém vedení záležitostí režijních, při dobré vůli veškerého herectva mnoho se provésti dá.

Jednotlivé eminentní síly dovedou často více než suma sil dosti dobrých sice, ale přece jen zase dosti prostředních. Mezi našimi dámami jest zvláště paní *Kolárová* silou takovou, že často jediným sloupem celého představení se státi musila. U paní Kolárové, jíž i publikum německé sobě dle velkých zásluh váží, lze vždy snahu viděti, aby něco, pokud vůbec možná, dokonalého dovedla. Rutinou u nás nevšední jsouc ozbrojena přece všechnu píli k úlohám svým přikládá a nehřeší na lásku obecenstva už za tou příčinou, že jí nezkalená pověst nad okamžité pohodlí milá jest. Veliký duševní fond požadující tragédie i lehká, bohatou rutinu žádající veselohra mají v ní sloup pevný, an i důmysl i vybroušenost a píle ji podporují. Úlohy mladších milovnic postoupila paní Kolárová mladší herečce slečně *Heintzové*, která vším vládne, aby toto místo čestně zaujímala. Příjemný zevnějšek, lahodný a dojemný orgán, patrné schopnosti a pilnost, začátečníci každé ovšem nejvyš potřebná, ubezpečily nás, že veliké naděje zde chovati můžeme. Bohužel máme slečnu Heintzovu dříve ztratit, než své naděje v plné míře uskutečněny uvidíme. Jejím odchodem ztratíme více, než se při vší snaze ostatních sil nahraditi dá. Z mladších dám zbývá nám pak jen paní *Pešková*. Obor činnosti této pilné herečky jest však zcela jiný než předešlých. Kde roztomilého dívčího humoru zapotřebí, kde tklivá naivnost na obecenstvo působiti má, jest paní Pešková zúplna na svém místě a nemine se nikdy s účinkem ani s uznáním. Obor její jest hlavně veselohra a škoda jen, že repertoár náš ji dostatečně přiměřenými úlohami posud zásobiti nemohl. Ovšem musí i paní Pešková často vypomoci v úlohách, jež jí nepřináležejí; kritika se musí ale přiznat, že i tenkráte pilností svou dosti slušných výsledků docílí. Pro episodní role máme konečně slečnu *Lipšovu*, která slabšími jen prostředky vládnouc přece zcela dostačí.

Hlavní osobou každé společnosti herecké jest zastupitel úloh charakterních. Nedostačí zde už toliko nadání přirozené a rutina; obě tyto pěkné a nevyhnutelně potřebné vlastnosti musí se ještě s všeobecnou vzdělaností, s dobře zažitými vědomostmi spojit, aby úloha čestně vykonána byla. Z trojice těchto požadavků neschází panu *Kolárovi* staršímu žádný, často ale dobrá vůle ku použití jich. Viděli jsme zajisté už mnoho úloh tohoto herce, jež znamenitě provedl; ještě více však takových, v nichž ani skromný díl toho nedosáhnul, čeho dosáhnouti mohl. Všeobecné pojetí úlohy (jen tenkrát ne, když přeháněti chce) jest u pana Kolára vždy dobré, schází však velmi často rázné, až do podrobností vypracované provedení. Vzdělanému herci není těžko, aby se ve všeobecnou povahu svého hrdiny vmyslil; aby ji ale do podrobností vypracoval a tím se stereotypnosti vyhnul, aby každé slovo, každé hnutí samostatným, celkem dobře odůvodněným a s ním vždy harmonujícím členem učinil, aby každá pronešená myšlenka, každý čin na jevišti ne co spisovatelem dramatu vyslovený a uzpůsobený, ale co přirozeně se vyvinující, co okamžitě nutný se objevil, musí herec pilné studium přiložiti. Vzdor všemu uznávání pana Kolára nemůžeme tvrditi, že by sobě často dostatečnou práci bral. Často se stává, že úlohu ovšem dobře pochopiv s textem hrdinské zápasu svádí, se podřiká, neartikulovanými zvuky mezery vyplňuje a následovně mnohý detail teprve na jevišti právě stávající situací přizpůsobiti hledí. Menší a některé větší úlohy z oboru charakterního převzal už pan *Kolár* mladší. Zevnějšek vždy starostlivě a charakteristicky upravený pomáhá mu při úlohách seriesních tak výdatně, že se pojetí a provedení jen málokdy šablonovitým býti zdá. Hlavní síla pana Kolára leží však v šarži, buďsi salónní, buďsi jiné. V tomto oboru dokázal už mnoho dobrého a pro konverzační kusy jest hercem zcela slušným. O pilnosti páně Kolárově se tak mnoho chvalného v rozdílných listech namluvilo, že proti tomu ničeho říci nechceme. Že herec tento mladý, a tedy ještě čas k rozvinu svého nadání mající poněkud stereotypním způsobem vše posud provádí, odstraní se časem. Zakládá se okolnost tato také více ve přechvatném způsobu mluvení než v něčem

jiném. — Pro úlohy mladších hrdin a milovníků máme pana *Šimanovského*. Velmi příjemný a mocný orgán, jakož i šťastně uzpůsobený zevnějšek činí herce toho k úlohám jemu určeným zvláště způsobilého. Při dramatech nad jiné idealisujících, kde afekty nejvyššího možného stupně docházejí a zvláštního fondu materiálních prostředků požadují, dovede pan Šimanovský znamenitého účinku docílit. Jeho orgán zazvoní pak jako jasný kov, dovede ohebností svou, jakož i svou vyrovnaností mistrovské recitativy a působí často záchvatně na posluchačstvo. Nezdá se však, že by pan Šimanovský mnohem dále myslil a svým časem i jinak prospěti a v poněkud jiný obor vstoupiti hodlal. Lpít tak dalece na zevnějším, že při afektuplnějších místech i celým tělem zatřásá způsobem, jakým obyčejně koloraturní zpěvačky sobě počínají. Málokdy podaří se mu, aby dobře charakterisoval; obyčejně sobě přejeme, aby kde charakterisuje, raději obyčejným svým způsobem pokračoval. Ostatně jest pan Šimanovský nejsvědomitější ze všech herců, co se týká učení se úlohám, a nepamatujeme se, že by se byl proti obecenstvu v tom ohledu kdy prohřešil. — Pro čistě národní veselohru máme sílu neocenitelnou v panu *Kaškovi*. Komik tento, nadán jsa bohatým fondem přirozené a zdravé komiky, počíná sobě vždy se stejnou rázností a obecenstvo se právem vždy už zaraduje, když vystoupí. Co mimo obor rázné a prostonárodní komiky spadá, podává se obyčejně panu *Sekyrovovi*, jenž co do zevnějška více komiky německé napodobňuje a jen zřídka něco samostatného utvoří. — Starší hrdiny, otce atd., přebírá pan *Chauer*. Iněmecká kritika uznala jeho vytríbenou rutinu a zvláštní schopnost k úlohám poslednějším, a to tím větším právem, an pan Chauer i ve všech svých hrdinách zase spíše otce probleskovati nechává. Výdatně jej podporuje pan *Chramosta*, herec to rutinovaný, jehož všestranně upotřebiti možno. — Pro úlohy episodní jsou pánové *Lapil*, *Polák* a jiní; poslednější vážne však posud v některých větším divadlu přímo odporujících manýrách a má ještě dokázati, že zdatně pokračovati dovede.

Ź. N.

Pod tímto nadpisem budeme zahrnovati hlasy své o českých představeních, o ceně provedených kusů, o zásluhách herec-tva, vůbec o všem, co se odpoledních našich představení týká. Jsme přesvědčeni, že nebude nikoho, kdož by nás při tomto posuzování z jednostrannosti nebo ze lži viniti mohl; koho však pravda se zde onde nemile dotkne a pro tu by na nás žehрати chtěl, nezasluhuje povšimnutí. Litujeme, že se hry letošní zimní sezóny už příliš nahromadily, ovšem jen pro tu příčinu, že nemůžeme o každé z nich obšírný referát podat. Článek tohoto čísla by tím přespříliš narostl, čehož už proto třeba není, ano posud právě nic zcela nového aneb obzvlášt-ního vnitřní cenou i provedením se neobjevilo. Můžeme se tedy tím spíše na pouhý přehled obmezit, a co zde zanedbáno, budoucně vynahradiť. — Počátek v Stavovském divadle uči-něn (26. září) Klicperovou, novým vzděláním *neopravenou* fraškou „Hadrián z Římsu“, na kterouž co posvícenská hra (28. září) „Diblík“ následoval. V tomto kuse má pí Pešková tak zajímavou úlohu, že sobě přejeme, abychom vbrzku při opakování hry ji blíže oceniti mohli, ač oblíbená herečka už u kritiky české úplného uznání došla. — Provozování Kolá-rovy tragédie „Don César a spanilá Magelóna“ (3. října) po-skytlo pí Kolárové (Magelóna) při dobré souhře příležitost, aby hned při počátku sezóny svou rutinovanou, dobrou hrou se znovu obecenstvu zavděčila. — Následovaly oblíbené „Obžinky“ (10. října) ve průvodu podivného vzdělání dosti dobré německé veselohry „Dumm und gelehrt“. Česká „Hloupá a učená“ byla i ve své učenosti dosti hloupá a nej-podařenější nesmysly nebyly tam, kde se satirisovat, ale tam, kde se vychvalovat chtělo. Jedině dobrá hra pí Peškové a p. Chramosty učinila ten škvár záživnějším. — Felixe Pyata „Hadrník pařížský“ (17. října) a Körnerův „Zrinský“ (24. října) dovolily pp. Chauerovi a Kolárovi (staršímu), aby

v titulních úlohách vynikli. Doufáme však, že se zastaralého a nudného Zrinského tak brzo zase nedočkáme. — Tři dni po sobě česká představení jest u nás už znamenité faktum. Dostalo se nám jich 31. října, 1. a 2. listopadu, na kterýchžto dnech se Shakespearův „Romeo a Julie“, Kolárova „Monika“ a Raupachova činohra „Mlynář a jeho dítě“ provozovaly. V prvním kuse se ovšem hlavně jednalo o představovatele titulních úloh. P. Šimanovský a sl. Heintzova nerovně obstáli; kdežto Romeo p. Šimanovského co skorem dokonalý se objevil, měla kritika dosti příležitosti, aby při pěkných momentech Julie sl. Heintzovy ještě mnohé slabší vytknula a proti celkovitému provedení ledacos podstatného namitnula.

Monika pí Kolárové jest od dřívějška co skvělá úloha známa; mlynář p. Kolára (mladšího) patří k nejkonsekventněji provedeným figurám téhož umělce. 7. listopadu Kotzebuův „Srnc“ (překlad Hýblův) a živé obrazy dle Rubešovy deklamovánky „Horymírův skok“. Obrazy ty pomáhaly obecenstvu, aby se, roznuděno jsouc špatnou hrou při veselohře, ještě poctivě donudilo; málokdy jsme viděli něco podobně nevkusného a v každém ohledu slabého na jevišti.

Za příčinou odhalení pomníku Radeckého dávala se 15. listopadu cenou poctěná příležitostná hra „Vysloužilci“ od J. J. Kolára, načež známý „Divotvorný klobouk“ večer dovršil. — 21. listopadu provozovalo se konečně i na českém jevišti proslulé německé drama od Brachvogla „Narcis“ (překlad od J. J. Kolára). Drama toto skutečně svou myšlenkovitou hloubkou sensací, jakou po Německu způsobilo, zasluhuje. Hlavní jeho síla zakládá se v duchaplném dialogu, v dovedném líčení nejvyšší rozervanosti, a tedy často překvapujících protiv psychologických a v líčení osob i časů historicky velmi zajímavých. Líčené ty doby byly však zároveň rámcem pro známé francouzské encyklopedisty a skleníkem pro dvorní pikle a diplomatickou hladkost, jakáž se později i ostatní Evropy zmocnila. Okolnosti ty zavedly Brachvogla k roztaženým a vzdor epigramatickému dialogu přece dosti zdlouhavým scénám, kteréž pak v „Babenbercích“ téhož spisovatele ku záhubě básníkově se ještě více rozředily. „Narcis“ žádá i mimo

hlavní úlohy v sebemenších partiích pointovaný přednes, salónní uhlazenost a znamenitou souhru.

Dalo se souditi, že české jeviště těmto požadavkům nedostojí, a obecenstvo se tedy nuditi bude. Jediná pí Kolárová v úloze markýzky Pompadour podala zcela okrouhlý obraz; p. Kolár sobě Narcisem nezískal o dobrou úlohu více, ač nepochybujeme, že by byl zcela s to, aby právě tuto úlohu pochopil a řádně, snad znamenitěji než mnozí z německých, co Narcisové proslulých herců, provedl. Co se překladu týká, nebyl tak uhlazený, jaký od p. Kolára žádati můžeme. — Zcela jinou byla vzdor právě tak četným, ač jiného druhu překážkám souhra při provozování Schillerova „Viléma Tella“ 28. listopadu. Představení to upamatovalo nás na pietní a vzorná představení Shakespearových her na témže jevišti. Škoda jen, že titulní úloha leží mimo obor p. Chauera, jenž starostlivého, obětavého manžela a otce mistrně vylíčil, zato však při momentech mocného švýcarského hrdinu, odhodlaného mstitele svých bratří, kreslících dostáti nemohl. Páni Kolárové (st. i ml.) i p. Šimanovský podporovali výdatně svými vynikajícími úlohami snažení všech ostatních. Překlad (od Josefa Kolára) jest sice hladký, avšak beze vší barvitosti a ráznosti. I neodůvodněné malé odchylky od originálu poněkud vadily. — Chatrné představení Nestroyovy frašky „Karafiátek a rukavička“ (5. prosince) ve sprostém a i méně zdařeného originálu nehodném překladu F. Martince vzbudilo jen politování, že lepší síly se při podobných škvárech namáhati musí. — „Bratři archangelští“ (8. prosince) nás přesvědčili, že p. Šimanovský posud v charakterisování příliš šťastným není. — Ku 12. prosinci připravil beneficiant p. Kolár (mladší) zvláštní pochoutku pro naše obecenstvo. Mimo Fredrovu veselohru „Pan Čapek“ a frašku „Rekrutýrka v Kocourkově“ obstaral totiž tři znamenitá skupení podle nákresů Maixnera, Zillicha a Barvitia, ilustrující báseň Královodvorského rukopisu „Jaroslav“. Báseň samu přednášel výtečně p. Kolár (starší). První dvě jednotlivé hry podaly beneficiantovi dostatečnou příležitost, aby své nadání pro šarže dosvědčil. — Uzavíráme přehled svůj 19. prosincem, na kterémž se stará fraška „Lumpacivagabundus“

nepodařeně opakovala. Mezi akty zpíval p. Bachmann, jenž se pro čistě lyrické písně příliš nehodí, několik lyrických písní. —

Ĵ. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 1. ledna 1859

Č E S K É D I V A D L O II
(*Egmont — Kryštof a Renáta aj.*)

Zbytečno jest dle našeho mínění dávat kusy bez ohledu na to, dají-li se obsadit čili ne, jen když jsou klasické. Obecenstvo je sice oznámením takové hry přilákáno, nespokojeně se ale vrací. Totéž se stalo při provozování Goethova „Egmonta“. Titulní úloha došla v rukou p. Šimanovského jen prostřední platnosti a rozehrála obecenstvo teprve ku konci. Vilím Oranien nemá ani řádné příležitosti, aby historickou svou pověst odůvodnil, a jediný Alba byl čestně p. Kolárem (starším) obsazen. Ženštiny Goethovy jsou čistě etherickými, ba i zcela pasivními tvory; jsou láskou svou jakoby mlhou od celého ostatního světa odděleny, a kde i činně vystupovati se zdají, objevují se předně jen co zvláštním druhem somnambulismu lásky obklopeny. Jsou to krásní, krátce žijící motýlkové, jejichž jemný pyl méně jemnou rukou snadno setřen bývá. Sl. Heintzova nemůže co začátečnice všem požadavkům při podobné úloze posud zadostučinit. — O Nový rok měla pí Pešková co o svůj příjem příležitost, aby se obecenstvu některými novinkami zavděčila a sobě samé za dobrou hru bohatý potlesk zaopatřila. Dávaly se tři menší kusy, totiž francouzská činohra „Kryštof a Renáta“, původní veselohra „Ženich z hladu“ od Jana Nerudy a Görnerův žert „Převržená slánka — mrzutost v manželství“. Poněvadž pisatel tohoto článku sám při provozování nebyl, podává o druhém kuse zprávu jiného referenta. — 2. ledna objevil se zase „Zaklený

princ“. Titulní úlohu, byvší dříve v rukou p. Kolára staršího, převzal p. Kolár mladší. Bylo by ušlo, kdyby p. Kolár byl něco uměl. Opakování obrazů k „Jaroslavovi Šternberkovi“ i tenkrát hlučně přijato. — P. Sekyra vybral sobě ku svému příjmu (6. ledna) mizernou frašku „Dáblův cop“, kteráž jen virtuosním Treumannem ve Vídni se zalíbiti mohla. — 9. ledna konečně zase jednou se Macháčkovi „Ženiši“ provozovali, veselohra to náležitější k našim nejlepším; bylo by však zapotřebí, aby se místy zkrátila, místy poopravila. Monolog ženicha hrdiny v kryptě jest příliš mdlý a prázdný všech myšlének, jednání třetí se ku konci příliš rozvláčí. Zaroveň se dávala „Rekrutýrka v Kocourkově“ a provozoval se dobře sestavený balet „Polka před soudem“. — Následovaly (16. ledna) „Panoš šibal“ a „Ženských se štítí“. Výsledek prvního kusu závisí hlavně od úlohy panoše, již pí Kolárová se skvělou obratností provedla. Beneficiant p. Kolár (starší) měl v druhém menším kuse příležitost, aby dávno uznanou obratnost v líčení povah znovu dokázal. Podobná příležitost se témuž herci naskytla v Shakespearově veselohře (23. ledna) „Mnoho povyku pro nic za nic“, kdežto sobě skutečně geniálním způsobem počínal. Mimo něho ještě pí Kolárová a p. Kaška velmi krásného výsledku docílili. Překladatel veselohry Jakub Malý překládal věrně, a jak se říká, plnými ústy a od plic. Tím se tomuto spisovateli také přihodilo, že dosti takých triviálních výrazů se vloudilo, jakých by ani nejnepanenštější překladatel nebyl užil.

Ĵ. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 4. února 1859

„Darebák“ patří k tak zvaným charakterním obrazům. Jsou-li takové obrazy *skutečně* charakterní, figury jednotlivé v něm ostře charakterisované, a ne šablonovité, děj rychle se rozvíjející a scénické uspořádání dobré, mohou nás třeba uspokojit tak dalece, že sobě pro ztracené odpůldne nenaříkáme. „Darebák“ (30. ledna) nemá mnoho z těchto dobrých vlastností do sebe. Hlavní i vedlejší osoby hry této jsou dle všeobecné klasifikací lidí na dobré, lehkomyšlné, zlé a špatné sestaveny, všude jen vzat nějaký řekl bych pravzor jednotlivých těchto tříd, aniž o vyhloubání povahy příliš pečováno. Každá osoba takového dramatu má mít zároveň všeobecnou platnost i individuální svou povahu. Spisovatel nadanější opisuje každou osobou sama sebe, třeba by i nejodpornější sobě povahy kreslil. Klade svůj názor světový do nich, klade jim myšlenky do úst, jež buď cení, buď zavrhuje, dává jim takový způsob jednání, jaký buď dle své zkušenosti, buď dle výtěžků vlastního svého přemýšlení co nejvhodnější sezná, nedovolí osobám svým ale, aby se toliko ve všeobecných frázích pohybovaly a obyčejným zcela způsobem jednaly, nemajíce ničeho, co by je od ostatní tlupy podobných lidí lišilo. V „Darebáku“ nešetřeno toho a jen dobrou a vtipnou hrou p. Kolára st. (v titulní úloze) stal se kus poněkud snesitelným. — Mnohem větší zajímavost pro kritiku i obecenstvo měla původní „Hána aneb Smíření Přemyslovců s Vršovci“, dramatická báseň ve čtveru dějství s předehrou od Fr. V. Jeřábka (2. února). Nerád tenkrát vykonávám úřad referenta, týká se to zde začátečníka, jenž zajisté nadán jest, u kteréhož ale posud těžko určit, v čem by vlastně jednou vyniknouti mohl. Co dramatiku nemohu mu skvělou budoucnost předpovídat, poněvadž z celé práce jeho vysvítá, že posud nejen požadavků divadelních nezná, ale i vůbec poměry společenské a povahy lidské podle jakéhosi individuálního a nepravého měřítka měří. Jeřábek se zde objevil co příliš určitý idealista, než aby se

kdys „snížil“ a lidi tak líčil, jak jsou, náhledům svým tím platnost dobýváje, že by praktickou možnost jejich přirozeným vyvinováním a tvářením se reprezentujících osob dokázal. Nedůsledností v dramatu nesčíslně nahromaděných nevypočtu, aniž chci o jiných poklescích za tou příčinou mluvit, že Jeřábek co nejdříve zase prací vystoupiti hodlá, jež nemá více „básní“, ale skutečným dramatem být. Vybroušenost řeči byla jedinou náhradou za poklesky „Hány“, v níž toliko jediná osoba (Kochan Koldický) nad marionetní rozmazlenost líčených povah vynikala. — Pravým opakem, co se týká známosti v divadelních požadavcích, byl „Dimitr“ Mikovcův (6. února). Truchlohra tato jest dostatečně známa a oceněna a naznačil jsem ji co opak „Hány“, poněvadž v ní divadelních poměrů mnohem více šetřeno než čeho jiného. Mikovec nehleděl ku psychologickému rozvinování, ač nikde poklesků proti logice nepřipustil, nedbal o poetičnost mluvy, ač tato důstojna a zcela přiměřena; chtěl ale mohutností děje účinkovat, mistrně volenými efekty diváky takřka zahrnout. Účel jeho se mu skvěle zdařil. Při „Dimitrovi“ i podobných kusech nezávisí tak mnoho od dovedného sobě počínání jednotlivého herce, jako od znamenité souhry, které se tenkrát opět docílilo. Opominuv prozatím jiné představení přidružuju hned provozování dramy „Matka a syn“ (20. února). Spisovatelka Birchpfeiffrová dovede mistrně cizích prací prozaických použít a zpracuje je v dramata, jež se vždy obecenstvu živostí a rozmanitostí děje zavděčí. Podivuhodný jest takt spisovatelky této ve volbě románů a povídek, kteréž zpracovati chce. Pro líčení poměrů rodinných, pro tak zvané rodinné drama, věru těžko nalézt vhodnější látky nad známý švédský román *Sousedé*. Román ten jest mistrné líčení velikých bojů morálních, jakéž i v úzkém kruhu domácím povstati mohou. Vzdělavatelka uzpůsobila z deníků, dopisů a jednoduchého vyprávění drama plné živosti, tvoříc zároveň jednotlivými osobami hercům vděčné úlohy. Úlohou takovou jest stará matka v dramě „Matka a syn“. Pí Kolárová, již svěřena byla, učinila všem požadavkům skvěle zadosť líčíc dokonale matku laskavou, ale neustupně přísnou, neuprositelnou suditelku

i bolestí duševní se chvějící stařenu. Dne 27. února provozovala se „Panna orleánská“. Některé při kusu tomto, jemuž se hlavně proto diviti musíme, že svého času právě tak a nejinak básníkem „Loupežníků“ povstal, stávající poklesky vystoupily mdlou hrou ještě spíše najevo. Sl. Heintzova nedostála v titulní úloze, buďsi už příčina okamžitá indisposicí nebo něco jiného. Z herců hlavně oba Kolárové promyšlenou svou hrou vynikali. Musíme se ještě o provozování „Střelce kouzelného“ (13. února) zmíniti. Provozování, popřejž nám bůh mnoho lepších, hlavně umožněno pomocí sil úslužných, sl. Medalové, nadané mladé počátečnice, p. Bachmanna, p. Strakatého a p. Schwarze.

Ź. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 11. března 1859

J O S E F C H A U E R Z E M Ě L

Josef Chauer, režisér českého divadla, 1. března zemřel. Sdělujíce smutnou tuto zprávu opomíjíme vše, co by se zbytečnému a obvyklému velebení mrtvých podobalo. Zásluhy Chauerovy jsou po krajích českých dosti známy a každý ví, co jsme úmrtím jeho ztratili. Muž ten, jemuž Praha už poslední poctu proukázala, byl rodem Pražan a čítal, narozen 27. dubna 1805, málo přes padesát let. Byl též spisovatelem dramatickým a i český repertoár jeho překladem „Věčného žida“ (od Klingemanna) obohacen. —

O B R A Z Y Ž I V O T A 11. března 1859

(*Král Jindřich IV. — Duch času — Katynka heilbronská aj.*)

Máloco pikantnějšího přimělo v poslední době obecnstvo k tomu, aby kvůli dobrému kusu divadlo navštívilo. Co jedině vynikající musím představení „Krále Jindřicha IV.“ (20. března) naznačit. Jak známo patří Falstaff v témž kusu k parádním úlohám znamenitějších německých herců a mohli jsme očekávat, že náš p. Kolár st., jenž mnohou úlohou se už vedle těchto virtuosů postavil, pojmutím jednotlivých Shakespearových charakterů je ještě předčil, i tenkrátě něco znamenitého podá. P. Kolár se obyčejně podobným úlohám jen proto učí, aby je jednou, a přijde-li přece nějaké opakování, po dlouhé době teprve po druhé hrál; podá-li tedy jen zřejmý důkaz, že svou úlohu zúplna pochopil a konsekventně provádí, musíme se už uspokojit, třeba by i všechny jednotlivosti při představení dosti zaokrouhleny a vycvičeny nebyly. I tenkrátě bylo pojmutí Falstaffa zcela trefné a nevíme, jak kritika p. Kolára z nepravého pojmutí, z přehánění atd. viniti mohla. Marně by se kdo namáhal, aby v Shakespearových slovích místo našel, které by zřejmě o Falstaffu co elegantním, solidním a skutečně rytířským a společností uhlazeném člověku mluvilo; Falstaff je jednoduše sprostý, životem se protloukající rytíř, jakých v líčených „Jindřichem“ dobách dosti bylo a až po naši dobu dosti jest. Bylo by směšné, kdybychom chtěli už z toho, že vůbec rytířem byl, na něco vyššího u něho soudit. Že však herec představující Falstaffa se skutečně urážlivému sprostáctví na jevišti vyhnout musí, rozumí se samo sebou, taktéž ale to, že u p. Kolára ani pochybnosti povstat nemůže, že se zajisté také vyhne. Jiného náhledu byl referent německého časopisu Prager Zeitung. Týž referent omlouval domnělé přehánění p. Kolára ještě ku všemu slovy, že p. Kolár ví, „pro koho a před kým“ hraje. Jest to zcela způsob, jakým mnohý Němcem se cítící komis, když někdy do českého divadla přijde, vše kolem sebe za sprosté má, dosti hlasitě o sprostém obecnstvu mluví a jen skutečné solidnosti a sná-

šenlivosti našeho obecnstva děkovati musí, když ho toto vyvést nedá. Divili jsme se zajisté všichni tím více této zřejmé, nezasloužené, a tedy nestoudné urážce českého obecnstva, ana v listu umístěna byla, který by se nejspíše něčemu podobnému vystříhat měl. Nechtěl-li se referent ten tak vyjádřit, jak se skutečně vyjádřil, neumí-li to, co myslí, také podat, je pro něho řemeslo referentské věru velmi skluzkou půdou a mohl by nyní už sobě na svých vavřínech směle odpočinout. — Jiným způsobem zajímavá byla představení Raupachova „Ducha času“ (6. března) a J. Kleistovy „Katyňky heilbronské“ (13. března). V obou těchto kusech vystoupily mladé začátečnice, v prvním sl. Polertova, v druhém sl. Libická. O obou dámách vyslovila se kritika velmi příznivě, dávajíc však první pro zřejmější rutinu spíše přednost. Sl. Libická nemá sice posud vyrovnalé hry, neobjevila rutiny, poněvadž vůbec při prvním veřejném vystoupení na jevišti těžko rutiny dobyté privátními studiiem použít, dokázala ale tak zřejmě své nadání, že do ní značných nadějí skládáme. Bylo viditelné, že sl. Libická duševním fondem vládne, že dovede svou úlohu promyslit, a přesvědčení o tom jest nám milejší než trochu rutiny, která při myslící herečce se brzo objeví. Její orgán je trochu slabý, bude-li ale dobře hrát, chceme rádi tiší být a poslouchat, aby i slabším hlasem dostala. Na každý způsob byly obě jmenované dámy mnohem vzácnějším úkazem než herci němečtí, kteří předtím na českém jevišti byli vystoupili a jejichž každé slovo jen satirou na češtinu a urážkou obecnstva českého nazvati dlužno. — Mimo jmenované kusy provozovaly se též Klicperovy „Veselohra na mostě“ a „Rohovín Čtverrohý“ (7. března), Toldtův „Čarovný závoj“ (8. března), „Diblík z hor“ (19. března), „Yelva“ (27. března) a „Jan za chrta dán“ (3. dubna). Poslední kus byl beneficí p. Poláka, jenž naše divadlo nyní opustí.

Ź. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 15. dubna 1859

SIROTEK LOWOODSKÝ
(První pohostinská hra Elly Kolínské)

Frl. Ella Kolínsky, wie der Zettel angab, vom Stadttheater in Preßburg, eröffnete vorgestern als „Waise von Lowood“ ein auf Engagement abzielendes Gastspiel. Der äußere Erfolg ihres ersten Auftretens war ein sehr günstiger. Das (verhältnismäßig) zahlreich versammelte Publikum rief den Gast nach jedem Aktschlusse. Frl. Kolínsky besitzt eine hübsche Erscheinung, ein ausgiebiges Organ, tüchtige Routine, ausdrucksvolle Mimik und Einfachheit im Spiele. Die Deklamation ist zwar im allgemeinen entsprechend, leidet aber mitunter an Monotonie im Vortrage. Die Durchführung der dankbaren Titelrolle war korrekt und zeugte von Verständnis in der Auffassung. Der erste Akt war besonders gelungen; nur hätte der Ausbruch des wilden Schmerzes bei der Erinnerung an Onkel Reed ein stärkeres Kolorit vertragen. Überhaupt scheint dem Fräulein kein besonders reicher Fond natürlichen Gefühls und innerer Wärme zu Gebote zu stehen. Das Spiel trug häufig das Gepräge des Gemachten und Angelernten. Auf welchem Gebiete der Schauspielkunst Frl. Kolínsky vorzugsweise zu wirken *befähigt* ist, wollen wir vor der Hand unentschieden lassen und erst den Verlauf ihres weiteren Gastspieles abwarten. Hr. Kolár d. ä. ist als ein wackerer Repräsentant des Lord Rowland Rochester von früher her bekannt; mit dem Memorieren hat es der geschätzte Künstler auch diesmal nicht allzu genau genommen. Einen argen Mißgriff bei der Rollenverteilung müssen wir die beibehaltene Besetzung der Mistres Reed aus dem Grunde nennen, da gegenwärtig unsere treffliche Kolár für diese keineswegs unbedeutende Rolle zur Disposition steht. — Allerliebste war Frl. Bollard als John Reed. — Fr. Hynek (Mistres Judith Harleigh) bewies abermals, welche tüchtige Stütze der böhmische Personalstatus an ihr besitze. Nach der Szene mit Lord Rochester wurde die ebenso bescheidene als vielverwendbare Schauspielerin lebhaft gerufen. Aus dem übrigen

Ensemble verdienen noch Fr. Peška (Lady Georgine Clarence) und Hr. Chramosta (Kapitän Henry Whytfield) besondere Erwähnung.

—a.

PRAGER MORGENPOST 3. května 1859

BŘETISLAV A JITKA
(*Pohostinská hra Arnošky Libické*)

Die vorgestrige böhmische Vorstellung des K. E. Ebertschen Drama „Břetislaw und Jutta“ kann als eine zum großen Teile verunglückte bezeichnet werden. Das Ensemble war zerfahren und die meisten Darsteller spielten mit unbegreiflicher Nonchalance; zum Überflusse debutierte auch noch Herr C. als Herold mit kläglichem Erfolge. Es zeugt von tadelnswerter Nichtachtung des Publikums, wenn man ihm Personen vorführt, die schon bei der Probe ihre totale Unfähigkeit an den Tag legten. Der Einwand, den man uns etwa machen dürfte, daß die allmähliche Komplettierung des Personalstatuts der böhmischen Bühne zufälligerweise auch verunglückte Debuts herbeiführen könne, rechtfertigt ein solches Gebahren der artistischen und administrativen Leitung durchaus nicht. Denn es ist bekannt, daß Engagements brauchbarer Kräfte, die ein hiesiges Blatt immer ausposaunt, nicht zustande kommen, indes man keinen Anstand nimmt Individuen auftreten zu lassen, die geeignet sind, den Besuch des Theaters dem Publikum zu verleiden. — Überhaupt greift in neuester Zeit gerade bei der böhmischen Bühne ein Sparsystem Platz, das desto unbegreiflicher wird, wenn man die verhältnismäßig reichen Einnahmen der böhmischen Bühne in der Wintersaison berücksichtigt. Für den trefflichen Chauer trat bisher kein Remplaçant ein und man begnügte sich mit dem jedenfalls praktischen, weil wenig kostspieligen

Mittel, seine Rollen unter die übrigen Mitglieder zu verteilen, ein Vorgehen, daß die ungenügende Besetzung kleinerer Partien zur Folge haben muß. Frl. Albine Heintz ließ man trotz der Stimme der Kritik und dem lauten Wunsche des Publikums nach Graz abgehen. Es mußte dieser Schritt um so mehr bedauert werden, als das anerkannte Talent der jugendlichen Schauspielerin gewiß in kurzer Zeit die schönsten Resultate erzielt hätte. Da endlich der an Hrn. Polák's Stelle neu engagierte jugendliche Liebhaber Hr. Šamberk vom Olmützer Theater, so wie der gewissenhafte und fleißige Episodenspieler Hr. Křtín in Folge der kriegerischen Ereignisse ihrer Militärpflicht Genüge leisten mußten, so erscheint der gegenwärtige Stand des böhmischen Bühnenpersonals derart gelockert und unzureichend, daß es uns bei so bewandten Verhältnissen um die notwendige Entwicklung der vaterländischen Bühne aufrichtig bange wird; doch wollen wir hoffen, daß die Direktion ihrem öffentlich gegebenen Worte treu, endlich diejenigen Anstalten treffen werde, welche der Bedeutung eines öffentlichen Kunstinstitutes entsprechen und von dem Publikum mit aller Strenge auch gefordert werden können. — Bei unwillkürlichen Reflexionen haben wir uns von der eigentlichen Besprechung der vorgestrigen Vorstellung allzu weit entfernt; gern würden wir sie aus dem gleich Eingangs erwähnten Grunde ganz ignoriert haben, wenn uns in derselben nicht die hoffnungsvolle Anfängerin, Frl. Libická, abermals einen neuen Beweis ihres echten Talentes und Berufes für die Schauspielkunst gegeben hätte. Trotz der Eile, mit welcher die Debutantin die Rolle der Jutta übernehmen mußte, führte sie dieselbe relativ genommen dennoch so brav durch, daß ihr gewissenhaftes Streben von dem recht zahlreich anwesenden Publikum durch vielfache Hervorrufe anerkannt wurde. Richtige Auffassung und geistige Bewältigung der Rolle, ein bei einer Anfängerin überraschendes Vertrautsein mit der Bühne, maßvolles, der Situation und dem gesprochenen Worte stets entsprechendes Spiel, endlich tiefes Gefühl, kennzeichneten auch das zweite Debut des Fräuleins und überzeugten uns neuerdings, daß die junge Dame befähigt und berufen

ist, binnen kurzem ihren Platz bei der böhmischen Bühne vollkommen in der von uns nach ihrem ersten Auftreten angedeuteter Weise auszufüllen. Gewiß wird ihr dies um so leichter gelingen, als die weitere Ausbildung der Debutantin einer bewährten Meisterin anvertraut ist. Auf zwei Übelstände glauben wir jedoch Frl. Libická vorzugsweise aufmerksam machen zu müssen. Es ist nämlich das permanent allzu langsame Tempo im Vortrage, dann ein starkes Hinneigen zur Sentimentalität auch in solchen Momenten, wo es durch den Stoff der Situation nicht notwendig erscheint. Unterstützt von ihrem beachtwerthen geistigen Fonde, wird die Debutantin die gerügten Mängel ohne Schwierigkeit um so eher beseitigen, als hiezu bloß fleißige Studien und guter Wille erforderlich sind. Von den übrigen Darstellern nennen wir diesmal bloß Hrn. Šimanovský, welcher den Břetislav mit dem nötigen Feuer verdienstlich spielte. Auch er wurde mehrmals gerufen.

—*a.*

PRAGER MORGENPOST 10. května 1859

LOUPEŽNÍCI

Sonntag den 15. d. M. wurden im Neustädter Theater Schiller's „Räuber“ in der gediegenen Übersetzung von J. G. Kolár gegeben. Die Vorstellung ging recht präzis zusammen und war sorgfältig vorbereitet. — Der Franz des Hrn. Kolár d. ä. ist von früher her als eine vorzügliche Leistung bekannt. Dieselbe würde noch gewinnen, wenn Hr. Kolár diese angelegte, mit strenger Konsequenz und wahrhaft künstlerischer Mäßigung durchgeführte Rolle näher ins Detail ausarbeiten wollte. — Hr. Šimanovský kann den Karl unbedingt seine Glanzrolle nennen. Ausgeglichenheit, tiefe Empfindung und edles Feuer zeichnen sie in hervorragender Weise aus. — Das

Debut des Hrn. Mořna (Kosinský) fiel insofern befriedigend aus, als der Darsteller, der sich übrigens als ein totaler Anfänger gerierte, seine Rolle verständig sprach. Er erhielt aufmunternden Beifall. Frl. Kolínská, welche als zweite Gastrolle die Amalie spielte, befriedigte diesmal keineswegs. Ihre Spielweise erweist sich als Manier, die einen desto unangenehmeren Eindruck macht, als dem Fräulein innere Gefühlswärme gänzlich zu mangeln scheint. Wir verlangen von der Repräsentantin eines ersten Faches etwas mehr, als bloß passable äußere Mittel, trockene Routine und mechanisches Auswendiglernen. — Aus dem übrigen Ensemble verdienen die Hrn. Kolár d. j., Chramosta, Lopil und Sekyra lobende Erwähnung. Hr. Šimanovský wurde zu wiederholten Malen stürmisch gerufen; einer ähnlichen Auszeichnung erfreute sich auch Hr. Kolár d. ä. Der Besuch war trotz des anhaltenden Regenwetters, das namentlich die nächste Umgebung des Neustädter Theaters in förmliche Kotlachen umwandelte, recht zahlreich.

—*a.*

PRAGER MORGENPOST 18. května 1859

ČESKÉ DIVADLO V

(*Představení v budově Novoměstského divadla*)

V minulém pětinedělí se divadlo skutečně jen *hrálo*; ani stínu nějakého vyššího snažení, nějakého snažení nové režie, volby dobrých kusů atd. Zajisté není asi trpělivějšího ani vděčnějšího nebo menší požadavky stavícího obecnstva nad obecnstvo české, a i toto až ku zoufání skromné publikum počíná už reptat a mohlo by se lehce stát, že by představení česká přestala být oním zlatodolem pro ředitele, jakým posud byla. Co při německých představeních utrpěl, českými posud vynahraženo. O zkouškách dostatečných, jak dle představení

mdlých soudíme, ani zmínky; mimika, akcent a co ostatně příslušného improvizuje se na jevišti — a k čemu také práce? Při odcházení ze scény trochu křiku a hluku, nějaké poskočení, galerie tleská a referáty vypravují: „Pan X. nebo Y. hrál dobře, bylť xkrát volán.“ Přestěhování se z Prahy do Novoměstského divadla ve mnohém ovšem překáželo, německým představením ale také, a přece byla tato i poměrně o mnoho lepší; nemohou-li herci naši bez zkoušek podobných poměrných resultátů docílit, mají se o zkoušky postarat nechť tím nebo oním způsobem. — 10. a 17. dubna hrálo se ještě v Stavovském pražském divadle. 10. tři malé kusy: „Chudý hračkář“ (dle Méllésilles od Friedricha německy zpracováno a B. Novotným přeloženo), plačtivý to kus, jenž ale parádní úlohu poskytuje. Úlohu tu (slepé dcery chudého hračkáře) měla sl. Heintzova a loučila se v ní od českého obecnstva. Provedení bylo záslužné, ač nedosti poetické. Následovala sólo-scéna „Hraje si na paní“ (dle Genée od B. Novotného), v níž pí Pešková účinkovala; bezvtipný text nepřipustil skvělého výsledku. „Jenom pět zlatých aneb Mnoho lásky, málo peněz“ (dle francouzského od Zbraslavského) jest pikantní a dobrý kousek; šel ale mdle, poněvadž dobrou souhru a rychlou hru požaduje a naši herci by se učit museli. — 17. dubna známý „Abbé de L'Épée“ v prospěch ústavu hluchoněmých. Vyjádřil jsem se už dříve na jiném místě proti tomu, aby se při této rok co rok se opakující příležitosti nebohé hluchoněmé děti pražského ústavu na jevišti nepředváděly. Nemilý dojem, jaký rady nešťastných těch dítek na diváky učinit musí, zvýšen tenkrátě ještě tím, že jeden z hochů jakous produkcí dokázat musil, jak se děti v blahodatném tom ústavě mluvit učí. Úlohu hluchoněmého Solara v kusu samém hrál i letos hluchoněmý Hájek. Nevím, odkud estetická pochoutka přijíti má, když obecnstvo po celý kus jen k lítosti povzbuzeno jest a v nemilém rozčilení setrvá. Úlohu abbé provedl p. Kolár st. vzdor tomu, že mu nepřisluší, zcela dobře. — Novoměstské divadlo otevřeno proslovem s živými obrazy a V. A. Svobodovou veselohrou „Karel Skréta, český malíř“. Báseň Pflegrova byla dobrá a paními Kolárovou a Peškovou dobře přednešena,

tabló k ní uspořádaná nestála ale za nic. Provedení veselohry bylo improvisováno. — „On nebo ona“ (26.) poskytnulo v dvojité své úloze pí Kolárové příležitost, aby opět pilnost i rutinu svou osvědčila. — V dramě „Sirotek lowoodský“ (1. května) vystoupila ponejprv sl. Kolínská. Referáty českých listů ponechaly sobě úsudek svůj o této herečce až pro nějaké jiné představení; zdá se mně však už nyní, že obor úloh sl. Kolínské nebude příliš veliký. Příjemný zevnějšek a zvučný orgán slečnu sice podporují, prosvítalo ale z celého představení, že nyní už manýrovaně sobě počíná a více zevnějších efektů než promyšlené a cituplné hry sobě hledí. — Jiná začátečnice, známá nám už sl. Libická, vystoupila po druhé (8. května) v ženské titulní úloze dramatu „Břetislav a Jitka“ (od K. E. Eberta). Nepochopuju, proč se právě tato úloha, i pro rutinovanou herečku dosti obtížná a nevděčná, sl. Libické dostala, nestalo-li se to pouze kvůli tomu, aby při časté změně situační vždy v jiných a jiných kostýmech se objevit mohla. Drama „Břetislav a Jitka“ sestává pouze ze situací, Jitka vystupuje skoro vždy v hotovém afektu, nikde není přechodu nebo motivování — nejtěžší to úloha pro mladou herečku, aby se v podobném pádu co platná osvědčila. Sl. Libická uspokojila vzdor těžkostem těmto a vzdor tomu, že její orgán se posud pro nakupené afekty nehodí. Ubrousí se snad časem některé nepříjemnosti a nedostatečnosti jejího hlasu, zapotřebí k tomu ale spíše prozatím úloh naivního a konverzačního druhu, kde myšlenka a motivované přechody hlasu ohebnost a výraz poskytnou.

Ź. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 20. května 1859

K A T H I N K O

Die vorgestrige böhmische Vorstellung der aus der Rumpelkammer des Theaterarchivs hervorgesuchten Birchpfeiffe-

riade „Hinko der Freiknecht“, war von Anfang bis zum Schlusse eine derart mißlungene, daß wir uns seit Jahren einer ähnlichen Misere nicht zu erinnern wissen. Überhaupt greift seit der Eröffnung des Neustädter Theaters in der administrativen und artistischen Leitung der böhmischen Bühne ein Gebaren Platz, das ebenso rücksichtslos dem Publikum gegenüber ist, als es die Entwicklung dieses unseren leider einzigen vaterländischen Kunstinstitutes offenbar hindert, ja geradezu untergräbt. Direktion und Regie scheinen einander brüderlich die Hände gereicht zu haben, um das böhmische Theater wenigstens bei dem gebildeten Teile des Publikums in Mißkredit zu bringen. Daß dieses zwar harte, aber gerechte Urteil vollkommen begründet ist, dafür sprechen offenkundige Beweise, von denen wir nur die schlagendsten anführen wollen. So findet man von einem festen Repertoire keine Spur, alles wird erst in der eilsten Stunde über Hals und Kopf entschieden, die Rollen spät und sehr oft in der verkehrtesten Weise ausgeteilt, die Proben finden nur spärlich und obendrein mangelhaft statt, kein Wunder also, wenn das Zusammenspiel jedweder Präzision entbehrt und niemals recht klappen will. Grammatikalische Korrektheit und Reinheit der Sprache auf der Bühne gehört längst ins Fabelreich, wie denn auch allen Theatergesetzen zum Hohne nur oberflächliches Memorieren an der Tagesordnung ist. Zeigt sich ein echtes Talent, so wird es zurückgesetzt und schikaniert, während man mit bedauernswerter Nonchalance Personen auftreten läßt, die schon bei der Probe ihre totale Unfähigkeit an den Tag legten. Wie lange soll noch dieses rügenswerte Treiben dauern? Schon beginnt der Eifer der Theaterbesucher zu erkalten, und wenn diese Wirtschaft, über die nur eine Stimme des Unwillens und der Indignation im Publikum herrscht, fort dauert, wird und muß er gänzlich aufhören. Die Schuldtragenden mögen sich also bei Zeiten vorsehen! —

Nach diesen keineswegs erfreulichen Reflexionen, denen einzig und allein das Interesse an dem Gedeihen der böhmischen Bühne zugrunde liegt und die eine Wendung der so mißlichen Lage der gesamten Theaterverhältnisse zum

Bessern bezwecken sollen, kehren wir zu der Sonntagsvorstellung zurück. Wie gesagt, war sie im höchsten Grade unerquicklich. Das Zusammenspiel drohte jeden Augenblick aus den Fugen zu gehen, nicht selten traten mitten im Dialoge förmliche Pausen ein, die wenigsten Darsteller hatten ihre Rollen gehörig memoriert, während fast das ganze Personale einem legeren Sichgehenlassen huldigte, das auf die Zuschauer den peinlichsten Eindruck machte. Die gewiß dankbare Rolle König Wenzels IV. improvisierte Herr Regisseur Kolár d. ä. Seine Leistung erhob sich nirgends über das Niveau schablonenhafter Mittelmäßigkeit; überdies war er des Wortes kaum mächtig. Hr. Mošna, dem wir übrigens Fleiß, guten Willen, ja selbsteinige Begabung nicht absprechen wollen, sucht durch übertriebene Lebendigkeit des Agierens die Aufmerksamkeit auf sich zu lenken. Wir warnen den jedenfalls verwendbaren Debutanten davor um so mehr, als diese Unart bald in unleidliche Manier ausarten könnte. Ähnliche Sprachschnitzer, wie jener war, den sich Hr. Mošna bei der Erkennung der entschleierte Scharfrichterstochter entschlüpfen ließ („ksich-ty“ anstatt „tváře“), erlaubt sich vielleicht hie und da ein Mitglied untergeordneter Wandertruppe, etwas derartiges jedoch auf unserer Bühne hören zu müssen, berührt auf das verletzendste und verdient strengsten Tadel. Hr. Hametner zerrte die an sich ganz unbedeutende Episode des Schankwirtes in gewohnter Weise zu einer widerlichen Karikatur herab. — Fr. Wiedermann war als Primatorenwitwe wieder herzlich schlecht. Nichts als hohler, falscher Pathos und ein Herummanövrieren mit den Händen. Wir erlauben uns bei dieser Gelegenheit die Frage, warum Fr. Wiedermann zur Behelligung des Publikums noch immer im Besitze von Rollen bleibt, die sich gegenwärtig mit unserer trefflichen Kolár in ausgezeichnete Weise besetzen lassen? — Frl. Kolínská spielte zur allgemeinen Überraschung als bereits engagiertes Mitglied die Blažena. Es tut uns leid, daß wir ihre Akquisition durchaus keinen Gewinn für unsere Bühne nennen können. Die zahlreichen Mängel und Unarten ihrer schauspielerischen Individualität treten von Rolle zu Rolle mit immer grelleren

Farben ans Licht. Das Spiel zeigt zwar Routine und lobenswerten Fleiß, das ist aber auch Alles. Von irgendeiner nur annähernd charakterisierenden Färbung bemerkt man keine Spur, alles ist gemacht, gekünstelt und darum matt. Frl. Kolínská läßt den Zuschauer kalt, da ihr innere Wärme gänzlich mangelt und das Spiel höchstens auf äußeren Effekt berechnet ist. Kurz gesagt, Frl. Kolínská ist eine im hohen Grade manierierte Schauspielerin, die allenfalls auf Landbühnen gefallen kann, für das Theater der Hauptstadt jedoch, und namentlich als Trägerin der ersten Fächer sich als durchaus ungenügend erwiesen hat. Trotz ihres Engagements bleibt es Pflicht der Direktion, sich nach einer Remplaçantin des Frl. Heintz umzusehen und das recht bald, wenn die Vorstellungen der kommenden Wintersaison aus Mangel einer entsprechenden tragischen Liebhaberin nicht in die Brüche gehen sollen. — Aus dem übrigen Ensemble verdienen bloß Fr. Peška, dann die Hrn. Šimanovský und Chramosta mit Anerkennung genannt zu werden. Schließlich machen wir die Regie darauf aufmerksam, den permanenten Lärm, der hinter den Kulissen während der Szene sein Unwesen treibt und für die Zuschauer äußerst störend ist, nach Tunlichkeit zu beseitigen. Dixi.

—a.

PRAGER MORGENPOST 31. května 1859

PRECIOSA

(*Pohostinská hra Arnoštky Libické*)

Wolf's „Preciosa“ zum Debut einer Anfängerin zu wählen ist unserer Ansicht nach immerhin etwas gewagt; die Titelrolle darin kann zwar ihres romantischen Charakters und der melodramatischen Ausschmückungen wegen leicht zur Wahl verlocken, durch psychologische Seichtigkeit aber und die

Forderung einer ausgebildeten Mimik leicht wieder zu einer gefährlichen Sandbank werden. Daß diese Sandbank glücklich von Frl. Libická umschifft wurde, gab uns den Beweis, daß durch des Fräuleins annonciertes letztes (drittes) Auftreten die böhmischen Bühnenkräfte um ein brauchbares und achtbares Talent ärmer geworden. Die beinahe einzige Rüge, welche man krittelnd anführen könnte, würde die sein, daß der Charakter „Preciosa's“ zu weich sich abspiegelte. Es mag dies eine Folge der sichtlich gedrückten Stimmung gewesen sein, die auf der Debutantin schwer lastete, derselben das Organ begrenzte und durch übrigens nur spärliche, jedoch rasch und entschieden zum Schweigen gebrachte Zischlaute einiger unberufener Opponenten geweckt wurde. — Dieser elegische Grundton in der Darstellungsweise des Frl. Libická gab aber zugleich dem ganzen Charakter eine poetische Färbung, die verbunden mit edler Mimik und durchdachtem Vortrage, bald für sich einnahm. Wir bedauern um so mehr, daß Frl. Libická nicht für unsere Bühne gewonnen worden, als sich bei dieser Anfängerin nicht bloßer Naturalismus, sondern auch ein bereits merkbar hervortretendes Durchdenken der Rollen kundgab, ihre Sprache eine seltene Korrektheit aufwies und von allem Manierierten frei war. Auch Frl. Libická hätte uns noch keinen Ersatz für die immer noch fehlende tragische Liebhaberin gegeben, sie wäre aber mit der Zeit eine wahre Bereicherung unseres lückenhaften Bühnenpersonals geworden. — Ein ziemlich klappendes Zusammenspiel und gutes Arrangement hielt die Vorstellung aufrecht. Nur Fr. Hynek und Hr. Kaška, welcher diesmal mehr Derbheit als gute Komik zeigte, wurden nebst der wiederholt gerufenen Debutantin anerkannt — eine Folge der zwar gut besetzten, aber aller Wirkung baren Nebenrollen. —

ŷ. N.

PRAGER MORGENPOST 17. června 1859

MARIE TUDOROVNA

Gerne würden wir uns überzeugen lassen, daß es der Regie nunmehr nicht an gutem Willen abgehe und sich dieselbe auch größeren Mühen zu unterziehen gewillt sei; die Überzeugung wäre uns und dem Publikum dadurch gegeben, daß die Regie ähnlich schwere Stücke, wie das Sonntags aufgeführte Trauerspiel Victor Hugo's „Maria Tudor“ mit ähnlicher Präzision in Szene setze, mit der sie dies gestern getan. Alles war sichtlich bestrebt, um ein gutes Zusammenspiel zu erzielen, die Proben waren augenscheinlich gut benützt worden, und das Publikum konnte sich diesmal ungestört dem Eindrücke des spannenden effektreichen Stückes hingeben. Die hervorragendste Leistung war wie voraussichtlich Fr. Kolár's Königin Maria. Man mußte nur bedauern, daß das Organ der Künstlerin nicht für alle rasch wechselnden Affekte genügende Biagsamkeit bietet; Fr. Kolár würde diese Rolle, die ohnedies zu ihren besten zählt, zu ihrer ersten Rolle entfaltet haben. Es gelang ihr aber dennoch mit ausgezeichnete Routine überall den richtigen Ton anzuschlagen, das kühn gezeichnete, sich widersprechende und dennoch folgerichtig handelnde Weib richtig zu charakterisieren und die raschen Übergänge aus Liebe in Wut und Haß treffend zu kennzeichnen; Momente des beleidigten Selbstgefühls und spielenden, schneidend wirkenden Hohnes waren natürlich die besten. — Nebst Fr. Kolár können wir noch Fr. Peška (Johanna), Hr. Šimanovský (Gillart), Hr. Kolár d. ä. (Simon Renard) und Hr. Chramosta (Jude) hervorheben. Hr. Kolár d. j. (Fabiani) legte sich seine Rolle schablonenhaft zurecht und spielte lau. — Victor Hugo's „Maria Tudor“ bekam im böhmischen Gewande den Namen „Královna a její milostník“ (Die Königin und ihr Günstling).

ŷ. N.

Nemůžeme se ani tenkrát z něčeho těšit, co by nám kloudného v posledním pětinedělí bylo podáno bývalo. V letním divadle se letos hráti nemá a divadlo Novoměstské nevábí obecenstvo tím, co se v něm objevuje. Nemáme-li konsekvantně představení skoro za představením pro některou hlavní chybu snižovat a půjde-li vedení posavadní cestou dále, nej-líp, když se vždy více a více na pouhý seznam daných kusů obmezíme.

Po frašce „*Ďáblův cop*“ (14. května), ve které sl. Bollardova už co engažovaný oud vystoupila a p. Sekyra se svou nevyhnutelně přehánějící, vždy stejnou a jen na zevnějšek rozpočtenou komikou obecenstvo jakž takž bavil, následovali 15. května „*Loupežníci*“. Hlavní interese celého představení spočívalo pro nás v obou mladších Moorech, Františkovi (p. Kolár starší) a Karlovi (p. Šimanovský), vzdor tomu, že mimo známé už toto obsazení sl. Kolínská v úloze Amálie vystoupila. Sl. Kolínská počítá se nyní už k definitivně engažovaným oudům našeho divadla, a to, abych upřímně mluvil, k nemalému obdivu nejen referentů, ale i obecnstva. Co jsem hned po prvním jejím vystoupení v „*Sirotku lowoodském*“ řekl, objevilo se nyní co smutná pravda. Nezáskali jsme jí ničeho více než velmi prostřední sílu, u níž nynější stav umění dosti skrovný a nadějí ku pokroku skoro pražádných. Zvláště co Amálie dokázala slečna, že kde se úloha naučenými některými posuňky a deklamací manýrovanou, vždy stejnou a obsahu sobě nevšímající odbýti nedá, také s ní ničeho nesvede. Něco zevnějšího pozlátka, jaké vnitřní prázdnotu ani naproti maloměstskému obecenstvu by zakryti nedovedlo, má nám náhradou býti za to, že slečna nikde sobě vlastního smyslu slov nevšímá, chybně tedy deklamuje, úlohy nepojímá a ku všem ostatním manýrám ještě tu hlavní připojuje, že i ve vyslovování rozdílné, zvučným orgánem jejím nepodmíněné zvláštnosti má. Byť by i slečna v některých menších úlohách snad

dostačila, tragickou milovnici nám nenahradí a jen o vlastní ujmě by mohla větší úlohy převzít. Obor jejích úloh, jak jsem už v předešlém čísle *Obrazů* pravil, bude zcela skrovný, má-li vůbec prospět a nestat se spíše závadou než prospěchem. Páně Šimanovského Karel Moor jest už po léta uznán a dostačí snad, řeknu-li, že se stejnou láskou a obezřetností opětně k úloze své přistoupil a ji s obvyklým svým zápallem a upotřebením všech svých pěkných prostředků, k úloze té se zvláště hodících, provedl. Jestliť p. Šimanovský téměř nejpilnějším a nejsvědomitějším z našich herců a třeba sobě ho už pro to jediné vážiti, byť bychom i mnohdykrátě proti jednotlivým úlohám jeho přísně zakročili. I František je uznanou už úlohou p. Kolára staršího a dobré jméno její se ani tenkrátě nezlehčilo. Zdá se ale přece, že p. Kolár příliš mnoho zevnějších pomůcek a příliš živé mimiky užívá, kdežto by jeho velikým schopnostem snadno bylo, aby méně křiklavý, zato ale důmyslnější, duševně odůvodněnější, a tedy i duševně živější celek podal. O jakémž začátečníku p. Mošnovi, jenž při této příležitosti co Kosinský, později v „*Tarasu Bulbovi*“ co kozácký sirotek, pak i v „*Král Václav a jeho kat*“ vystoupil, nedá se prozatím nic jiného říci, než že dosti smělosti má, aby na jevišti se pokusil. O hře není ani památky a deklamací posud pouhým křikem.

Den svatojanský přinesl kvůli venkovským hostům frašku „*Strakonický dudák*“, v níž zvláště p. Kaška se svým zdravým humorem a dokonalým znáním i nápodobením venkovského našeho lidu obecnstvo bavil a s pí Peškovou a p. Šimanovským se v uznání obecnstva sdílel. P. Kolár st. obral sobě ku svému příjmu 22. května „*Tarasa Bulbu*“. Viděl jsem hru tu po druhé; po prvé dával titulní úlohu beneficiant nebožtík režisér Chauer, nyní po druhé beneficiant režisér p. Kolár. Co v charakteru *Bulby* silou svou dojemného, hrdinského a kozáckého leží, došlo u p. Kolára mnohem větší platnosti; co v kusu celém živého a dramaticky dobře myšleného, vyniklo mnohem více za režisérství Chaurova, jenž dobré souhře obyčejně mnoho pozornosti věnoval. Souhra byla tenkrátě matna.

29. května „*Král Václav a jeho kat*“. — Představení to bylo

na tak nízkém stupni dokonalosti, souhra tak matná, nonšalantnost tak přílišná, že časopisy sobě za povinnost pokládaly, aby ostře a bezohledně proti takovému zneuctění českého jeviště se prohlásily. Měla ostrá ta důtka dobrý účinek, neboť hned představení Kaisrova obrazu „Kněz a voják“ (2. června) bylo už poněkud lepší a při dramě „Muka ženského srdce“ (5. června) bylo už viditelné, že při dobré vůli sil a schopností našich herců snadno se k dokonalému celku upotřebit dá. V poslední dramě byla pí Kolárové hlavní úloha, totiž úloha chudé ženy Marie, svěřena. Hra pí Kolárové byla i tenkrát dokonalá. Rozvinula před námi promyšlený obraz ženského, všelikým neštěstím rozervaného srdce. Pro nejvyšší radost i nejhlubší žal našla pravý tón, a všude pravá míra, všude milá ušlechtilost. Pí Kolárová bude nyní snad častěji vystoupit musit než kdy dříve, žádajíť toho poměry našeho personálu, a z těchže příčin časem i v jiný, právě opuštěný obor se zase navrátit, kterému, jak se zdá, sama už by se vyhýbala.

Sl. Libická rozloučila se s pražským obecnstvem při Volfově hře „Preciosa“, v níž po třetí a naposled vystoupila. Obtíže, jaké i rutinovanějším herečkám při melodramatických hrách v cestě stojí, jsou tak značné, že zdařilé hry sl. Libické tím více sobě ceniti dlužno. Její deklamací byla dobrá, obsahu slov vždy přiměřena a mimika její ušlechtilá. Proč asi sl. Libická jevišti našemu zachována nebyla, zůstane nejspíše nerozluštěnou otázkou. Každý by zajisté raději vyvinující se talent, jenž naděje připouští, sledoval, než aby sobě hnusnou manýrou a ztroskotanými nadějemi estetický cit svůj urážet nechal.

Přibyla nám ale přece milá jedna síla v p. Pokorném, jenž zase místo p. Poláka nastoupil. Známo už o Pokorném, že je pilný a snažící se herec, a bude mu zajisté dosti příležitosti dáno, aby se i dále co taký osvědčil a nám příležitost podal, abychom i o něm v budoucích číslech, ve kterých o divadlu šíře promluveno bude, všestranněji pojednávati mohli.

J. N.

Die Nachmittagsvorstellung am 26. d. M. brachte Tyl's Lebensbild „Bankrotář a kramářka“, also ein Original, das zwar schon ziemlich veraltet ist, immerhin aber das Recht hat, noch einmal auf den Brettern zu erscheinen. Das böhmische Publikum ist der Masse nach durch die neueren Ereignisse in der Finanzwelt noch nicht soweit von seiner moralischen Anschauungsweise herabgedrückt worden, um die dem Stücke zur Basis dienenden, vormärzlichen Ideen nicht wenigstens zum Teile noch zu hegen. Ein Geschäftsmann, der Bankrott geworden, wird in Tyl's Dichtung gleichsam vom Volke schon deshalb abgeurteilt, weil er überhaupt fallierte und es genügt dieses in der Gegenwart verblichene Motiv noch dem böhmischen Publikum, das als solches weniger sich an den Finanzoperationen der letzten Zeit beteiligte. Daß auch der übrige kleinere Teil des Publikums sich amüsierte, ist dem Arrangement des Herrn Regisseurs zu danken; besonders der 3. Akt (Sternfest) erzielte bei geöffneten Bühnenwänden einen großen Erfolg. Der Hauptträger des Stückes war Hr. Kaška, der mit seiner zwar einseitig ausgebildeten, in dem ihm zusagenden Genre, der Gestalten aus dem Volke, aber ausgezeichneten Komik die Lachlust der Zuschauer rege hielt. Es möge genügen, wenn wir aller sonst Mitwirkenden summarisch lobend erwähnen; wir müssen aber dennoch eine Ausnahme hiebei machen, eine desto unangenehmere, da sie wieder zu unserem Leidwesen Frl. Kolínská betrifft. Sie hatte eine Rolle übernommen, die in das Fach der naiven Liebhaberinnen überschlägt. Hat das Fräulein nicht einmal für kühlere pathetische Rollen genug Ausdruck und Gefühl, um wieviel weniger kann sie da genügen, wo Wärme und Gefühlstiefe das sine qua non ausmachen. Wir haben eine sehr gute Darstellerin für das Naive — warum wird diese in einer unbedeutenden Rolle verwendet? Warum soll sich das Publikum den Theaterbesuch durch manieriertes, gänzlich unnatürliches und ungenügendes Spiel verleiden lassen, wenn es so

leicht zu vollem Genusse gelangen könnte? Es tut uns, wie gesagt, leid, immer und immer wieder gegen Frl. Kolínská auftreten zu müssen; so lange dieselbe aber auf einem großen Rollengebiete, dem sie als durchaus ungenügend sich erweist, verharren wird, müssen wir konsequent entgentreten. Oder will man dieser unserer Konsequenz eine andere entgensetzen, bis wir endlich aus Überdruß schweigen? Will man der öffentlichen Stimme und dem Publikum einfach Mißachtung entgensetzen? Frl. Kolínská hat auch diesmal den Text ihrer Rolle für sich spielen lassen; der Applaus eines primitiveren Publikums, das mit Lebhaftigkeit auf den Text eingeht und oft dem Texte mehr als dem Schauspieler applaudiert, ist noch kein Gegenbeweis. Ersten Rollen genügt das Fräulein ein für allemal nicht — vielleicht würde sie in anderen genügen.

— Am St. Petri- und Paulfeste kam Tyl's „Jiříkovo vidění“ („Jürgens Vision“) zur Aufführung. Die ausgezeichneten Leistungen der Hrn. Kaška und Kolár d. j. waren auch diesmal die Glanzpunkte der ganzen Vorstellung. Das Publikum ehrte sie durch wiederholte, stürmische Hervorrufe. Lobende Anerkennung verdienen übrigens alle übrigen Darsteller. Das Arrangement ließ auch diesmal nichts zu wünschen übrig.

J. N.

PRAGER MORGENPOST 1. července 1859

SYNPOUŠTĚ

Am 21. d. M. haben die böhmischen Vorstellungen im Sommertheater begonnen, dürften sich jedoch für dieses Jahr auf eine bloß geringe Anzahl beschränken, da dem Vernehmen nach nur Benefizen in der Arena stattfinden sollen. Den Anfang machte Hr. Braun mit Halm's „Syn pouště“ (Sohn der

Wildnis), einer Vorstellung, die weder dem Publikum noch dem ziemlich strebsamen Benefizianten selbst ganz genügen konnte. Das Theater war für eine *böhmische* Benefizvorstellung etwas spärlich besucht und viele der Anwesenden konnten sich überdies einer wenn auch vor geraumer Zeit gegebenen, so doch im Ganzen und Einzelnen besseren Vorstellung desselben Dramas recht gut erinnern. Hauptträger des Stückes wurde diesmal im ersten Akte Hr. Kolár d. ä. (Polydor) und Hr. Šimanovský (Ingomar) in den übrigen Akten. Der letztere war jedoch diesmal weniger disponiert als je zuvor. Diese Indisposition, die sich selbst durch mattes Spiel und üble Laune bei dem sonst fleißigen, animierten und lebhaften Schauspieler verrät und bereits seit mehreren Wochen anhält, müssen wir lediglich äußeren Umständen zur Last legen, Umständen, die wohl auch uns seit gleich geraumer Zeit den Genuß des böhmischen Theaters verbittern könnten. Wie soll auch Ingomar seines Schöpfers, des kühn zeichnenden Dichters, Intentionen gerecht werden, wenn ihm eine Parthenia in Frl. Kolínská's Gestaltung zur Seite steht; wie soll ein Schauspieler nicht verzweifeln, Ingomar's psychologisch ohnedies unwahrscheinlichen Umschwung glaubwürdig darzustellen, wenn die auf ihn einwirken sollende Macht selbst den geringsten Glauben zu wecken nicht imstande ist. Frl. Kolínská faßte ihre Aufgabe diesmal ganz analog ihren früheren Rollen auf, rezitierte nämlich ungefähr, so wie man einen einfachen Neujahrswunsch rezitieren würde. Übrigens hat diesmal auch das Publikum gerichtet und als Hr. Šimanovský auf drängende, ihm bloß geltende Hervorrufe das Fräulein augenscheinlich wider den Willen desselben dankend aufführte, wurden nicht undeutliche Zeichen der Mißbilligung laut. — — Weit entsprechender war am verflossenen Sonntag die Vorstellung im Neustädter Theater. Es wurde Both's „Karla XII. navrácení se do vlasti“ („Karl XII. Rückkehr“) gegeben. Das, eine kleine Störung ausgenommen, klappende Zusammenspiel wirkte animierend und das Publikum amüsierte sich an den scharf und pikant gezeichneten Charakteren des effektreichen Lustspieles. Überhaupt dürfte sich eine

öftere Aufführung von guten Lustspielen, die ja durch zweckmäßige Wahl und entsprechende Übersetzung leicht zu gewinnen sind, recht wohl rentieren. Das Publikum nimmt sie immer wohlwollender auf als irgendein allen Lobes bares „Wiener Lebensbild“ oder irgendeine der ephemeren Dutzendposen und geht selbst mit Vorliebe auf feinere Zeichnung und Situationswahl ein. Die Hrn. Kolár d. ä., Chramosta und Kaška, dann Fr. Peška teilten sich um die Gunst des Publikums.

Ź. N.

PRAGER MORGENPOST 30. července 1859

ČESKÉ DIVADLO VII

(*Královna a její milostník — Bankrotář a kramářka — Deborah aj.*)

Přehledneme-li divadelní představení poslední doby, seznáme především dosti pestré střídání se kusů rozličného druhu. Důmyslné a výsledků vždy jisté truchlohry i veselohry francouzské střídají se s ideální truchlohrou a činohrou německou, jakož i s původní, životu skutečnému vůbec a českému zvláště odpovídající činohrou neb fraškou českou. Rozmanité věru situací rozvinou se tím způsobem před naším obecnstvem, a pozná-li sama sebe v jasném zrcadle, jakéž mu miláček jeho *Tyl* před oči staví, sezná zase i lidi jeho mravům a způsobu myšlení zcela cizí, z jiných stanovisek jaksi na život hledící a tohoto používající, sezná výtvořky zvláštního vzdělání a názoru, jak nám je *Victor Hugo* líčí, sezná osoby historické buď ve světle zidealizovaném, v jakých sobě *Körner* libuje, buď v poměrech jejich skutečnosti spíše odpovídajících, sezná konečně snahy německých myslitelů, snažících se na příklad s *Mosenthalem*, aby nejjednodušší poměry poetickým světlem ozářili aneb aby na záhubné předsudky poukázali, kterými lidstvo všeobecně posud trpí. Podobný výbor her může české

jeviště zajisté, spojí-li se zároveň vždy stejná snaha o důstojné provedení volených kusů, v blaze působící jakés učeliště pro většinu obecnstva přetvořit, českému divadlu trvání pojistit a i na rozvin původního básnictví dobře působit. Když i tato snaha o důstojné provedení posud se co vítězíci vždycky neosvědčila, blížíme se přece očividně rychlým krokem době, ve které proti českým představením co do celkovitosti málo namítáno bude. Proti jednotlivým silám bude se ovšem nejspíše leckdy ještě slovíčko promluvit museti.

Jak už povědíno, byla řada volených kusů dosti pestrá. Dle datum počínám tenkrát uvedením truchlohry „Královna a její milostník“ („Maria Tudor“) od Victora Huga (19. června). Těžko by bylo zajisté, aby někdo našel efektuplnějších kusů nad plody francouzských dramatiků, a i těmto zase Victor Hugo mistrem sluje. Děj celý je tak mistrně urovnán, že obecnstvo až do posledního okamžiku napíná a takřka poslední vyslovenou větou teprve uzal celého dramatu rozváže. Povahy vyličené jsou nám ovšem poněkud cizími, nevystupují však nikde z mezí možnosti. Platí toto hlavně o povaze královnině, která jaksí z jedné protivy do druhé klesá, zdánlivě všechna pouta ženskosti prolomila, jednu a tutéž osobu na okamžik vášnivě miluje, na okamžik vášnivě nenávidí a zase miluje, nenávisti i lásce hrdě poroučí a oběma zase podléhá. Že pro podobně příkrou povahu právě pí Kolárová výtečně dostačí, dalo se očekávat a splnilo se plnou měrou. Básník vložil však do svého díla i protivu příkré té ženské povahy a opět můžeme říci, že i tato protiva, založená na měkké, taktéž se kolísající, poeticky se však konečně upevňující povaze v naší Peškové rovně dobrou zastupitelku našla. Mečíř Gilbert byl v rukou p. Šimanovského a počítám ho k nejlepším úlohám téhož herce. Kus byl se zvláštní pietou ode všech členů pěstován a obecnstvo se zajisté nadějí na provedení jiného některého dramatu z péra Hugonova potěšiti může.

Tylův „Bankrotář a kramářka“ (26. června) je dle vzorů vídeňských „obrazů ze života“ upraven, podařilo se však spisovateli, že některými ryze českými osobami, majícími platnost více než časovou, kusu svému půvab pojistil i nad dobu

trvání náhledů sloužících „obrazu“ jeho za základ. P. Kaška byl hlavní osobou a uspokojoval touž měrou, jakou sl. Kolínská (dcera bankrotářova) neuspokojovala. — 29. června „Jiříkovo vidění“ při známém obsazení a dobré souhře.

„Deborah“ Mosenthalova (3. července) rovnala se souhrou svou a dobrým obsazením i méně důležitých a vedlejších úloh nejlepším představením. Titulní úloha byla v rukou pí Kolárové, milovnická v rukou p. Šimanovského. Zvláště momenty heroické podařily se pí Kolárové, podařily se spíše než spořeji vtrousené sentimentální. Slepec p. Kolára staršího byl mistrně proveden. I představení Körnerovy smutnohry „Zriny“ (10. července) bylo by při ostatně známém obsazení dobrého výsledku došlo, kdyby sl. Kolínská (Berta) nebyla co Berta takřka celý dojem kazila. Sl. Kolínská, určena neodvratně pro první úlohy, nemá ani nejmenší naděje, že by kdy úlohám těmto dostačila. Její rutina, zakládající se v několika dosti nepříjemných posuňcích, v poněkud dramatickém akcentuování atd., nemůže nikdy tam zadostučinit, kde úloha se samostatně promyslití a utvořití musí. Vše jest u slečny té jen na zevnějšek rozpočteno, aniž by nás nějaká změna alespoň před monotónií chránila. I řeč její je hledaná a vyslovuje zvláště sykavky české zcela zvláštním, zároveň ale též zcela nepříjemným způsobem. Co jsem už dříve v Obrazech života i na jiných místech o nedostatečnosti herečky té pravil, jest i soudem jiných stvrzeno, potvrzuje se vždy více a potvrdilo se konečně nade všechnu pochybnost při představení Halmovy dramatické básně „Syn pouště“. Drama to bylo u našeho obecnstva v dobré paměti, pokazilo ale tenkrátě dobrou svou pověst Parthenií sl. Kolínské. O nutně poetickém pojmutí naivní i heroické této Řekyně ani památky, všude zase chladnost — neporozumění. „Syn pouště“ byl beneficí páně Braunovou (21. července) a zároveň prvním letošním představením v letním divadle, kdežto letos jen benefiční představení česky se odbývati mají. P. Šimanovského Ingomar ztratil svou soudruhyní velkou část možné své barvitosti.

Mnohem lepší byli „Galejní otroci“ (17. července) v Novoměstském divadle. Ostře naznačenou úlohu Neznámého kreslil

p. Kolár st. pevnými rysy. Co do souhry vynikalo ale nad „Galejní otroky“ daleko představení Bothovy veselohry „Karla XII. navrácení se do vlasti“ (24. července). P. Kolár st., p. Chramosta, p. Kaška, p. Lopil, pí Pešková a sl. Lipšova snažili se všemožně, aby obecenstvo bavili.

Druhé benefiční představení v aréně (28. července) bylo v prospěch p. Sekyry, jenž ve frašce Hoppově „Čtyři páni na jednom statku“ („Gut Waldeck“) úlohu písaře Cojevic převzal, a jak to při jeho beneficích pravidelně se stává, notně přeháněl. Při příležitosti té jsme seznali v p. Svobodovi (klíčový) herce pěkného nadání pro komické úlohy, jenž i vložené kuplety své dobře přednesl. Přejeme sobě, aby častěji se v témž oboru pokusiti mohl.

Ź. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 1. srpna 1859

O B L E Ž E N Í P R A H Y O D Š V Ě D Ů

Wir konnten diesmal längere Zeit hiedurch unsere Referate aussetzen, um sie erst jetzt übersichtlich und kurz zusammen zu fassen, weil in der Tat weder in den Benefizvorstellungen des Sommertheaters, noch in den regelmäßig fortlaufenden Neustädter Theaters, etwas neues oder besonders hervorragendes vorkam. Es ist eine Periode der Wiederholung alter, teilweise schon verschimmelter Piecen eingetreten, bei der nur das als verdienstlich hervorgehoben werden kann, daß zumeist Originalien hervorgesucht werden und die Inszenesetzung mit der größten Vorsicht von Seite der Regie vor sich geht. So tauchten auf dem Theaterzettel wieder die Namen Klicpera, Tyl und Štěpánek auf, jedoch waren sie nicht immer von der besten Wahl des Gebotenen begleitet. Mehr noch als Klicpera's „Židovka“ („Die Jüdin“) ist Štěpánek's „Obležení Prahy od Švédů“ antiquiert. Bei diesen beiden Vorstellungen hatte die Regie das Möglichste geleistet und war das darstellen-

de Personal den Aufgaben mit Lust nachgekommen und gewachsen gewesen. So ungern wir es tun, müssen wir dennoch bemerken, daß es wieder Frl. Kolínská war, die am wenigsten genügte. Das Fräulein scheint immer mehr und mehr den Boden unter den Füßen zu verlieren, an Ängstlichkeit zu gewinnen und jede noch zurückgebliebene Spur natürlichen Spieles verwischen zu wollen. — Für die Arena wählte Hr. Sekyra Hoppe's „Čtyři páni na jednom statku“ („Gut Waldeck“), Hr. Kolár d. j. Štěpánek's „Čech a Němec“ und die kleine Piece „Český dobrovolník a francouzská selka“ bearbeitet nach „Der preußische Landwehrmann und die Piccarde“, Hr. Chramosta Tyl's „Pražský flamendr“. Von diesen drei Benefizvorstellungen war die letzte schon deshalb die verhältnismäßig beste, weil der Benefiziant, Hr. Chramosta, selbst eine gediegene Leistung (als der reiche Bräuer Sýkora) bot und von den Mitgliedern der böhmischen Bühne, besonders von Fr. Peška und den Hrn. Pokorný, Lopil und Kaška auf das Wirksamste unterstützt wurde. Hr. Kolár führte ausgiebige Kräfte der deutschen Bühne in's Feuer, von denen sich die böhmischen Schauspieler in unnötig greller Weise überflügeln ließen. Bei einer so bekannten und abgespielten Posse wie „Čech a Němec“, bei welcher der Stamm des Publikums selbst den Text ohne Souffleur rezitieren könnte, ist es geradezu unverzeihlich, wenn die Darsteller nicht einmal des Wortes mächtig sind. Alle überbot aber hierin der Benefiziant selbst, der nur in dem zweiten, kurzen Stücke beschäftigt war, wenig genug zu memorieren hatte, dieses Wenige nicht memorierte, seiner Rolle nicht die mindeste Aufmerksamkeit schenkte und sich neben Frl. Müller, die diesmal wieder ausgezeichnet spielte und sang, gar zu ärmlich ausnahm. Hr. Scutta und Frl. Hassel wurden gerufen; Hr. Markwordt glaubte durch grundlose Übertreibung wirken zu müssen. — Bei der Darstellung des „Gut Waldeck“ lernten wir in Hrn. Svoboda einen brauchbaren Gesangskomiker kennen.

ŷ. N.

Das Prinzip, für die Nachmittagsvorstellungen zumeist Rühr- und Effektstücke auszuwählen und hiedurch für einen stärkeren Besuch der Galerie zu wirken, führte gestern auch zur Wiederholung von Raupach's „Isidor a Olga“. Wir wollen dieses Prinzip, das während der Sommersaison ausschliessend regiert und vielleicht nicht ohne Begründung ist, nicht anfechten, glauben jedoch, daß trotz der strengen Befolgung desselben so manches andere zur Aufführung gebracht werden könnte, was von dem gesammten Publikum erwünscht wäre. Effekthascherei könnte auch dem Streben der Schauspieler selbst hemmend in den Weg treten und ihnen jenen tiefer greifenden Ernst rauben, der für gediegenere Werke unerläßlich ist. Das verderbliche Streben nach rein Äußerlichem macht sich seit einiger Zeit immer mehr bemerkbar und wir konnten diesmal eklatante Beweise davon sehen. Daß Frl. Kolínská über das Äußerliche nicht hinauskam, kann um so weniger befremden, als ihre natürlichen Anlagen eben nichts anderes erwarten lassen; daß aber auch Hr. Šimanovský und Hr. Pokorný, der diesmal Gelegenheit hatte etwas mehr als bloße Routine zu zeigen, Momente hatten, welche nichts weiter als Haschen nach äußerlichem Effekte und schablonartige Deklamation aufwiesen, überraschte uns unangenehm. Wir können die Ursache hievon wieder nur in äußeren Einflüssen suchen. Hr. Kolár d. ä. war auch diesmal der Träger der Vorstellung trotz manchen Unausgeglichenheiten, die diesmal indes weniger störend wirkten.

J. N.

(*Čech a Němec — Český dobrovolník a francouzská selka aj.*)

Zpytujeme-li řadu her po sobě běžících, jak nám je nedělní představení a čtvrteční beneficie předvedly, zdá se nám, jako bychom strakatou stužku před sebou viděli, na kteréž sice hlavně jedna barva převládá, na níž ale zároveň barva ta místy dobře natřena, místy nevkusně nalepena jest. Představení česká obdržela v poslední době zvláštní ráz. Režie řídí se totiž dle principu lákat obecenstvo kusy třeba už přežilými, jen když efektními a dobrých titulů. Hledí tedy hlavně, aby pojistila návštěvu galerií, a povážíme-li, že stálé obecenstvo ostatního divadelního prostranství nyní většinou po venkově žije a ostatní v Praze meškající část že se ku představením toliko o ujmě direktí zařízeným nezve, a tedy také často nejde, nemůže se celkovitě mnoho namítat. Jsem ovšem přesvědčen, že by mezi hrami takovými i více dobrého vzdor všemu se nalézt dalo, než se nyní nalezá. Tím by byla tedy zmíněná hlavní barva našich představení určena. Co se pak týká provozování samého, vystupuje nejpestřejší strakatina najevo. Nikdo nemůže režii naší upříti, že své úloze skvěle dostačí, když právě chuť a dobrou vůli má; tato chuť a dobrá vůle ale často se pohřešuje a stává se pravidelně, že po jednom neb dvou výtečných představeních zase alespoň dvě velmi prostřední ceny následují. Někdy je souhra vytríbena jako za známé sezóny, ve které se s nejhlubší pietou Shakespearovy hry provozovaly, někdy rozviklaná a nejistá, že i sám režisér nejistě se na jevišti pohybuje. Co se týká memorování úloh, trvá posud námi už často naznačený „svatý“ boj a posud není rozhodnuto, kdo zvítězí.

Mezi provozováním zastaralých, dobře však provozovaných dramát „Židovka“ od Klicpery (31. července) a „Obležení Prahy od Švédů“ od Štěpánka (7. srpna) umístěno bylo 4. srpna benefiční představení p. Kolára mladšího. Dával Štěpánkovu frašku „Čech a Němec“ a krátkou, zábavnou hru „Český dobrovolník a francouzská selka“. Co se týká prvního kusu, vzal sobě p. Kolár některé dobré síly německého praž-

ského divadla ku pomoci a pochodil tímto způsobem co do hojné návštěvy dobře. Jediný však z nich vynikal p. Scutta, ovšem ne s tímže prospěchem, s jakýmž v druhém, menším kousku sl. Müllerova, která z ochoty úlohu selky převzala. Druhá tato hříčka, lehké to, uměle však pracované zbožíčko, požaduje zvláště ostrou, individualisovanou charakteristiku ze strany herce. Český vzdělavatel naznačil českého toho dobrovolníka dialogem svým co vtipného člověka, ne však co přihlouplého, směšného mladíka, jakého p. Kolár ml. mimo obyčej snad už proto z něho utvořil, že ani úlohy své mocen nebyl. Jedinou zásluhu bych zde vytknul, a to by byla ta, že vzdor nejistotě v mluvě přece ani jeden pohyb se základní barvě celé té směšné figury nevěrným nestal.

Druhé představení v aréně (11. srpna) bylo ve prospěch p. Chramosty, jenž dávno nevídaného Tylova „Pražského flamendra“ sobě vybral. Beneficiant sám utvořil z figury starého sládka konsekventní, uspokojující celek a byl všemi spoluúčinkujícími výdatně podporován.

14. a 15. srpna byla dvě dosti smutná představení po sobě, totiž Raupachova „Smrt Cromwella“ a Klicperův „Žižkův meč“. Prvější zajímalo toliko výtečnou hrou pí Kolárové a p. Kolára st., druhé ničím. Tím zajímavější bylo ale zase představení následující (21. srpna). Drama „U ďáblova potoka“ („Ďáblova bařina“) od Birchpfeiffrové podává hercům dosti značné obtíže, jimž bez vytríbené rutiny se nevyhnou. Celý druhý akt, ze známé novely paní George Sandové takřka opsaný, uvádí toliko dvě osoby na scénu; děje tu není takměř žádného a jen duchaplný a psychologicky ostře vyznačenými pointy obmyšlený dialog zde rozhoduje. Že p. Šimanovský (Josef) a pí Pešková (Marie) vzdor všem těžkostem k úplnému uspokojení dostáli, dokazuje zároveň, že by použití obou i v jiných oborech, než v jakých se posud nejvíce pohybovali, záhodno bylo. Do aktu třetího vložila spisovatelkyně celé své divadelní umění, a třeba tedy z toho stanoviska akt ten za nejlepší považovat. Pí Kolárová, p. Kolár ml. a p. Chramosta přispěli zde dříve jmenovaným hercům výdatně a celý akt dosvědčoval opět známé, že „to u nás jde, když se chce“.

25. srpna viděli jsme představení co do souhry zvláště vynikající. Dávala se ve prospěch pí Hynkové mimo frašku „Všichni se hašteří“ a opakovanou hru „Český dobrovolník“ původní veselohra „Prodaná láska“ od Jana Nerudy.

Sluší ještě podotknouti, že se 28. srpna provozovaly Fredrovy „Dámy a husaři“ se zcela nedostatečným a 4. září Raupachův „Isidor a Olga“ s prostředním prospěchem.

Ź. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 9. září 1859

T A L I S M A N

Nach längerer Pause müssen wir endlich einmal wieder unsere Referate aufnehmen und hoffen nun, sie wieder mit Vergnügen fortsetzen zu können. Es wäre unnötige Mühe gewesen, die letzten Vorstellungen zu besprechen; wir hätten das über das Repertoire einmal gesagte wiederholen müssen, und über die Aufführung wenig Erfreuliches referieren können. Die böhmische Arenavorstellung am 6. d. M. wurde als Benefize der Fr. Wiedermann eingeschoben, und fordert als solche jedenfalls eine Erwähnung. Aufgeführt wurde Nestroy's „Talisman“ in der böhmischen Übersetzung von Zbraslavský. Wenn auch das Ensemble nicht besonders gelungen war, so hielt es sich dennoch so ziemlich auf der Mittelstufe. Hr. Sekyra war in guter Laune, ahmte nicht nach, und wenn er nicht (wie immer) mit der Sprache zu kämpfen gehabt hätte, so wäre seine Leistung eine sehr befriedigende geworden. Die für einen Komiker seines Faches höchst notwendige Kunst des Schnellsprechens ist schlechterdings unerreichbar ohne vollständige Bewältigung der grammatischen Formen. Unterstützt wurde Hr. Sekyra besonders noch durch Hrn. Kaška und die Damen Peška, Lipš und Gauč, weniger durch die Leistung der Benefiziantin selbst, die infolge einer nicht

ganz glücklichen Wahl ein nur mittelmäßig besuchtes Haus erzielte. Wir können nun gleich der Reihe nach die sonntägige Vorstellung anschließen, deren Reinertrag Hr. Direktor Thomé aus schöner Pietät zur Errichtung eines Monumentes auf Klicpera's Grabe bestimmte. Das Publikum wußte die edle Absicht zu würdigen und Klicpera's Name versammelte ein so volles Haus, wie es bei den böhmischen Nachmittagsvorstellungen bis jetzt noch nicht vorgekommen. Die Damen Kolár und Peschke (als Melpomené und Thalia) trugen mit Hrn. Šimanovský (ein Dichter) einen Prolog von J. J. Kolár vor, der sich auf einem recht guten und bis jetzt unabgeschlossenen Gedanken basierte, in der Durchführung jedoch wahrscheinlich durch die Kürze der zugemessenen Zeit etwas flüchtig abgeschlossen erschien. Zur Aufführung war hierauf Klicpera's Tragödie „Rod Svojanovský“ gewählt worden, eines der schwächeren Produkte des verstorbenen Dichters, durch manche Umstände aber für das Publikum interessant. Die Darstellung war eine durchaus sorgfältige und gelungene.

J. N.

PRAGER MORGENPOST 11. října 1859

ČESKÉ DIVADLO IX

(*Pražská děvečka a venkovský tovaryš aj.*)

Ani v právě odplynulém pětinedělí nevyskytlo se ničeho na repertoáru českém, což by bylo dostatečně zajímavé bývalo, a byla by poněkud práce nevděčná, kdybychom nyní teprve chtěli každé jednotlivé představení podrobně probírat. Posledním teprve představením, benefičním to pro Klicperův pomník, odevřena zase, jak se zdá, řada zajímavých a důležitých večerů. Uvádíme tedy opět pro tentokráte toliko tituly dávaných her.

11. září provozována Tylova „Pražská děvečka a venkovský tovaryš“. Venkovský tovaryš je nejlepší posud úloha p. Pokorného, a můžeme směle říci, že jsme neviděli u nás mnoho tak zdařilých a zaokrouhlených figur podobného žánru, jakou byla předvedená ta p. Pokorným. — 18. září dávala se „Kateřina II.“ dle Birchpfeiffrové. — Benedixovo „Vězení“ (25. září) vyznamenávalo se podobně jako „Pašerové“ (28. září) Raupachovi trochu rozviklanou souhrou, ač jednotliví vždy svědomití herci i tentokráte zadostučinili. Z Tylových kusů dáván ještě „Slepý mládenec“ (2. října) se souhrou dobrou.

V aréně odbývána jsou dvě benefiční představení: v prospěch p. Šimanovského „Zeman ze starého času“ (dle Bäuerlova „Rokoko“) 15. září a v prospěch pí Wiedermannové Nestroyův „Talisman“ (v českém překladu „Zrzavé vlasy atd.“) 29. září.

Představení 9. října, jehož čistý výnos pan ředitel Thomé určil na pomník Klicperův, naplnilo divadlo takřka ve všech jeho prostorách. Prolog páně Kolárův, přednášený paními Kolárovou a Peškovou (Melpomené a Thálie) a p. Šimanovským (básník), zakládal se na dobré myšlénce. Po prologu provozován Klicperův „Rod Svojanovský“ tak dokonale, že byla viditelná upřímná snaha, aby se památce Klicperově ve všem zadostučinilo.

Nastává nyní už řada zimních benefičních představení. Podle všech zpráv posud došlých budou zajímavá už tím, že vícero původních kusů se chystá a některé dobré věci se přeložily.

O B R A Z Y Ž I V O T A 17. října 1859

ČESKÉ DIVADLO X

(Jaroslav Šternberk — Anežka Bernaurova aj.)

Nepostupuje-li vůbec ruch literární v témž rozměru, v jakémž před dvěma lety započal, objevuje se zato zase na poli dramatickém mnoho, co o postupu života svědčí a naši pozor-

nost pouta. Prvnější zdánlivá vada zakládá se v tom, že dorůstání nových zase sil jen po jistých periodách dítí se může; talenty, které před krátkou dobou ještě proudem čistě lyrickým unášeti se daly, zkoušejí se nyní už zase na jiných polích, poddávající se pudu přirozenému, aby všestrannou zkouškou se konečně osvědčilo, ve kterém směru by zvláště a nejšťastněji působiti mohly. Hálek, Pflieger, Jeřábek, Jahn atd. dokončili buď už své dramatické pokusy, nebo je brzy už dokončí a veřejnosti podají. Známo už, že režie Jeřábkova „Svatopluka“, Hálkova „Alexeje“ a Nerudovu „Francescu di Rimini“ k provozování přijmula. Ostatně začala už pro nás sezóna původních kusů zároveň se zimními beneficemi a počátek učiněn Hansmannovým „Jaroslavem“.

„Jaroslav“, pětiaktové, prvním akcesitem poctěné drama, nevyplnil očekávání, jakéž následkem přiřčené ceny v obecnstvu se vzbuditi musilo. Spisovatel se nezná v požadavcích jeviště a mnohý poklesk kusu musí se toliko této neznámosti přičísti. Ostatní vady připočítávám kvapné práci, předpokládaje kvap ten vzdor správnosti veršů, jelikož bych jinak spisovatele co neschopného ku dalším výtvorům dramatickým naznačiti musil. Charaktery jsou vesměs příliš všeobecně kresleny a nemají mnoho rázovitosti do sebe. Jediný Vilém Talenberk zdá se vystupovati nad planinu ostatních povah; povznášení to jest ale taktéž jen zdánlivé, jelikož nemá vzdor všemu jiné zajímavosti do sebe, než jakou každý intrigant vůbec i ve praktickém životě, a byť by duchem i nejslabší, přece vždy v nás vzbuzuje. Dialog je správný sice co do mluvy, nezachvátí obecnstvo ale nikde zvláštní myšlénkou. Celý děj byl by se s prospěchem ve třech jednáních nakresliti dal, zajímát už expositivou sama tři jednání. Představení (23. října) bylo dle úsudků veřejných slušné a zvláště pí Kolárová vynikla hrou vyrovnalou.

30. října provozována ponejprv Hebblova „Anežka Bernaurova“ ve prospěch pilného herce p. Lapila. Kus ten, na pražském jevišti vůbec ponejprv proveden, těší se z dobré pověsti. Když i „Anežce“ Hebblově přednost před nesčíslným počtem německých prací podobného druhu přiřknouti musím, nemohu přece souhlasiti s těmi, kteří ji za něco zvláště

zdařilého, duchaplného a výtečného prohlašují. Nejzdařilejší scény jsou jen divadelně tak zdařilými, spisovatel osvědčil se v nich co zběhlý dramatik; charaktery vynikají hlavně stafáží, dobrým uspořádáním všeho kolem nich, nikoliv však dialogem ostře a duchaplně vyznačujícím. Spisovatel cítil to nejspíš sám také a snažil se, aby v posledním jednání, opominuv rychlé postupování a střídání se děje, něco myšlenkového přičinil. Způsobil tím ale, že hlavní hrdina kusu se nám náhlou nestatečností a nekonsekvencí svou znechutil. — Představení bylo vynikající, o čemž mimo staršího p. Kolára hlavně pí Pešková a p. Šimanovský se zasadili.

Ve prospěch p. Kolára st. (6. listopadu) dávaly se některé drobnější věci. Dávno neviděná veselohra „Brute, puť Caesara“ pobavila nás opět, čemuž hlavně výtečná souhra pí Kolárové a pp. Kolárů (ml. i st.) napomohla. Klicperova „Potopa světa“, veselohra to, kteráž před mnohými desíletími napsána po smrti spisovatelově mezi pozůstalými spisy nalezena byla a nyní po prvé se provozovala, nezůstane bohdá prodlouho na repertoáru. Jest to velikána našeho nejslabší snad práce a nemůže se ničím vyrovnat dramatum jeho zdařilejším. P. Kaška a pí Pešková uchránili „Potopu světa“ před úplným pádem.

Mimo uvedené už hry provozovaly se 1. listopadu „Královna a její milostník“, 13. listopadu „Pravzor Tartuffa“ a 20. „Čertova bařina“.

Ź. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A 28. listopadu 1859

D I V A D L O P R A Ž S K É I (*Svatopluk*)

Není příznivější doby pro seznámení se s vadami našeho jeviště a s mezerami v divadelním našem personálu nad dobu zimní, za které se k beneficím samé velké kusy vybírají a pro-

vozuje. Většinou volí herci opravdové drama, přísnou truchlohru některou ku svému příjmu, čímž jakás skorem nevyhnutelná monotónie v nedělním našem repertoáru nastává. Právě ale při provozování těchto dram cítíme především, jak závadné je to, že nám posud nějaká dobrá mladá milovnice pro tragédie schází. Pí Kolárová a Pešková musí celou tíži repertoáru samy nésti; prvější uspokojí nás ovšem vždy svou promyšlenou, výtečnou hrou, druhá pak taktéž solidností i rutinou: obecnstvo ale přece cítí dobře, že při přibytí nové síly by obou dám se méně často a prospěšněji použití mohlo, a jen stíží ubrání se myšlénce, že vada ta i při volbě kusů těžce na váhu spadá. Každým dnem více litujeme, že nadějná sl. Heintzova, již jsme ještě přednedávnem mezi své umělkyně počítali, dávnějšího místa svého už nezaujímá a že náhrada za ni tak těžko by se dostati mohla. Že nám mimo mladou milovnici na příklad i lokální zpěvačka, ten neb onen komik a ještě leckdo jiný se nedostává, pozorujeme už za tou příčinou mnohem méně, že vůbec provozování veselohry neb frašky ku milým zvláštnostem patří.

Jelikož mezera mezi posledním naším referátem a vyjitím nynějšího čísla už příliš dlouha se nám býti zdá, podotknuto budiž krátce, že se mimo Shakespearova „Richarda II.“ a Jeřábková „Svatopluka“ nic nového nevyskytlo a že opakovány jsou hry na našem jevišti už známé a oblíbené.

Větší důležitosti pro nás jest ovšem Jeřábkův „Svatopluk“, kus to poctěný druhým Fingerhutovým akcesitem. Po provozování „Svatopluka“ tázal se zajisté každý navštěvovatel českého divadla, proč, když už akcesity přiřknouti se musily, nebyl první přiřknut spíše kusu Jeřábkovu než „Jaroslavu“ Hansmannovu. Jest to jedna z oněch pohádek našich, jež se jen vtipem a neočekávaným obratem rozluštití mohou. Při všech vadách, jakéž „Svatopluk“ s „Jaroslavem“ sdílí, má onen přece značnou většinu dobrých stránek pro sebe — jediný třetí akt stojí za víc než třeba šest aktů druhého jmenovaného dramatu. V třetím aktu dokázal Jeřábek, že mu takt pro dramatisování neschází, ačkoli zase mnohé jiné místo by o opaku svědčiti mohlo. Právě tak, jak akt první a druhý nás zcela

chladny zůstavujou, ztrpčí zase akt čtvrtý a pátý radost, jež se nás pro půlhodinu zmocnila. Mnohá dobrá situací zkažena nepřiměřeným prodlužováním aneb tím, že osoby nepřírozeně sobě při ní počínají a nepřírozeně mluví.

Akt první rozplyne se takřka v samé frází, jakáž frázovitost vůbec celému kusu vadí a původní rázovitosti mnoho setírá. V aktu druhém vadí trochu scénické rozdělení, kteráž však vada následujícím jednáním, jak už praveno, dokonce se vyrovná, později však zase značně vystupuje. Od aktu třetího není pak proměny ani závěrku, aby se nějakou vraždou nebo odpravou neilustroval. Proč na příklad Svatoplukova choť zavraždit se nechá, kdežto by nejspíše už pouhým jmenováním sebe vrahy odpuditi mohla, není ničím podstatným odůvodněno.

Povahy jsou jen všeobecně vyličený, což zvláště o hlavních osobách dramatu toho platí. Vedlejší osoby, postavy to nejvíce z lidu, jsou mnohem lépe vyznačeny.

Že Jeřábek „Svatoplukem“ v poměru ku své „Háně“ velký pokrok učinil, nenechá se vzdor všem opětným pokleskům zneuznat.

Ź. N.

O B R A Z Y Ž I V O T A z ledna 1860

C E N Y F I N G E R H U T O V Y

Opětné vypsání cen Fingerhutových honosí se touže nepraktičností jako vypsání předloňské. Zasílatel jest nucen, aby sobě vybral látku z dějin *slovanských*, a mezi soudci jsou muzové, kteří rozhodnouti mají, je-li zaslaný kus lepší než jejich vlastní práce, jež při tomto vypsání cen za vzorné platí. Kdybychom i nebyli proti všelikému obmezenému vypisování cen, pochybovali bychom přece, že se způsobem p. Fingerhutovým něco docílí. Ostatně promluveno o té a podobné věci už na jiném místě.

O B R A Z Y Ž I V O T A z února 1860

DIVADLO PRAŽSKÉ II

(*Roderigo a Isabela — Angelo, tyran padovánský aj.*)

Z provozovaných za poslední doby kusů nezajímalo nás vyjma Korzeniowského „Roderigo a Isabela“ (2. února) a Victora Hugona „Angelo, tyran padovanský“ (26. února) takřka pranic. Provozovány jsou 5. února „Nalezenec“ a „Slepá“, 12. února „Marnotratník“, 19. února „Zaklený princ“, 21. února „Zlý duch Lumpacivagabundus“ s velmi nestejnou pílí, a tedy také s velmi nestejným prospěchem.

Nejlépe provedly se kusy dva z počátku jmenované, náležející ku škole francouzské. V obou převládá fantasmie, v obou nalezáme ty nejpodivnější a dle svého trefného umístění vždy překvapující obraty v situacích, v obou situacích zajímavé, někdy až trapně napínavé, v obou konečně rychlý postup děje a neočekávané, libovolné zakončení; všemi těmito vlastnostmi převyšuje však „Angelo“ mladistvou práci „Roderigo a Isabela“.

Budoucně bude nám opět uloženo, abychom promluvili širě o českém originálu, neboť Hálkův „Alexej“ má se už 11. března provozovati.

Tvrdí se najisto, že se přípravy činí k tomu, aby na předměstích pražských *stálá divadelní společnost po celý týden střídající se české a německé hry provozovala*. — Snad by neškodilo, kdyby *výbor pro české Národní divadlo* také konečně něco pro české hry v městě samém učinil a o jejich zvelebení, pokud možno, se postaral.

O B R A Z Y Ž I V O T A z března 1860

DIVADLO PRAŽSKÉ III

(*Ladislav Hunyady aj.*)

Mimo to hrály se 18. března „Lesní panna“ od Tyla, 9. dubna „Ladislav Hunyady“ od Kateřiny Kloučkové (v překladu Emanuela Vávry), 15. dubna „Katynka heilbronská“ a 22. dubna „Bratr Honák“.

Truchlohra „Hunyady“ byla ovšem velmi slušně a pilně představována, nemůžeme však s jistými hlasy žurnalistickými souhlasit, kteréž tvrdí, že překlad dramatu toho obohacem našeho repertoáru jest. Překládá-li se něco, nemá se překládati práce začátečnická a slabá; stane-li se to ale přece, nemá se pak z privátních ohledů tvrdit, že práce ta je dobrá. Podivno, jak zvláštní sobě někdy lidé mínění tvoří, když mínění jejich třeba mylné právě na čase jest!

V „Katynce heilbronské“ vystoupila mladistvá debutantka sl. Zapová bez prospěchu. S dámami svými jsme vůbec dosti nešťastni. Strašně dlouhé interregnum, za kteréhož se nám stále ještě jednoho z hlavních faktorů při provozování tragédie, totiž mladé herečky pro tragické úlohy, nedostává, neblíží se ještě k svému konci; ba nezasvitá ani odnikud vůdčí hvězdička, jež by nás ze truchlého toho stánu vyvedla. Prozatím zastává ovšem pí Pešková obor ten; věříme jí však rádi, že by z tragického koturnu bez těžkého srdce se vyzula, aby působila toliko v oboru svém dřívějším, v němž se miláčkem českého obecenstva stala.

O B R A Z Y Ž I V O T A z května 1860

DIVADLO PRAŽSKÉ IV

Na pražském divadle provozovaly se za poslední doby samé kusy, o kterýchž buď už dávno pojednáno, aneb kteréž další důležitosti nemají. Vypočítáme je toliko dle jich postupu.

22. dubna „Bratr Honák“; 29. dubna „Pražský flamendr“; 3. května „Šotek“; 13. května (Kaškova beneficí) „Nevěřte ženským“, veselohra dle francouzského, „Vražda na Uhelném trhu“, fraška dle německého, a „Slečna manželka“, sólová scéna dle německého; 17. května „Lesní panna“ a 20. května „Nalezenec“ a „Dobré jitro“.

O B R A Z Y Ž I V O T A z června 1860

E L I Š K A P E Š K O V Á

Výrok známý „Ctí-li národ ty, kteříž ve veřejném životě jeho vynikají, ctí sama sebe“ zdá se že došel u nás nyní už praktického upotřebení. Výtečníky své literatury máme nyní už v úplné takměř galerii, podobizny skoro všech vyšly už nebo vyjdou zakrátko souborně v připravovaném nyní fotografickém album (v Praze); toliko zastupitelům českého umění, totiž dramatického, malířského i sochařského, nedostalo se posud též úcty. Máme sice už podobiznu zasloužilé a výtečné Kolárové, přáli jsme sobě ale i obrazy těch, kteří vedle ní rovněž sobě lásku a uznání obecenstva získati dovedli. Někteří ctitelé českého umění dramatického usnesli se na tom, že vydají nyní (snad co počátek větší řady) podobiznu herečky paní Peškové.

Kdo paní Peškovou po delší čas na dráze umělecké stopoval, zamiloval sobě zajisté nejen její pilnost, ale skutečně i vynikající její talent. Obor její, úlohy naivní a sentimentální, nepřejeme si líp zastoupený a vítáme vydání podobizny paní Peškové už za tou příčinou, že umělkyně ta za poslední doby okolnostmi vedena byla na dráhu jí zcela cizí, že vržena byla v obor tragický, v němž ovšem dosti čestně, podporována jsouc pilností i rozmyslem, obstála, přece však tak vynikati nemohla, jak v příslušícím jí oboru bez odporu vyniká. Obdržíme-li, jak se praví, novou milovnici pro tragický obor a bude-li se veselohra česká více pěstovati než posud, máme v paní Peškové

opět hlavní faktor české veselohry a časopisectvo nebude musit jí více vytykáti, že nedostála úplně úlohám, které v její obor ani nesáhají. Myslíme, že bude mnohému milo, sdělíme-li krátce životopisní data o paní Peškové, pokud nám známa jsou.

Eliška Pešková (Peschke) narodila se v Praze 8. června r. 1833 a pochází z rodiny německé. Otec její, bývalý hostinský, přišel z Vratislavi r. 1830 do Prahy. Vychování umělkyně naší bylo zcela německé a směřující toliko na obor domácnosti. Poslednější okolnost nesla také blahodatiné ovoce. Pešková, která už co čtrnáctileté děvče samostatně domácnost řídila, je pro své výtečné vlastnosti co hospodyně a matka právě tak v užších kruzích známa a oblíbena jako pro své umění v širších. Roku 1847 navštívila ponejprv divadlo. Jediná návštěva rozhodla. V děvčeti plném jaré živosti vznikla tak náramná touha státi se také herečkou, že šetřila kde mohla, aby vše této myšlence věnovala. Již následujícího roku učila se u paní Antonie Schikanedrové, tehdejší herečky při Stavovském divadle. Na jaře roku 1849 vystoupila na soukromním divadle u Sv. Mikuláše v Praze co Kryštof v „Kryštof a Renáta“ s výsledkem takým, že kus tento třikrát po sobě k rozličným dobročinným účelům opakován byl. Při jednom z těchto představení viděl ji pan V. Mašek, ředitel divadla v Teplici, i engažoval šestnáctiletou dívku pro první naivní úlohy. Odejela do Teplic a hrála tam pohostinsku čtrnáct dní s velkým prospěchem. Neočekávané změny rodinní přinutily ji však k návratu. V Praze ji seznal zvěčnělý dramaturg českého divadla J. K. Tyl a vybídnul ji, aby se oddala českému divadlu. On sám cvičil ji po delší čas v češtině a již 19. srpna debutovala na pražském letním divadle. České i německé časopisy uznaly patrné její nadání, jen pro nesprávnou češtinu byla (zvláště ve Včele) kárána. Co engažovaný oud přistoupla však k českému divadlu teprve v lednu 1850. Příčinou engagement bylo následující. Herec pan Kaška dával ku svému prospěchu na Nový rok činohru z francouzského „Panský syn a děti z lidu“. Den předtím roznemohla se náhle paní Kolárová, jež Regínu z Noirlieu hráti měla. Režie byla v nesnázích a beneficiant nechtěl od příjmu upustit. Výsledek rozličného vyjednávání

po celý den byl ten, že teprv večer ředitelstvo donuceno bylo, aby se u mladé debutantky poptalo, nechce-li úlohu tu převzít. Ctížádostivá dívka převzala pětiarchovou úlohu a probdévši celou noc a ráno s jedinou zkouškou se uspokojivši hrála odpoledne sentimentální svou úlohu s takovým prospěchem, že vícekrát při odevřené scéně hlučným potleskem poctěna byla. Příznivé hlasy kritiky a určité přání režisérovo ustanovily tehdejšího ředitele Hoffmanna, že mladou herečku již 3. ledna engažoval, načež tato vzor majíc v umělkyni paní Kolárové schopnosti své vždy dále a dále vyvínovala a brzy k oblíbeným oudům českého divadla náležela. Na podzim roku 1850 vdala se za pana Švandu ze Semčic, úředníka při státní oučtárně. Manželství její jest šťastné a obezřetnost její co hospodyně dovedla toho, že poměry její materiální nyní už pěknými se nazvat mohou. Roku 1855 vstoupila do *prvního* *naivního* a sentimentálního oboru. Po odchodu slečny Heintzové a přechodem paní Kolárové v obor jiný byla přivedena k tomu, aby převzala i vysoce tragické úlohy, any pokusy rozličných debutantek posud s žádoucím výsledkem se nepotkaly.

Vypočítáme-li některé z nejlepších úloh paní Peškové, připomeneme navštěvovatelům českého divadla mnohé krásné odpůldne. V obor *naivní* vřadujou se „Díblík“ (při prvním představení „Díblíka“ byla paní Pešková ku konci *sedmkrát* po sobě volána), „Husička z Podháje“, Anna v „Převržená slánka“, Františka v „Matka a syn“, Ruženka v „Amerikánský ženich“, Kryštof v „Kryštof a Renáta“, Prokop v „Paličova dcera“ a Klára v „Obžinky“. Do oboru *sentimentálního* patří Katynka heilbronská, Filipína Welsrova, Anežka Bernaurova, Anna v „Svatojanský dvůr“, Tekla ve „Valdštýnova smrt“ a Artur v „Král Jan“. Paní Pešková uvedla první na české divadlo sólové veselohry bez napovědy; známy jsou v tom ohledu její „Hraje si na vdanou“ a „Slečna manželka“. Jak rozdílně se upotřebit nechávala, vysvítá z toho, že jednou ve dvou představeních po sobě hrála Katynku heilbronskou a Alžbětu v „Maria Stuart“.

Ž. N.

D I V A D L O P R A Ź S K É V
(*Vláda a láska — Mejríma — Loupežníci*)

Mezi divadelními představeními v Praze měla nejvyšší zajímavosti představení dramatu „Vláda a láska“ od Kružského, tragédie „Mejríma“ od Matěje Bana a Schillerových „Loupežníků“.

„Mejríma“ jest tragédie čistě srbská národní a ve fotograficky věrném líčení jihoslovanských poměrů leží také hlavně její důležitost. Pro veřejnost bylo představení to ještě tím důležitější, že se provozovalo ve prospěch nešťastných obcí chorvatských, utrpěvších elementárními udalostmi.

„Vláda a láska“, jakož i „Loupežníci“ předvedly nám debutanty. P. Ponocný, jenž v dramatu prvnějším debutoval, nelíbil se, zato vynikl tím více p. Šamberk co Karel Moor. Nový tento úd, jenž s potěšením k umělcům svým vřadujeme, jest důležitou pro nás akvisicí. Stojí mezi pp. Šimanovským a Pokorným převzal velký obor na sebe, kterému zajisté čestně dostojí. Přejeme mu vytrvalost.

Nanejvýš nutné doplňování našich sil divadelních zdá se že nyní rychlým krokem pokračuje. Tvrdí se najisto, že se vyjednává se sl. Heintzovou, aby se k nám navrátila a osiřelý posud obor milovnic v tragédiích převzala. Nepovede-li vyjednávání ku cíli, musí se ředitelství jinde ohlídnout, nemá-li se často veřejně vyslovenému přání obecnstva podivné dementi podat. Tragédie pěstuje se u nás skoro výhradně, skoro nepoměrně — a nemáme ani milovnice pro ni! Bude zajisté záhodno, aby se i veselohře i frašce něco více věnovalo. Že mezery našeho herectva v tomto oboru lehkou se vyplniti mohou, není pochybnosti. Dovídáme se z bezpečného pramene, že postaráno už o novou lokální zpěvačku, mladou a vhodnou. Přednedávnm mluvilo se i o tom, že vystoupí debutantka pro tragický obor. Dle doslechu byla to však debutantka pro obor naivní a sentimentální, která jsouc nadána dobře nám vedle pí Peškové posloužití mohla.

DIVADLO PRAŽSKÉ VI
(*Sládkova dcera — Čestmír aj.*)

Letní představení pražského českého divadla, částečně v aréně, částečně v Novoměstském divadle odbývaná, byla za poslední doby opět velmi nestejně ceny. Vynikala představení „Sládkovy dcery“, „Svatojanského dvoru“ a „Čestmíra“. Titulní úlohu hrál v „Čestmíru“ p. Šimanovský opět tak výtečně, že nemůžeme přání své zamlčeti, aby vedle tak znamenitého prvního milovníka a hrdiny také dobrá tragická milovnice stála. Sl. Heintzova je prý už najisto pro obor ten získána, a bude tedy nejen konec mizérii divadelní učiněn, ale i všechny další privátní intrigy, sloužící toliko materiálnímu prospěchu jednotlivcovu, nadobro přervány.

V „Mentoru“ vystoupil co nově engažovaný oud p. Walter a osvědčil se býti hercem nadaným a rutinovaným. Poukážeme při té příležitosti opětně k tomu, že i pro frašku nových síl zapotřebí. Právě nyní seznali jsme v komiku Zöllnerovy společnosti, v p. Wilhelmovi, sílu tak mnohoslibnou, že by se talent jeho na každý způsob pro pražské jeviště získati měl. P. Wilhelm mohl by oblíbeného herce p. Sekyru dobře podporovat a dostačil by i v jiném oboru.

O B R A Z Y Ž I V O T A ze srpna 1860

DIVADLO PRAŽSKÉ VII

Pražské divadlo ztratilo zase jednu dobrou sílu, za niž náhrada je těžka. P. Šamberk musil opět za vojenským svým povoláním. Místo tedy, aby se síly, jakž našemu jevišti nanejvýš potřebno, rozmnožovaly, ztenčujou se ještě a ubude nám právě nyní před zimní sezónou, v době nejdůležitější, herec, který se zakrátko potřebným osvědčil a uznání sobě dobyl. Dřívější

naše zpráva, že sl. Heintzova pražskému divadlu už získána, neosvědčila se a jsme nyní, v sezóně tragédií, opět bez tragické první milovnice. Snad se budou frašky dávat, poněvadž nám síly při těch — také nedostačují.

Za poslední doby dávaly se v Novoměstském a letním divadle „Čarovný závoj“, „Čech a Němec“, „Za živa mrtví manželé“, „Obžinky“, „Dvě postele v jednom pokoji“, „Peníze“, „Sylfida“, „Myslivci“, „Fabrikant“, „Korutané v Čechách“, „Vláda a láska“, „Strakonický dudák“ a „Alexej“.

O B R A Z Y Ž I V O T A z října 1860

C A R E V I Č A L E X E J

Považujeme nedělní představení odpolední za počátek sezóny zimní, sezóny opravdivější, a sice za počátek dobrý a mnohoslibný. Bude-li se podobně vybíráti a přednost dávatí lepším plodům dramatického básnictví českého spíše než ledajakým překladům ledajakých plodů cizích, a bude-li se podobně hráti, jak se celkem v neděli hrálo, máme před sebou řadu utěšených půldnů. Dával se Hálkův „Alexej“, a sice po druhé (na repertoáru stál už po třetí). První představení téže tragédie bylo nejlepším celé minulé zimní sezóny, druhé se zde onde o nějaký stupeň snížilo. Titulní a hlavní úloha Alexeje byla však v rukou p. Šimanovského. Alexej je povahou váhavou, málo odhodlanou, místy takměř po hamletovsku se tvářící. Schází mu tedy to, co u hrdiny obyčejně hledáváme, schází i tenkrát, když z pouhého vzdoru, ovšem psychologicky odůvodněného, konečně vlastní rukou se života zbaví. P. Šimanovský vložil i do těchto momentů váhavějších hlasem a pohybem větší sílu, vyrovnal sobě zdánlivou neshodu, utvořil sobě Alexeje jaksi hrdinštějšího, své individualitě přístupnějšího, a vynikl tedy nad první své vystoupení v též úloze. P. Šimanovský kráčí nyní nejjistější cestou k výtečnosti a těší nás,

že nám při prvním svém referátu příležitost dána k výroku, že v něm umělce předních tříd máme. Kikin p. Kolára ml. je uznaně nejlepší úlohou téhož vysoce nadaného herce, který však částečně málo zaneprázdněn, částečně pro přílišnou práci při německém zdejším divadle disgustován a českým představením odcizen bývá. P. Koláru st. zdála se paměť místy nemilé překážky působiti; potřebnou pro cara Petra určitost a ráznost ovšem měl. P. Chramostovi vytýkali bychom jen to, že se nám hlas a pohyb jeho trochu diplomatu Menčikovu nepřiměřeným zdál; máť ale herec ten jiný obor své činnosti, ve kterém velmi čestně a zcela uspokojivě působí. Ve všem se nemůže všem zadostučiniti. Páně Kaškův občan ruský byl jako všechny jeho povahy z lidu velmi trefný; páně Lapilův otec v momentech citlivějších dobrý, v později nastoupilé šílenosti však překvapujíc nevyrovnaný a drsný. P. Sekyroví vytýkáno při prvním představení, že sobě příliš živě počíнал, my bychom nyní zase opak vytýkali. Povaha dvorního šaška, třeba filosofujícího, snese trochu živosti. — Ženským povahám věnoval, jak známo, spisovatel skromnější rozvin; přece však zůstalo i tenkrát prvéjší obsazení, pí Kolárová a Pešková. Poslednější dala úloze své příliš ráz naivní, skoro dětinsky naivní. Na konec volán spisovatel.

Ź. N.

Č A S 2. října 1860

KRÁL VÁCLAV A JEHO KAT

Včerejší představení ve prospěch p. Šamberka nebylo tak hojně navštíveno, jak jsme beneficiantovi přáli a vzdor „Králu Václavu a jeho katu“ očekávali. Skrovné obecenstvo bavilo se však dobře. Beneficiant sám, vřelým potleskem uvítaný, hrál tak, že jsme tím více ztráty podobně už rutinovaného a mnoho-slibného herce litovali. Úloha (Hynek Lidenický) je ovšem

vděčná, plná efektu, více na rutinu než na samostatné tvoření založena; právě při podobné úloze však herecká způsobilost může nejspíše vyniknouti. Každý pohyb mladého toho herce byl ušlechtilý, pěkný; přízvuk vždy pravý, nerušící. Obecenstvo vyznamenávalo opětovaným potleskem jej i ostatní zastupitele hlavnějších úloh, pp. Chramostu, Kolára st. i ml., pak pí Peškovou a sl. Lipšovou. Prvnější dáma měla tenkrát úlohu zcela přiměřenou (Blažena) a vynikala v ní, jako vždy v oboru sentimentálních úloh vynikává. Jelikož se dovídáme, že sl. Heintzovou, která pro obor tragických milovnic získána býti měla, nyní už očekávati nemůžeme, a o jiné náhradnici se nejspíše ještě neví, zůstane obor ten stále ještě pí Peškové přidělen. Připraví jí to zajisté nemalé obtíže, neběreme-li ani ohledu na to, že obecenstvo i kritika proti tomu se už ostře vyslovily a paní ta, v jiném oboru vynikající, nemilým poměrům propadá. I v ostatních oborech mluveno dost a dost o rozmnožení a obnovení sil, hlasováno pro novou lokální zpěvačku, pro třetího komika atd.: avšak hlasováno a při starém zůstaveno. Neméně vadí obsazování úloh podřízenějších, jak se včera opět zvláště při ženských úlohách ukázalo. Často bývá dána úloha některému chóristovi nebo i tanečníkovi minorum gentium, při zkouškách to snad ještě projde, přijde však veřejné provozování a v rozhodujícím okamžiku — zvrátí se tragédie ve veselohru, efekt je zmařen. Podobné stává se sice i u větších divadel a četnějších společností, u nás ale nepoměrně častěji.

Ź. N.

Č A S 4. října 1860

F I E S K O

Schillerův „Fiesko“ při starém dobrém obsazení a oduševnělé souhře jest nám vždy vítaným úkazem. Mohutnost děje dramaticky znamenitě uspořádaného dojímá obecenstvo tím více,

čím lépe hlavní partie zastoupeny, a v tom ohledu se českému „Fiesku“ mnoho vytýkati nesmí. Jednotlivé úlohy hlavní byly z vícera stran hned při loňském představení posouzeny a připojujeme se k úsudkům, že p. Šimanovského Fiesko mezi nejlepší úlohy téhož umělce patří a že p. Kolár st. Hassana dosti původně a ve zvláštní, třeba v jednotlivostech skoro příliš ostré rázovitosti podává. Co se prvéjšího pána týká, pozorovali jsme větší vyrovnanost, následek šťastného mírnění se, kteréž méně náruživým momentům, v nichž herec k jemnému hlasem odstiňování a hře jaksi salónnější poukázán, dobře slouží, zato pak momenty ráznější tím více vynikati nechává! I tenkrát bylo vypravování bájky o sněmu zvířat korunou představení. Přejchod z citů a náhledů republikánských ku myšlénkám vládychtivým byl velmi ostře hrou i hlasem vyznačen; zvláště vynikal v tom ohledu konec třetího jednání. P. Chramosta byl důstojný representant starého a příkrého republikána Verriny, rovněž záslužně počínali sobě p. Kolár ml. (Gianettino Doria), pp. Pokorný a Šamberk. Dle doslechu jest prý opět naděje, že poslednější umělec nám ještě alespoň na čas zachován bude. Co se týká p. Lapila, byli bychom k jeho prospěchu brzy naň zapomněli. Nevíme, byla-li churavost nebo nějaká zevnější příčina původem včerejší jeho nejisté hry co Ondřej Doria. Předpokládáme však prvéjší a litujeme, že se nemůže u nás narychlo pro podobnou úlohu jiný herec co náhradník postavit. — Naše dámy nám odpustí, mluvíme-li o nich teprv na konec, — hrou svou toho ovšem nezasloužily Schiller postavil Leonorou a Julií dvě mistrné protivy vedle sebe; povahu jednu snivou, citlivou, až sensitivní, plnou tušení, prostou a skromnou, druhou pak hrdou, i v ponížení a hanbě neustupnou, příkrou a samolibou. Že pí Pešková rovněž tak Leonorou uspokojuje jako pí Kolárová co Julie, dokázalo se opětně. Nemůžeme sobě lepších zastupitelek pro tyto úlohy přát. Kde podobně schopnost odpovídá požadavkům jako při Leonoře pí Peškové, nemusí ovšem naivnost čili „jistá strana“ teprve za omluvy se skrývati, že „snad právě tak, jak se hrálo, intencím básníkovým nejspíš dostiučiněno“.

— Návštěva byla valná, obecnstvo náchylné k potlesku — jako vždycky z počátku zimní sezóny a po prázdninách.

J. N.

Č A S 9. října 1860

ČTYŘI PÁNI NA JEDNOM STATKU

„Čtyři páni na jednom statku“ čili „Husaři a dětská punčoška“ dávali se lonského roku v aréně, kamž také dle zvláštních našich poměrů fraška skoro výhradně patří. Friedrich Hopp nenáleží mezi nejlepší německé spisovatele frašek a česká literatura má už dostatečnou zásobu překladů mnohem lepších prací, než jakou jest výše uvedená. Aby se vše dovršilo, byla souhra zcela ceně kusu odpovídající. Herci byli většinou úloh svých tak mocni, že je mohli bez rozpaků už na jevišti vyměnit, — beztoho ze samé ochoty nápovědova slova druh druhu přebírali. V obsazení nestalo se změn důležitých. Jeli-kož i nejprvnější naše síly ve fraškách hráti musí, šly výjevy opravdovější mnohem lépe než komické. Pp. Šimanovský a Chramosta, pak sl. Lipšová a Bollardová vynikali. P. Kaška hledal těžiště své komiky v řádném přehánění, čímž ovšem obecnstvo leckdy k smíchu přinutil. Sbory byly opět jak náleží špatny, zato uspokojila vložená komická polka, provedená p. Knaackem a sl. Belkovou. P. Knaack osvědčil se nám už dříve v tancích komických.

J. N.

Č A S 23. října 1860

Shakespearův „Sen v noci svatojanské“ s hudbou od Mendelssohna-Bartholdyho byl zajisté každému velevítán, kdo vůbec citu pro poesii ještě neztratil. Text i hudba doplňují a vysvětlují se vzájemně tak velice, že těžko jednomu neb druhému přednost přiřknouti; text je zde jakoby krásná, čarovná květina, hudba jakoby jemný pel a diamantová rosa na ní, jakoby zefýr ji ovívající. Pestrá směsice nejrozmanitějších a nejburlesknějších situací bavila obecenstvo právě tak, jak je hned laškující, hned zase vznešená hudba skoro k bezdešné tichosti a napnutosti přiměla. Co se týká provedení samého, musíme výsledek (i zevnější) sboru hudebního o něco výše klásti než herců na jevišti. Pp. Šimanovský, Šamberk a Chramosta provedli své úlohy dosti slušně; v mezihře „veselých jonáků“ vynikali oba p. Kolárové. Přáli bychom sobě, aby p. Kolár mladší častěji vystoupiti mohl v úlohách oboru výstředněji komického, v nichž se už tak často osvědčil a jimiž sobě lásku obecenstva získal. Mezihra sama neminula se s účinkem vzdor tomu, že zde onde slova vázla. Slečny Lipšová a Bollardová (Hermie a Helena) nemohly vzdor dobré hře znamenitějšího výsledku docílit. Pí Pešková (Šotek) s výsledkem užívala tónu přirozeného, pustivši mimo sebe deklamací přísnější a nucenější. Přílbice pí Wiedermannové dostala se paní té zajisté jen „*ve snu*“ na hlavu. Návštěva byla dosti valna, očekávali jsme však, že místnosti budou ještě plnější. Jsme panu režisérovi povděčni za jeho volbu, kteráž jest nám rukojemstvím, že sezóna letošní, pokud volba kusů zcela od toho pána závisí, opět důstojna bude. Víme, že volba podobná pro beneficienta se značnými výlohami se spojuje, a jsme tím vděčnější. Upozorňujeme však ještě k tomu, že záhodno, aby nepodala sezóna opět nepřetrženou takřka řadu truchloher; obecenstvo naše je dobrým veselohrám právě tak náchylné a snad ještě náchylnější.

Ź. N.

Č A S 30. října 1860

K slavnosti Dušiček vidáme každoročně Raupachovu činohru „Mlynář a dítě jeho“. Kus ten jako by schválně byl psán proto, aby ženy a děti rozplakal, a dovede toho skutečně právě tak dobře jako nejvybroušenější francouzská díla podobného druhu. Netřeba dokazovati, že se často podobné kusy při slabší souhře a nedostatečných silách hereckých dokona se svým účelem minou a třeba i kritiku vyzývají; u nás je ale obsazení kusu toho po léta už dobré, ano výtečné. Nad ostatní mohou vynikati zastupitelé Rychnovského, Marie a Konráda, kteréžto úlohy se v rukou p. Kolára ml., pí Peškové a p. Šimanovského nalezají. P. Kolár předvedl nám rázně a do podrobnosti provedenou povahu, v podrobnostech mnohem uhlazenější, než jsme ji dříve od něho byli viděli. Pí Pešková dojmula nás skutečně. Její hlas byl vřelý, každému, i nejjemnějšímu odstínování přístupný a neodolatelně působící. Zakončení prvního jednání bylo mistrné. P. Šimanovského vidíme ovšem rádi hodně často na jevišti, zdá se nám však přece, že příliš rozsáhlý obor a příliš mnohé úlohy mu přiděleny. Zvláště za zimní sezóny má tolik velikých úloh, tak obrovský úkol, že by se podobné úlohy jako Konrád směle mohly mladšímu a nadanému p. Šamberkovi přenechat.

Ź. N.

Č A S 2. listopadu 1860

PANÍ MARJÁNKA, MATKA PLUKU

Tyl byl posud takměř jediný dramatický spisovatel český, který fraškami a činohrami ze života českého látku vážícími dovedl obecnostvo české nejen poutati, ale i povzbuzovati a rozechřívati. Třeba by byly leckteré hry jeho nyní už poněkud

zastaralé, sáhne k nim mnohý beneficiant zajisté dosti často, neboť Tyl, byť i ve svých ideálnějších figurách poněkud nepřirozený, má přece vedle těchto jiné řízné a přirozené, a čeho především vážiti slušno, pro herce zcela vděčné úlohy. P. Kaška zvolil pro svůj nedělní příjem kvůli Kiliánu Tylovu „Paní Marjánku“. Kilián spadá s Honzou v „Jiříkovu vidění“ v jeden obor a známo už, že obor tento nejsilnější stránkou páně Kaškovou jest. Každý pohyb, každé slovo bylo původní a ryze komické. Neznáme dopodrobna dějin Tylova působení a musíme toliko zdání vysloviti, že básník ty a podobné úlohy už tenkrát pouze pro p. Kašku psal. P. Kaška se také vzdor tomu, že maska nebyla dosti dle požadavků ulohy upravena, neminul se zevnějším výsledkem. Co se týká nelehké titulní úlohy, rozšířena za posledních let pověst, že nemáme reprezentantky pro ni, a že tedy provozování té činohry nemožností. Nedělní představení přesvědčilo nás však, že máme v pí Kolárové reprezentantku výtečnou. Už básník sám nakreslil markytánku dosti ideálně; podobně ji pojala pí Kolárová. Nikde nízkost, nikde všednost, všudy prosvitalo důstojné vědomí, povznášející upomínka na lásku třeba následky svými ponižující, přece však nevšední a vyšší. Pojmenujem-li ještě p. Lapila (starý Vorlický) a sl. Bollardovou, již bychom rádi častěji na jevišti viděli, uvedli jsme už všechny, kteří vynikli. P. Lopil byl několikrát volán. Leckdy se už herci tomu právem nevyrovnalost v podobných úlohách vytýkala; tenkrát byl vady té prost a prodchnul úlohu svou poesíí posud u něho neseznanou. P. Kolár st. měl úlohu nevděčnou, básníkem neprakticky rozvrženou, a nemohl tedy vyniknout; pí Peškové vadil toliko orgán, jenž i na desátníčka sebemladistvějšího příliš dětinsky a zženštile zazníval.

Ž. N.

Č A S 14. listopadu 1860

Musíme schváliti, že sobě obral p. Lopil ku svému příjmu Macháčkovu truchlohru „Záviše Vítkovce“. Neviděli jsme jí už po mnohá leta na jevišti a jsme představení konečnému tím povděčnější, že se zanedlouho Hálkův akcesitem Fingerhutovým poctěný „Záviš“ provozovati bude, a tedy příležitost máme, abychom jasněji porovnali a soud svůj nad soudem soudcův pronesli. Máť tragédie Macháčkova mnohé vady do sebe. V první řadě stojí ovšem obligátní rozpředení látky v pět jednání, kdežto dle objemu děje, jak ho sobě spisovatel vytknul, tři akty by byly úplně dostačily. Nastává tím síla rozpředěných a rozvláčných dialogů, kteréž vzdor pěknému jazyku a jednotlivým poetickým frázím a obratům přece se zdlouhavými stávají. Povaha hlavního hrdiny jest však tak idealisována a krásně pojata, že název „dramatická báseň“, truchlohře spisovatelem samým daný, úplně odůvodněn. Představení předvčerejší neuspokojilo nás. I u p. Šimanovského, jemuž jindy máloco vytykáti můžeme, spatřili jsme okamžiky nad očekávání slabé, které v nás vzbudily podezření, že tenkrát nepřiložil rovnou píli. Úloha representanta Záviše není ovšem snadna a potřebuje častější sehrání. P. Chramosta (starý Künrínk) vzbudil v starších navštěvovatelích českého divadla upomínku, že úlohu jeho dával kdysi Chauer výtečně. P. Lopil byl co beneficiant velmi přívětiv a klonil se velmi laskavě k malé budce v popředí jeviště, v níž, jak jsme dobře slyšeli, nějaký jeho dobrý přítel ukryt byl. Laskavě ho v tom podporoval p. Šamberk. Pp. Kolár ml. a Pokorný, pak sl. Lipšova provedli podřízenější své úlohy slušně. — Co se týká povah ženských, nakreslil básník Kunhutu co ženštinu sensitivní, náruživostem a slabostem svým úplně podléhající; úloha ta hodila se tedy úplně pro dramatický talent pí Peškové, kteráž nás tenkrát opět dobře odstupněnou hrou a vybranou, vkusnou toaletou překvapila.

Ź. N.

Č A S 20. listopadu 1860

Svátkova tragédie „Orlice a kříž“ započala řadu her zaslavných na Fingerhutovo vypsání cen. Soudcové se o ní čestně zmínili. Seznavše ji, můžeme nyní i svůj soud pronésti. Dojem na nás byl vcelku dobrý, seznali jsme práci solidní, avšak toliko *práci*, a nikoli *dílo básnické*. Básník nehledal nikde efektů, což za dobré pokládáme; přitom však není zase náhrady dáno hlavní nějakou a hlubší myšlénkou nebo původními, dobře provedenými povahami vynikajících osob. Srovnáváme se v tom ohledu s hlasem soudcův veřejně pronešeným až na některé maličkosti. Soud praví, že je v dramatu tomto děj dosti dobře spořádaný a živý, ba až zmítaný. Úsudek tento měl se obmezit takřka toliko na poslední (třetí) jednání, neboť předehra, celý první akt, ano i dobrá polovice druhého jsou pouhou expositivou, pouhou deklamací, abychom se tak vyjádřili, více cvikem veršovním než důležitou částí dramatického kusu. Předehra vidí se i nám býti zbytečnou; nezbaví-li se v ní spisovatel už všeho exponujícího, nemá účelu. Co se týká jednotlivých povah, naznačili jsme hlavní vadu už nahoře; vzdor tomu však, že povahy nejsou většinou původní a důkladně provedeny, jeví se v nich přece jasný rozum spisovatelův, jsouť *důslednými*. Chvalnou výminku činí povaha českého poturčence, kteráž jest skutečně originální a rázná. Jazyk jest správný — brzy bychom byli řekli „až příliš správný“, objevujeť se v něm více „vědátor“ než básník a na mnohých místech zazníval nám jako věta některého historického dokumentu. Látkou svou spadá drama v nesčíslný počet oněch překonaných již dramát, kteráž na dějinách i pověstech časů křížáckých se zakládají. Těší nás, že „Orlice a kříž“ posledního místa mezi kusy tohoto druhu nezaujímá. Právě ale látka ta budí v nás podezření, že předehra „Na Vyšehradě“ v původním rozvrhu nebyla a že teprve později kvůli výmince, že zaslavný kus musí látku vážiti z „historie slovanské“, připsána byla. Že hlavní osoby Čechy jsou, je zcela vedlejší, nepodstatná a lhostejná věc; celý obsah přede hry mohl se několika

slovy vtěsnat v některou scénu prvního jednání. — — Kus neměl žádoucího a očekávaného zevnějšího výsledku, zajisté ani alespoň takového, jakého na každý způsob zasloužil. Dotýkáme se tím výrokem stránky zlé, ano tak zlé, že se v nás budí až nechť a že bychom milerádi péro odložili, kdyby věc sama nebyla předůležitou. Může se směle říci, že se dávno už tak špatně nehrálo jako tentokrát. Nevíme a nechceme věděti, či to vina; že se však *původní* drama a k tomu *první* dramatická práce mladého spisovatele odjinud už chvalně známého tak nedbale provede, toho zajisté neočekával nikdo. Čtli jsme jmeno pana režiséra mezi soudci nad cenou Fingerhutovou rozhodujícími. Znalť on tedy kus zcela dobře, jelikož musil o něm svůj hlas pronést, mimo to zvolil ho k benefičnímu představení své paní, a věděl tedy zajisté dobře, mnoho-li příprav a zkoušek drama to potřebuje. Mnozí herci nebyli svých úloh ani úplně mocni a nevěděli ani, ke komu na jevišti mluví. Předpokládáme, že výmluvu mají v jazyku příliš hledaném a nepřirozeném; kdyby se však úlohy rozdaly v pravý čas, odpadla by i tato smutná výmluva. Provozuje-li se na německém zdejším divadle nějaký nový kus, třeba takový, o kterém zpředu známo, že se na repertoáru neudrží, čítáme už na měsíce napřed o přípravách. A jaká pak utěšená souhra, jaká pieta při provozování! Ovšem, že zde více dohlížejících instancí a že i německý intendant stavovský mnoho působiti může. My, nemajíce podobné podpory ze strany pánů stavů, nemůžeme ovšem nároky činiti jako obecnstvo německé, u nás platí heslo „Čekejte a záviste od libovůle jednotlivcovy!“ Předně dávnm ozval se v jednom zdejším listu hlas zastávající naši šlechtu proti výroku v jisté politické brošurce obsaženému, že pro vlast svou a pro veřejnost ničeho za posledních dob nevykonala. Zastavatel měl nejspíše německou část obyvatelstva v Čechách na mysli, když co protivný důkaz uváděl řadu ústavů šlechtou založených. Co na všech těch ústavech *českého*, za to zajisté jsme spíše vděčni svým výtečníkům z měšťanského a inteligentního stavu než zakladatelům náležejícím kruhům vyšším. *České* divadlo v Praze je nejlepší odpovědí na onen článek. — Ze spoluoučinkujících při nedělním představení

jmenujeme toliko výtečnou pí Kolárovou, vždy svědomitého p. Šimanovského a p. Kolára mladšího co vynikající.

Ĵ. N.

Č A S 27. listopadu 1860

Z Á V I Š Z F A L K E N Š T E J N A

Druhý z kusů zaslaných na vypsání *Fingerhutovy* ceny byl už také provozován; měl nepoměrně značnější zevnější výsledek než Svátkovo drama „Orlice a kříž“. Dosáhl-li Hálek už první svou tragédií, „Alexejem“, nejen čestného jména, ale i toho, že se hned první jeho práce na jevišti udržela, dovedl „Závišem“, že nejen jméno jeho upevněno, ale že i repertoáru českému podal dílo ceny trvalé. Nemůžeme hned dnes pustiti se v obšírnější rozbor nového dramatu, uvážiti i přednosti i vady jak budovy celé, tak i vyvedení jednotlivých jejích částí, to ponecháváme pro příští své číslo a pojednáme o tom dle možnosti obšírně; zmiňujeme se však s radostí hned o výsledku tak čestném, jakého za posledního desetiletí nikým nedosaženo. Potlesku bylo až přehojně; platil hercům, spisovatel i textu místy k paralelám časovým vyzývajícímu. Při slovech

*a naše panstvo ruce skládá v klín,
a naše panstvo více nezná čin*

strhl se potlesk tak hřmotný a dlouhotrvající, jaký jen tenkrát slycháme, když čarovnou formulí dotkneš se citů všech a probudíš a rozjaříš myšlenky všeobecně myšlené a platnost mající. Nový to důkaz, že by národ zajisté uvítal šlechtu postavivší se v čelo ruchu národnímu. Co se týká herců, musí se opět říci, že se přičiňovali, seč byli. Promluvíme si o nich obšírněji při rozboru povah, jež nám zobraziti měli.

Ĵ. N.

Č A S 9. prosince 1860

O skvělém zevnějším výsledku Hálkova „Záviše“ jsme se už zmínili. Jestliť Hálkovo drama už druhé v české literatuře, které obralo sobě Záviše za hlavního hrdinu. Kdybychom chtěli s plodem Macháčkovým porovnávat, musili bychom říci, že je sice Macháčkův Záviš poetičtější, Hálkův ale mnohem dramatičtější. Řekli jsme, že Hálek vynikl nad první svou práci a že obohatil repertoár trvale. Vady však, které spisovateli už při „Alexeji“ vytýkány byly, nejsou ještě odstraněny. Síla reminiscencí tíží jej posud, musí se z nich vypsát, aby zcela původním se stal. Vidí-li pozorovatel místy zřejmé napodobování, budí se v něm pozornost, zkoumá a spatřuje často i tam napodobení, kde ho nestává. Záviš spatřující před sebou u vidění zlatou korunu, falstaffovský místy vyšlehující cynismus a setkání se první Záviše s Jitkou vzbudily mimoděk myšlénku, že i Otakar v prvním jednání připomíná zjevně Karla Moora, vížícího ruku svou k stromu, aby sama sebe naproti soudruhům odzbrojil. A přece je Otakarovo toto počínání historické a měl Hálek úplné právo, aby efektuplného skutku použil. Jak praveno, Hálek musí se z reminiscencí vypsát, třeba byl seznané tak zažil, že vše v novém rouchu před nás vystupuje. Nejnápadnější bylo uvedené už setkání se Záviše s Jitkou. Výjev ten jest jaksi smíšeninou ze Shakespeara a Goethe. Jitka vystupuje jako Markéta ve Faustu z kostela a neschází zde ani Mefisto co stafáž; upustí knihu jako Julie růži a zamiluje se rovněž rychle jako tato. I v dalším postupu podobá se velmi Julii.

Co se týká celé budovy kusu, uznáváme ji za důmyslnou. Děj je živý, rychle a pestře se rozvíjející. Toliko toho litujeme, že se co do živosti prvním dvěma aktům ostatní nevyrovnají; zato mají ovšem více hloubky psychologické. Kdyby byly poslední dva akty spíše tak živé, jako první jsou, byl by výsledek ještě skvělejší. Řeč je pěkná a jasnější než v „Alexeji“, dialog příjemný vzdor tomu, že se spisovatel posud nevzdal slovních hříček a zvláštní jakés formy protimluvné.

Povahy jsou z větší části originální, a třeba bychom se s nimi nesrovnávali, uznáváme přece zvláštní sílu Hálkovu, kteráž neleká se obtíží a vymýšlí povahy nejpríkřejší a nej-

podivnější, aby se na nich zkoušela. Porovnávajícím však „Alexeje“ se „Závišem“ naskytuje se nám veliká podobnost jednotlivých povah; hlavně týká se to povah ženských a vynikajícího intriganta.

Otakar je rázně nakreslen a litujem, že první už scénou zaniká. Objeví se pak už toliko co mrtvola na márách (jako v „Richardu“). P. Kolár st. hrál úlohu tu rázně. — Záviš je sobec skrz naskrz, vše podřizuje okamžitým svým choutkám, svým náruživostem, svému prospěchu. Ženou teprve rozbřeskne se mu v myslí a uvědomí se, že zavraždil krále kvůli koruně. Příhodný okamžik učiní z něho traviče, otráví vlastní ženu — kvůli nové milence. Toliko úklady Václavovi strojené rozvíjejí se před námi co důsledně připravované. Při podobné povaze vyhnul se Hálek tomu, že nekreslil a nepřijal výdatnějšího živlu a motivů politických. V tom ohledu stojí Macháčkův Záviš výše. — Ruperta jsme už naznačili. Dábelská ta povaha jest mnohem živější a jasnější než Kikin v „Alexeji“. P. Šimanovský i p. Kolár ml. (Záviš a Ruperto) vynikali důmyslnou hrou, pilností a okrouhlostí celé úlohy. P. Šimanovského upozorňujeme při té příležitosti na nepěkný návyk chůze, jakou teprve odnedávna při něm pozorujeme. Krok jeho stává se nepřirozeným, houpavým a jednotvarným. — Kralevič Václav jest mlhavě nakreslen. P. Šamberk podal ho důstojně.

Ženské povahy jsou nejslabší stránkou Hálkovy tragédie. Kunhuta i Jitka jsou ženštiny zcela smyslné, beze vší morální hloubky. Kunhuta zapírá manžela a zapírá dítě, raduje se ze smrti onoho a obětuje toto kvůli lásce hříšné. Není pochybnosti, že až sezná mladistvý básník více svět a sezná i více srdce ženské, také jeho povahy ženské nabudou ideálnější barvy a ztratí část nemilé své příkrosti. Pí Kolárová hrála Kunhutu tak pěkně, že častým potleskem odměněna byla.

Vedlejších osob nemůžeme sobě šíře všimnouti; byly prý celé výstupy vynechány, a mohli bychom tedy ledacos co nejasné naznačit, co spisovatel úplně jasně byl nakreslil.

Vytknuli jsme mnoho vad, nechceme ale o tom za jinými mluvit, že krásy v dramatu obsažené převyšují vady

ony. Skvělý výsledek nejjasnější dává o tom soud a svědectví.

Ačkoliv jsme proti všelikému vypisování cen, jsme přece povděční p. Fingerhutovi, že jeho pomocí skutečně obohacení naší dramatické literatury docíleno.

Ź. N.

FAUST

(První pohostinské vystoupení paní Kautské)

Konečně zdá se, že se vyhová přáním českého obecnstva a že obdržíme herečku, která skutečně úlohy první milovnice v dramatech čestně zastáváti může. Pí Kautská, člen Dvorního divadla v Nové Strelici, vystoupila předevcírem po prvé jakožto host; doufáme, že se s hostem tím více loučiti nebudem. Pí Kautská je rozená Němkyně, pilností svou dosáhla toho však, že jest nyní už češtiny tak dalece mocna, aby mohla s výsledkem dobrým na českém jevišti vystoupit. Úloha Markéty v Goethovu „Faustu“ není snadna herečce jazyka přece ještě ne dokona mocné. Viděli jsme však vzdor tomu přece, že překážka ta bude pí Kautskou brzy odstraněna, bylať výslovnost čista. Jedině k tomu bychom poukázali, aby se zvláštní cvik vynaložil na vyslovování zvuku *ď*, *ň* a *ť*, ostatní poddá se v několika nedělích. Při prvním vystoupení vadila, co se týká srozumitelnosti, ovšem poněkud jakási sklíčenost a prsní choroba objevivší se právě v den představení. Elegantní a promyšlená hra, orgán dosti silný, zvučný a ohebný, pěkná postava a zjevná rutina dodávají hostu našemu všechny vlastnosti, jichž zapotřebí pro obor, pro nějž získán býti má. Doufáme, že ředitelství dovede dobré příležitosti ocenit a použít a že vyhová konečně stokrát opěťovaným přáním obecnstva. Mezi nejlepší scény pí Kautské počítáme namáhavou žalární. Byly zde momenty vpravdě výtečné, jedny plny mohutné síly, druhé plny jemnosti a něžnosti. Výjev s Valentinem byl

nadmíru dojemný. Pojmutí celé úlohy svědčilo zjevně o důmyslu, třeba nebylo veskrz původní. Ostatné úlohy zůstaly při dávném obsazení. Jediný však p. Kolár ml. byl ve své úloze (co Valentin) rovněž dobrý jako dříve; ostatní pánové zdáli se přenechávati hostu, aby sám zajímavosti dodal představení okamžiky skutečně nezdařenému (na příklad uvádíme výjev ve sklepe). P. Kolár st. (Mefistofeles) nejspíše ještě vynikl v scéně se scholárem.

Ĵ. N.

Č A S 11. prosince 1860

ROZINA RUTHARDOVÁ

Ve prospěch pí Heleny Wiedermannové provozovala se především ponejprv pětiaktová činohra „Rozina Ruthardová aneb Kutná Hora roku 1304“. Spisovatel, p. Em. Šulc, vzdělal činohru svou dle známé Tylovy povídky. Není pochybnosti, že by bylo záhodno, abychom svého zdatného Birchpfeiffra měli, který by nejen novely české, ale i vhodné cizojazyčné v dramata převlékati dovedl; má-li však p. Šulc potřebných k tomu vlastností, neopovazujeme se posud rozhodnouti. Jednotlivé akty jsou skutečně toliko dialogisovanou povídkou, dramatisátorem příčiněno pramálo původního a děj pokračuje čistě způsobem výpravným. Zvláštností vidí se nám býti to, že drama nemá ani žádné vlastní exposicí — právě jako při nějaké povídce. Na jiných místech však jeví se opět dostatečný divadelní rozum a možno na příklad celý třetí akt skutečně dobrým nazvati. Co se týká povah a jich provedení, nepřičinil spisovatel z vlastního také mnoho. Řeč jest až příliš jednoduchá, vyšperkována místy nevhodnými krasomluvami, jako na příklad příliš častými výrazy zmenšujícími. Doufáme, že při budoucí práci spisovatelově odstranitelné vady tyto skutečně také už odstraněny budou. Provozování bylo vcelku

slušné. Nejtěžší úlohu měl p. Šamberk. Povaha Víta Plichty je tak zidealisována, že se stává až nejasnou a rozplývající se. Že p. Šamberk z úlohy své učinil, seč byl, odměnilo se mu obecenstvo opětovaným vyvoláním. Pp. Chramosta, Kolár ml. i st., Šimanovský a Lopil, pak sl. Bollardova dostačovali úplně. Že pí Peškové opět úloha její síly přesahující udělena byla, není ovšem vinou pilné té herečky. Beneficiantka měla úlohu nepatrnou.

Ź. N.

Č A S 19. prosince 1860

R Ů Ž E N A A R Ů Ž E N K A

Veselohry nalezají vždy vděčné obecenstvo, jsou-li jen poněkud podařeny a je-li souhra pečlivá. Vysloveno už několikráte, že by se měly na českém jevišti výdatněji pěstovati, avšak beneficianti naši, nejsou-li právě zastupitelé komického odboru, bojí se jich, „nenaplnit dům“ prý nikdy tak, jak kterákoli truchlohra. Výminkou zvolil p. Kolár st. ku svému druhému benefičnímu představení veselohru „Růžena a Růženka“ („Rose und Röschen“) od Birchpfeiffrové. Paní tato je svými plody vůbec známá, postačuje už její jméno na divadelní ceduli, abychom věděli, že spatříme kus divadelní všem požadavkům hovicí, byť i ne co do líčení povah zvláštní nebo dokonalý. Divadelní rozum paní spisovatelky osvědčil se i v této veselohře, osvědčily se ale také její vady. Látka je už dosti zastaralá, mnohokráté upotřebená, víře nepodobné situací hromadí se více, než i při veselohře se dovoluje, jsou však opět několika novými obraty záživnými učiněny. Dialog je ovšem plynňý a nepozbyl oné původní plynňnosti v českém převodu (od J. St.). S obsazením kusu nebyli jsme zcela srozuměni. Co se týká dam, nemůže se mimo proti pí Wiedermannové, kteráž i v nejtklivějších scénách mimovolně komicky

dojímati a obecenstvo vyrušiti dovede, ničeho namítati. Pí Kolárová působí už po delší čas výtečně v novém svém oboru a můžeme říci, že jsme podobně dobré zastupitelky v oboru matek, starších a ryzích povah ženských neseznali. Co u pí Kolárové nejvíce záslužno, jest ráz čistě národní, český, jaký svým výtvorům vdechnouti dovede. Jí představované povahy jsou studiem z lidu, přirozené a mají pro nás vždy něco známého, o pravdivosti svědčícího. Že pí Pešková ve veselohře zcela na svém místě jest, uznáno už dávno. Měla i tenkrát velmi podařené humoristické a tklivé momenty. Pí Kautská osvědčila se opět co herečka rutinovaná; přáli bychom jí toliko kvůli jazyku častý cvik na jevišti a výdatnou pilnost doma. Místo p. Šimanovského (Felix Warden) byli bychom v téže úloze raději p. Šamberka viděli. Herec tento málo zaneprazdňovaný zdá se dle posavadního dostatečné vlohy pro veselohru míti, jeho pohyby jsou lehké, zaokrouhlené, salónní, kdežto p. Šimanovskému zase naopak přísný koturn výtečně svědčí. Ostatní přičinili se ku dobré souhře. — Ku veselohře připojil p. Kolár st. přednášku básně „Jaroslav“ z Kralodvorského rukopisu se známými už „živými obrazy“.

Č A S 29. prosince 1860

R U Y B L A S

Je tomu teprve několik neděl, co padly zásady libovůle a co počínají nebo alespoň mají počínati jeviti se následky toho u životě veřejném. Ústavem takřka nejveřejnějším jest divadlo, a jelikož už bylo před politickým převratem rovněž tak ústavem veřejným jako nyní, musela se ona libovůle i v divadelních poměrech jasně zrcadliti. K politické této a nedramaturgické exkursí zavádí nás včerejší představení „Ruy Blas“, dramatu to od spisovatele, kteréhož plody ve vlasti jeho posekavanské velikého politického významu a výsledku si vydobýly

a i tam za doby reakční od přísné kázně censurní a policejní dosti zakusiti musily. Ještě přednedávnem se dávalo každé drama Victora Hugo s ostýchavostí do divadelní censury, a překládalo-li se do češtiny, překládalo se toliko dle censurované už německé kníhy, aby se všem lehko možným nemilým následkům vyhnulo. O „Ruy Blas“ platilo vše to tím více, že spisovatel sám, vydávaje plod svůj tiskem, byl připojil předmluvu, v níž politické své náhledy šíře rozvedl, ku spojení poukázal, v jakémž „Ruy Blas“ s jinými jeho dramaty jest, a stručně vyslovil takřka všechny své náhledy o společnosti i obci. Kdyby nebylo těchto závad (o nichž co nejdříve šíře promluvíme) stávalo, byli bychom už dávno a více Hugových dramát viděli; obecnstvo naše sobě v nich patrně libuje. Victor Hugo má všechny přednosti romantické školy francouzské, jejímž hlavním sloupem jest, a nejméně jejích vad. Mimo to zná efekty nové a překvapující a dovede hercům převděčné úlohy podat, které nejsouce dle šablony pracovány pobádají k důmyslnému a samostatnému tvoření. „Ruy Blas“ má efektů i pikantních charakterů hojnost; že pak dialog nepohybuje se v kolejích obyčejných a že myšlenkami oplývá, netřeba dokládati vzdor zkraceninám při včerejším provozování zpozorovaným. Nevíme, pocházely-li všechny ty zkraceny od režie. — Včerejší představení bylo důstojné. — Beneficiant p. Šimanovský obral sobě úlohu mimo jeho obor ležící. Šaržírované takové úlohy mají na českém jevišti dobrého zastupitele v p. Koláru mladším, tenkrát zcela nezanepřázdňeném. Že p. Šimanovský sám tu úlohu převzal, muselo nejspíše býti následkem překážek neodstranitelných. Dle toho jsme už napřed neočekávali, že Don César bude výtečně představen, třeba bychom věděli velmi dobře, jak pilný beneficiant svědomitě všeho mu přiděleného se chápe. Orgán zvyklý na frázi hrdinskou, zvyklý na výtečné podávání vznešenějších duševních bojů a cituplných afektů nemohl vynikati v úloze Don Césara, který vystupuje před nás co obraz sešlé a shnilé šlechty španělské, co šlechtic skleslý na sprostého opilce, kteréhož leda všeobecné jakés uvědomění „vyššího“ původu a určení na okamžiky lepším činí. Mimo to vadily p. Šimanov-

skému ještě některé jiné návyky, které toliko tenkrát u něho pozorujeme, když proti svému určení ve fraškách hrává. — Titulní úloha přidělena p. Šamberkovi. Herec tento rozložil sobě úlohu pro něho se zcela hodící rozumně; mírnil se šťastně z počátku a podržel sílu i pro místa mocného důrazu se domáhající. Hned z počátku viděli jsme v nízkém lokajovi Ruy Blas člověka ušlechtilejšího, který by za jiných okolností zcela dobře důležité místo zaujímati mohl, na jakéž ho náhoda a zdatnější moc postavily a z něhož ho opět svrhly. Nabyli jsme opětně přesvědčení, že p. Šamberk hodí se pro kusy konversační, a doufáme, že ho v nich brzy spatříme. — P. Kolár st. co Don Sallust, jakož i p. Chramosta co Don Guritan byli zcela na svém místě. — Královnu hrála pí Kautská tak pěkně, že jsme opětně želeli posavadní její neouplnou známost jazyka. Tón každé věty je celistvě u ní pravý, na jednotlivé části věty nepřichází však následkem nadzminěné vady patřičný vždy výraz. Mimikou svou vytríbenou nahraňuje nám ovšem mnohé nedostatky, musíme však jak kvůli sobě, tak i kvůli pí Kautské opětně poukázati ku velké pilnosti, jakéž zapotřebí. Rádi bychom se těšili co nejdříve z toho, že máme herečku novou, *v každém* ohledu dostačující. — Beneficiant byl hlučně uvítán, zastupitelé hlavních úloh voláni.

Ź. N.

Č A S 3. ledna 1861

VYCHOVATEL V ČEPCI — SŇATEK Z NÁSILÍ
ČESKÝ DOBROVOLNÍK A FRANCOUZSKÁ
SELKA — POSKAKUJÍCÍ ŽENICH V NESNÁZI

Příjem p. Kolára ml. poskytoval nám vždy veselé odpůldne; hledít nadaný herec ten vždy k tomu, aby nás novinkami z oboru lehkých veseloher překvapil. Tenkrát ovšem nemůžeme ve všem volbu jeho schvalovati. Překládá-li se už

vůbec něco z německého, mohlo by se něco lepšího voliti než na příklad Görnerova fraška „Vychovatel v čepci“ (chybně veselohra nadepsaná), která ani za ten prašpatný překlad nestojí, jakého se jí od p. Fr. Mirovského dostalo. Görner náleží mezi nejdovednější nynější dramatické spisovatele německé. Z některých už přeložených a provozovaných frašek a veseloher jeho seznalo naše obecnstvo, že Görner zná jeviště jak se říká „skrz naskrz“; i včera jsme měli příležitost pozorovati vlastnost tuto, avšak mimo ni ničeho více. Český titul „Vychovatel v čepci“ odpovídá zcela ceně frašky v dvojsmyslech hlavní přednost vyhledávající; některé dobré situací, ačkoli už mnohonásobně upotřebené a známé, jsou jedinou předností. Hra byla mnohem lepší kusu samého. Především jmenovati sluší beneficianta a p. Šamberka. P. Kolárův Onufrius Laštovička byl obrázkem charakteristickým a veskrz komickým, aniž by někde o sprostnost zavazoval. P. Šamberk dovědčil, že jsme se v něm nemýlili, naznačivše jej co výtečně se hodícího pro obor konverzační. Jeho pohyby jsou vesměs elegantní, hlas příjemný a salónní. Pozorovali jsme při jeho hře jemné odstíňování a snahu, aby vynikal spíše oduševnělou a rozmyslnou hrou než pouhým naturalismem. Pí Pešková byla sice ve svém vlastním oboru, viděli jsme ale opět místy jakousi matnost, kterou už po nějaký čas s nepokojem u paní té sledujeme. Přičítáme vadu však tomu, že pí Pešková byla příliš dlouho a výhradně zaměstnána v oboru jí nepřináležejícím, a že tedy část své původní svěžesti a jistoty na nějaký čas ztratila. Zastaralá už poněkud veselohra Molièrova „Sňatek z násilí“ dožila se podobně dobré souhry. Zvláště vynikal p. Kolár st. co filosof ze školy Aristotelovy. Malá, ale vděčná úloha Alcidas došla pěknou hrou p. Šamberkovou platnosti. — Žert „Český dobrovolník a francouzská selka“ byl už několikráte posouzen. — Připojený balet „Poskakující ženich v ne-snázi“ zvláště co do sól nevynikal. Shromážděné obecnstvo tleskalo hojně, někdy i tam, kde toho právě třeba nebylo.

Ź. N.

Č A S 14. ledna 1861

Vyslovili jsme se pro veselohru, ano i pro frašku, nikdy však pro veselohru nebo frašku špatně provozovanou. Mámeť zajisté více sil dobrých pro činohru a hru veselou než pro frašku; právě proto musí se však, provozuje-li se poslednější, tím větší péle přiložiti, tím svědomitěji zkoušeti. Řekneme-li, že včerejší představení bylo nedostatečné, nenazve nás snad nikdo opět „kritikem mokantním“, leda by naivně *každé* provozování frašky za dobré měl, jako se někdy stává, že se bezvýminečně a rovněž naivně každé vystoupení jednotlivých herců dobrým nebo i výtečným nazývá. Fraška „Čarodějnice v Šárce“, založená na prazdných motivech, vyniká více drastickými situacemi než slovním vtipem; zapotřebí při ní tedy zdravého humoru a živé hry. Zdravý humor měli ovšem pánové Kolár mladší i Kaška, zato se ho, jakož i živé hry, nedostávalo tím více p. Sekyrovi. P. Sekyra má přece ve hrách německých a episodních, jemu tam přidělených úlohách dosti humoru — nezbyvá mu ho také něco pro hry české? Úloha čepičkáře Bonifáce Třapce žádá především dobrou mimiku ku vyplňování většinou němých scén. Včera jsme sobě okamžiky ale skutečně přáli, aby byl p. Sekyra trochu více „neviditelným“, jakož nám i přání přišlo, aby také na zpěv jeho podobná „Fortunátova čepička“ se našla. Pánové Chramosta, Lapil a Křtín provedli vedlejší své úlohy dobře. Ženské úlohy jsou v kusu tom slaběji obmyšleny, a nevynikaly tedy, ač dobře obsazeny. Zpěv sl. Gaučové podobal se zpěvu divadelního sboru, při obou zdálo se, že zpívati chtějí. Při pojmenování sl. Gaučové slyšíme už opět hlas volající o novou lokální zpěvačku. Volající hlasy na poušti hromadí se už tak, že poušť ta pro živou konkurencí volajících hlasů už ani pouští více není.

Ž. N.

Č A S 21. ledna 1861

Vybírají-li se ku beneficím kusy zesnulých už dramatických básníků, žádá toho nejen úcta k obecenstvu, ale i k zemřelému básníku, aby se vybralo něco lepšího — nechceme říci že již uznaného. — Proč p. Pokorný Klicperovu „Elišku, poslední Přemyslovnu“ zvolil, nelze věru udati, neměť beneficiant v kuse tom ani pro sebe vděčnější úlohy, ač přiznati slušno, že své skromné úloze velmi dobře dostál. Veškeré úlohy v „Elišce“ jsou praobyčejné, prázdné a duté; dle toho slyšeli jsme také více prázdné deklamací než čeho jiného. Většinou ovšem deklamovalo se dosti slušně; jedinou výtečnou výmínkou od slušnosti té byla pí Wiedermannová (co Jelena), která obecenstvo prafalešnou deklamací a monotónií svou poznenáhla k zoufalství přivádí. S pí Wiedermannovou závodil, co se týká falešné deklamací, p. Kolár starší!! O svých „mísách“ mluvil alespoň co král Jindřich s podobným důrazem, jako by ku válce vyzýval. — Dnes především sobě všimnouti slušno úloh ženských. Pí Pešková měla co Eliška Přemyslovna momenty velmi pěkné. V úloze králové Anny viděli jsme začátečníci sl. Čermákovu. Co do zevnějška hodí se sl. Čermáková dobře pro divadlo; máť pěknou postavu a příjemný hlas. Co do zralosti umělecké nemůžeme ovšem soudu pronésti dle úlohy nedůležité a vyčkáme, až slečna vystoupí v úloze, ve kteréž dramatické své nadání spíše osvědčí. Vzdor patrným ouzkostem, sprovázejícím každé první vystoupení, může se ostatně nyní už tvrditi, že sl. Čermáková pro jisté úlohy vítanou silou bude, a podobných sil bude nám zajisté nyní, kde se jedná o častější hru českou, velmi zapotřebí. Kdyby převzala úlohy sl. Bollardovy, dostala by se tato zase v obor jejímu nadání a dosáhnutému už cviku přiměřenější. Sl. Bollardovu viděli jsme zvláště za letního času zaměstnanou v německých úlohách důležitějších a seznali jsme, že jim čestně dostála. — Abychom opětně hercům svým připomenuli, že povinností jejich, aby se úlohám svým líp z paměti, gramatické pak ze základu učili, máme za věc už omrzelou. K panu režisé-

rovi máme ale žádost jinou, aby totiž za oponou nekomandoval tak příliš hlasně německy, vzbuzujeť tím v obecnstvu nevhodný humor.

Ž. N.

Č A S 28. ledna 1861

M Y A D I V A D L O

I

„Divadlo jest jaksi ichnografie každého národa,“ praví Jean Paul. Jsou-li myšlenky dobře zažitě a vzdělanost vůbec jaksi činným a pohyblivým vojem každého národa, může se směle divadlo, kde všechny myšlenky se sbíhají, kde způsob myšlení a vzdělanost národa se zušlechtěně obrazí, kde národ sama sebe v zrcadle vidí, sama sebe ústy svých vzdělanců mluvíti slyší, zajisté národní pevností nazvati — nedobytnou, pokud národ sám silným a pevným. Způsob, jakým pevnost tu sobě buduje, vyznačuje zvláštnosti národní, neboť způsob ten je u každého národa jiným. Českému obecnstvu poněkud méně známé divadlo francouzské liší se co do formy i co do ceny vnitřní právě tak od anglického, jehož plody u nás tak v oblibu vešly, jako Francouz od Angličana vůbec. Podobný rozdíl vidíme opět mezi divadlem reálného Angličana a divadlem ideálního Němce. Podobně také kreslí divadlo české snahy a rozvin národa *našeho*.

Z počátku, když ještě uvědomění národní v málo toliko hlavách bylo se rozbřesklo a v málo ještě srdcí slabounké kořání své vpustilo, bylo několik těch vyvolenců takřka celým národem, bylo obecnstvem i spisovatelstvem. U mužů těchto, rovnajících se vzdělancům všech národů a usilujících jedním krokem přivésti (alespoň poměrně) písemnictví české na rovno s písemnictvím národů ostatních, musila se přirozeným způ-

sobem i myšlénka a otázka divadelní brzy vzbuditi. Titéž lidé byli nyní zase obecnstvem, dramatickými spisovateli i herci. Ráz ochotnický podrželo divadlo po dlouhá léta, zkrátka po celý čas, za kteréhož i celé písemnictví české ráz ochotnický mělo. Svědčíť o vysokém nadání našich spisovatelů, že vzdor rázu naznačenému tak mnoho výtečných děl, jak literárních vůbec, tak dramatických zvláště, se zplodilo.

Rok 1848 pošinul nás o půlstoletí kupředu. Mateřský jazyk zaváděn do škol, do úřadů, literatura časová vzbujněla jako obrovské kapradí. Nebylo divu, že národ všeho se teprve domáhající všeho také hned žádal v míře nejrozsáhlejší. Vzpomněl sobě také na divadlo, viděl v české Praze nádherné, slavného jmena požívající divadlo německé, i uchopil se radostně a s nadšením myšlénky, aby podobný chrám také českému umění zbudoval. Toliko skutečná chudoba naše, skutečná nemajetnost těch, kteří za doby té už uvědoměli, spravedlivě smýšlející, a tedy obětovní byli, zabránila, že krásná myšlénka rychlého uskutečnění se nedožila. Za prozatímní výpomůcku mělo sloužiti dvoje nebo troje mimořádní představení v divadle německém. Nemýlíme-li se, byl jich ustanoven prozatímní cyklus, a to na subskripci.

Diletantství dřívější vadilo však ve všem. Většina vzdělaného obecnstva pražského necítla ještě, majíc dobré divadlo německé, potřebu, aby navštěvovala a aby vůbec bylo divadlo české, kteréž by mimo to nevyycvičenými svými silami německému se nadlouho bylo vyrovnati nemohlo. České školy nebyly ještě odchovaly pokolení nové, staré však těžko zvyká. Obchodník a průmyslník, ouředník i soukromník nebyli ještě zažili dosti života českého, nebyli ještě dosti dlouho pracovali po česku, aby jim zábava česká nevyhnutelnou byla. Dobrých herců se nedostávalo, repertoár nebyl dostatečně zásoben, a tak se stalo, že mimořádní hry brzy zase zanikly. Nastalou reakcí vymřelo také nadšení pro divadlo samostatné. Výbor pro Národní divadlo sestoupilý přestal dílem za poměry časovými, dílem z pohodlnosti působiti. Nedožvěděli jsme se dlouhá léta ničeho o něm, a mlčel a lenil tak dlouho, až konečně důtklivými veřejnými hlasy vyrušen jest. Že ani nyní něco

kloudného vyvésti s to není, ano že ani revisí oučtů jeho k žádoucímu konci a cíli nevede, dokazují sedění poslední, vyslovující zřejmě nedostatečnost výboru posavadního a požadující výbor nový, čilejší.

Dle toho mohlo by se zdáti, že po nastouplé reakci opět dřívější diletantství panovalo. Panovalo ovšem, přibíralo však na sebe vždy více a více opravdivosti. Nastalať představení odpolední a našla četné a vděčné obecenstvo. Bylo ovšem obecenstvo to každou neděli, každý svátek totéž; nabitě, často vyprodané divadlo dokazovalo však, že jediné představení za týden už nestačí a že by představení druhé rovněž s úspěchem se setkalo. I když beneficianti nezvali, bylo divadlo tak plné, jak při obyčejných představeních německých bývá. Už obětovné studentstvo naše staralo se o to, aby alespoň parter smutně nevypadal. Návštěva konečně trvala nejen po celou zimu, ale i po celé léto.

Pravidelnými hrami ustálila se česká společnost divadelní. Dobrá souhra německého divadla, výtečníci němečtí, v Praze buď pohostinsku hrající, buď po delší čas meškající, byli českým hercům vítaným vzorem. Pestřejší a vybranější repertoár, překlady výtečných plodů dramatických podaly hercům příležitost vhodnou, a brzy se vyvinuly a osvědčily některé talenty vynikající, brzy jsme spatřovali jednotlivá představení, která dostála všem spravedlivým požadavkům. Musili jsme ovšem také dosti často vytýkati i režii i hercům nedbalost, pro tentokráte nechceme však o tom dále se šířiti. Vímeť, že herci naši mnohdy neleželi na růžích. České divadlo bylo u německého divadla v nájmu, český herec neměl vedle německého platnosti a nebyl ani k pensijnímu fondu připuštěn, česká režie neměla a nemá posud váhy, musila se tedy leckdy okamžitá nevrlost a omrzlost zahrnouti.

Ovoce roku 1848 mezitím dozrávalo. České školy, ač dlouho netrvaly, položily úrodné sítě v srdce naší mládeže, život pražský stával se o něco čestějším. Mladá literatura zkoušela se s prospěchem i v básnictví dramatickém. Nebylo pochybnosti, že za nynější volnějši doby otázka divadelní náhle se zase v popředí postaví.

Na programu Národních listů čtli jsme podepsaná některá jména mužů, ježto jsme co údy nadzminěného výboru pro Národní divadlo znali. Tím více nás potěšilo, že NL hned z počátku svého vycházení přinesly články o českém divadle, a to články barvy určité. Potěšila nás okolnost, třeba bychom s věcí, s návrhem totiž Národními listy učiněným, naprosto se nesrovnali. Nechceme rozhodovati, zdali dobře učiněno, že se měla (alespoň prozatím) všechna další starost a práce se šedé hlavy divadelního výboru sejmouti a budoucímu zemskému sněmu nebo snad podpoře stavovské zůstaviti. O prvním promluvíme v dalším pokračování, co se však týká zemského sněmu, nemáme ho posud, a kdybychom i měli, bude míti český sněm pro počátek zajisté tak mnoho co dělat a myslit, že pro národní české divadlo mu ani času nezbude. Aby však mezitím stávající už pražské divadlo na dvě se rozdělilo a polovice představení česká, druhá pak německá byla, máme za myšlénku nepraktickou. Bylo by to na škodu divadla německého (k čemuž nepracujeme), *aniž by divadlu českému mnoho prospěchu z toho vyplývalo.*

Nynější ředitel německého divadla je kontrakty vázán na všechny strany. Uzavřel smlouvy několikaleté s německými herci i zpěváky, přijmul od obecnstva předplacení na jistý počet her, je kontraktně zavázán stavům atd. Zrušení toho všeho bylo by spojeno s náramnými a k tomu zcela zbytečnými obětmi. I kdyby zůstala toliko polovice divadelních her německých, musilo by ředitelství podržeti skoro všechny posavadní síly německé co do počtu, vydání by za představení německá zůstala tatáž, ač by se příjmy o polovičku zmenšily. Z českých představení zbylo by pramálo výtěžku pro německé, poněvadž musila by česká společnost rovněž tak silna býti jako německá, aby rovněž čestně obstála. Podobně jako u německých zvýšilo by se i vydání u českých představení. V té věci nepomohl by ani peněžitý roční příspěvek třeba 30 000 zlatých, ani zvýšení vstupného beztoho dosti vysokého.

Operní personál česko-německý má nesmírných obtíží do sebe, poukázalyť už některé české listy k tomu a rozhodly se záporně.

Mimo to, budme upřímní, nemáme posud ani herců ani obecenstva, aby se čtyřikrát za týden hráti mohlo. Obé musí se teprve odchovati. Posavadní herci a herečky co do počtu nepostačují na žádný způsob a těžko udat, odkud nových přibrati. Při českých kočujících společnostech je dobrých sil poskrovnu; kde takto co roztroušeno, nesnadno zvědět. Pro počátek, ano nadlouho, nevycházeli bychom ze zkušebních představení, z prvních debut atd. Co se týká repertoáru, nastala by podobně práce napřekot, ač by se jí *snad* při stávajícím už množství spisovatelů odolalo. Obecenstvo české konečně dostačí sice nyní už na představení dvoje za týden, zdaž na *čtyry*, musili bychom teprve zkusit. *Nicméně* jsme určitě pro české divadlo *samostatné* a chceme poukázati ku cestám, kterýmiž dle našeho náhledu bychom si nejsnadněji a *nejrychleji* k důležitému tak pro nás ústavu národnímu pomohli.

II

Chceme-li míti divadlo samostatné, zapotřebí, abychom se přičinili k tomu co nejdříve, možná-li, tedy hned.* V listu našem učiněn přednedávnem návrh praktický, vycházející od měšťana vůbec váženého, od měšťana to podnikavého i v podniknutích podobných zvláště zběhlého. A praktičnosti je nám především zapotřebí. Máme dosti spoluobčanů Čechů, kteří o sobě provedli podniknutí mnohem nákladnější, než jakým jest zbudování a zařízení Národního divadla. Staví-li železnice, velkolepé budovy, zařizují-li továrnické a hutnické závody,

* Jsme pro divadlo samostatné, sdělujeme však přece obecenstvu jeden z návrhů nám zaslanych a věci se týkajících, který mluvě pro spojení divadel obou nejstřízlivěji a nejrozumněji se vyjadřuje. Návrh ten čelí k tomu, aby se zřídil zvláštní *dům operní*, jaký už v mnohých městech odedávna. Nynější Stavovské divadlo nestačí návštěvě při představeních důležitějších, zvláště při operách. Třikrát za týden mohly by se v nové budově provozovati opery německé, jednou nebo dvakrát české. Direkcí obou divadel musil by míti ředitel *jeden*. Řediteli zůstal by operní dům dva neb tři dny týdně prázdným pro koncerty atp. Mohl by se tedy kontraktně zavázati, aby personál dostačující sobě zaopatřil.

proč by nemohli, berouce divadlo taktéž za podniknutí kupecké, nám je vystaviti a upravit. Zapotřebí toliko, aby několik měšťanů zámožných v čelo věci té se postavilo, jejich jméno podá stavitelům a řemeslníkům rukojemství a stavba jednou už započatá dovede se k zdárnému konci. Žijeme nyní v době nové, národ náš dává všestranné důkazy, že jest sobě nového života vědom, vědomím tím je obětovnost jeho zvýšena a třeba toliko rázného svolání, aby se prameny znovu otevřely a prostředky plynuly. Mužně vystupme a žádejme, aby národ *dokázal mužnost svou* nyní tím, že nevytrpí více hanby, jako by nemohl ani ústavu sobě zříditi, kterýž svědectví vydávati má o duševním jeho pokroku! Dosti jsme už vytrpěli posměchu, dosti často jsme slyšet musili, že nemožno národ národem nazvat, který ani skromného divadla sobě vystavěti nemůže, dosti často, že národní subskripcí podobné u jiných národů setkaly se vždy s výsledkem nepoměrně čestnějším, nyní chceme, nyní *musíme dokázati, že národem jsme a že víme, čeho národu zapotřebí*. Navzdychali a nabědovali jsme se už dost a dost, přikročme k činu! Národ vzlykající nenajde nikde soustrasti, národ chudý nikde podpory, my však máme budoucnost, a nejsme tedy více nešťastni, my víme, čeho potřebujeme, a nejsme tedy už chudi. Nedovoláváme se snad výslovně tříd jednotlivých, také ale žádných nevyklučujeme — svatou jestiť přispěti povinností každého a opovržen budiž ten, který povinnost svou seznav přece jí nedostojí. K tomu ale přece poukázati musíme, že Praha před jinými městy a Pražan před jinými měšťany ruku přiložiti musí; zůstaň divadlo Národní ozdobou hlavního města a poslouží třeba každodenně těm, kterým dáno, aby v Praze žítí mohli. Měšťanům pražským klademe tedy především národní věc naši do rukou, a mezi nimi hlavně zase těm, které známe už co podnikavé. Nechtě se spojí s výborem divadelním, sebrané už peníze služtež jim do počátku, další a zajisté výdatné příspěvky dostačí, aby páni ti nesetkali se se škodou. Spisovatel onehdejšího našeho článku o Národním divadle má váhu mezi pány těmi a není pochybnosti, že se mu podaří zakrátko uskutečnění zámyslu jeho. S praktickým jeho návrhem, aby

se v divadelní budově spojily také koncertní sítě, místnosti besední a hostinské, aby divadlo sloužilo také plesům atp. zábavám, bude z kupeckého stanoviska zajisté každý srozuměn. Necht' sobě toho všimnou, kdož prospěch z toho míti mohou.

Mezitím co se divadlo stavěti a upravovati bude, rozkvetě veřejný život u nás. V obecnstvu českém zaujme ouředník, průmyslník, obchodník atd. totéž místo, které zaujímá posud v německém, mimo to rozšíří politická živost, volný rozvin literatury, vůbec volnost a s ní spojený hmotný blahobyť kruhy navštěvovatelů divadelních. Byť se i nehrálo a nezpívalo právě sedmkrát za týden, závody s divadlem spojené nahradí zase vše svými příjmy.

O obecnstvo nemusíme se báti za ruchu ústavního; třeba však jiných ještě faktorů divadlu Národnímu, především zdárných sil hereckých a bohaté literatury dramatické.

K obému dopomáhati musí prozatím v divadle Stavovském slíbené už představení *dvoje* za týden. Až vystaveno a upraveno bude divadlo Národní, žádáme sobě v něm hned z počátku také představení operních, třeba bychom po nějaký čas, ano snad nadlouho mnohem méně původních zpěvoher než zpěvoher cizích slyšeli. Jak by se opera česká založiti a k rozkvětu přivésti mohla, posudtež a poradtež, mužové hudby a hudebních poměrů znalejší. Aby však se nyní už užívalo jednoho z dvou českých představení za týden ku zpěvohře, naprosto neschvalujeme. Nám běží především o truchlohru, činohru a hru veselou, ta má a musí býti základem budoucího divadla a prospěje nám nejvíce. Aby však dvoje to představení řádné a pro nás prospěšné býti mohlo, třeba přemnohých opatření.

Za prvé musí se přibrati dobrých sil hereckých. Kočující české společnosti mají přece několik členů dobrých, třeba jich bylo poskrovnu. Ty sobě musíme získati, posavadní by co do počtu nestačily, poněvadž mnohé z nich kontraktně i ku německým hrám zavázány jsou. Mimo to musili by se herci čeští, tento základ budoucího samostatného divadla, také lépe platit než posud. Herec může sice „své opilce střízliv hráti“, nesmějí se však upotřebiti na jeho poměry slova Goethova

*verschenken tausend Stück Pistolen
und haben nicht die Schuh' zu besohlen.*

Herec obmyšlený dostatečnými prostředky materiálními může zcela jinak působit než herec s nedostatkem stálým zápasící, byť i tento nadáním a láskou ku svému povolání bojoval proti omrzelosti a codenním nesnázím. Umění herce jest těžké, odměňuje se sice slávou okamžitou, odstoupí-li však z jeviště, málokdy mluví o něm ještě pokolení pozdější. Toliko přítomnost jest jeho a přítomnost tu musíme mu alespoň snesitelnou učiniti. — Zvýšené tím vydání nahradilo by se řediteli příspěvkem z fondu zemského, dle doslechu již přislíbeným, a odpoledními představeními nedělními a svátečními. Pro odpolední představení jsme rozhodně. Mámeť zajisté výdatnou třídu obecenstva, která toliko ve sváteční odpůldne divadlo navštěvovati chuť a čas má. Na tyto navštěvovatele nemají dietické ohledy vplyvu, potvrzujíť, co už starý Benjamin Hederich o Thálii napsal: „Sie wird für eine Vorsteherin der Gastereien und anbei für eine Erfinderin derer Komödien gehalten.“ Pro představení odpolední nechť se upravují činohry, frašky a veselohry, pro večerní činohry a tragédie.

Za druhé víme, že posavadní zásoba *her* divadelních nepostačuje. I tomuto nedostatku musí se odpomoci. Navrhujeme, aby se engažovali dva dramaturgové, kteří by se o to starali, by dobrá novější i starší díla cizích literatur se překládala, původní psala aneb ku provozování upravovala. Mimo to, že by vůbec honorár už kvůli cti se za české plody zvýšiti musil, nemělo by ředitelství žádných dalších výdajů z dramaturgů těchto. Musily by se zvoliti síly mladší, avšak už osvědčilé, jež by z lásky k věci podrobily se práci. Honorár za práce podané byl by jim zajisté prozatím dostatečnou odměnou. Byli by zavázáni přítomnu býti generálním zkouškám českým. Mohli by při těchto, ovšem podřízeni jsouce režisérovi a jemu na podporu, státi se velmi prospěšnými. Proč chceme hned dramaturgy *dva*, vysvětlíme.

Ani dvoje představení za týden nezaručuje nám, že dosti sil se nám vychová, abychom Národní divadlo s prospěchem ote-

vřítí mohli. Druhým a mnohem výdatnějším prostředkem byla by *škola dramaturgická*, spojená s prozatímním malým divadlem.

V Itálii má téměř každé větší město svou divadelní školu.

Přijímali by se do školy naši chlapci i děvčata, prvnější asi od šestnácti, tyto od čtrnácti let. Jistý stupeň školské vzdělanosti musili by na každý způsob už míti. Učiteli byli by český režisér, jeden z herců českých, dvě dámy (herečky) a oba dramaturgové. Předměty, kterýmž by se učilo: návod k deklamací, literatura vůbec a slovanská zvláště, mythologie, dějepis vůbec a český zvláště, zeměpis, mluvnická a stylistická cvičení. Dvě hodiny denně by snad při kursu dvouletém k předmětům uvedeným dostačily a společné zkoušky a cvičení dovršovaly by, čeho zapotřebí. Asi jednou za měsíc, nebo snad i častěji za zvláštních příležitostí, mohli by žáci provozovati před obecenstvem vhodné hry.

Náklad na školu dramaturgickou nebyl by příliš patrný. Bohatších rodičů děti platily by určený honorár, chudších by byly, osvědčují-li se co nadaní, zdarma vyučovány. Místnosti pro vyučování a malé divadlo nechť dá slavná správa pražských měst, v jejichž prospěch by škola nejvíce čelila. Honoráry a výtěžek z představení žáky provedených dostačí, aby bylo učitelům řádně, byť i ne přeskvěle odměněno a výdaje vedlejší (např. obsluha) zapraveny.

Škola dramaturgická odchová nejen zdatné herce pro divadlo pražské, ale i pro divadla venkovská — možná, že později také pro divadla ostatních kmenů slovanských.

Vyslovující návrh ten, jsme přesvědčeni, že provedení jeho především přísluší posavadnímu výboru pro divadlo Národní. Takým způsobem nechť osvědčí se, že mu na rozvinu českého umění záleženo, že skutečně činnosti schopen jest a nám výdatně prospěti chce. Ať se ale výbor vysloví co nejdříve, chce-li se *řádně* věci ujmouti, sice bychom musili jinde a jinými silami se zasaditi.

Doba kvapí, u nás nemůže a nesmí být otálení. V otázkách takých platí bezohledné *hned!*

Ĵ. N.

Č A S 2. a 6. února 1861

Předevírem jsme spatřili po prvé Pflugrovu tragédii „Svatopluk, zhoubce Vršovců“. Představení neminulo se se skvělým zevnějším výsledkem. Seznali jsme velenadaného Pfluga už z mnohých stran, co básníka lyrického, co epika, vypravovatele, nyní i co básníka dramatického. Soud nemá do sebe přílišných obtíží a možno hned po prvním tom plodu říci, že lyrik a epik Pfluger vyniknul *posud* nad Pfluga vypravovatele a dramatika. Má ovšem „Svatopluk“ pěkné stránky, málo však vynikajícího nad obyčejnost. Čeho předeevším pohřešujeme, jest myšlenka nějaká vyšší společenská nebo politická. Celý děj točí se kolem nejasně odůvodněné choutky intriganta hraběte Vacka (p. Kolár st.), příčiny to zhouby Vršovců. Vývin jest takřka nahodilý, zapletení žádné. Nedostatek uzlu dramatického byl by ovšem poněkud nahražen tím, kdyby vyšší myšlenka vůdčí se někde objevovala. Porovnáme-li Pflugrovo drama s Jeřábkovým starším a na téže půdě zosnovaným, napadá nám všeobecně týž rozdíl jako při „Záviších“ Macháčka a Hálka. Oč je Jeřábek poetičtější, o to je Pfluger dramatičtější a praktičtější. Hlavní moment celé látky, zavraždění Vršovců, je však v třetím aktu Jeřábkova „Svatopluka“ mnohem platněji proveden než ve čtvrtém Pflugrova. Vůbec se oba spisovatelé dopustili viny té, že pád Vršovců neučinili koncem truchlohry. Svatopluk sám o sobě nevystačí více ani na jeden další akt, leda by spisovatel k historii mnoho přibásniti a pád Vršovců vedlejší věci učiniti chtěl. První dva akty vzbudily v nás už očekávání, že uvidíme hru alespoň velmi živou, byť i ne překvapující původností svou. V dalším pokroku však ochabla síla básníkova, děj se vleče líně dál, přicházejí scény zbytečné, monology neodůvodněné atd., kteroužto ochablost básník efekty vzdor své obyčejnosti hledanými zakryti se snažil. Obyčejnost povah nezakryje spisovatel stálým horováním. Hlavní hrdina Svatopluk není žádný hrdina, také ale žádný věčně se kolísající Hamlet. Onť není ani schopen vlastního předsevzetí, nechá se cizí silou popoháněti, a není tedy ani čin-

ným ani vahavým. Hlavní intrigant Vacek není žádný intrigant, neboť nástrahy jeho nezasluhují ani jména intrig. Manželka Svatoplukova (pí Kolárová) je v opak tomu kreslena zase šťastně, vládychtivost její jeví se zcela ženským způsobem, že pyšna jest na slávu svého manžela. Právě ale její zjevně líčená láska k manželovi, při němž miluje především slávu jeho, nemá základu v povaze Svatoplukově. Vršovci jsou vesměs postavy různé, nad ráznost divadelně běžnou vyniká však toliko Jan Vršovec (p. Šamberk), jenž ovanut dechem mile poetickým. Knížata Jindřich (p. Pokorný) a Bořivoj (p. Chramosta) jsou osobami vedlejšími, prvéjšího není ani pro rozvinutí tragédie na jevišti zapotřebí. Reminiscencí ze spisovatelů cizích nepozorovali jsme mnoho, a kde byly zřejmějšími, jako např. při falstaffském měšťanu Peřichalu (p. Kaška), vystupovaly dobře přeoděny. Dobrá myšlenka, že viník smrti Vršovců zase smrtí vlastní své dcery ztrestán jest, nalezá nemilou protiváhu v mlhovité povaze dcery té Věkoslavy (pí Kautská). Co se týká pak hry, nemůže jí spisovatel příliš povděčen býti. Všeobecný ráz její byl taký, pro jaký Němec krásný výraz „Kulissenreißerei“ má. Jazyk spisovatelův snažil vyhýbati se frázím běžným a po holích chodícím, ač se nestal ještě zcela přirozeným. Řeči přirozenější nenavykli však posud někteří z herců našich, a bylo tedy křiku textu neodpovídajícího a falešné deklamací dost a dost. Jedině slušně mluvili pp. Šamberk a Braun, kterýžto poslednější, jakoby z nebe spadlý, převzav místo p. Nikolaje úlohy Vršovce Mutiny a divadelní cedulí ani neopověděn, před obecnstvo vystoupil. Zdálo se nám, že p. Braun za nedlouhý čas svého nejnovějšího kočování pěkné pokroky učinil; opětným engažováním herce tohoto dříve už výdatně upotřebeného neuškodilo by se věru českému repertoáru. Pan režisér Kolár dával dobrý příklad ostatním a mluvil někdy věci, o kterých se spisovatelé zajisté nezdálo. Souhra byla matná, nejlepšími výstupy byly výstupy *komické*. Slovem tím jsme se však opět dotknuli stránky bolavé! Komické ty výstupy v truchlohrách našich mladších básníků jsou sobě tak podobny, že až nadivno zraku a sluchu. Největší vadou jejich jest, že komiku representovati musí vždy

třídy nižší měšťanské, — jako by v těch kruzích vyšších nebylo komiky dost a dost! — Dámy byly svědomity jako obyčejně. Pí Kolárová vynikala důstojnou hrou; u pí Kautské pozorovali jsme další pokroky v češtině učiněné, toliko německá vokalisací vadí zde onde ještě srozumitelnosti. — Básník byl osmkrát volán a obdržel vavřínový věnec.

J. N.

Č A S 4. února 1861

ONA MĚ MILUJE
REKRUTÝRKA V KOCOURKOVĚ

Týden po nové tragédii provozuje se nová veselohra téhož spisovatele! Jest to zajisté opětný pěkný důkaz známé už plodnosti Pflugrovy a poskytuje příležitost ku porovnání a ku soudu o dramatickém nadání spisovatelovu. Výrok svůj po „Svato-pluku“ pronešený nemůžeme v hlavní podstatě změnit. Veselohra „Ona mě miluje“ dosvědčuje myslíme jasně, že Pflieger nemá ještě dostatečných samostatných studií o lidech a o poměrech společenských. Nedotýkajíce se skutečnosti, že veselohra jeho nemá pražádného zapletení, že hned z počátku předvídáme další rozvin i zakončení, a že předvídání naše pravdou se stane, musíme říci, že jednotlivé osoby nám předvedené opět nemají rázu původního nebo zvláštního. Myšlénka celé veselohry je mutatis mutandis stejná se základní myšlénkou Macháčkových „Ženichů“; opět tři přihlouplí ženiši nešťastní a čtvrtý chytřejší, šťastnější, avšak toliko osoba vedlejší. Co do základní myšlénky stává podobnost tato, co do dalšího provedení mohla by se opět mnohá podobnost s kusy jinými nalézti, jelikož rozvin, jak už řečeno, je rovněž zcela jednoduchým, místy i obyčejným. Macháček vzdělal sobě pro svou veselohru dle Shakespeara jednu figuru falstaffovskou, podobně i Pflieger, jenže Falstaff tohoto nechvástá o vylhaných

bojích, ale zmodernisovaně o vylhaném literním vzdělání. Naivní charakter Lucie (pí Pešková) je poněkud nekonzistentním. Praví se, že je ženská pro nás mužské hádankou, možno tedy, že podobná Lucie skutečně existovat může. Uznávající pravdivost hádanky, nechceme říci, že je povaha ta nepodařena, a nevytkneme šíře, že se naivnost místy se vyskytující (např. hned ve vstupu při rozmluvě s matkou a později při setkání se Sudíkem) neshoduje s rafinement jinde zjevným. Možno, že naivní tón pí Peškové, která ostatně k úloze své velkou pilnost, a to s úspěchem přiložila, také něčím přispěl k našemu úsudku. Kritisující je u značné nesnázi, chce-li tvrditi, že všechny ostatní úlohy jsou dle šablony psány; stojí pak v přímém odporu naproti výsledku zevnějšímu, naproti kytkám a věncům spisovateli házeným. Básník veseloher má zajisté dosti vtipu, aby nepřikládal věncům a vyvoláním v českém divadle už zevšednělým a rozumnější části obecnstva se hnusícím váhy přílišné. Forma a obsah dialogu nepovznášejí se taktéž nad všednost; místy vadí také, že osoby na jevišti samy překládají, co byly pronesly po francouzsku, latinsky nebo německu, že tudíž opakují vlastní svá slova, mnohdy dosti nedůležitá. — Představení bylo celkem dobré. Nad ostatní vynikal p. Kolár mladší (Kněhopásek) rozkošnou svou šarží. — Co přídavek k „Ona mě miluje“ zvolil beneficiant obehnanou „Rekrutýrku v Kocourkově“, aby alespoň jednu úlohu (Bezoslava Dryáka!!) hráti mohl. Pánové Kaška a Sekyra (Vokrouhlík, Topůrko) byli rovněž dobří jako za představení dřívějších, p. Kolár ml. o poznání mdlejší. — Připojené tance líbily se obecnstvu. Nešťastný pád jedné tanečnice (doufáme, že byl bez dalších následků) přerušil příznivý dojem.

J. N.

Č A S 11. února 1861

Beneficiantům českým nemůže se právě vytýkati, že se ne-
snaží, aby obecenstvu podali vždy nové a zajímavé hry. Ně-
kdy však přece učiní se nechvalná výminka, jako na příklad
včera. „Hadrník pařížský“ má jen tu přednost do sebe, že
předvádí nám některé z přednějších sociálních otázek v rouše
dramatickém. Francouzové zvláště v povídkách (Tajnosti pa-
řížské) i v dramatech dovedli vyčerpat otázky tyto, někdy
s větším, někdy s menším úspěchem. Otázky sociální zajímají
všechny vrstvy společenské stejnou měrou a k zajímavosti té
přispívají pak ovšem mimo vše jiné francouzští dramatikové
hlavně efektuplnou svou formou. „Hadrník pařížský“ dojme
nás svým obsahem, provedením však radí se k plodům „s men-
ším úspěchem“ se potkávajícím. Nejzvláštnějších efektů na-
hromaděno až přespříliš, takže celý rozvin stává se až pravdě-
nepodobným. Provozování včerejší taktéž nevynikalo nad oby-
čejnost a některý tleskot spíše vyvolán situací než uměním
hercovým. Ulohu hadrníka Jeana podržel p. Kolár st. pro
sebe. Co do pojmutí všeobecného byl p. Kolár opět šťastným;
co do provedení jednotlivostí vadila mu především *často a vždy
marně vytýkaná slabost paměti.*

Ź. N.

Č A S 18. února 1861

Z V O N Í K N O T R E D A M S K Ý

„Zvoník notredamský“ jest českému obecenstvu již znám
a rovněž znám je i soud kritiky o této „velké romantické čino-
hře“. Jak vysoko stojí mezi romány plod Victora Hugona, tak
nízko stojí dramatisování paní Karolíny Birchpfeiffrové. Nej-
dramatičtějších momentů z románu Hugonova ovšem do-
vedně vyhledáno a upotřebeno, povahy však pod rukou vzdě-

lavatelčinou pozbyly mnoho původní určitosti a ve své zevšenělosti předstupují před nás více co vděčné úlohy pro herce než cokoli jiného. Vzdělavatelka byla při své divadelní praxi překonána bohatstvím děje, vybrala tedy pouze části efektnější, a dobře cítíc vady plodu svého, nazvala jednotlivé oddíly raději „obrazy“ než jednáními. Nejjasněji jeví se vada naznačená v obrazu čtvrtém, neobsahujícím mimo šablonovitý výjev na „burse žebrákův“ ničeho více. — Co se týká obsazení úloh, promluví zde sluší slovo vážné. Už častokrát stalo se, že při hrách velkého personálu požadujících vedlejší *dvě* úlohy jediným, a to pro prvnější odbor určeným hercem obsazeny byly. U nás pozná obecenstvo své herce okamžitě a v každém zakuklení; vada taková působí tedy nemile a opětně musíme pokázati k přenutnému rozmnožení našich hereckých sil. — Vynikající hru pí Kolárové (Gervaise) a p. Lapila (Quasimodo) uznali už před námi. P. Šimanovský (Klaude Frollo) byl v žalární scéně zcela dobrý; ostatní scény nepodávají hereckým jeho schopnostem vhodné příležitosti. Fébus páně Šamberkův byl taký, jak sobě Féba vůbec myslíme co povahu paní Birchpfeiffrovou napsanou, nikoli ovšem jak Victor Hugo jej vyznačil. Pí Kautská převzala úlohu Esmeraldy. Pojmula ji dobře a provedla přiměřeně; i řeč její lepší se značně. Nemýlili jsme se tedy předpovídajíce, že bude zakrátko skutečným obohacením českého jeviště. Jmenovati musíme ještě p. Koláraml. (Troufon) a beneficiantku sl. Lipšovu (Madeleine Meuniers).

Č A S 25. února 1861

PANNA ORLEÁNSKÁ
(*Paní Kautská*)

Každá úloha pí Kautské vydává nanovo svědectví o divadelní způsobilosti její. O způsobilosti té, jakož i o vadách posavadních zmínili jsme se všeobecně, nyní nastává tedy úloha,

abychom rozebírali podrobněji, co nám podáno. V Schillerově „Panně orleánské“ měla včera pí Kautská titulní úlohu a objevila se, nekrácejíc v koleji obyčejných Orleánských, co herečka důmyslná. Nebylať od počátku až na konec ženou hrdinnou, věčně opancéřovanou; byla tak, jak ji básník přemnohými črtami naznačil a vyobrazil, jak sobě ji myslíme, čtouce poetický ten plod německého velikána. Z počátku sensitivní, snívá a čistě ženská, stává se hrdinnou toliko v okamžicích rozhodných. Tím pak ovládána je postava celá nimbem poetickým, který na estetický cit náš mile přirozeným způsobem působí a víru v pravdivost vzbuzuje. Tím také vyrovnají se opět na jevišti všechny protivy, jakéž básník sám ovšem už vyrovnal vznešenými svými myšlénkami. První setkání se s Lionelem, výjev při korunovací aj. vynikaly následkem důmyslného toho pojmutí. Výjevům hrdinnějším nedostávalo se včera ovšem síly dostačující, ač dobře odstupněny byly; vinnou byla tím churavost, pro kterou se také pí Kautská inspicientem omluviti dala. Vzdor churavosti značné (jak se dovídáme, trpí pí Kautská na chrlení krve) dohrála pí Kautská přece velkou svou úlohu, a kdyby více už mocna byla jazyka, takže by výslovnost srozumitelnosti nevadila, bylo by za dobrého odstupňování zbylo dosti barvitosti i pro místa důraznější. Nejvíce vadí německá vokalisací, zvláště čistější má býti pronášení zvuček e, ě, i, č, ž; zvláště sykavky příliš stěsněně se pronáší. Pilnost pí Kautské je patrna, tím více nás překvapila u našeho obecenstva neobyčejná chladnost, ano odpor neodůvodněný naproti herečce té. — Beneficiant p. Šamberk měl úlohu krále Karla a provedl ji důstojně. Mimo něj jmenovati sluší ještě pí Kolárovou (Isabeau), sl. Lipšovou (Anežka Sorelová), pp. Šimanovského, Chramostu, jenž hlučně byl vyvolán, Kolára st. atd. P. Braun vypomáhal opět, tenkrát co Raoul. Při své povídce příliš dokazoval sílu svého orgánu.

J. N.

Č A S 4. března 1861

Pověst o mlýnu na ženy, v krajích německých dosti známá a rozšířená povídkou, písní i obrazem, překvapila část našeho obecnstva novostí svou. Morländrovo zdramatisování je mimo to velmi dovedné a neměli bychom ničeho proti tomu, že se „kouzelná báchorka se zpěvy ve třech jednáních“ přeložila, kdyby byl překladatel obešel některé přílišné necudnosti, vídeňskému obecnstvu třeba milé, pro naše se však naprosto nehodící. Dle frašky „Mlýn na ženy“ mohli by se naši básníci řídit a povzbudit, aby z bohatého zdroje národních pověstí českých vyvážili látky ku fraškám vhodné, jak to učinil už na příklad Tyl s velkým úspěchem. České pověsti duchem českým pojaté a provedené nedošly by zajisté podobně scestného vzdělání co do stránky mravní, jakého se dostává někdy pověstem německým v rukou jejich vzdělavatelů. Mimo překladatele přičinil také ještě jistý nejmenovaný básník rukou svých a přidal několik časových, dobrými nápady okořeněných slok ke kupletům. Forma slok těchto mohla býti dle spisovatele svého, známého, ač nejmenovaného, trochu správnější. Část té nesprávnosti byla ovšem vinou přednášečovou. Obecnstvo se těšilo narážkám časovým a p. Sekyra, jenž je zpíval, odměněn hlučným potleskem. Po slově „zpíval“ nedáme žádného vykřičníku; p. Sekyra nemůže za to, že hlasu nemá, a řeklo se mu to už přčasto; bylo by to právě tak zbytečné jako mluvit o gramatikálních hříších našich herců, kteréž na příklad včera jako kapradí rozbujněné nás ze všech stran předpotopním chladem ovívaly. Rádi bychom věděli, co by řeklo obecnstvo německé, kdyby vystoupil před ně herec lámající němčinu a nevyznaménávající se zároveň *převýtečnými* jinými vlastnostmi hereckými. Čeští herci, zároveň v německých představeních působící, dovedou váhu těch slov uznat a zajisté nám přisvědčí, že od každého vzdělance, zvláště pak od divadelního herce, požadovati musíme bezvýminečně alespoň dokonalou známost mateřského jeho jazyka. Vzhledem ku představení odpustí nám páni herci, již se všickni dosti přičinili, promluví-

me-li toliko o dámách. Beneficiantka pí Hynková je chvalně známa přirozenou svou hrou a musela co hospodská Laštovková proniknouti. Představuje-li paní ta staré, samolibé nebo hašteřivé ženské, nemůžeme sobě lepší zastupitelky oboru toho přátí; přirozená hra její nesníží se nikdy na sprostnost. Sl. Bollardova měla tutéž úlohu, kterouž v německých představeních téže frašky mívá. V úloze té uznává ji i přísnější obecnstvo německé; zdála se nám však slečna včera poněkud méně rozmarna v prvnější části úlohy své, než jak obyčejně bývá. Že sl. Bollardova málo na českém jevišti zaneprázdněna jest, může jí co herečce české zajisté ublížiti. Sl. Gaučova (markytánka Ančička) pochybila z počátku už zpěvem svým. Chce-li slečna nápodobiti stařenu, nemusí hlas příliš ku kníkání nutit; podobně vycvičená zpěvačka dovede i jiným způsobem stáří naznačit. Že se šibalský tón sl. Gaučové vždycky nedaří, dokázala hlavně v jednání třetím.

Ź. N.

Č A S 12. března 1861

S M R T V A L D Š T Ý N O V A

Sebereme-li některých sedm po sobě provozovaných českých her dohromady, vypadá to zajisté, jako bychom měli sedm představení v témdni, jako by repertoár jediného týdnu před námi ležel. Vždycky dvě, nanejvýš tři představení zajímavější, pro ostatní pak volí se kusy nepatrné ceny, jako na vyplněnou, jako kvůli tomu, aby se obecnstvo lepším nebo docela klasickým repertoárem nepokazilo a nepřesytilo. Kdybychom měli skutečně už *sedm* představení v témdni, nemohli bychom proti volbě také mnoho namítat, ač bychom i tenkráté žádali, aby kusy ceny skrovnější rovněž svědomitě se provozovaly; při jediném představení však žádáme volbu přísnou, neboť chceme kvůli budoucnosti českého divadla buď platné

obohačení repertoáru, nebo vítanou příležitost, aby se naše herecké síly vycvičiti mohly. Tím vděčnější jsme pí Kolárové, kteráž příjmem svým náš repertoár vždy zušlechťuje a i tenkrát výtečnější dramatický plod kvůli obecenstvu volí, když pro ni samu hlavní úlohu neobsahuje. Ovšem že pí Kolárová přechoasto už dokázala svoje umění a že i menší úlohu důstojně a pilně provede. Pro tentokrát zvolila pí Kolárová Schillerovu truchlohru „Smrt Valdštýnova“ a zůstavila sobě úlohu Trčkové. Albrechta Valdštýna hrál p. Kolár st. Herecké schopnosti páně Kolárový zajisté dovolují, aby Valdštýna nevyličil pouze co hrdinu, aby i Valdštýna *pověřčivého* jasně nastínil, a tedy obraz povahy všestrannější podal. P. Kolár však oblíbil sobě vyličiti toliko hrdinnou stránku povahy titulního reka, a to rysy dosti všeobecnými, prostředky zevnějšími. Proto také jisté výjevy, jako např. vypravování snu, minuly se s hlubším účinkem. Že p. Kolár každou povahu hrdinnou co do rázu všeobecného slušně provede, dokázalo se i včera v prvějších jednáních více než v pozdějších. S pravým potěšením sledovali jsme hru p. Šimanovského (Max Piccolomini). Umělec ten stal se skvělými svými prostředky nejdříve miláčkem obecenstva většího, později hrou rozmyslnou taktéž miláčkem kruhů přísnější požadavky činících. Za doby poslední nerádi jsme spatřovali u něho jakési snažení po efektech pouze zevnějších. Obávání naše však, že setrvá na dráze té, vyvrátil p. Šimanovský skvěle svou předvčerejší hrou. Ač v okamžicích upotřebil vši síly mocného svého orgánu, dovedl se opět v momentech tklivějších šťastně umírniti a momenty tyto byly jeho nejšťastnějšími. Upozorňujeme však p. Šimanovského opětně na některé lehce odstranitelné vady, jemu ovšem už vícekrát vytykané. Je to především nepěkné a skoro stálé mávání pravou rukou, pak kolísání svrchní části těla, nápodobené zpěvákům, když násilně vyšší tóny vynucovati chtějí. Při své přirozené síle nemá p. Šimanovský nucení takového zapotřebí. Ostatně sobě přejeme u mnohých našich herců, aby méně působiti se snažili silou hlasů svých než rozvážným odstupňováním, svědčícím o promyšlenosti. Pak nebudou herci před odchodem z jeviště musit hlasů svých tak přespříliš namáhat, aby

potlesk masy vzbudili; získajíť zato potlesk obecenstva přísnějšího a zakrátko obecenstva celého, jemuž zajisté rozumného úsudku neschází. P. Šimanovský se přesvědčil, že na příklad ve „Fiesku“ něčím zcela jiným rozhodně proniknul než pouhou silou svého hlasu. P. Chramosta (Octavio Piccolomini) měl konečně zase jednu úlohu jemu úplně přiměřenou. Svědomitě a důstojně ji provedl a vzbudil v nás přání, abychom jej spatřili v podobném častěji. Rovněž statně počínali sobě pp. Pokorný (Trčka), Kolár ml. (Buttler), Kaška (Isolán), Valter (Wrangel), Šamberk (švédský setník) a Sekyra (desátník pappenheimský). Méně šťastný byl p. Lopil (pán z Illova), jenž patrně nevěděl, co s úlohou svou počítí má, a také z ní ničeho neudělal. Ze zastupitelek úloh ženských jmenujeme ještě pí Kautskou. Tekla je úloha více těžká než vděčná; požaduje především vytríbenou hru. V některých výjevech, v nichž dlouho na jevišti stojí, nemluví takřka ničeho a musí dlouhé ty pausy toliko němou hrou vyplňovati. Pí Kautská dokázala při každém vystoupení, že úlohám podobným dostojí. Při zprávě o smrti Maxa spatřili jsme skutečnou umělkyni; monolog následující byl krásně a cituplně přednešen, takže i obecenstvo, tenkrát chladnější, spokojenosti své nezatajilo. Musíme však pí Kautskou upozorniti na to, že třeba přece poněkud hlasitěji mluvíti, aby od ostatních přílišně se nelišila. Pozorovali jsme výřečnost už mnohem jasnější, pí Kautská vynikne však ještě spíše, bude-li se kvůli ostatním více namáhati. Víme, že mírnění takové děje se kvůli tomu, aby nepovstala monotónie; na jevišti německém snižují herci s prospěchem hlas často až na šeptot; u nás však, kde ostatní herci, jak jsme už vytknuli, někdy až příliš hlasů svých upotřebují, nemá obecenstvo hned sluchu pro podobné jemnosti a připisuje nejasnosti, co je méně hlasitě pronešeno. Obyčejně v takových okamžicích vzbuzený nepokoj v obecenstvu činí mnohým řeč pí Kautské tím nesrozumitelnější. — Návštěva byla valná, souhra dobrá.

Ź. N.

Č A S 19. března 1861

Včera bylo ve Stavovském divadle k oslavě právě zahájeného českého sněmu slavnostní představení. Bylo to představení smíšené, napolo české a napolo německé; rozvíjelo se důstojně a přirozeně, jakoby na znamení, že od nynějška obě národnosti v naší vlasti sídlící svorně a bratrsky se o slasti i strasti dělití budou. Ve skvěle osvětleném a hustě obsazeném divadle panovalo již před počátkem představení patrné napnutí mezi obecností. Když pak J. Exc. pan místodržitel v lóži své se objevil, zaznělo přehlučné, opakované a dlouhotrvající „sláva!“; totéž se opakovalo i po proslovu německém i po českém. Příležitostné ty proslovy, z nichž německý p. Fischer, český pí Kolárová přiměřeně přednášeli, byly dosti dobré, ač se nepovznášely bohatostí myšlének nad masu podobných příležitostných plodů. — Nato následovalo provozování Macháčkových „Ženichů“. Před několika dny jsme slyšeli, že se v ten den provozovati má překlad francouzské veselohry „Brute, pust' Caesara“. Proti tomu mluvilo se, jak se mluví musí proti překladu vůbec, nehodícímu se k představení slavnostnímu. Sešlo z toho, nikoli však za příčinou právě naznačenou, neboť hned nato naznačovala se co hra slavnostní „Vlásenka“ —! Chatrný překlad chatrné německé frašky! Teprve předevcírem odpůldne, tedy jak naši politikové nyní říkati sobě oblíbili, „již o hodině jedenácté“, určili se „Ženichové“. Nechceme pro tentokrát volbu tu přísněji posuzovati, ač myslíme, že se s rovným alespoň výsledkem něco méně zastaralého a přežitého zvoliti mohlo. Již ty *tři* nešťastné akty, které by novější spisovatel zajisté nejméně ve dva stáhnul, nepůsobily dobře na obecenstvo, kteréž se také po celé představení dosti chladně a záporně chovalo. Teprve po ukončení hry vydařil se ze zdvořilosti nějaký potlesk a ulehčil trochu jižjiž se vzrnávající tísní. Jediná toliko zkouška odbývaná taktéž nepřispívala ku skvělému dojmu, ač herci se přičinili, seč byli. Aby se však přemohly na příklad jen obtíže čtyřstopových trochaeů, jakýmiž Macháček psal a jež deklamací velmi obtížnou činí, nedosta-

čuje zajisté zkouška jediná. — Na konec provozoval se první akt Kreutzrovy zpěvohry „Das Nachtlager in Granada“. O hostu p. Hardtmutovi, jenž při té příležitosti po prvé vystoupil, zůstáváme soud referentovi opernímu. — Návštěva byla, jak jsme již podotkli, velmi četná, lóže všechny naplněny hostmi ve slavnostním obleku. Zvláště dámy vynikaly bohatostí a vkusem svých toalet.

Ź. N.

Č A S 7. dubna 1861

VLÁSENKA ČILI VYCHOVATEL V ČEPCI REKRUTÝRKA V KOCOURKOVĚ

Náš repertoár plave. Až po okamžik poslední neví nikdo, co se vlastně hráti bude. Včera na příklad ještě o poledni ohlašovaly divadelní cedule na rozích operu „Stradella“, sedadla a lóže se kupovaly na „Stradellu“ — a o půl čtvrté poučovaly malé cedulky u divadelní kasy obecnstvo, že se provozují dva malé kusy a „taneční zábava“. Vešli jsme tedy zoufale dovnitř, očekávající s beznadějnou resignací, jaké strasti na nás „Vlásenka čili Vychovatel v čepci“ a „Rekrutýrka v Kocourkově“ uvalí. Oba kusy hrály se, což se ostatně samo sebou rozumí, beze zkoušky — a šly také dle toho. Nemůžeme a nechceme vinu přikládati hercům, celá tíže viny leží na režii a ředitelství. Kvůli lepšímu výdělku dávají se opery, a to tak nedůstojně a mizerně, že veřejné hlasy se již několikráte rázně proti nim opřely. Takové opírání není však u nás nic platno, nesvědomitost a ziskuchtivost vítězí a my jsme pravidelně připravováni o své beztoho sporé dny, ve kterýchž bychom zažítí mohli něco kloudnějšího a vývinu českého jeviště prospěšnějšího. Není však ještě ani toho dost. Náhle se stane něco „nepředvídaného“, opera se nemůže provozovati, a pak nastane krásná honba po něčem, co by odpůldne nazdařbůh vyplniti mohlo. Trefně podotknul včera kdosi: „Je to právě

šťestí, že nemohli ‚Vlásenku‘ provozovat k slavnostnímu představení; dnes by neměli co hrát!“ „Vlásenka“ se zdařila poněkud jen tím, že tři zástupitelé hlavních úloh přednedávnem byli úlohy své dobře nastudovali; přece se však nemohli místy vyhnout pomlčkám velmi neuměleckým. „Rekrutýrka v Kocourkově“ se nám skutečně již znechutila. Již před rokem přálo jí české obecenstvo klidný a dlouhý odpočinek, „Rekrutýrka“ však je tvrdošíjná a vrací se každým rokem několikráte. Naše komické síly, vyjímaje p. Kašku, jenž včera opět rozmarným byl, ochabují při opakování vždy víc a více, místo aby úlohy své postupně vytríbovaly a zdokonalovaly; máme tedy přece naději, že konečně „Rekrutýrka“ zahyne na slabost. — Balet musil pro tentokráte, jako už leckdy, české dramatické Muse ku pomoci přispěti. Přispěl výdatně.

J. N.

Č A S 8. dubna 1861

O DIVADELNÍ CENSURE

Dramatický básník je divný tvor. Nejenže mu beztoho svět celý látky i barvy k pohybným obrazům jeho podává, že kde co lidské srdce rozveseluje, kde co je sužuje, stíny k obrazům těm zaopatřovati musí, že z rodinných a společenských poměrů, ze vznešené historie naší truchlohry, veselohry, často i frašky „dělá“, — ano on se plete i do politiky! Když přednedávnem ministr Schmerling se vyslovil veřejně a tisknutě, že se tisku uvolniti musí, když slíbil, že nebude už žádné konfiskací, když rozšířila se slova ta a tak mnohý dobrý poddaný sobě zavzdechl: „Pánbůh nás chraň, ti teď budou psát!“, — tu zakrátko, ano už za dva dni nato stála v novinách zpráva, že někteří dramatičtí básníkové vídenští šli s deputací k panu ministrovi a že jej žádali, aby zároveň s konfiskací zničil také *divadelní censuru*.

Proč jste se zachvěli? Vzbudilo slovo „censura“ snad touhu po klidném životu minulého desítiletí? Nebo vás ovanul při slově tom mrazivý ruský vítr se svým věčným sněhem, který vypadá jako sypající se papírky, nastříhané ze zapovězených spisů? Ptáte se, co je vlastně ta divadelní censura? Nuže divadelní censura je — pst! — vždyť nemáme ještě svobodu tisku a vy snad znáte z „Don Antonio de Ulloa“ onoho pověstného pavouka Cayba, který smrtelně otrávil, když byl rozmačkán, avšak neuškodil, když jej někdo s kůže toliko sfouknul.

Řeknete snad: „Vždyť je divadelní censura věc zcela dobrá. Jak mnoho nemravnosti mohlo by se dostat na jeviště. S intendanturou jsme zcela spokojeni!“ Dobře máte, s intendanturou rozumnou jsme jako vůbec se vším rozumným také zcela srozuměni. Podívejte se však do divadelní knihovny a vezměte jednu černě vázanou knihu po druhé do ruky. Na první všelijakými jmeny poškrábané straně není nic nápadného mimo intendantovo „Gelesen“, s čímž však, jak jsme se vyjádřili, spokojeni jsme. Odevrte ale knihu vzadu. Zde naleznete pěknou čtvrtku, bělejší papíru ostatního, opatřenou ouřední pečeti, a na čtvrtce stojí krásným, zřetelným písmem napsáno, že se dovoluje provozování hry té, avšak že se musí vynechat místa naznačená na str. 41, 57, 61, 63... Leknete se nejspíše, máte-li jen poněkud slabé čivy, a nevíte ani, smíte-li se podívat na ty proskribované stránky. S bázni a zvědavostí rozevřete ty stránky přece — zvědavost vaše je zklamána — přes nešťastné řádky jdou tlusté, temné čáry, způsobené za prvé nejčervenější rumělkou a přes ni za druhé nejčernějším ingoustem. Probíráte se v knihách ostatních. Možno, že vám štěstí přeje a že naleznete některé místo méně zamazané. Leknete se opět, nebo se zasmějete, podle toho, jste-li dobří nebo zlí; zajisté sobě však vzpomenete na onoho českého censora, který ve větě „Ruské jízdectvo má malé neouhledné koně“ vytrhl slova „malé“ a „neouhledné“, — aby vládu ruskou neurazil. Věta pak sdělovala znamenitou událost, že „ruské jízdectvo má koně“.

Vím dobře, že někdy moudrost státnická má za potřebné,

aby se ujala nebohých a slabých těch lidských hlav, aby myslila za ně a vlastní myšlení pro nedospělost jim zapověděla. Kořím se jí a nahlížím, že má mnohou a nevděčnou práci z toho. Především musí čínské zdi vystavěti, tak vysoké, aby ani ptáček nepřeletěl a cizího semínka nenatrousil. Lidu se musí vzít všechna pohnůtka ku přemýšlení; v přítomnosti myslit *nesmí*, o budoucnosti myslit *nemůže* — a minulost, ta ovšem bývá někdy nebezpečna a budí myšlenky — — pryč tedy s ní! Jelikož pak dramatické umění má tu nemilou vlastnost do sebe, že působí tak bezprostředně a tak mocně, musí v tom ohledu divadlu zvláštní pozornost se věnovati. Nahlížím tedy opět zcela jasně důvodné příčiny, že za minulého desetiletí byly hry jako „Jan Hus“, „Žižkova smrt“, „Záhuba rodu přemyslovského“ atd. zapovězeny. Nač také potřeboval český národ zvědět něčeho o Husovi, o Žižkovi nebo o Přemyslovcích! Ovšem řekl kdysi jistý dosti moudrý muž, že „běda době, za které by se taký muž jako Říman Kato velebiti nesměl“. Pěkné řeči! Což ale platno, když se nesmí. — A takovou dobu strašné bídy jsme právě teprve nyní zase zažili!

Světový náhled censorův je ale ještě zcela jiný. On nepřijímá toliko předlohu vládní stran zapovězených her *en bloc*, on je jako náhled dobrého přírodovědce, který nemá dosti na zevnějším všeobecném tvaru některé květiny, ale mimo to pečlivě prozkoumá každou buňku a nejjemnější nitku její ku oslavě a lepšímu poznání jejího stvořitele. Divadelní censor sáhne směle do samého srdce třesoucího se před ním dramatického dítko, kterémuž vůbec život již upříti nemůže, zkoumá každou jeho myšlénku, a neobjeví-li se mu bělejší nad sním německých Alp, vytrhne nemilosrdně nerv k ní vedoucí.

Běda básníkovi! Snad právě touto větou chtěl naznačit nejjasněji, proč vlastně celé dílo nebo dílko psal, snad vložil do ní velikou pravdu, kus svého života, perlu váženou ze své zkušenosti. Rumělka censorova vytrhne ji se zvláštní pochoutkou, a je-li pan censor v dobrém rozmaru a má-li se za ducha- plného, dá tam místo vymazaného slova význam jiný, místo té dřívější nebezpečné myšlenky svůj vlastní nápad! Ano tak se stávalo a stává! Jak básník k tomu přijde? Jakou náhradu za

to má? Kdož se o to stará a co je censorovi po tom! Ať nemá básník myšlenky, které se censure přičítí! Ať dá vůbec censorovi pokoj, vždyť tomuto není pranic do pokroku, do nových myšlének, on má svou předeepsanou šablonu a od té se odchýlit nechce a nesmí.

Což by zbylo ze Shakespeara a jiných dramatických veličánů pod rukou našich censorů! Ani jediná stránka nezůstala by bez červenočerných čar — kdyby vůbec jejich kusy se provozovat nechaly. Tenkrát ale nebyl ještě osud novější doby, totiž policie, tak rozhodnut a rozvinut jako za doby naší, sice by nebyl Shakespeare se ani na jeviště dostal a zajisté zakrátko unaven nechutným bojem s censurou všeho básnění se vzdal. Ano, kdyby se třeba biblí do rukou našich censorů dostala, nezůstala by neporušena.

A jaké směšnosti vyvinou se často z takového jednání. Nemluvím o tom, že na příklad na jevišti pražském se známý mnišský kazatel v Schillerovu „Valdštýnovu ležení“ na divadelní ceduli v *poustevníka* přeměnití musí, ale ani o žádném praktikantu nesmí se žertovně a lehkovážně promluvit a za těžký hřích se považuje, řekne-li se o něm, že má mnoho práce a málo stravy. Vystoupil-li však snad docela ouřední sluha na jevišti, musilo se s ním a o něm mluvit tak šetrně a zdvořile, jako by byl instancí neomylnou, osobou nade všechnu lidskou slabost povznesenou. Dramatický básník má líčiti pravdu, jemu poddány jsou všechny dobré i zlé stránky lidské povahy, kteréž se vůbec esteticky vylíčit dají, on vyličuje vlastnosti ty na osobách takových, u kterých se vůbec nejspíše vyvinouti mohly dle společenského postavení jejich, — a tu se mu dekretuje náhle nedotknutelnost celých tříd, a chce-li přece o nich mluvit, nesmí jinak než s úctou a co nejšetrněji! „Panu revisorovi“, kterého se ani pověstná censura ruská nedotkla, bylo by se u nás prašpatně dařilo! Nemýlím-li se, nebyla charakteristická ta veselohra v Praze ku censure zadána jen za tou příčinou, že se povolení ani nedoufalo. Rozum však člověku strne, doví-li se, že ještě přednedávnm se nesmělo užívati ani slov „český pán“, „český král“ atd. A pak se měly historické truchlohry psát.

Tázal-li se kdosi jednou trefně: „Když zapovídají tisk, proč nezapovědí raději umění tiskařské, když zapovídají knihy, proč nezapovídají raději čtení vůbec“, můžeme se rovným právem ptáti: „Zapovídají-li se divadelní hry, proč nezapovědí divadlo vůbec?“ To však státnická moudrost dobře ví, že lid musí mít zábavu; lid je ale nerozumné dítě, kteréž často žádá, co mu na škodu, a proto se mu přidá censor, jenž otcovsky nad ním bdí.

Nynější naše doba přeje svobodě v každém ohledu. Vše se odstraňuje, co otroctvím zapáchá, vše se vymytuje, co by lid déle ještě mohlo činiti nesamostatným. Divadelní censura přijde zajisté za ostatním dřívějším haraburdím mezi veteš plesnivých komor a censurované knihy stanou se zanedlouho antikvářskou znamenitostí. Brzy nastane doba, kde rozumnému ředitelství a režii divadelní celá starost a zodpovědnost se zůstaví, smí-li nebo může-li se divadelní kus nějaký provozovati. Žurnalista však toho sám nezmůže, můžeť jen k tomu poukázati, co vadného, a působiti na mínění veřejné. Dříve jsme však ani poukazovati nesměli.

„Otrokem jest, kdo svobodu svou prodal, nikoli, komu vzata byla.“ — My nechceme svobodu myšlenky ani prodati ani sobě vzít nechati, nechceme ji však také *promlčeti*. Žurnalista, jak už praveno, sám toho nezmůže, ponecháváme tedy i záležitost tuto, záležitost svobodné myšlenky, svobodného tisku a svobodného slova tomu, komu se za posledních dnů všechno přenechává, — totiž *zemskému sněmu*.

J. N.

Č A S 10. dubna 1861

MILÁČEK ŠTĚSTĚNY

Že plody Birchpfeiffrové u českého obecnstva právě také oblíbeny docházejí jako u německého, přesvědčili jsme se již několikráte, přesvědčili jsme se opět včera. Většině obecnstva lahodí ty vybrané dojmy, jakými Birchpfeiffrová působiti umí,

obecenstvo povznese se, neb necítí vůbec jejich dělanost a je právě tam dojmuté a pohnuté, kde toho spisovatelka potřebuje kvůli zakončení aktu nebo dobrému odchodu některé osoby z jeviště. Mimo to, jak už častěji vytknuto, dovede spisovatelka napsat vděčné úlohy pro herce. „Miláček Štěstěny“ nepatří mezi nejlepší plody její, jest však přece dovedně uroben. Představení včerejší rozvínovalo se před méně četným obecnstvem, než jaké jsme beneficantovi p. Kaškovi přáli, dosti zajímavě. Nad ostatní spoluúčinkující vynikaly pí Kolárová a Pešková. Úloha Athenais, mohlo se to předvídati, hodí se zcela pro pí Kolárovou. Viděli jsme již pí Kolárovou v úlohách podobných, zvláště v plodech Tylových vynikala v témž oboru častěji. Athenais pí Kolárové je krásně zaokrouhlený umělecký celek. Pýcha staré šlechtičny, opanována hned dobrotou srdce, hned zase zvýšena neustupností stáří zvláštní nebo uraženým mravním citem a probuzená přísnými požadavky mateřské hodnosti, objevila se nám do podrobnosti odstíněna, nikde neurážející, všude esteticky oprávněna. Rovněž potěšitelná byla hra pí Peškové a neváháme její Hermance po bok postaviti Šotku téže umělkyně, s kteroužto poslednější úlohou Hermance podstatnou příbuznost jeví. Počáteční výjevy v ústavním parku vyznamenávaly se živostí hry a vytýkali bychom snad toliko živost až přílišnou, ve své přílišnosti pak lehce zase na nucenost upomínající. Hravé shýbání těla až k samé zemi (např. hned při prvním setkání se s kojnou a v jiných ještě scénách) není pěkné a také k naznačení dětinské ještě myslí nepotřebné. Zcela podařené bylo naznačení odhodlané dívčí povahy, v cituplnějších však okamžicích, kde měkký a dojemný, pí Peškové zvláštní tón na svém místě byl, kde se jednalo o dolíčení ideálního přátelství nebo lásky buď dítěte, buď lásce své se z počátku vzpouzející, konečně pak zcela se oddávající milenky, dosáhla oblíbená umělkyně i mezi scénami opětovaného potlesku. Poněkud nevyrovnané bylo přetvářování se mladé šlechtičny přestrojené za selské děvče. Zde však i spisovatelka nechává příliš dívku vzdělanou prosvítati k lepšímu naznačení prudké a mladistvé povahy. Z ostatních dam jmenovati sluší pí Hynkovou (kojná Caton), pí Kautskou

(Honorína), sl. Lipšovu (Ninon) a sl. Bollardovu (Gilberta), pro niž se marně častějšího zaneprazdňování a větších úloh dovoláváme. — Mezi pány nejlíp sobě počínal p. Kolár mladší (abbé). Každý pohyb jeho byl původní. Méně nás tenkrát uspokojoval p. Šamberk (Anatol), jemuž se jediná scéna, vyznání lásky, podařila. Litovali bychom, kdybychom ještě jednou něco podobného o nadaném tom herci říci musili. Jmenujeme-li ještě pp. Sekyru, Kašku a Chramostu, učinili jsme referentskému svému svědomí zadost. Ještě něco nás však tíží, což za příležitosti dnešní podotknouti musíme. Při scéně v ústavním parku bylo jeviště naplněno děvčaty, herečkami to ovšem z operního a snad i jiných sborů pro tento večer najmutými. Vidoucím značný počet spoluúčinkujících ženštin připadlo okamžitě na mysl, jak marně se posud dovoláváme žádoucího rozmnožení stálých českých herců a hereček. Nevíme posud, dostane-li se tato otázka divadelní před zemský sněm, kdyby se však i nedostala, něco se v té záležitosti učiniti musí a síly herecké by se rozmnožiti musily, byť i zůstalo vše v poměrech dosavadních. Neuchopí-li se divadelní otázky ti, jimž především přísluší, uchopíme se jí kdokoli. Budoucnost českého divadla není však, jak jsme za příležitosti jiné dokázali, pojištěna nikdy beze slušných příprav. Především vytknuli jsme nutnost nějaké dramaturgické školy. Myšlenka ta byla, jak jsme z mnohých stran doslechli, schválena; zůstalo však, jak při mnohém, na pouhém schválení a nestalo se ničeho dále. Není-li již možno, abychom obdrželi školu takovou úplnou, založenou buď obcí, buď zemí, nemohl by se myšlenky té uchopit některý soukromník? Učebních sil je hojnost a na výběr, učňů by se přihlásilo zajisté také dost. Byť i nebyla škola ta hned také pro žáky mužské zařízena, kteří vzdělání potřebného, ač snad obtížněji, i jinak dosáhnouti mohou, nemohla by se alespoň škola pro dívky zřídit? Slyšíme sice, že se něco podobného nyní v skutek uvéstí má, jsme však nevěřící, poněvadž často již zklamáni. Je-li ale snaha upřímná, voláme podnikatelům srdečné „Zdařbůh!“

J. N.

Č A S 15. dubna 1861

Ve prospěch zřízení Jungmannova pomníku bylo především dáváno odpolední představení, jež se vyznačovalo jako skoro všechna podobná představení příležitostná pestrostí. Počátek učiněn krátkým proslovem, sepsaným p. Kolárem st. a přednešeným p. Kolárovou. Přednes vyšinul se nad cenu proslovu, v myšlénkách běžných sobě libujícího. Po změně dekorací objevil se na jevišti chrám, vyklenutý nad podobiznou Jungmannovou; kolem chrámu stál četný sbor zpěvácký. Sbor ten měl přednášeti profesorem Voglem v hudbu uvedenou báseň V. Hála „Náš otec“. Nepotěšili jsme se příliš zpěvu tomu; dozvídáme se ostatně, že úředně zapovězeno, aby se druhá a třetí sloka na jevišti zpívala. Následoval pak tanec „la castilliana“, provedený šestiletou B. Jungmannovou, o níž dále ještě několik slov promluvíme. — „Kupec benátský“ byl vlastním jádrem celého odpůldne. I hra jednotlivců i souhra celá byly dosti uspokojující. Nad ostatní vynikali pánové Kolár starší a p. Sekyra. Neváháme připočítati bez frází Shylocka páně Kolárova k nejlepším jeho úlohám. Přídech hrdinnosti, jakouž skorem každá úloha téhož umělce ováta jest, dobře slušel povaze žida Shylocka a vysvětloval ráznou a nesmírnou nenávist jeho pravými barvami, ponechávaje i podrobnějšímu naznačování dostatečného místa. Zvláště podařeným musíme v tom ohledu jmenovati jednání čtvrté (před soudem). Lancelot páně Sekyrův je v každém ohledu velezdařilý, vyřčeno to již častěji. Divíme se, proč při německém provozování Shakespearova „Kupce benátského“ úloha Lancelota již po nějaký čas p. Sekyrově odňata jest. Z ostatních herců jmenujeme ještě p. Kolára ml. (Graciano) a p. Šimanovského, jenž nepřiměřenou mu poněkud úlohu Basania hrál. Úloha Porcie nově obsazena jest p. Kautskou. Posavadní zápasení s jazykem, umělkyni této vadící, překáží místy také obecenstvu tak dalece, že pěkné její hře se zcela těšiti nemůže. Nejjasněji mluvila p. Kautská ve čtvrtém a pátém jednání. — Ku konci tančila ještě malá Jungmannová „krakowianku“.

Malá ta tanečnice jeví patrné vlohy; její tanec nevzbuzuje mimo to onu nechuť, kterou vždy míváme, kdykoli dítě tak outlého stáří na jevišti sóla tančiti spatřujeme. Byl to milý, něžný zjev, když hezké to děvčátko provozovalo s nehledanou naivností koketní tanec španělský a ohnivou krakowianku bez vší okázalosti. Nesouhlasili jsme s těmi, kteří za nevhodné měli, aby vzdálená příbuzná Jungmannova v pamětní den jeho na jevišti tančila. Je to přílišný útlocit, který by byl jen tenkrát na svém místě, kdybychom nebyli skutečně spatřili před sebou něžnou naivnost a neokázalost. Učitelkou malé Jungmannovy je zdejší primabalerína sl. Belke.

Ź. N.

Č A S 23. dubna 1861

Č E C H O V É U M I L Á N A

Je tomu asi půl roku, co se královéhradecký pan profesor Fr. Kosina veřejně v novinách ohražoval proti tomu, aby jeho pětiaktová tragédie „Čechové u Milána“ provozována byla. Naznačil práci svou skromně i trefně co práci studentskou a vyslovil přání, aby se již kvůli němu samému archivní prach s ní nestřásal. Žádala toho zajisté již prostá zdvořilost, jakou divadelní režisér k spisovatelům míti má, aby se přání tak zřejmě vyslovenému vyhovělo. Avšak nestalo se, jako se u nás mnoho nestává, co se dle rozumu najisto očekává, a stalo se, jak se u nás mnoho stává, čeho se dle rozumu najisto neočekává. Beneficiant p. Jan Lapil zvolil vzdor všemu, nevíme na čí věhlasnou radu, „Čechové u Milána“ — a náš pan režisér J. J. Kolár st. řídil zkoušky. Zpředu jsme již slyšeli, jaké to bude představení, a divadelními zkouškami roztroušené zprávy objevily se co pravdivé. „Čechové u Milána“ se sit venia verbo provozovali. Nechceme a nemůžeme spisovateli vytýkat předvedené nám v neděli směšnosti a naivnosti, rovněž jako ne-

chceme poukazovati k některým příjemnějším oasám, svědčícím přece o nějakém dramatickém talentu. Nechceme taktéž rozebírat hru jednotlivých svědomitějších herců, cítit, jak vše namáhání marným zůstatí musí, jen tolik podotýkáme, že nejvíce vyniknul beneficiant sám, jenž rovněž špatně hrál, jak špatně byl volil. Tenkrát nemohli jsme se však ani naivností kusu, ani špatné hře herců, ani zhusta se vyskytujícím divadelním malérům zasmáti, cítili jsme toliko zlost a lítost nad neupřímností. Několik otázek však dovolujeme sobě přece ještě k osobám, *jichž se týče*. Jakým právem stavíte spisovatele takto samovolně na pranýř veřejnosti? Jakým právem smíte sobě z obecenstva šašky tropit, jediné představení české v témdni pro svůj žert ledajak vyplnit a divadlu českému spíše ubližovat, než abyste upřímně o jeho zdaru pracovali? A konečně, pánové, otázku ku vaší skromnosti: Myslíte, že je obecenstvo kvůli vám zde, nebo vy kvůli obecenstvu?

Ĵ. N.

Č A S 7. května 1861

DIVADLO A KONSERVATOŘ
VŠE PRO VLAST A NÁROD!
ZE SVATÉ HORY

△ *V Praze 8. května*

Zde stojím a nemohu jinak, bůh mi pomáhej! A kdyby kolegové moji co nejvtipněji mluvili o počasí, zmrzlém květu a zmrzlé naději třešňomilovných kluků, — já nemohu a nechci se vyplést z otázek opravdovějších. Čím srdce plno, tím ústa překypují, a cítím-li nevýslovnou radost, proč bych ji neprojevil? Jakž se také netěšit, když nyní vše již máme, čeho jsme sobě kdys přáli. Máme v českých krajích a české Praze zcela české úřadování, máme české vysoké školy, české polytech-

nikum, českých gymnasií a reálek hojnost, české divad — stůj noho! rašelina, kamkoli kráčíš! Ne, nejde to s těmi žerty; tvář se chce usmívat, již zárodek smíchu mění se však v křeč a místo úsměvu objeví se bolestný výraz mučeného.

Naše divadlo — „diese Seeschlange der čechischen Publizistik,“ jak se ondy jistý německý publicista vyslovil, — je zcela původním českým Ahasverem, sisyfovská práce našeho národa, věčná látka pro naše časopisy, červená nit odvěčných fejetonů. Mnoho, přemnoho musíme *mluvit*, než se jen dost málo *učiní*; snad bychom byli již oněměli, kdyby nás neposilnil výrok jistého duchaplného muže, jenž pravil: „Mnoho se činí nyní bez výsledku, málokdy se však bez všelikého výsledku mluví.“ Snad se tedy přece domluvíme.

Prvního května nás divadelní lístek překvapil. Nestálo tam více epiteton „Stavovské“, znělo nyní „Královské *zemské* divadlo“. Již Louis Napoleon (ovšem tenkrát, když ještě císařem nebyl a demokratické spisy vydával) poučil nás, že stavové jsou ústav středověký, že tedy my synové nového věku od nich ničeho více očekávati nemůžeme. I neočekávali jsme také ničeho od divadla „*stavovského*“. Když však se změnilo na „*zemské*“, velice jsme se potěšili. Vždyť žijeme přece v Čechách, a to „*zemské*“ divadlo musí být tedy alespoň tak české, jak toho číselné poměry českého obyvatelstva, zvláště pak obyvatelstva pražského, jak toho rovnoprávnost požaduje. Týden uplynul, hrálo se sedmkrát německy a dostali jsme svůj odpoledne-nedělní výminek. Vždyť jsme se byli již dříve dověděli, že o českém divadle bude se rokovati až (!) na příštím sněmě českém, vždyť jsme čtli již druhý den po oné titulní eskamotáži, že zůstal pan rytíř Bohuš z Otěšic intendantem a že mu přiděleny jsou „divadelní záležitosti“! Všeobecný tento výraz je nyní již skutečností tou určen, že je naše „*zemské*“ divadlo prozatím čistě německé. V odbor pana rytíře Bohuše spadá také veškerá osobní záležitost úřednictva a služebnictva, jako dary z milosti atd.; nevíme, jsme-li ještě služebnictvem a patří-li odpoledne-nedělní divadelní dar z milosti (za kterýž ostatně dobře se platí) také pod správu pana rytíře Bohuše. Odboru Rieger—Klaudy jsou prý jakés „záležitosti

českého divadla“ odevzdány. Což škodí, že jsou ti pánové nyní na říšské radě! Nemajíce českého divadla, ba skoro ani zárodek jeho, nemůžeme také jeho záležitosti spravovati. Nehleďme však tak nevrlymi a černými skly; pánům Riegrovi a Klaudymu přiděleny jsou také záležitosti „zemského dluhu“; vzpomenu sobě zajisté na dluh taktéž hlavní, na české divadlo.

Ondyno jsem bědoval, že český fejetonista má tak málo látky. Hřešil jsem, naše žurnalistika má látky dost, tak mnoho, že by nemusila ani zprávy z říšské rady tak velkým písmem tisknout, tak mnoho, že by pan Monard, redaktor pařížské Opinion, o němž jsme před několika dny v dopisu z Paříže sdělili, že neví, čím by časopis svůj nyní naplňoval, u nás zajisté v rozpacích nebyl. Mluvím na příklad o divadle a již se mně plete do myšlének vzpomínka na pražskou konservatoř, právě tak, jako se orchestr mezi akty dramatu vtírá. Vždyť určila i zakladatele konservatoře původně myšlenka, že se mají především umělci vychovat, kteříž by divadelní orchestr zvelebili a povznesli; jakž bych neměl z divadla se hned smeknout na konservatoř? Máme skromných přání posud příliš mnoho!

Právě vyšla ohláška, že se přijímají do pražské konservatoře žáci a žákyně. Učebních předmětů velmi potřebných je v programu mnoho uvedeno, chorální zpěv, teorie hudby, náboženství, německý jazyk, počty, krasopis, zeměpis, dějepis, mythologie, prosodie, jazyk francouzský, ve škole zpěvácké také prosodii německou, mimiku, dějiny hudby a jazyk italský, — však darmo zrak tvůj češtinu tam by hledal!

Ovšem už tomu přes padesát lét, co několik šlechticů konservatoř založilo a co moudrý kantor Friedrich Dionys Weber „Lehrplan“ vypracoval. Weber byl z Velichova, tedy Němec, jemuž čeština méně důležitou byla; tehdejší doba toho také přemocně nevyžadovala. Od těch dob změnily se však poměry a požadavky, změnily se školy, ať byly jakékoli. Od několika lét již má konservatoř výdatnou podporu ze zemského fondu. Nešťastný zemský fond! Opovážili bychom se vysloviti odůvodněnou žádost, aby nesloužila konservatoř dále co ústav

poněmčovací, aby slušný byl brán ohled nad většinou českého žakovstva — nemáme však posud žádných důkazů, že „zemský“ znamená spolu také „český“.

Umění jest majetkem všeobecnosti, patří všem, celému světu. Dobře! Umělec je však člověk a patří jistému národu; básník i malíř, herec i hudebník, pozbudou-li národního citu, zaniknou. Nikdo se jimi nehonosí, nejsou chloubou žádného národa, stanou se pouhou událostí v dějepisu umění. Básník slovem, malíř barvou líčí nadšeně skutky a ideály svého národa, herec povznáší se vědomím, že představuje velikány jeho, hudebník rozohní a dojme skladbou svou jen tenkrát, rozumí-li srdci svých rodáků. Přejeme konservatoři pražskému kosmopolitický ráz jeho, pokud nám neubližuje, přejeme mu, aby mezi jeho čestnými členy byli vždy výtečníci všech národů, jako jsou nyní Rubinstein, Ander, Berlioz, Niels Gade, Meyerbeer, Vieuxtemps, Auber a jiní, přejeme však také sobě, abychom mohli české členy konservatoře zapsat v čestnou knihu svého národa.

Před nějakým časem vyslovil jsem vám myšlenku, že by se měla zřídit dramaturgická škola česká. Když ředitelství konservatoře uznalo potřebu školy zpěvácké, zřídilo ji; nemohlo by nyní uznat také potřebu školy dramaturgické? Učít se na konservatoři tolika předmětům pro dramatické herce velepotřebným; kdyby se dva neb tři předměty přibraly, bylo by dostatečno. Již jednou učil tam předmětům literárním dramatický spisovatel, známý kdys Adolf Gerle, lehko by se našla nyní podobná učební síla česká. Učební místnosti byly by při malé změně denního pořádku zcela dostatečny. Co se týká nevyhnutelně potřebného malého divadla, bylo takové s konservatoří spojeno již roku 1826, tehdáž v zahradě hraběte Vrtby. Nebylo by to tedy ani myšlenkou zcela novou a posloužilo by i produkcím operním.

Vyslovuji to však opět jen co přání skromné, přímo žádat se neopovazujeme, nemámeť fondu, jsme chudí. Vysvědčení chudoby dal nám i jistý velmi učený pán, jenž jest doktorem ušním. Ten pán má tabuli černou německou, když však vyšel diplom, pomyslíl sobě, musím těm Čechům přece také něco

udělat, a dal tabuli svou dole natřít na dva prsty šíře bíle a napsat na to písmenami červenými „Pro chudé od 1—5“.

Hu! Přece je ten máj náš velmi, velmi studený; snad budeme mít úrodný rok! Máme alespoň dost moudrých hospodářů, kteří setbě rozumějí. Každý dle svého! Někteří z hospodářů těchto za zimního spánku ztloustli tak, že nemohou pro národ než jíst nebo spát. Spát nemohou při tom nynějším nezbedném hluku, tedy národně jíst, moc jíst. Vyhledali sobě staročeskou Rettigovou a vařili v staročeské kuchyni. Chudáci, kvůli národu jedli, co jim nechutnalo! Někteří zlí lidé vypravují divné anekdoty o tom, jak se naschvál a s okázalostí před staročeskou večerí někde pozvat dali a pak žalostně bědovali, že „královské pečení“ musí „historické právo“ odepřít.

Sláva mužům těm, vděčnost národa jich nemine. Jistá — však ne, nemohu žertovat o věci, která mne opravdově dojala. Je to historka tak poetická, jakých málo.

Na Svatou Horu přibyla tyto dny staříčká poutnice, shrbená a chudičká. Dala na mši. Tázána, za koho mše svatá se čísti má, odvětila: „Já je neznám, ty pány, kteří se o nás Čechy nyní tak starají. Dala jsem si ale jména jejich napsat, — tu jsou.“ —

Každodenní život jest dojemnější než Shakespeare! —

Č A S 9. května 1861

E G M O N T

(První pohostinská hra Albíny Heintzové)

První pohostinská hra sl. Albíny Heintzovy „od divadla v Štýrském Hradci“ přinesla nám Goethenova „Egmonta“. Rozmyslně, někde až mrazivě rozmyslně navrhnutý, s olympickým takřka klidem vypracovaný, vznešenými a provždy časovými myšlenkami protkaný, Beethovenovou hudbou provátý „Egmont“ bude nám, čas od času opakován, vždy milým.

Kdož žádá viděti, jak po shakespearsku hrdina z činu do činu vpadá, jak po romanticku či spíše francouzsku jedna situací druhou stíhá, bude ovšem méně dojat chladně pokračující tragédií Goethenovou; máť však každá škola, každý spisovatel právo na zvláštnost či původnost, podá-li jen jiným způsobem náhradu za přednosti jinde nalezané. Nechceme ale dále rozváděti myšlénky své o Goethenových dramatech. Včerejší představení přivedlo nám hosta vítaného, milého a dávno již očekávaného. Sl. Heintzová vystoupila, nevíme, zdaž vlastní či cizí volbou, co Klárka. Nadání slečnino, její rozumnou hru, čistou její češtinu známe již od dřívějška, věděli jsme, co můžeme od ní v této úloze očekávat. Sl. Heintzová zvláště dobře se hodí pro úlohy vysokotragické, pro úlohy hrdinné. V jednáních prvějších očekávali jsme dle toho, že spatříme zvýšenou rutinu, nehledali jsme samorostlosti. Rutinu spatřili jsme pak skutečně zvýšenou, místy však i samorostlost, zvláště v momentech, ve kterých Klárka nadšena je myšlénkou, že vznešený Egmont je milencem jejím. Nejzdařenější na všechn způsob byl akt poslední, výjev na náměstí, kdežto slečna rozvinovati mohla všechny přednosti umělecké své osobnosti. Litovali jsme toliko, že pěkný orgán slečnin zastřen byl tenkrát nemilým chrapotem, který povznešenému hlasu jasnosti ubíral. Ponechávajíce sobě obšírnější úsudek o sl. Heintzové na nějakou řadu her, musíme opětně a již nyní zase pronésti přání, aby na divadelní ceduli co možná brzy zmizel dodatek „od divadla v Štýrském Hradci“. Museli bychom as dlouho hledat, než by se našla herečka pro nás rovně se hodící. Máť slečna všechny takměř vlastnosti, jež se od české zastupitelky tragického oboru požadovati mohou. Že i svědomitě i pilně úloze své dostojí, předpokládáme s jistotou, a vítáme tedy napřed již konec neblahého a zpustlého divadelního interregna. — Egmont sám byl jako dříve v rukou p. Šimanovského. Přiznáváme, že pilný herec ten přivedl úlohu svou nyní k větší vyrovnanosti, že zvláště v čtvrtém a pátém jednání hrál takřka dokonale, kvůli jemu samému chceme však poukázati ku jisté vadě, která se nejen tenkrát v aktech prvějších, ale také již ondy při „Fiesku“ a jinde objevila. Mluví-li k lidu, hledí si

přílišně tónu jakéhos otcovského, učitelského, mluví, jako by dítěti hravě domlouval nebo nějakou bájku mu vypravoval. Strojené kolísání hlavou a prsoma v okamžicích velkého rozčilení vytkli jsme již několikráte co vadu; zdá se to tedy býti návykem, jehož sobě herec vědom není, a kritice k němu poukazující tedy nevěří. Egmonta prvějších jednání podřizujeme jednáním pozdějším také proto, že nedovedl herec vyznačiti v nich živobujného, plesumilovného Egmonta, jak ho básník, ovšem více slovem než činem, naznačuje. Poukazujeme ku všem vadám p. Šimanovského podrobněji proto, že chceme a žádati můžeme od něho hru veskrz dokonalou. — Z ostatních spoluúčinkujících jmenujeme na prvním místě p. Chramostu pro jeho důmyslného Oranienu, pí Kolárovou (Markéta) a p. Šamberka (Ferdinand) pro ušlechtilou jejich hru, konečně p. Pokorného (Brackenburg). Bylo by bývalo však líp, kdyby poslednější dva pánové své stejně vděčné úlohy byli vyměnili. Vansen p. Kolára ml. je uznaně dobrá figura. Podobné úlohy tvoří týž herec zcela samostatně, jednu od druhé nezávisle — až na ten stereotypní smích, který co přídavek každou větu zakončuje a všechny úlohy sobě příbuznější činí. P. Kolár st. hrál Albu. — Na konec vznášíme k ředitelstvu ještě jednu žádost. Víme, že zastupitelé zcela vedlejších úloh mají peněžní odměnu zcela skromnou; snad by jim tedy mohlo ředitelstvo z vlastního — koupit alespoň nějakou malou mluvničku českou. — Že sl. Heintzová hrála, byla zajisté událost pro české obecenstvo; nevíme tedy, proč návštěva byla tak slabá, a nechceme toho ani odůvodňovat, ani omlouvat.

Ź. N.

Č A S 11. května 1861

PANNA ORLEÁNSKÁ
(Druhá pohostinská hra Albíny Heintzové)

Mimovolně přivedeni jsme k tomu, abychom z počátku svého referátu jakési srovnání hned učinili mezi tím, jak Pannu orleánskou pí *Kautská* a jak ji sl. *Heintzova* pojala, jestiž několik teprv neděl tomu, co jsme se o prvéjší vyslovili. Pojala-li pí *Kautská* Johanu co dívku sensitivní, blouznivou, kteráž teprve v okamžicích činu sebeře všechnu sílu svou, blouznivostí takřka zvýšenou, spatřujeme u sl. *Heintzovy* hned z počátku osobnost hrdinnou. Již první monolog, v němž se s domácím svými luhy loučí, nemá do sebe nic sensitivního; bolest z loučení jest skorem zcela nepatrná, bojovná dívka tak jest nadchnuta povoláním svým, že odchází hrdě a takměř chladně. Poslání své nepovažuje za pouhý sen, jest jí přesvědčením, nikoliv pouze vírou, a tato neustupná přesvědčenost jest pak červenou nití pro celý další rozvin. Proto také mlčí, jsouc obžalována, a nic jí nepřiměje k omluvě neb k odpovědi. Spatřili-li jsme v tomto okamžiku pí *Kautskou* co ženu na okamžik zdrcenou, v níž ženskost a všechna práva i slabosti její se náhle, ač připravovány událostmi předcházejícími, vzbudily, viděli jsme u sl. *Heintzovy* zase hrdinu prvotní, tutéž hrdinu, kteráž i lásku potlačuje, ani lásce barvitějšího výrazu nedá a se všemi slabostmi zápasí, chráněna jsouc přesvědčením svým a plynoucím z něho, smíme-li se tak vyjádřit, vzdorem. Vynikající dle toho byla sl. *Heintzova* ve scéně před králem, za božího soudu a v celém jednání posledním; poněkud méně a pouhou rutinou svou líbila se nám ve výjevu s *Lionelem* a podobných, ač i tenkrát vynikala nad běžnou obyčejnost, jakož i, což se samo sebou rozumí, nad nejisté počátečnictví. Přáli bychom sobě, kdybychom mohli jednou slečnu spatřiti v některé úloze antikisující; i její pohyby i hlas i pojmutí zajisté by zaopatřily pochoutku neobyčejnou. Ledovitost slečnina hodila se ovšem k *Johaně* zcela dobře, nechceme však ještě rozhodovati, zdaž ledovitost ta je přirozena a nebude-li někde vadit, kde bychom sobě přáli

vřelost a náruživost. Pouhá rutina nepomáhá přese všechna úskalí. Tím ovšem není praničeho řečeno na újmu slečny co zástupitelky vysokotragického oboru. Nechceme, a s námi zajisté nikdo, vyměnit ji snad za herečku jinou, kteráž by pro obor sentimentální či naivní měla vlastnosti dostatečné, žádných však pro obor tragický. Naše pochybnosti mohou vyvráceny býti úlohami nejbližší příštími, např. hned Parthenií slečninou, kterouž dle repertoáru pozejtří již spatříme. Velice jsme toho pro tentokráte litovali, že slečna trpěla patrnou chorobou; hlas její nebyl ještě zcela jasný a postrádal mnoho původní své zvučnosti a líbeznosti. — O zástupitelích ostatních úloh promluvití máme pro dnešek za zbytečno, vyřklit jsme svoje mínění teprve přednedávnm. Souhra byla o něco horší než onehdy. — Nemilý dojem činilo denní světlo. Ovětšelé ty kulisy a kroje dívaly se přesmutně na nás, — budoucně však již, pravil kdosi, má světlo večerní nám ty přístrachy odstraniti. — Návštěva byla zcela nesvatojansky slabá, jen galerie více zalidněny.

Ź. N.

Č A S 18. května 1861

SYN POUŠTĚ

(Třetí pohostinská hra Albíny Heintzové)

Hravé dueto mezi Parthenií a Ingomarem, na divadelních cedulích českých „Syn pouště“ (!) nadepsané, málo se hodí pro naše obecnstvo. Nechceme tím kusu samému všechny přednosti odepřít, Halmova poesie je alespoň vždycky poetická; schází ale dramatická živost, jakouž nenahradí žádné hračky psychologické, byť i sebe filosofičtěji a němečtěji vyvedené. Mimo to jeví se v kuse prapodivná tendencí, lásce se obětuje na příklad „mrav národa“ atp. Halm, jenž chtěl ideálně vylíčit moc lásky i nad divochem vítězí, nepřipustil

dříve, aby cit národní proniknul, až když by bylo se již protivilo jiným abstrakcím, Němcům co do slov velmi běžným. A i pak jeví se nám spíše přirozený cit slušnosti a práva než národní vědomí. Těžko věru dostát všem požadavkům spisovatelem činěným; tím záslušnější jest způsob, jakýmž vynikali zástupcové hlavních úloh. Sl. Heintzova vynikla co Parthenie nad obě své dřívější úlohy. První jednání bylo ovšem poněkud chladné, zato však vyznamenávala se ostatní jakž krásnými jednotlivostmi, takž i pojmutím celkovitým. Slečna byla výtečna od okamžiku toho, kde odhodlaně vstupuje mezi divochy, aby otce svého vyprostila. Přirozená slečně chladnost, k níž jsme již poukázali a jež se jinde rutinou jenom zakrýt může, posloužila Parthenii velmi. Zvláště krásně byla vylíčena i odstíněna ona naivnost, kterouž Halm svou Řekyni krásně obdařil a kteráž, jak jsme se před nějakým rokem ku svému zármutku přesvědčili, herečku tak lehce na scestí svést a směšnou učinit může. Parthenie sl. Heintzovy vyznačovala se hlavně jemným svým klidem, nepřipouštějícím v okamžicích hravějších přesladlé dětinskosti, dojímajícím v okamžicích rozhodně vážných mocným nádechem hrdinnosti. Přechastý potlesk dosvědčil slečně, že dosáhla skvělého uznání. Neméně obtížnou a toliko relativně vděčnou úlohu měl p. Šimanovský co Ingomar. I jemu hrozilo totéž úskalí; zástupce Ingomara může se rovněž lehce vyznamenati, jak lehce se směšným státi může. Hra p. Šimanovského byla vesměs uhlazena a rozmyslna; nikde přílišnosti, k jakéž úloha lehce vyzývá, všude pravá míra. Ve výjevech nejprudší náruživosti opanoval herec vždy šťastně orgán i pohyb svůj; i v okamžicích, kde divoch Ingomar všechny své vlastnosti neuhlazené objevuje, nespatrii jsme nikde surovost, viděli jsme již zárodky aneb alespoň půdu pro ušlechtlejší city, slyšeli již tón ten dojemný, jakýž později úplně vrch obdržuje. Jsme zajisté vedeni k tomu, abychom Ingomara naznačili co nejlepší v dlouhé řadě dobrých úloh p. Šimanovského. — Zcela nešťastným byl p. Chramosta co Miron. Nepochopil úlohy své rovněž obtížné a představil nám místo klidného, abychom tak řekli naivně řeckého občana, jenom dětinského starce. Tón jeho byl někdy více než dětin-

ským. Ze zástupitelů úloh ostatních jmenujeme ještě pí Hynkovou a p. Kolára st., Lapila a Pokorného. — Návštěva byla četná. — Když referent o českém divadle již jistý počet lét píše, stane se zajisté konečně mírným, ano omrzele mírným tam, kde Herkulovy síly by nestačily, aby všechno smetl a všechny nešvary vyklídily. Právě proto jednoduše zapisujeme bez dalších poznámek, že se nedělní představení proto večer začít nemohlo, jakž dříve slíbeno, poněvadž bylo českých herců zapotřebí ve večerním představení německém.

Ź. N.

Č A S 22. května 1861

FILIPÍNA WELSROVÁ
(*Čtvrtá pohostinská hra Albíny Heintzové*)

O Redwitzovu dramatickém nadání dočtli jsme se z německých časopisů zvláště za doby novější tolik, že by nás to skorem zmásti mohlo v úsudku. Čtením a autopsií však jsme o Redwitzových dílech dobyli sobě úsudek pevný a neklademe „Filipínu Welsrovu“ nikoli tak vysoko, jako to mnohé časopisy německé činily. Celek provát jest onou přesladlostí, kteráž lyrické plody téhož spisovatele zakrátko skorem nesnesitelnými činí; poesii Amarantu marně bys však zde hledal, ani zahradní scéna s tetou a vypravování snu nemá do sebe vynikajících nebo uchvacujících poetických myšlének. Známé náhledy a tendencí spisovatelovy proplítají se ovšem i zde celým kusem. Jednotlivosti svědčí o smyslu pro efekt, kterýž místy na Ifflandovu nejplačtivější dobu pamatuje a ženskému pohlaví se velmi zavděčuje. — Provozování bylo celkem co do souhry nedostatečné, co do hry jednotlivců zajímavé. V titulní úloze vystoupila po čtvrté pohostinsky sl. Heintzova. Můžeme říci, že jsme byli zvědaví na úlohu tu, značnou měkkost citu a vý-

razu požadující, a že jsme uspokojeni setrvali až po konec. Schází-li slečně přirozená vřelost, překonala alespoň již všechny obtíže a dovede rozumnou hrou nás v nejlepším slova smyslu oklamati. Základní tón byl velmi šťastný, zahradní scéna do podrobnosti povedena. Slyšeli jsme zatřásati se hlas slečnin tak jemně jak nikdy dříve, jak v žádné úloze předtím. A co největší zásluhou, že se základnímu tónu nestala ani jednou nevěrnou, ani v jednáních posledních, kde nebezpečí v tom ohledu zcela blízké bylo. Zde vypomohl v scénách nejvážnějších pouze mocný zvuk jejího orgánu. Nejušlechtilejší byla hra v jednání čtvrtém, o poznání sklesla v jednání posledním, když Filipína císaři prosbu svou přednáší. — Ze zástupitelů úloh mužských náleží tenkrát přednost p. Chramostovi (Welser). Pro pyšného na své bohatství a vědění měšťana augsburského nemohl sice z počátku p. Chramosta pravý tón nalézt a kolísal se mezi důstojností a neodůvodněnou abychom tak řekli dětinskostí; zato však byl tón uraženého a starostlivého otce zcela dobrý a scénu před králem, jakož i scénu na hradu křivoklátském bylo by i obecenstvo mnohem přísnější vyznamenalo. V podobných teprve úlohách vidáme lepší stránky herecké osobnosti páně Chramostovy a pravý obor jeho. Škoda, že orgán poněkud drsný a třaskavý nebývá herci tomu vždy poslušen. — Z ostatních herců vynikli pánové Šimanovský, Šamberk a Sekyra, pak pí Kolárová, Hynková a sl. Lipšova. P. Kolár st. opět „bojoval“, avšak nevždy s výsledkem. P. Pokorný přebral mladého Overstolze v obor tak zvaných „naturburšů“, čímž docílil nějaký dojem lichý. — Hrál se opět o čtvrté hodině odpolední za dosti četné návštěvy. O této naší divadelní hodině nemůže se jinak více než fejetonisticky pojednávat, — přenecháváme to tedy příštím dnům.

Ź. N.

Č A S 4. června 1861

„Povídky královny navarrské“ patří mezi ony veselohry, kterýchž českému repertoáru hodně mnoho zapotřebí. Neujímají se však posud dost hojně na půdě naší, dílem pro těžkou souhru, dílem pro nenavyklost obecenstva, ač toto jeví i při nejfrancouzštěji zapletených a přišpičatěných kusech vždy pozorlivost. Co do souhry třeba nejvyšší svědomitosti, přísné paměti, kteráž jedině nevyhnutelně potřebnou lehkost herci dodá. Pravdivé jest poznamenání, že na divadlech ochotnických hry takové mnohem vybroušeněji vypadají, ouzkostlivost a zápal diletantovi vlastní nedovoluje, aby jediné slovo pozdě pronesl nebo někdy v pravý okamžik nevystoupil. U nás té ouzkostlivosti není, ještě méně pak zápalu. Toliko jednotlivým spisovatelům, panu režisérovi nebo celému herectvu oblíbenějším, dostává se při provozování jejich plodů vši píce. Zdá se, že Scribe k oblíbencům těm nepatří. Nevíme, jsou-li v tom příčiny politické. Souhra nedělní byla vším, jenom ne souhra. Když nenastala po každé větě umělecká pausa několika minut, překvapilo nás to při tom krásném, pravidelném pausování. I náš host, sl. Heintzova, měla několik roztomile slabých okamžiků, takže i slova jiným u napovědy přebírala, a přece byli „ti jiní“ tak rádi, když slova napovědova, která jim patřila, rozeznala od slov, která jim nepatřila, a dávali očima zřejmě napovědovi na srozuměnou svou svrchovanou spokojenost a pozorlivost, s jakouž každého jeho pokynutí dbali. Ostatně *nebeře* sl. Heintzova úlohy své příliš na lehkou váhu. Vybírá samé kusy, jejichž hlavní osoby v ní nikdy výtečnou representantku míti nemohou. Musí sobě dle všeho lidského domyslu velikou brát tedy práci, — dle skutečnosti však není ta práce příliš namáhavá. Sl. Heintzová má pro všechny úlohy jen dva základní tóny, jeden tragický a pak druhý trochu méně tragický, kterýž slouží pro scény naivní, sentimentální i salónní; úloze samé je ponecháno, aby druhy tyto dělila, slečnu vyznamenává jakési aristokratické

„sich gehen lassen“, nemůže se tedy od ní požadovati živost, třeba by bez živosti úloha mnoho, snad všechno, ztrácela. Naznačená již ledovitost ovládá někdy až mrazivě, a kde není ledovitost ta *docela* na svém místě, vidíme, jak jednou již řečeno, pouhou rutinu. V úloze Markéty objevila se rutina ta i v šatu salónním (ostatně velmi nehistorickém). Slečna se ale vždy líbí, neboť obecenstvo demonstruje právem, že jí potřebujem a bez ní se obejít ani nemůžeme ani nechceme. Ostatní úlohy, vyjímaje France p. Šimanovského, úlohu to velmi vděčnou, ztratily a rozběhly se jako Rén v písku. Jmenujeme také ještě p. Kolára ml. a pí Kautskou. Úloha Babička naprosto nehodí se pro p. Chramostu a divíme se, proč nezůstalo při dávném obsazení p. Kaškou. Pro Isabelu jevila pí Pešková naivnost sice, nikoli však naivnost dvorní. — V divadle bylo krásně prázdko, chladno a průvĕtrivo. Modré nebe usmívalo se na nás všemi okny a skulinami, na střeše štĕbetala hejna roztomilých brabčíků, vyplňující pausy na jevišti, a umkla jen tenkrát, když v restaurací divadelní kapela městských granátníků tak mocně troubami zavládla, že jsme ani salónního šepotu z komnat španĕlské vládní rodiny neslyšeli.

J. N.

Č A S 19. června 1861

M A R I E S T U A R T K A
(*Albína Heintzová se loučí*)

Na rozloučenou hrála sl. Heintzova především „Marii Stuartku“. V celé řadě pohostinských jejích her, jak jsme již poukázali, dosti nevhodně volených, nebylo úlohy, ve které by byla mohla slečna tak pěkně rozvinouti zvláštnosti svého talentu, tak mocně použití všech svých vynikajících prostředků jako v Stuartce. A přece v úloze té nevynikla, neboť potlesk dosti častý a silný platil místy krásám básně, ještě více pak

na všechnen způsob nemilé okolnosti, že se slečna s námi zase loučila. Vadiloť zde totéž, co jsme dříve vytýkali, nepřekonatelná jakás chladnost, přecházející místy až v nevšímavost. Nejkrásnější místa, vybízející k rozvinu důmyslné hry, zůstala bez výsledku, sl. Heintzova pouze naznačovala, kde měla hluboko rozvádět. V prvním jednání zdálo se, jako by přenechávala práci i slávu představitelům Burleigha a Mortimera, a přece zde měla dobře odstupňovanou hrou a ostře přízvukovanou řečí nakreslit pravý obraz povahy krásné ženy, vítězí i půvabem svým i ostrostí ducha svého. Výtečnou výminkou byla scéna zahradní, zde vyšlehl opravdový oheň náruživosti, zde viděli jsme jeho přirozeně se vždy víc a více vzmáhající sílu, kteráž však vzdor oprávněnosti své vnitřní nikde nepřekročila meze estetické. V posledním pak jednání opět nadvládalo dřívější chladné naznačování, kteréž ovšem výjevu před popravou dosti slušelo, teprve zde však, a nikoli hned z počátku objeviti se mělo. Při kládali jsme při pohostinské hře sl. Heintzovy měřítko přísnější, a to za přirozenou tou příčinou, že nám šlo o nepředpojaté určení nového zjevu, a novým zjevem byla nám slečna na nynějším svém zdokonalenějším stanovisku vzdor tomu, že byla dříve již jednou náležela českému jevišti. Mimo to jednalo se také o to, aby se přísně určil obor, pro kterýž se slečna, již jsme podržeti doufali, úplně hodí, i aby se vymezily zpředu již všechny úlohy, pro kteréž by zapotřebí bylo herečky jiné, neboť jsme opět doufali, že direktí neobmezí se při rozmnožování hereckých sil pouze sl. Heintzovou. Pouhá rutina nepomáhá, nepomohla by ani sl. Heintzově. A tak bychom zde opět stáli bez milovnice tragické. Možno, že zakrátko opět nám bude poskytnuta krásná příležitost, abychom zbytečně a daremně protestovali proti tomu, že by zase naivní milovnice hrála v úlohách vysoce tragických, v úlohách ženských hrdin, pro kteréž poslednější by neměla ani stínu těch mocných prostředků, jakéž jsme při sl. Heintzově seznali. Možno, že nám někdo dokáže, že českému národu sluší líp sentimentálnost, že hrdinnosti ani nerozumí, lehce možno, dokázat se u nás lidem všechno, co se chce, dokázat se u nás i v umění i litera-

tuře geniálnost a velikost, kde se nalezá pouhý, mnohdy i jednostranný talent, na nějž působí dělaná ta sláva co otravující jed. Nevíme, co bylo příčinou, že direktí neengažovala sl. Heintzovy. Pouhá otázka vyššího platu, než jaký u nás běžným jest, nemůže to býti, dalať by sobě tím direktí vysvědčení chudoby duševní, že nepředvídá, že běžné posud platy na žádný způsob podobně mizerné zůstati nemohou, zvlášť mají-li se přípravy k Prozatímnímu divadlu činiti, a že se konečně s platy vyššími počátek učiniti musí. Zajisté by bylo direktí stálo pramálo práce zadání žádosti k zemskému výboru, aby subventoval také divadlo české; není pochybnosti, že by *nyní* žádosti tak spravedlivé bylo se vyhovělo, vždyť se i na pouhé kráslení německého divadla dalo přes 150 000 zl. Snad má ale slavná direktí zase v úmyslu předváděti nám celou řadu více neb méně nadaných počátečnic, o nichž jsme posud ani hlesnouti neslyšeli a na něž milerádi hned zase zapomeneme — — Bylo by nespravedlivo, kdybychom kvůli tomu, že referát náš dnešní již přílišně se rozšířil, nezmínili se ještě o výtečné hře pí Kolárové (Alžběta) a p. Šimanovského (Leicester). V zahradní scéně rovnala se hra pí Kolárové hře zastupitelky titulní úlohy, v ostatních aktech stála mnohem výše i vyrovnalostí své hry i ostrým naznačováním. P. Šimanovský umožnil důstojné zakončení klasického dramatu. — P. Šamberkovi se nedařilo všudy stejně. Velmi dobrý byl v jednání prvním, obyčejný ve výjevu s královnou anglickou, nešťastný, když se vyznával Stuartce ze své náruživosti. Poslední výjev činil na nás dojem improvisací, ovládané poněkud rutinou. Možno, že chtěl p. Šamberk podati něco veskrz originálního, přirozeností a opravdovostí svou vynikajícího, přirozenost zjevila se tu však na újmu vší krásy. — P. Kolár starší, nu p. Kolár starší zahrál sobě Burleigha, ač ne příliš rád, jak dával na srozuměnou.

Ź. N.

Č A S 9. července 1861

Včera konečně zahájena jsou letní představení česká v aréně a podán opět důkaz, jak výtečné síly máme pro veselohru. Česká veselohra mohla by se povznést k vysokému stupni, kdyby dobré zkoušky a stejná vždy píle se jí ujaly. Včerejší představení možno velmi dobrým nazvat. Nepřispělo k tomu zajisté mnoho, že dávaly se staré hry (Molièrův „Sňatek z násilí“ a Blumovo „Zapovězené ovoce“); mezera časová, která opakování hry dělí, vyžaduje nových a opět pečlivých zkoušek. Jelikož zůstalo staré obsazení, nemusíme podat referát delší. V prvním kuse vynikli p. Kaška a p. Kolár ml. svým zdravým humorem, p. Šamberk přirozenou a elegantní svou hrou. V druhém kusu přísluší palma pí Peškové, podporované výdatně ostatními spoluoučinkujícími. Skoro neradi podotýkáme u p. Sekyry jedinou vadu, kterouž včera objevil. Vystřihujem jej totiž před příliš rychlým mluvením, nechť se v tom ohledu obmezuje pokud možná i tam, kde úloha jakous okázalost jazykovou požaduje; zůstane-li někde vězet, nemůžet ze slovního svého fondu hned nahradit.

Ź. N.

Č A S 12. července 1861

KDO Z NÁS BYL NEJHLOUPĚJŠÍ ?

Páně Sekyrový benefice jsou v jistém ohledu sobě vždy podobny: vždy fraška a vždy plný dům. Snad není pouze vinou páně Sekyrovou, že frašky jím po prvé na jeviště uváděné nedočkají se tak lehkou opakování, že vůbec repertoáru českého neobohatí. P. Sekyra jest při volbě své poukázán k fraškám vídeňským, berlínské mají zřídka přístup k divadlu zdejšímu německému, a toto jest hlavním zřídlem pro fraškový reper-

toár český. Původních prací nových není, a p. Sekyra tedy skutečně nemůže za to, že při nynější mizérii, ve vídeňských fraškách vrch mající, nevolí příliš šťastně. Feldmannova fraška „Kdo z nás byl nejhoupější“ jest pravý škvár, jakýchž ovšem plodný a málokdy šťastný Feldmann již mnoho sepsal; nestojí ani za ten správný překlad, jakého se jí skutečně dostalo. Co se týká obsazení a souhry, možno tvrdit, že bylo obé dobré. Nadužívali bychom však času svého, kdybychom chtěli zásluhy jednotlivců vyčítati. Zmiňujeme se jen o beneficiantovi, který vynikal neobyčejnou u něho správností jazykovou a hrou velmi vyrovnanou.

ř. N.

Č A S 20. července 1861

DEBORAH

(*Vystoupení Marie Körschnerové, Josefíny Čermákové
a paní Fišerové*)

Tři debutantky najednou jest pro české jeviště na každý způsob událost. Nepřejem sice experimentování s debutantkami, dosti zle sobě s námi zahrávalo, a taktéž nesouhlasíme s obecenstvem, kteréž ve přílišné laskavosti každý sebeslabší pokus hřmotným potleskem sprovází. Tři debutantky, a to v Mosenthalově „Deboře“! Tenkrát jsme však i my vycházeli z divadla s jistým uspokojením, seznaliť jsme alespoň talenty a seznání to nahradilo nám, pokud nahraditi může, vyvinutější a dokonalejší hru. Sl. Marie Körschnerova vystoupila po nejprv v titulní úloze. Její talent jest obsáhlý, její materiální prostředky zčásti velmi dobré. Co jí však rozhodně vadilo, ano ve všem překáželo, byla jakás přílišná hotovost ve všem, jakouž u začátečnice nerádi vidíme. Körschnerova objevila se nám co důmyslná začátečnice, vadilo jí však, že chtěla být příliš důmyslnou. Úloha Debory jest vysoko deklamační par-

tie, k níž by zvučný a silný hlas slečnin úplně byl dostačil. Slečna upadla však v poklesek ten, že se snažila dopodrobna charakterisovat, že přestoupila až nejkrajnější meze, v jakýchž herec se má a musí pohybovat, — úloha se jí rozdrobila pod rukama. Kdyby byla Deborah ženský Mefisto a sl. Körschnerova ženským Dawisonem, mohla by sobě podobně počínat, jak sobě počíná Dawison právě s Mefistem, se žádnou jinou však více úlohou. Körschnerova sledovala každou myšlenku takřka do nejsubtilnějších jejich částí, kladla více váhy na jednotlivá slova než na celé věty a snažila se vše to nejen hlasem, ale i gesty naznačiti. Snahou po přílišném odstiňování stal se hlas její nepřirozeným, nedovedla jím pak vládnout, což u začátečnic vůbec často bývá, a stala se nesrozumitelnou. Ruce, obličej i celé tělo pohybovaly se co nejživěji a dodávaly celku ráz nepřirozené náruživosti. Další nemilý následek byl, že slečna byla po celý kus jednotvárná, výjev na hřbitově na příklad nelišil se co do síly a žádoucí zde náruživosti pranic od výjevů klidnějších, ano ani od výjevů milostných. Čeho se slečna tedy zbaviti musí, jest především přílišnost. Důmyslnosti má zajisté dosti, že nahlídne pravdu námi vysloveného. — Sl. Čermákovu (Hána), kteráž vystoupila co host, známe již, známe i pěkný její talent, jenž ji poukazuje k oboru sentimentálních a naivních milovnic. Jedinou bychom jí vytkli pro tentokrát vadu, že totiž šetří přílišně hlasu, ač má hlas i zvučný i silný dosti. Taktéž co do akcí vyžaduje úloha ta, ač podstatou svou trpná, větší poněkud živost. Snad uvidíme sl. Čermákovu zakrátko v úloze větší a samostatnější, předvčerejší vystoupení zdá se tomu alespoň nadsvědčovat. — Zvláštním překvapením bylo vystoupení pí Fišrové co židovky. Paní ta náležela prý již před desíletím českému divadlu. Její řeč je plyná, přízvuk bezúhonný. Praví se, že jest již engažována, a nechceme tedy prozatím kritického měřítka přikládati. Dle toho, co jsme seznali, nezdá se, že jsme ji viděli v oboru jí příslušícím, obor její jest nejspíše taktéž obor naivních milovnic. — Z ostatních spoluoučinkujících jmenujeme p. Šimanovského, p. Chramostu a p. Kolára staršího, kteříž však vesměs v úlohách svých nám již známi byli. Sou-

hru nemůžem ani vynášet ani tupit, budiž však dovoleno slovo ještě o něčem jiném. Po nějaký čas již pozorujeme, že pan inspicient nepřikládá té píce k představením českým, jakéž právem požadovati můžeme. Předevčírem opět fičel vítr, když ho již zapotřebí nebylo, zacinkal zvonek, když jsme již dávno věděli, že cinkat má, a kolísala se zadní kulisa nějakým z neopatrnosti nechaným průvanem, jakoby vlnami zmítána. Tázali jsme se mimovolně znalých lidí, zdaž snad panu inspicientovi nebylo na gáži proto strhnuto, že dohlíží také na hry české.

Ź. N.

Č A S 23. července 1861

ZÁHUBA RODU PŘEMYSLOVSKÉHO

Dlouho neviděná truchlohra Mikovcova „Záhuba rodu přemyslovského“ osvědčila opětně při předvčerejším provozování, že zůstane nadlouho v repertoáru českém. Jednotlivé poklesky, kterýchž se tehdaž mladý ještě spisovatel dopustil, zmizí takřka naproti provedení celkovitému, jež na všecken způsob svědčilo ihned při prvním díle o značném nadání dramatickém. Každý akt sprovázen jest efekty někdy sice divadelně běžnými, vždy však zcela místně volenými a právě rozvinujícím se poměrům zcela odpovídajícími. Zdá se vůbec, že spisovateli tenkrát šlo více o dobré upravení a rozměření scén, o efekty již naznačené než o vyhloubání povah a o dialog myšlenkami nasycený. Přece však mají i povahy ty dosti zvláštní barvitosti. — Co do provedení nemůžeme nedělní představení mezi lepší počítati. Souhra byla místy velmi mdlá, zastupitelé jednotlivých úloh nevynikali většinou nad obyčejnost. Nejlepším byl p. Šimanovský (král Václav), jenž podal opět, abychom se tak vyjádřili, povahu celistvou, zaokrouhlenou. Méně vynikající, avšak taktéž vděčné úlohy měli páni Kolárové a učinili jim

zcela zadost. Pí Peškové vadila tenkráté jakás zpěvavá monotonnost. — Obecenstvo bylo tenkráté velmi rozohněno a použilo každé z naskytujících se četných příležitostí, aby osvědčilo své politické smýšlení.

J. N.

Č A S 30. července 1861

STARÝ A NOVÝ VĚK — HLOUPÁ A UČENÁ ROHOVÍN ČTVERROHÝ

Máme nyní již po několik týdnů dvoje představení, čtvrteční v aréně a nedělní v divadle Novoměstském. Vždycky jest divadlo tak naplněno, že sobě věru ani ředitelství ani beneficiant, hraje-li se ve prospěch někoho, naříkati nemusí. Ovšem že není vždy to, co se podává, v přímém poměru k požadavkům obecenstva. I představení předvčerejší částečně neodpovídalo. Bylo ve prospěch jinak zasloužilého baletního mistra p. Reisingra, a mělo tedy vlastně co do čísel tanečních vynikati. První taneční zábava v jednom jednání, „Starý a nový věk“, který samým p. Reisingrem uspořádán byl, jest mdlá slátanina z menuet, gavot a sousedských, označujících dřívější taneční zábavy v protivě ku zábavám a tancům nynějším. Jediný komický element spočívá ve Vrabčíku, starém tanečním učiteli, ježž dle sil svých provedl p. Freund dosti charakteristicky. Za to ovšem nemohl p. Freund, že celá komičnost ustanula na masce a několika málo, nejvíce jen svou zastaralostí komických krocích. Mnohem přívětivěji přijalo obecenstvo závěreční veliký taneční quodlibet, sestavený z národních tanců, v němž se mimo nápodobení tanců slovanských, kteréž obecenstvu ovšem nejvíce se zavděčily, líbil pouze tanec anglický, provedený p. Reisingrem. — Mnohem výše stála *hra* v připojených dvou veselohrách, Plötzově „Hloupá a učená“ a Klicperově „Rohovín Čtverrohý“. Obsazení prvéjší veselo-

hry bylo staré a známé, dostačí tedy, podotkneme-li, že se hrálo opět velmi dobře. Pí Pešková působila výdatným fondem svého humoru v obou protivách tak dobře, že byla volána. Rovněž došli uznání p. Chramosta a p. Kaška suchou svou, dobře odstupňovanou komikou. „Rohovín Čtverrohý“ byl pro nás skoro zase novinkou. P. Kaška a p. Sekyra podali rozkošné kocourkovské šarže, trojlístek malířů, pp. Kolár ml., Šamberk a Pokorný závodili, aby malé své úlohy k platnosti přivedli. P. Kolár překvapuje obyčejně komickými jednotlivostmi, kteréž jsou zcela původní a nikdy slušné meze nepřekročují. P. Pokorného nazval ondy referent jistého německého časopisu zdejšího, a to po posledním představení veselohry „Doktor Robin“, *chóristou*, divě se, jak se mohla úloha Alfréda svěřiti chóristovi. P. Pokorný má na českém jevišti obor úloh zcela čestný, jemuž vždy k spokojenosti obecnstva a většinou i přísnější kritiky dostál. Nazval-li jej tedy zmíněný referent „chóristou“, jest to zajisté prazbytečná a nepředložená urážka českého herectva vůbec. Pokud víme, neúčinkuje zajisté p. Pokorný ani na německém zdejším jevišti co chórista a hrál často s prospěchem úlohy, kteréž by se chóristovi nejspíše nikdy nesvěřily.

J. N.

Č A S 3. srpna 1861

KARLA XII. NAVRÁCENÍ SE DO VLASTI

Dobrá veselohra Bothova „Karla XII. navrácení se do vlasti“ zdomácněla již na českém jevišti. Pamatujem se však, že byla druhdy mnohem líp představována, než jak se dělo v neděli. Snad působí na herce parno nedělního odpůldne právě tak unavujíc a disgustujíc jako na obecnstvo, kteréž v pravém slova smyslu potem zaplavené do prostranství Novoměstského divadla zasedá. Jedině humoru páně Kaškovu

(Mukkebold) a rozmaru pí Peškové (Eva) nezdálo se parno to ubližovati; hra jejich byla svěží a působila rovněž osvěžujíc na obecenstvo. P. Kolár st. (Karel) byl opět co do zevnějšku dobrý, co do hry scházela mu jaksi chuť, kteráž se u herce jeví ve sterých maličkostech. Ustanul právě na charakteristice zevnější, aniž by se byl dále namáhal, a přechvacoval se místy i v charakteristickém spěšném mluvení. Rovněž nesvědčilo tenkrát p. Chramostovi (Brok), u kteréhož pilného herce nejsme zvyklí na zajíkání a mimovolné pausy. Sl. Lipšova a pánové Šamberk a Pokorný nemohli úlohami svými nepatrnými vyniknout, provedli je však způsobem důstojným. P. Lopil byl patrně churav, pozorujeme divadelní mdlobu vůbec již po delším čase na něm.

Ź. N.

Č A S 6. srpna 1861

ČESKÉ DIVADLO

△ V Praze 10. srpna

Nezrodila se praktičnějši myšlénka posud ve věhlasných hlavách divadelního výboru, než byla ta, aby se bez prodlení přikročilo k stavbě. Peněz pro počátek máme dosti, a pro pokračování i dokončení učiněny jsou výdatné a zabezpečené sliby, a kdyby těchto vůbec ani nebylo, zaopatří krejcarové sbírky jistě veškeré potřebné peníze. Jsme přesvědčeni, že by se nekladlo nikde obtíží krejcarovým sbírkám těm, alespoň zajisté ne způsobem takým, jak se dříve činilo. Rádi věříme, poněvadž bychom byli v to vždy rádi věřili, že to divadelní výbor míní teď opravdově, přece však upozorniti jej musíme, že jest zapotřebí kroků rychlých, beztoho zdrží vedlejší a nahodilé okolnosti, zvláště pak všechny potřebné kroky ouřadní, věc vždy dosti dlouho. Dále očekáváme, že výbor neustoupí ani na píď od plánu původního, vystavěti totiž české divadlo úplně samostatné. Ze všech stran prší návrhy stran budouc-

nosti Národního divadla, a to návrhy ne vždy praktické; nad těmi rozhodne výbor jednoduše tím, že se nemůže nevěrným státi plánu původnímu, vystavěti totiž divadlo úplně české, úplně samostatné, s německým v nižádném spojení nestojící, divadlo také, na jaké národ český přispíval, na jakéž i dále groš svůj obětovati chce. Mezi návrhy zcela nešťastné počítám návrh, jenž žádá, aby se vystavěl dům operní, v němž by se střídavě dávaly opery české a německé, větší činohry atd., kdežto by se v zemském divadle střídavě česky a německy pěstovala hlavně fraška a veselohra. Těžko nahlídnout, co by zařízení také pomohlo divadlu českému, kteréž jen v závodu s německým vyniknouti může. Byla by to dobrá spekulací pro ředitele a nic více, české divadlo by zůstalo vždy v pozadí, kdyby se hned od prvopočátku samostatně vyvíjet nemohlo. Naše obecenstvo bude se stále rozmnožovati, a nemáme věru příčin, abychom podporovali společnou kasou třeba někdy divadlo německé.

Avšak přípravy k Národnímu divadlu nezáležejí pouze v budování stěn, rovněž mnoho záleží na tom, abychom sobě do ukončení stavby, vůbec do otevření divadla vychovali obecenstvo posud nešťastnými okolnostmi zanedbané, abychom měli i slušnou literaturu i slušné herectvo, by obé odpovídalo velkému divadlu i každodenní hře. Také v tom ohledu učiněno již přemnoho návrhů. V popředí jmenovati sluší pro váhu svou návrh, jakýž dle zpráv v časopisech činí zemskému výboru dr. Pinkas, zástupce prozatímního intendanty českých her doktora Riegra. Žádá prý totiž, aby zemský výbor povolil 60 000 zlatých na vystavění a zařízení *Prozatímního* divadla menšího, vypočtěného na tisíc as navštěvovatelů. Myslím, že chce pan dr. Pinkas zavést v malém tom divadle hned z počátku hru každodenní, my však jsme prozatím zajisté spokojeni, hraje-li se třikrát za týden, a byť i bylo jedno z těchto tří představení určeno na nedělní odpůldne. Kdyby slavný zemský výbor 60 000 povolil co příspěvek na divadlo Národní, prospělo by nám to zajisté mnohem více. Může býti, že chce navrhovatel docílití hned z počátku úplně samostatné divadlo české; samostatnost ta může se však docílití i způsobem jiným.

Všeobecně jest známo, že se vyjednává s posavadním ředitelem Thomém, aby přenechal pro zimu Novoměstské divadlo, v němž by se vše upravilo a v němž by se pak dvakrát za týden hrálo o dnech všedních; v nedělní odpůldne zůstala by česká hra v zemském divadle. Ředitel by tedy jaksi divadlo Novoměstské pronajmul pro dva večery a divadlo zemské pro nedělní odpůldne; za to by obdržel vyjednané nájemné, jakož i náhradu za propůjčení dekorací, garderoby, kníhovny atd. Herectva častěji v českém zaměstnávaného nemohl by ředitel beztoho užívatí a je unavovati nepatrnými úlohami na jevišti německém, jak posud částečně činil. Herectvo pražské rozpadlo by se tedy ve dva přísně rozdělené sbory, v český a německý. Nejlíp by bylo, kdyby ani moc a rozum ředitelský nevládly nad oběma, pan ředitel Thomé nechť řídí jako posud zemské divadlo německé, řízení nezemských představení českých mohlo by připadnouti zvláštnímu českému komité, sestavenému z dvou členů výboru pro Národní divadlo, z dvou členů artistických a posavadního režiséra českých her. Tím bychom mohli být alespoň ubezpečeni, že starost o zvelebení českých her bude výdatná a bezohledná.

Kdyby zemský výbor věnoval nadzminěnou sumu k okamžitému započetí stavby Národního divadla a ku ostatním přípravám potřebným, mohlo by navržené komité řádně se postarati o herectvo, o repertoár, o garderobu atd.

Na uspořádání a zřízení garderoby bude se vůbec musit záhy pomýšleti, rovněž na potřeby dekorační, na kníhovnu, na vše, čeho zapotřebí k budoucí opeře, a tomu by dostálo komité to ve spojení s divadelním výborem. Komité to by prozkoumalo posavadní český repertoár, kupovalo by nové kusy, objednávalo vhodné nové překlady, dalo by posavadní nepodařenější překlady olepšiti nebo jinými nahraditi. Komité to by se postaralo o to, aby herectvo bylo úplné, aby byl každý obor řádně zastoupen, aby se získaly síly posud roztroušené, aby se cvičily moudrým repertoárem, aby se vynikajícím hned nyní opatřilo nějaké alespoň zlepšení jejich skrovného platu. Sil těch roztroušených máme dosti a známe většinou i počet i hodnotu jejich; seznam by byl brzy sestaven,

o kom však posud nevíme, přihlásil by se sám. Začátečníci mohli by se před členy komité zkoušeti. Komité to mohlo by i v život uvést školu dramatickou, již se tak dlouho již dovo-
láváme.

Vyslovil jsem tímto náhled, o jehož praktičnosti jsem pře-
svědčen. Kdyby se však nezdálo podobně těm, kteří celou
záležitost řídí, přál bych alespoň, aby brali hlavně a vždy ohled
jen k tomu, že hleděti se musí v okolnostech našich *k bez-
odkladnosti* a úplné, ničím a nikým neobmezované *samostat-
nosti*.

Ź. N.

Č A S 11. srpna 1861

F R A Š K A

△ *V Praze 16. srpna*

Několik již divadelních představení, při kterýchž se *frašky*
provozovaly, nechal jsem minouti, aniž bych byl podal ně-
jakého referátu o tom, jak dobře nebo spíše jak špatně se v nich
hrálo. Ani o představení včerejším nehodlám obšírněji se
zmiňovati, byla to pravá „*commedia dell'arte*“ čili komedie
spatra; nadivno sluchu, co se včera všechno na jevišti na-
mluvilo, byl to Kotzebue v cirkumskripci českých nememoru-
jících herců. Zato budiž mně však dovoleno, abych promluvil
několik slov o frašce vůbec a o jejím nynějším poměru k čes-
kému jevišti.

Máme několik dobrých frašek od Štěpánka, Klicpery a Tyla.
Nejsou ještě všechny zastaralé a líbí se mimo jiné již proto, že
se zakládají na domácích poměrech našich, na národním ži-
votě, že mají pro nás týž půvab jako český život sám. Počet
jejich ovšem nedostačuje ani pro repertoár nedělně-odpůdní.
Nedostatek tento uznáváje hleděl již plodný Tyl k tomu,
aby řadu frašek českých rozmnožil vzděláváním plodů cizích,
aby je zčeštil nejen slovem, ale i přiobráním a vpletením do nich
výjevů a zvláštností z českého života. Povedlo se mu to ne-

stejně, někdy výtečně, někdy však nemohl se přece nebo nechtěl zprostiti všech těch zvláštností při vzorech svých, které se pro nás nikdy nehodí a nám věčně cizími budou (např. nemístné kuplety). Jeho vzorem byla fraška vídeňská, kteráž tenkrát ještě ve květu svém stála a nám ku překladům přece mnohý kus podala, který cenu trvalou má a ještě nadlouho z jeviště nezmizí.

Nyní jest i vídeňská fraška sama odkvětlá, a namáháme-li se s překlady z ní, jest to nejen ztráta času, ale i pravé neštěstí pro české jeviště a pro krasochuť českého obecenstva. Zdřevněla-li dřívější fraška vídeňská v stereotypních figurách, kteréž byly částečně opisem figur v středověku a po něm u lidu oblíbených, zdřevněla zase fraška novější, kteráž poměry společenské za cíl sobě obírala, v poměrech těchto a ve figurách, v nichž se společenské poměry ty zrcadlily. I města sebevětší, živější a pohyblivější mají zvláštní své třídy v lidu, které se po desítiletí nemění. Kruhy, ku kterým je fraška poukázána, jsou velmi konservativní ve svých přednostech i vadách, vážné události sociální a politické dotýkají se jich jen pomalu. Není tedy divu, že vídeňští spisovatelé frašek, nenamahající se po nových osnovách a nemající většinou pražádného básnického nadání, s vídeňskými zvláštnostmi brzy hotovi byli a vyčerpavše vše v jednotvárnost klesli.

Vídeňská fraška jest nyní již tak stereotypní ve figurách svých, jako bývala italská „*commedia dell'arte*“. Nescházelo by, než aby zástupitelé osob těch pravidelně se vyskytujících a skoro nezměnně sobě podobných měli na jevištích také zcela stejné škrabošky dle předpisu, nelišili by se pak ničím od italských „*mask*“ a měli bychom zakrátko názvy jako *dot-tore* (bologneský), *Pantalone*, *Arlechino*, *Colombine* atd.

Osoby ty musil by svědomitý překladatel teprve změnit, vlastně nahradit osobami jinými, u nás běžnými. Práce ta rovnala by se práci původní, poněvadž mimo osoby ty nám zčásti cizí, nyní však již více než dostatečně známé, a několik málo vtipů, zakládajících se hlavně na bologneském, chci říci vídeňském dialektu, na celé práci vídeňského spisovatele pranic není.

Látky jsou praobyčejné, s malými změnami sobě zcela podobné, jen zde onde objeví se poněkud nová situací mezi starým poručníkem, který schovanku svou pro sebe podržeti chce, a tajným jejím, obyčejně chudým milovníkem, mezi hloupým nebo k neuvěření chytrým služebníkem a služkou, která zpívat umí, místo služkou obyčejnou, ale také kasírkou v kavárně nebo čepčárkou býti může. Špatnost jeví se všude stejně špatná, ctnost dosahuje k nejvyšším ideálům. Skoro v každé frašce je nějaký opilec, nějaký zloděj a policejní stráž, — bez policejní stráže nemůže vůbec vídeňský spisovatel ani to zapletení rozuzlit.

Kuplety vpadnou vždycky zčistajasna; jen několik všeobecných slov, při kterých člověk sluchu nevěřívá, jak tam přišla, a píseň začíná. Když stojí zmíněný služebník a služka na jevišti, chystá se již každý, že zpívat budou. A obsah těch písní obyčejně tak málo přiléhá k poměrům našim, vtipy jejich bývají tak zakotveny v slovních hříčkách, že překladatel musí píseň buď zcela vynechat, nebo text jiným novým nahradit.

Často se naskytující užívání rozmanitých dialektů klade překladateli nové opět obtíže. Kdyby překladatel stejnou píli přiložil ku frašce původní, zajisté že by jemu i práce milejší se stala i peněžitý zisk lákavěji se objevil. Nemohu sice tvrdit, že by sobě překladatelé naši přílišnou práci s překlady těmi brali, jsem však ubezpečen, že by mnohý z nich, pokud mně známi jsou, při stejné práci alespoň něco rovně dobrého původního dosáhl. Divadlo by mělo z toho výhody mnohé, poněvadž by spisovatel při spisování frašky původní již výdatný ohled bráti mohl na nynější síly našeho divadla. Přeložené kusy často přesahují síly ty, komiků takřka pro ně není, lokální zpěvačky ani nemáme, chóristé musí přebírat důležité úlohy atd. Poněkud se nyní vadě té ovšem odpomůže přibráním sil nových; tak na příklad se dovídám, že se stran engažování vyjednává již s panem Wilhelmem, jež jsme vloni při Zöllnerově společnosti seznali co nadaného komika.

Pokud však původních frašek nemáme, bude věru líp, když se prozatím co nejvíce vzhledem k fraškám vídeňským obmezíme. Nechtě se provozují jen ty, které u dobrém zpracování

více českého rázu nabyly a k nimž síly divadelní úplně dostačí.

Překladaelé pouzí pak nechť raději obrátí se ku dobrým veselohrám, jež se u nás s výsledkem dobrým provozují a obecenstvu našemu vždy zadostčiní.

Ź. N.

Č A S 17. srpna 1861

STARÝ MANŽEL

Z polského přešlo na jeviště české již několik veseloher dobrých, ano ve svém druhu i výtečných; rychle u nás zdomácnily, neboť živel je ovládající není nám cizím, a vane z nich, když se neopírají o vzory francouzské, duch nás osvěžující. K výtečným *veselohrám* nelze však přičísti především v aréně provozovanou „Starý manžel“ od Korzeniowského. Především vadí název „veselohra“ sám. Hlavní tři osoby kusu jsou čistě činoherní, jakoby vybrány z nejplačtivější komedie. Komický element zastoupen několika vedlejšími osobami, kteréž vlastně k rozvinu kusu pramálo (ne-li pranic) přispívají. Děj se rozvíjí pomalu, ze čtyř aktů byly by se mohly pohodlně co do děje učiniti dva, snad ještě méně; spisovateli běželo však o to, aby povahy hluboce vyznačil dialogem, nikoli činem, jednáním. Nejednalo se mu o rychlé střídání situací, o efekty vesele jednotlivé akty zakončující, konec jednání druhého a třetího dojímá skoro plačtivě, jen jednání čtvrté končí vtipnou raketou, aby jaksi ráz veselohry přece zachován byl. Nejzdlouhavěji vleče se čtvrté jednání samo, kde „starý manžel“ pohodlně milence po milenci zkouší. Předmět této veselohry Korzeniowského jest nám dosti cizí, pro katolickou Polsku nepochopitelný. Starý sudí Janikovský (p. Chramosta) vzal sobě zcela mladistvou Josefínu (pí Pešková) z vděčnosti k rodině její za manželku. Josefína je pravé dítě a hraje sobě s manželem svým jako milující vnučka s „dědouškem“. Sudí jest do ní

zamilován, přece však lituje mladých jejích lét a předsevzal sobě, že ji obšťastní manželem mladým. Náhodou dočte se v časopisu jména Stanislava Janikovského, jmenovce svého, který právě stal se poručíkem. Pošle mu peníze, vyzve jej k sobě. Manželka jeho a poručík se do sebe zamilují, oba jsou šlechtní, oba se odříkají, šlechtnějším však ještě jest starý Janikovský, zařídí tajně rozvedení s chotí svou a spojí milující, jimž také jmění své obětuje! — Ostatně musíme přiznati, že jsou všechny povahy provedeny velmi dobře, že se povznášejí nad šablonu. Toliko mladistvá povaha poručíkova je poněkud slabší a neposkytuje herci jiné příležitosti, než aby se leskl měkkostí svého orgánu. Jak daleko p. Šimanovskému úlohy také přístupny jsou, dostal herec i úloze této; poněkud více němé hry by bylo zcela na svém místě bývalo. Nepoměrně vděčnější jest úloha páně Chramostova. Již maska herce tohoto byla velmi dobrá. Co se hry dotýče, neváháme sudího Janikovského za vzorně provedeného naznačiti. Poněkud neohebný sice orgán Chramostův vystačil zde a přizpůsobil se odpovídajíc všem jednotlivostem. Tón kárajícího bratra, milujícího a odříkajícího se chotě byl všudy přirozený, dle situací i dojemný. Rovněž odpovídala herecké osobnosti pí Peškové úloha Josefíny, požadující hned hru dětsky naivní, hned tón citem se rozechvívající. Beneficiantka pí Hynková (Anežka), jíž bychom byli ku příjmu lákavějšího povětrí přáli, byla přívětivě přijata, neměla však zvláštní příležitosti, aby vynikla. P. Sekyra, p. Kaška a sl. Lipšova působili dobře v komických epizodách. U prvějšího pozorujeme po nějaký již čas s potěšením, že mu nečiní jazyk těchže obtíží více jako dříve. Souhra byla dobrá až na jediné opětné opozdění, kteréž zkazilo dobrou scénu. Výsledek celého představení byl by na jiném místě než v aréně větší býval.

J. N.

Č A S 24. srpna 1861

Nevíme, za jakou příčinou obmyslila nás důmyslně působící režie divadelní historickou hrou „Jan Slepý, hrdinský král Čechů“. Hrozila nám jí již několikrát, konečně vedla přece zhoubnou svou ránu a udeřila — do hlavy své vlastní. Darma jsme se již několikrát dovolávali u režie své oné šetrnosti, kterouž ku spisovatelům zajisté míti má a kteráž nedovoluje, aby opětné kritice všanc dány byly plody, jež na jevišti se neosvědčily nebo osvědčiti se nikdy nemohou. „Jan Slepý“ jest nazván historickou hrou, jiného vhodného a určitějšího názvu darmo bychom hledali. Jest to pouhé seřazení rozmanitých situací, i dialog vleče se pomalu a lenivě od výjevu k výjevu. Podobně vlékla se i sama hra a některý potlesk obecnstva platil pouze „českému králi“ a dvěma neb třem vlasteneckým frázím.

ř. N.

Č A S 27. srpna 1861

LESNÍ PANNA

Opět se předevcírem dosvědčil několikrát již opakovaný výrok náš o fraškách Tylových a jeho „obrazích ze života“. Jeho „obrazy ze života“ jsou skutečně živé, a to po česku živé, udrží se tedy dlouho na českém jevišti. K tomu přispívá ještě to, že se řídil Tyl obyčejně zcela dle hereckých sil, které jeho dramatické plody provozovati měly! Některé ty síly jsou posud mezi námi a těšíme se tomu, jak jim úlohy jejich těsně přilehají, jak je každé slovo, každá věta takřka pro jejich orgán psána, jak i smích se tam a v ten způsob objeviti musí, ve kterém přirozený smích některého herce jest nejoriginálnějším a nejpůsoblivějším. Chceme-li něco alespoň o provozování

předvčerejším, Tylovy totiž frašky „Cesta do Ameriky“, říci, řekli jsme zajisté dosti, napíšeme-li, že i zpěv šel tenkrát dosti obstojně bez ohledu na to, že nás smíšenina z rozkošných národních písní našich vždy smířlivějšími činí. Komikové Kaška a Sekyra udržovali obecenstvo v stálé veselosti, po nich s uznáním uvéstí sluší vzdor malé episodce jeho p. Kolára mladšího. P. Lopil a p. Chramosta nemohli se do příslušícího jim tónu nějak vpraviti, ač vyřčení toto platí více o poslednějším. Episodistu p. Křtína rádi bychom častěji vídali zaneprázdněného v příslušných úlohách. Hrál se ve prospěch Tylovy rodiny a divadlo přeplněno — nebylo.

J. N.

Č A S 31. srpna 1861

K N Ě Z A V O J Á K

Naši beneficianti nedávají sobě právě záležet, aby nám letošní letní sezónu zpříjemnili. O novinkách skorem ani pomyslení, a můžeme být velmi rádi, když se jen něco lepšího vybere z řady starých známých. Beneficiant ovšem vyhýbá se a vyhýbati musí všem přílišným a zbytečným vydáním, honorár českému spisovateli buď za překlad, buď za původní hru vyplacený není ale zajisté ani přílišný ani zbytečný. Nový kus láká nové a četnější obecenstvo do divadla, na žádný způsob nesmí se ale očekávati, aby obecenstvo z obětavosti pouhé nebo proto, že řídká jsou představení česká, tedy jaksi z donucení divadlo plnilo. Čeští herci mají zajisté hledět ku hrám novým, a to ve vlastním prospěchu, majíť pak později výběr tím bohatší a snadnější, repertoár jejich se rozšíří, rozšířeným repertoárem pojistí se i postavení jednotlivců. Většina divadelních představení do roka jsou samé benefice, nevíme věru, jakým způsobem, když ne beneficemi, dostávaly by se nové hry na jeviště. Od ředitele zajisté nemůžeme očekávati, že by

pro mimobenefiční představení kupoval hry nové nebo objednával překlady, pan ředitel vůbec raději počká, až beneficiant polovici ceny zaplatí, ač by věru velmi dobře pochodil, kdyby novinkami konkuroval s herci. Co se týká volby dramatického obrazu Kaisrova „Kněz a voják“, jež sl. Lipšova sobě obrala, můžeme alespoň říci, že ze starého volila dosti dobře, „Kněz a voják“ bude se pro živé své situací při dobré souhře líbiti i dále. Poněkud novinkou stal se nám kus ten přece, a sice dobrou souhrou, jakéž se mu, pokud se pamatujeme, nikdy dříve s takovou pečlivostí nedostalo. O dobré souhře podáváme zprávu tím raději zde, že jsme ji za poslední doby zpozorovali častěji než kdy dříve, že nezdá se více panovati zásada: „Jest to fraška, nač dobrá hra!“ Zajisté jest potřebí, aby herecké síly, které již máme, bezvýminečně a důsledně k svědomité hře přihlížely, jen cestou tou budou připraveny k zamýšleným častějším hrám, jen tak stanou se podstatným a pevným základem budoucího Národního divadla. Výhlídek ovšem nemají posud skvělých. Obecenstvo myslí již s jistotou, že budeme mít zimního času alespoň dvoje představení za týden a herci i režie tážou se posud jeden druhého s napnutostí: „Nu, jakž, bude přece nějaké zimní divadlo?“ Slibované aneb alespoň očekávané rozmnožování personálu opět kleslo v dřímotu, právě tak, jak se zdá, že utuchnul zlehýnka zase zápal výboru pro divadlo Národní. Co se týká pak nových původních prací pro repertoár zimní, nedočkali jsme se posud ani letošního rozhodnutí stran Fingerhutových cen — —. Dosti však všeobecných těchto poznámek, při kterýchž se i nejsilnějšího slabost zmocniti může. Pravili jsme již, že byla ve čtvrtek souhra dobrá. Neurazíme žádného z ostatních herců, kteří vesměs činili, seč byli, pravíme-li, že nad ně se vyšinul p. Kolár ml. Anselmem svým. Co do důmyslného pojmutí úlohy vyrovná se herci tomu málokterý z herců českých, velké jsou ještě naděje naše do něho. — Arrangement boje u kláštera bylo velmi dobré, bojovalo a střílelo se pěkně podomácku, obecenstvo nebálo se pranic.

J. N.

Č A S 10. září 1861

Naše režie dělá věru všechno, aby českého referenta divadla unavila, — a herci jí bohužel často pomáhají. Sotvy že se můžeme někdy, jakoby náhodou, vysloviti o dobře voleném repertoáru, již následuje repertoár tak strakatě divoký, že nad rozumem jeho zrovna ustrneme, a sotva jsme byli zapsali, že po nějaký již čas dobře zkoušky se odbývají a herci že se očividně přičiňují, již přicházíme v odůvodněné pokušení, abychom poznámku natřeli ruskou censurou. Repertoár sobotní a nedělní, jakož i hra prvejšího dne byly toho opět důkazem. Co do kusů zdálo se nám, jako bychom se byli pošinuli o dvacet let nazpět, v poesii, v dialogu, v divadelních prostředcích nejspravedlivější rokoko, ovanul nás výpar ztuchliny a ohlíželi jsme se zvědavě po obecenstvu, nesedí-li na jeho hlavě napudrovaná paruka nebo věžitá frizúra a nešustí-li kolem jeho těla nějaký Kabinetstück vyšívaného, někde po korunovací zakoupeného fraku nebo nějaké řízovité žluté hedvábí. Chtěli nám dáti k *českému* posvícení něco zvláště pikantního a vybrali — Kotzebuovy „Pagenstreiche“, v nichž rejdy své zastaralé provádí osoba, jejíž osobnosti posvícenské obecenstvo české většinou ani nerozumí. Je-li to pravda, a nikoli zase vlastenecká lež, že máme svého dramaturga, byl by snad již nyní úřad svůj vhodně vplyvem na repertoár nastoupiti mohl. Co ale pro něj nejjasněji a nejpoučlivěji z obou představení těchto vysvitá, jest, že s nynějšími silami častější hra s výsledkem provésti se nemůže. Byť bychom i připustili, že čas naši režii opět překvapil, což se jí trochu často stává, a že tedy z nouze a narychlo Kotzebuovu frašku rozdati musila, měla alespoň dobrá souhra představení spasiti. Zastaralé situací musí rychle míjeti, k obyčejnosti skleslý dialog kvapně do sebe zasahovati, nemá-li nás opanovat dlouhá chvíle. Ku všemu tomu, co se nestalo, stalo se ještě to, že zástupitelé prvních úloh přece ještě byli o posavadní výtečnosti Kotzebuova plodu přesvědčeni a že se bezpečili: komické situací sobě samy pomohou. V ohledu tom kráčel v čele pan režisér

sám a za ním statným krokem p. Kaška. Poslednějšimu nechceme přílišnou vinu na váhu klásti, neboť nemůže za to, že jakmile komika národní českou půdu opouští, i jej síla opouští k utvoření samostatných figur. Pak spočívá celá komičnost jeho v komicky drsném a často, třeba i mimovolně divně přeskakujícím orgánu. Pí Pešková vládne obyčejně svým humorem úplně, humor její ale nezasahuje nad známý obor, v němž se herečka ta nejvýtečněji pohybuje. Zvláště nevolno jí bývá v šatech mužských, v nichž ztrácí obyčejnou svou lehkost. Vzdor tomu se ovšem nemůže říci ani při také příležitosti, „že ani chodit, ani stát, ani mluvit neumí“, jak se ondy o ní vyslovil naivní hlas, který kritiku má za hradbu pro své pokrevní příbuzné a bližší přátely a časopis za ourodné pole pro reklamy. „Katynka heilbronská“, hned den nato provozovaná, dokázala hereckou způsobnost pí Peškové, ač třeba-li ještě důkazů. Katynka pí Peškové jest pro svou výtečnost známa a skorem neradi dodáváme jen pro kritickou úplnost, že by místy výdatnější modulací hlasu zcela vhodna byla, an útvar Kleistův beztoho na jistou poetickou monotónii postonává. Rovněž znám jest Strahl p. Šimanovského s tímtež přidechem chorobné monotónie v deklamací. Nově obsazena byla Helena pí Kolárovou, která dřívější svou úlohu Kunhutu odevzdala sl. Lipšově, nikoli však ve prospěch úlohy. Sl. Lipšově schází nevyhnutelně potřebná příkrost a Kunhuta její stala se tím příliš vedlejší osobou.

Ź. N.

Č A S 1. října 1861

CAREVIČ ALEXEJ

Ředitelé venkovských divadel mají v obyčeji žert, že při počátku sezóny pod pódium kladou slamník, aby sobě neublížili kusy a herci, kteří propadnou, a úlohy, které herci

propadnout nechají. Včera by se bylo pod pódium Novoměstského divadla válelo vícerych úloh, krásná Eufrozína, cár Petr Veliký, kníže Menčikov, šašek da Corta atd. Pí Pešková opominula udělati ze své úlohy alespoň něco; mnoho v úloze ovšem neleží, nejméně ale určitého rázu, záleželo však na herečce, aby němou hrou, rafinovanou mimikou povznesla bezdušnou metresu Eufrozínu alespoň na pikantní koketku. P. Kolár starší úlohu svou velmi ráznými črtami naznačenou pojal ještě rázněji než básník sám; přihodilo se mu však to neštěstí, jakéž se mu v pathosu leckdy přihází, že jsme pro příliš rychlé pronášení vět, jakož i pro jakési stlačování hlasu velmi málo rozuměli. Chladnému p. Chramostovi nesvědčí výbuchy své uměle dusící, hladký Menčikov, podobně děje se p. Sekyrovi s da Cortou, kteréhož vždy jinak a s jakousi ouzkostí, aby nepřeháněl, pojímá a v jehož četných protivětách konečně utone. Hlavní úlohy v „Careviči Alexeji“ měli opět pánové Šimanovský (Alexej) a Kolár ml. (Kikin); na dvou těchto úlohách spočívá celá tíže kusu a nalezá v zástupcích jejich, jak známo, pevné sloupy. Rovněž s uznáním jmenovati sluší p. Kašku (Ivana). — Prvotní dramatický plod Hálkův „Carevič Alexej“ zahájil čtvrtetní představení česká. Doufáme, že nebylo první představení pouze na zkoušku, byť i pokračování nemusilo se právě díti v rozsáhlých místnostech zábranských. Návštěva nebyla příliš valná, mohla ale konečně ohledem na zároveň odbývané představení operní v Praze se zpěvačkou Artôt a na výslovnou nechuť části našeho obecnstva proti zimním představením v Novoměstském divadle uspokojiti. Nechuť ta ustoupí přece tiché resignací, musí sobě však také ředitelství více práce uložiti než posud. Včerejší večer ovíval nás příliš večerně, pošmurně a zimavě. Jediná řada světél zvyšovala tmou nesmírné haluzny, orchestr byl prázdný — kvůli opeře. Nikde jsme nezpozorovali přípravku přezimování české Musy.

J. N.

Č A S 5. října 1861

ČESKÉ DIVADLO
(Polemika o české divadlo)

△

Usnešení zemského výboru stran českých divadelních představení dodává mnohým kruhům dosti nové látky, aby o ní pohovořily. Uslyšíme zajisté zvláště z německé strany nejrozličnější náhledy o tom, a těšíme se věru již na rozmanité korespondence v Presse a sestrách jejích. Pražský Tagesbote již promluvil. Jeho nestrannost a přátelství k nám přiměly jej k tomu, že pravil, že usnešení výboru se jen schvalovati může, nemohl sobě však odeprítí poznámku, že zemskému výboru vlastně nepřísluší o příspěvcích takých rozhodovati a zemský sněm že teprve později usnešení zmíněné potvrditi musí. Dále Tagesbote ale velmi spravedlivě pochybuje, zdaž příspěvky těmi se umění skutečně povznese. Pronáší při této příležitosti pravdu, kterou nikdo před ním nebyl pronesl, že totiž „peníze samy všeho neučiní“. Pravdou touto ohromující překonání přisvědčujeme i další opět zcela nové jím pronešené pravdě, že musí se věci oddati dříve znamenité talenty, než české Národní divadlo v květu státi bude. Tomu však přisvědčiti nemůžeme vzdor vši naší úctě, co ještě dále praví, že totiž talenty takové vynikající neobmezují se rády na tak úzký kruh pochvaly a slávy. Nevíme, zdaž nechce Tagesbote slovy svými dodati srdnatosti takým uměleckým obojživelníkům, kteří jsou jen „komedianty“, a nikoli zároveň lidmi, kteří by se však ze slabosti třeba ostýchali přestoupiti ihned z jeviště českého na německé. Můžeme chmúry z čela Tagesbotova splášiti, poukážeme-li ku skutečnosti, že jsme skoro v každém odboru umění již měli opravdu talenty, kterým ani úzký kruh prozatímní činnosti jejich nevadil ve věrnosti, s jakouž k národním snahám stáli. Jsme přesvědčeni, že i mezi hereckými sílami národními osvědčí se nyní charaktery podobné; kdyby se neosvědčily okamžitě, osvědčí se následkem odloučení českého divadla od německého, rozvinem našeho divadla co českého, který odejme hercům našim onen ráz světoobčanství a světoběžnictví, jakýž nejvíce hercům němec-

kým k divné chloubě sloužívá. Takých myslíme charakterů budem málo míti, jakým je na příklad Dawison, jenž vyšel z národa, který se pravidelně k žádné národnosti nehlasívá, není-li toho třeba, a jenž povznesl „německé“ divadelní umění, ač rodem svým talentu svého ve prospěch spolurodákův polských, byť i náboženstvím rozdílných užiti měl. Kdo pouhým výdělkářem, o toho věru nestojíme, ten může směle jít a my ho nepohřešíme aniž politujeme. Tím ovšem nechceme říci, že nepřejeme umělcům svým všemožnou náhradu za jejich práci, všemožné peněžní ocenění jejich talentu. Zcela zbytečnou se nám ale zdála poznámka Prager Morgenpostem přinešená, že zemský výbor nechtěl proto příliš velkou náhradu divadelnímu řediteli dáti, aby tím herci čeští svedeni nebyli k přílišným požadavkům. Věru nenahlízíme, proč by se k tomu hleděti nemohlo, aby požadavkům herců, pokud nejsou přehnány, neučinilo se zadost. I nyní mají herci úplné právo, aby požádali slušné zvýšení gází svých; kdo by se z nich ale nad tuto slušnost a možnost, nad kterou ve prospěch umělců veřejnost bdíti bude, vypínati chtěl, spadá mezi ony výdělkáře, o kterých jsme soud svůj pronesli. Herci naši přestáli s námi doby smutnější, přestojí i doby veselejší, třeba ne veselostí překypující, a objeví-li se nový talent, učiní totéž. Poukázali jsme však již dosti často k tomu, že nám zapotřebí i okamžitého sesílení divadelního personálu, mají-li se častější představení dařiti. Mezery v tom ohledu nejcitelnější zná každý dobře. Především schází nám tragická milovnice. Pro obor ten máme nyní jen dvě herečky, sl. Heintzovu a pí Kautskou. Prvější vzdálila se opět přednedávnm z Prahy, protože peněžité její požadavky nesrovnávaly se s tím, co se jí okamžitě dáti mohlo; druhé nebyla příležitost dostatečná dána, aby se řádně v češtině vycvičila. Čeho v tom ohledu učiniti a jak se rozhodnouti chce, nechť určí česká intendancí sama. Pro starší hrdiny měli bychom p. Burggrafa, režiséra v Brně, pro odbor humoristických otcův p. Boschettiho, herce v Solnohradu. P. Sekyrovi vypomáhati má p. Wilhelm, jenž právě v Praze pohostinsku hraje. Pro úlohy po zesnulé Wiedermannové jsou dvě kandidátky, pí Köhlerová a pí Fišerová. Prvější vadí prý

rodinné poměry, poslednější vystoupila posud ve dvou příliš skrovných a nepřiměřených úlohách, musí tedy vystoupiti ještě v úloze značnější, nepochybujeme však již nyní, že oboru svému zcela dostačí, ana na větších divadlech, jako je brněnské, břetislavské atd., první obory zaujímala. Vaudevillní zpěvačku máme snad v sl. Ledererově, kteráž alespoň pěkným hlasem honositi se může a na divadle již také dosti směle se pohybuje. Pro menší úlohy máme sl. Čermákovu, p. Brauna a jiných více. Prvnímu návalu mohlo by se tedy odolati a pan ředitel nemusí se věru výloh štítiti, jaké by mu z přibrání nových sil vzrostly, neboť právě zařizované abonnement zabezpečí mu další výlohy i zisk. Můžeme pak i vysloviti spravedlivou žádost, aby nejen hercům, ale i spisovatelům na honorárech posud směšně nepatrných budoucně dle slušnosti přidáno bylo. To zajisté nemůže nadál trvati, aby spisovatel za práci, které půl roku nebo i více byl věnoval, obdržel na příklad celých, pravíme celých 40 zl. r. č. Cena taková hodí se leda co odměna za překlad kusu ledabylého. Nejsou to právě předměty nejpríjemnější, o kterých nyní v divadelním ohledu žurnalistika hlasu svého vydati musí, rovněž ale pravdou jest, že o nich promluvití jest nutností, a jsme rádi, že konečně alespoň o nich oprávněně a s vyhlídkou na výsledek mluvití můžeme. Trpké počátky budou brzy překonány a pak se zajisté dožijeme květu českého divadla, vzdor tomu, že nám opět Tagesbote jiného ještě strašáka jakoby dětem před oči staví. Holandské divadlo prý, praví Tagesbote, nevíme za jakou příčinou k nám, postonává při zcela podobných poměrech, a přece je národ holandský bohatý, ač malý, a má své loďstvo, své vynálezy, velký obchod, literaturu i výtvarné umění své. Loďstvo sice nemáme a nebudeme mít, Němci ale také ne, a přece mají tito vyvinuté divadlo své. Co do obchodu, do vynálezů, literatury a umění přispívali jsme a přispíváme zajisté k rozvinu evropejské kultury právě tolik poměrně co národové jiní. Cokoliv prospělo pak divadlu německému z dramatických literatur ostatních národů, prospěje i nám; k tomu však přibude u nás i to, že nepoměrně snadněji můžeme vážiti z dramatických plodů slovanských bratří svých než kdokoli jiný. A právě

tato řekl bych slovanskost v divadelní budoucnosti naší zplodí u nás divadlo samostatné, slovanské a otvírá hercům nesmírné výhlídky.

Ž. N.

Č A S 7. října 1861

PANÍ HOSPODSKÁ

(První pohostinské vystoupení pana Wilhelma)

Kaisrova fraška „Paní hospodská“ přivedla nám hosta, komika p. Wilhelma. Seznali jsme mladého toho herce co člena kočujících společností a viděli v něm talent nepopíratelný. Talent ten osvědčil také především v úloze Labuťky. Především sluší vytknouti bezúhonnou jeho češtinu, příjemný hlas pro kuplety a zcela jim odpovídající přednes. V ostatním zdálo se, že silně mu vadí strach první vystoupení na větším jevišti často sprovázející, kterémuž mnohý bez výsledku vyslovený vtip v dialogu prozatím přičísti chceme. Vzdor tomu však musíme p. Wilhelma upozorniti, že by nebylo nepříslušno, kdyby, než ve zcela nových úlohách vystoupí, repertoár svůj ještě jednou řádně probral a promyslel, pak se vpraví lehko i v nuancování jemnější. Ostatně mnoho přičiní autopisie, vzory, dle nichž se při našem divadle českém i německém bude moci zdokonalovati. Již i samy větší rozměry pražského jeviště přičiní k tomu, aby mladý herec nabyl svobodnějších pohybů, než jakých na skrovných, spíše klecím než čemukoli jinému podobných divadlech venkovských nabýti může. Na těchto podrží herec třeba nadaný vždy mimo jistý stupeň naivnosti ještě ráz pouhého diletantismu. Jsme však, jak praveno, přesvědčeni, že p. Wilhelm zakrátko obtíže překoná. Nepřáli bychom mu, aby po nastoupeném engagement musil se vždy jen obírat s úlohami menšími, kteréž by mu nepopřály vzletu. P. Sekyrovi ovšem nemůže prozatím odbírat

úlohy mnohé. — Z ostatních spoluoučinkujících vynikala pí Pešková a p. Chramosta. Prvější měla některé tklivostí svou rozkošné scény, tomuto se podařilo, že dostatečně překonal drsnost svou přirozenou, úlohám podobným jindy vadící. P. Šamberk hrál větší svou scénu s p. Kolárem ml. velmi rozvázně, s chladností skorem až příliš elegantní.

Ź. N.

Č A S 8. října 1861

ČESKÉ DIVADLO
(*Představení v Novoměstském divadle*)

△ *V Praze 9. října*

Konečně jsme se tedy dopracovali častějších a samostatných her českých. Byl nejvyšší čas, aby se stala jakás příprava pro budoucí divadlo Národní, s jehož stavbou se počátkem budoucího jara na každý způsob začítí musí, mohli bychom sice začítí třeba Národní divadlo bez dostatečných herců, s neúplným repertoárem, s nevyvíčenými literáty i navštěvovateli. Přáním všeobecným v ohledu tom dodal jsem výrazu dosti často ve fejetonech i referátech divadelních, a vítám tedy novou sezónu upřímně vzdor tomu, že nevidím posud všechno dokonáno a dokonalé. My častější hry české potřebujeme a máme je také již zaraženy, vše další jest opět starostí naší další. Nevím, zdali běžící kontrakt s ředitelem byl závadou, že hry zimní nemohou se odbývati v divadle městském; divadlo zábranské jest ale nyní již faktem, proti kterému se prozatím ničeho počínati nemůže, a na nás záleží, abychom vytěžili z něho pro nás, mnoho-li se jen vytěžiti dá. Kdybychom Novoměstské divadlo padnouti nechali, neublížili bychom řediteli ani stým dílem toho, čím bychom sami sobě ublížili.

Obecenstvo mělo dvě podstatné námítky proti Novoměstskému divadlu, jeho vzdálenost a celé ústrojí jeho, na každý

způsob spíše pro léto než zimu vyměřené. Vzdálenost je leda pro obyvatele Smíchova, Hradčan a Malé Strany přílišná, vídeňská divadla na předměstích jsou pravidelně ještě vzdálenější, ovšem že jest ve Vídni ústav omnibusů mnohem rozšířenější a skoro k dokonalosti provedený, avšak i u nás odpomohou poněkud povozy podobné, jejichž cílem v určité večery pouze Novoměstské divadlo bude. Co se týká potřebných opatření proti mrazivému počasí, užito jest prostředků co možná nejvýdatnějších. Divadlo se přepaží nad prvním poschodím novým stropem, čímž se obrovská místnost o polovinu zmenší a teplo soustředí. Zevnější obednění divadla stane se v tentýž způsob, jak se dělo po dvě léta při reductách. Šestero kamen rozešle oteplený vzduch po celém divadle. Mimo to bude na každých kamnech mocný kotel s vodou státi, kteráž se pak teplá rourami pode všemi sedadly povede. Podlaha lóží bude pokryta houněmi, pod nimiž se opět zahřívací láhve upraví. Tím vším bude obecnostvo zajisté dostatečně proti zimě uchráněno, kdyby pak nastala přílišná psina, nahradí se nedodržená představení v divadle pražském nebo jinými dny.

Kvůli pojištěné výdatné návštěvě zřídí se abonnement, ku kterémuž se již z vícerych stran přihlašují. Jak známo, bude státi sedadlo na 100 představení 25 zlatých, lóže 200 zlatých; předplatek může se třeba čtvrtletně spláceti. Lóží bude 31. Co do upravení míst stanou se některé změny. Posavadní parket bude proměněn na parter, do nynějšího parteru přijdou sedadla (místo sedadel na galerii), galerie budou upraveny za lóžemi v prvním poschodí. Abonnement řízen bude zvláštním komitém. Dle potřeby bude se někdy pro abonenty také v pražském divadle hráti.

Představení v Novoměstském divadle budou hlavně určena k tomu, aby povznesla dramatickou literaturu naši, kteréž zvelebení jest zajisté nadmíru potřebné. Truchlohra, činohra, veselohra a fraška budou se tedy střídati. Ač nejsem na žádný způsob přímo proti operám, nepřēju přece tomu, aby jaksi pravidlem učiněny byly; opera má býti a bude také okrasou jen repertoáru čas po čase, jednou neb dvakrát za měsíc. Když dostaví se nové operní komposicí českých skladatelů, bude

opera třeba častěji dávána. Dost často bylo již vysloveno, odůvodněno a každým rozumným uznáno, že nám na rozvinu činohry a veselohry především záležeti musí. Opera, byť i zušlechťovala, nikdy přece nemůže tak vzdělavatelně působit jako činohra. Jestliť ovšem pravda, že operu máme v české literatuře hudební mnohem slaběji vyvinutou než recitativní hru v písemnictví; opeře národní však nemůžeme nyní jakýms diletantismem beztoho pomoci, kdežto to alespoň jisto jest, že písemnictví své obohatiti můžeme alespoň všemi výtečnými plody dramatických literatur cizích, neberouce ohledu ani na zápas prací původních, a rovněž jisto jest, že sesílené a neodvislé herectvo naše jediným rokem může prodělati školu výdatnou, kdežto bychom třeba pravidelnýma dvěma představeními operními za měsíc přece nevypěstovali ještě zpěváky české aniž by provozováním francouzských, italských a německých několika skladeb česká hudební literatura získala. Hudbu překládat nemůžeme a pouhé přeložené libreto zajisté nemá ani té ceny jako překlad prostřední jednoaktové frašky. Až budeme míti samostatné své divadlo, můžeme také vypěstovati svou operu, prozatím služíž nám tato jen ku zábavné změně. Dovolávali jsme se toho a dosáhli nyní, že české herectvo bude samostatné a úplně neodvislé od divadla německého, operami, v nichž málo jen sil docela samostatných nám účinkovati může a při nichž opět zpěváky, chór a orchestr z opery německé potřebovati budeme, zapleteme se zase do jakési odvislosti. Nám záleží na tom, aby se divadlo české vyvinulo co skutečně národní, od divadel jiných se lišící, české myšlení a český život líčící, dramatickému odboru naší literatury a tím i literatuře celé znak původnosti dodávající. Nechceme, aby se podobně, jak vytýkali němečtí výtečníci svého času divadlu německému, i nám vytýkati mohlo „das Nationale der Unnationalität, der Charakter der Charakterlosigkeit“. Ostatně se ovšem i nyní již přípravy pro národní operu dítí mohou i znenáhla musí. Mnozí spisovatelé se již uvolili, že přeloží, zpracují i napíšíou vaudevilly, libreta pro operety i opery a dodají je hlásícím se hudebním skladatelům. Truchlohra, činohra, veselohra, fraška, vaudeville, opereta, opera utvoří tedy abonentům repertoár

pestrý a příjemný, zcela dle zásady, „kdo mnoho podává, podá každému něco“. Záleží pouze na tom, aby se abonement všestranně zdařilo. O zdaření úplném ani nepochybujeme, neboť každý probuzelý obyvatel pražský ví, čím je národní naší cti povinován. Valnou návštěvou dokážeme, že jest divadlo pro národ náš skutečně potřebou, nikoli potřebou vymyšlenou „několika křiklouny“.

Jakž o obecenstvo, o písemnictví, o herce atd., bude také lépe než posud postaráno o spisovatele. K posavadním nedostačujícím honorárům přibudou nyní pro spisovatele ještě *tantiémy*, kteréž mu povždy pojistí podíl z příjmů docílených provozováním duševních jeho plodů. Prozatímně usnešeno jest v tom ohledu následovně: Hra celý večer vyplňující splácí se za první provozování 30—40 zlatými, dvouaktová neb tříaktová, nevyplňující celý večer, 20—30, hra jednoaktová 10 až 15 zlatými. Za každé další provozování obdrží spisovatel při hře první třídy 6, druhé 4, třetí 2 procenta z celého *hrubého* příjmu. Při frašce a vaudevillu musí se spisovatel s hudebním skladatelem sjednotit, jak mezi sebou honorár a procenta rozdělí.

Za překlad kusu výtečného a těžkého, avšak celý večer vyplňujícího platí se 40 zlatých, méně obtížného 30 zlatých bez dalších tantiém. Překlady další honorují se jako odpovídající původní, avšak opět bez tantiém. Podle příjmů zvýší se honoráry také dál, a o příjmech, jak známo, bude podávati ředitel měsíčně výkazy zemskému výboru, takže i veřejnost jaksi nad možností zvýšení honorárů bdíti bude.

Nemohu řádky tyto ukončiti, abych nepoukázal ku věci důležité. Dlouho již zase neměl výbor pro zbudování Národního divadla sedění. Nyní jsou všichni členové jeho v Praze přítomni, mohli by se o mnohých věcech důležitých usnésti. Škoda pro nás každé chvíle!

Č A S 10. října 1861

Divili jsme se nemálo, že geniální Gutzkowův „Uriel Akosta“ nepřilákal více obecenstva, jmenovitě studentstva, do čtvrtěčného představení. Bylo opětně skrovně obsazeno. Přítomné obecenstvo však jevilo dosti pozornosti, vyjímaje ovšem leckterou výtržnost způsobenou nemístným aplausem. V ohledu tom je naše obecenstvo skutečně italsky náruživé; zalíbí-li se mu některý moment, některá frází, počne tleskati bez ohledu na to, že tím rozetne nejnapínavější výjev, že vyruší chladnější diváky, ano i herce, kteří v plném náběhu byvše zastaveni s velikým a někdy dosti nešťastným namáháním scénu zase nauzlovati musí. O obsahu tragédie, jakož i o krásných intencích básníkových nechceme se právě šířiti, doufámeť, že se „Uriel Akosta“ co nejdříve zase na repertoáru objeví a pak že obecenstvo sobě pospíší, aby samo vynikající plod novější německé literatury seznalo. Uriel Akosta jest myslitel židovský, jež filosofie povznesla nad všechny předsudky náboženské, jenž dosáhl čistého názoru o pojmu božství, „zrcadlím se v lidstvu“, jemuž obrazy talmudu jsou právě jen obrazy myšlenky. Smýšlení jeho jest soukmenovcům známo, nezapíráť je a vzbudí tím hlavně zášť rabínů, především rabína De Santos. Právě vyšlého filosofujícího spisu Akostova použijí ku vykonání pomsty a někdejší učitel i učený odpůrce jeho De Silva musí vyřknouti, že „Akosta není žid“. Nad Akostou vyřkne se strašná kletba. Ani domlouvání přátel ani vlastní prospěch nepohnou Akostu k odvolání; slepé matce a lásce k ušlechtilému děvčeti konečně podaří se, že Akosta „světu“ dostiučiniti chce. Přihlásí se rabínům a podrobí zkouškám a konečně i odvolání velmi snižujícím. Mezitím byla matka jeho zemřela a milenka, někdejší žačka Akostova a jaksi ženská odlika myslivé jeho povahy, oddá se, aby náhle zchudlého otce svého, obchodníka Manasse Wanderstratena, zachovala, soupeři Akostovu, bohatému Ben Jochaiovi. Akostovi uloženo za pokání, aby se položil přede dveře chrámové tak, by každý věřící přes něj vstoupiti mohl. První krok učiní Ben

Jochai a zvěstuje poníženému škodylibě, že Juditu dnes za ženu pojímá. Poslední důvod zmizel, Akosta vyskočí a spěchá do synagógy zpět. Plamennou, náruživou řečí odvolá dřívější své odvolání — nový Galilei! Po zasnoubení otráví se Judita — Akosta se zastřelí. De Santovo plesání nad smrtí myslitelovou je liché, marné, — zůstať učeň po filosofovi, pachole Baruch Spinoza. Toť jest krátký obsah celé tragédie, kolem něhož se vine a z něhož vyrůstá řada zajímavých i dojemných scén. Děj pokračuje rychle, přechvatu však brání vyhloubenost veškerých povah. Dialog (českým překladem naprosto pokažený) jest nasycen důmyslem ve výjevech opravdových, citem ve výjevech ostatních. Gutzkow šetřil i běžných nároků obecnosti a řada mocných, nehledaných a přirozeně se naskytujících efektů sprovází i zakončuje každý akt. — Co se týká provozování, *musilo* nás dle našich poměrů uspokojiti. Ráz celého představení byl ten, že myšlenka ustoupiti musila citu, zajisté nezcela v zámyslech Gutzkowových. Nejvíce odpovídali intencím básníkovým p. Kolár st. (rabi Ben Akiba) a pí Kolárová (Estera). Ben Akiba páně Kolárův může se za vzorného považovati. V jediné své scéně dovedl znázorniti celou pěkně myšlenou povahu starého talmudisty a rabína, jemuž velká zkušenost a stáří odejmula již veškerou „kněžskou zášť“. — P. Šimanovský hrál Akostu. Deklamací jeho, kde pouze rozum, a nikoliv cit vzniknouti měl, upomínala nás na jeho deklamací Fausta v prvním jednání, s níž jsme se nikdy vzdor jisté slušnosti její spřáteliti nemohli. Kde rozvinuje Akosta filosofické náhledy své, buď již v samomluvě či v dialogu, byla deklamací založena jen na pouhém, velmi často nahodilém povýšení nebo snížení hlasu, kteréž vlnění tedy nevždy myšlence pronešené odpovídalo. Tak mnohá mocná myšlenka přišla takřka nazmar. Z Akosty myslícího stal se Akosta cítící, a jako by p. Šimanovský byl věděl, že v jednom ohledu nedostál, rozvinul zase v ohledu druhém, v scénách citu se domáhajících, všechn skvost krásných svých prostředků, a tu můžeme směle uznati, že scény jako na příklad se slepou matkou, obětovnou nevěstou a oddanými bratry nezadaly ani nejprísnější kritice příležitosti ku kárání. Na jistou maličkost

noho přítele sem, žádá mne o jakousi radu, chudák je v bídě — ty odpustíš —“

„I prosím, já už jdu. Jakpak —“

„My si jindy uděláme nějaký klep, přijdu k tobě. Servus, bratře!“ a zcela ještě svlečen doprovází přítele ku dveřům.

„Pardon!“ volá hlas v tmavé předsíni venku; nejspíš že návštěvy karambolovaly.

„Jen dále, pane! — Ah pan mistr! Copak dělá můj svrchník?“

„Bude, bude, pane Studničko. Tak pozdě ještě svlíknut? Já se již obával, že vás ani více nezastihnu! Inu ovšem, větší gáže —“

„Prosím vás, přestaňte mi již s těmi gážemi. Celé město o tom mluví a my nevíme ani slovíčka. Nám se ještě ani neoznámilo oficielně, že vůbec jen česky hrát budeme!“

„Když ale hrajete častěji, musíte dostat přilepšenou.“

„Ovšem že bychom měli, ředitel ale jakoby nic.“

„Hrajte tedy hodně špatně, hrajte naschvál tak, a přinutíte ředitele!“

„My také již na to pomýšlíme, abychom hráli hůř než posud! Nepůjde-li jinak, vypovíme!“

„To bych já tento — neradil! Mám vás všechny rád, vy to víte, nezvýší-li vám ale gáže, neabonuju věru ani jedno sedadlo.“

„Člověk už nemůže být ani živ.“

„Na mnoho-li že sobě přijdete ročně?“

„Na pět set.“

„Vždyť jste říkával na šest.“

„Inu víte, dokud neměl ředitel na české hry subvencí, dařilo se nám jako líp. Teď počítáme beneficí o sto zlatých níže.“

Mluvili to i ono, konečně se druhý pan mistr taktéž poroučel. Pan Studnička pokračuje v započaté toaletě a bručí pro sebe: „Čerta víte a čerta víme, — uvidíme!“

„Guten Morgen, Herr von Studnička!“ a do pokoje vkročí muž, na kterém je dosti lehkou poznat, že je jiné národnosti než pan Studnička. „Bin soeben zufällig vorbeigegangen und da dacht' ich: muß den Herrn von Studnička besuchen.“

„Nun das freut mich! Also nur auf einen Sprung?“

„Jen mluvme česky! Ani by nevěřili, jak se stal ze mne Čech!“

„Jak se mají?“

„Inu ne tak jako oni. Ano takhle tři sta ročně víc, či ne?“

„To doufám že nejméně.“

„Škoda, že nemám času. Kdyby ale potřebovali něco, Herr von Studnička —“

„Nu teď právě ne —“

„Přece, přece snad, je tu nová garderoba, slavnosti, to já znám. Mladý člověk nesmí při ničem scházet! Dodělejme tu stovku, Herr von Studnička —“

„Když já ale —“

„Mám tu právě náhodou blanketek, připíšem čtyřicet za třicet, že ne? Oni mně už za to stojejí!“

„Třeba tedy, oni jsou solidní, s jiným bych se beztoho nespustil, to vědí!“

Pan Studnička podpíše smělym tahem, dooblíkne se u přítomnosti své návštěvy a opouští domov. Manichej pozdravuje a jde vpravo, zeptav se dříve, zdaž pan Studnička vlevo nejde. Tento kráčí hrdě, na své prvější nemilé návštěvy již zapomněl a budoucnosti se nebojí. Třícítka v kapse baví příjemně jeho myšlenky, nyní může —

„Dobrytro, pane Studničko!“

„Ah paní —, dobré jitro!“ a obličej dříve usmívající zdělí se a oko jižjiž zjasněné jako by se náhle zase mlhou potáhlo.

„Už jsem chtěla s vámi dlouho mluvit, vy ale teď jaksi k nám netento! Chodíte už myslím, pane Studničko, dost dlouho za Márinkou, teď to musí přestat. Dokud jste se nemoh ženit, neříkala jsem ničeho, teď ale máte zvýšenou gáži a to je jiná!“

Pan Studnička neopovazuje se ani oddychnout. Přes hodinu drží jej budoucí tchyně jeho na tomtéž místě jakoby přimraženého, sotvy že někdy on přešlápnout sobě dovolí. Konečně jej milostivě propustí, její tvář je mnohem přívětivější než z počátku, snad proto, že se řádně vymluviti mohla. Pan Studnička kráčí ale ulicí rychle dále, jako by se obával, že jej paní tchyně ještě jednou dohoniti může. Všechna veselost vymizela,

v hlavě a v prsou rozhostilo se opět strašné prázdno, lehkomyšlnost ustoupila těžkomyslnosti.

Vkročí do vlnárny.

„Četl jsi již dnešní ohražení v Čase?“

„Dej mně pokoj! Jaké ohražení?“

„Nu od veškerých členů českého divadla, že považují opravu gáží za privátní věc mezi sebou a ředitelem a že nechtějí, aby se obecnost do toho vmíchalo?“

„Nečetl, ale dobře mají. Čert aby vzal všechno zvyšování gáží a všechno o něm rozhlašující časopisectvo. Já zůstanu hercem německým a nebudu nikdy více na českém divadle vypomáhat. Nestojím ani o krejcar gáže víc, a kdybych měl dluhů jako žurnalista,“ praví pan Studnička.

Přítomní se diví.

Č A S 13. října 1861

K O Ž Í Š E K, P E R L E A K A M N A
(*Komikové Josef Sekyra a Jindřich Wilhelm*)

Měli jsme včera to potěšení, že jsme spatřili tři komické síly své (p. Wilhelma, doufáme alespoň, můžeme snad již mezi své počítat) v jediné frašce působící. Dávala se fraška Hoppova „Kožíšek, perle a kamna“. Vlastní závod byl mezi pp. Sekyrou a Wilhelmem. Viděli jsme tu, jak dobře působí na osvěžení her českých doplňování silami novými, jen když je nadání patrné a když alespoň nejprvnější obtíže začátečnické již překonány jsou. Ve zmíněné frašce hrál p. Sekyra Blažeje, p. Wilhelm Toníčka. Prvější podal šarži dopodrobna pěknou a prodchnutou pravou silou komickou. Vidíme, že i na něho působiti bude dobře, bude-li mít soupeře vedle sebe, třeba ještě s počátky zápasícího a prozatím ovšem slabšího. Neberouce ohledu na některé muzikální chyby, musíme přiznati, že i přednes kupletu jeho byl tenkráté ráznější než jindy. U p. Wilhelma pozorovali jsme mimo onehdy již vytknuté

dobré vlastnosti, čistou totiž češtinu a dobrý zpěv, ještě jednu další a pro komika důležitou, totiž čerstvost a obratnost jazykovou. Nesmělost onehdejší zdá se že skorem již zmizela, zato ovšem tím jasněji objevují se všechny posavadní vady. — Jest to hlavně jednotvárnost v pronášení frází a pohybech, kteréžto poslednější ještě přílišně venkovské divadlo připomínají. Pohyby páně Wilhelmovy jsou chudobny, pausy své vyplňuje buď mrtvým stáním, jako by co se kolem něho děje, pozornosti jeho ani nepoutalo, nebo prostým a bezúčelným běháním po jevišti, jakéž opět leda pro divadla venkovská komičnost do sebe má. — Jsou to vady, které se vytknouti musí, ale napraviti mohou. Oba komikové byli voláni. — Souhra byla dobrá, návštěva slušná.

J. N.

Č A S 14. října 1861

LOUPEŽNÍCI

Včera vypadli na nás zčistajasna „Loupežníci“, nebyli však dosti připraveni a musili se značnou ztrátou sobě pospíšit, aby zase zmizeli. Neviděli jsme sice pro pohřeb Krolmusův, pro kterýž nejspíše pan režisér také benefici svou byl odložil, první jednání, co jsme však viděli, skutečně nás pramálo potěšilo. Nemluvíme ani o Kosínském, jež jsme posud nikdy tak zvláštního neviděli, ale na příklad František Moor byl tentokráte až churavě intrigantní a představení vůbec mělo na sobě ráz přechvatnosti. Dalším překvapením bylo, že zůstala úloha Karla Moora v rukou páně Šamberkových, kterýžto herec úlohu tu byl hrál co první, jakoby pohostinskou a úvodní úlohu zdejšího svého engagement. Karl Moor spadá v obor hrdin, pro kterýž p. Šimanovský tak skvělé prostředky má, a úloha ta jest skutečně parádní úlohou p. Šimanovského. Třeba bychom milerádi připustili, že co do jemného nuanco-

vání p. Šamberk úkol svůj v leckteré části byl více prohloubal, přece zase jinak zamlčeti nemůžeme, že orgán mnohem slabší nevystačoval zase na místech jiných, neslabnoucího hlasu přísně vyžadujících. Zde se stal ohebný a zvučný jindy hlas ostrým, příkrým, ochraptělým, a patrné, nemile působící namáhání nedovolilo, abychom se potěšili z dobré hry. Až mladý posud hlas p. Šamberkův se ještě více vzmuží a sesílí, není pochybnosti, že bude v úloze Karla Moora výtečným nástupcem Šimanovského, jež bychom však právě proto neradi viděli nyní již prostého úloh, k nimž se pro osobnost svou nejlíp ze všech posavadních herců hodí. Pánové Kolár ml. a Lopil, dále pí Pešková jsou ve svých úlohách již chvalně známi. — Návštěva byla vzdor nepříznivým okolnostem dosti četná, zastupitelé hlavních úloh častěji voláni.

Ź. N.

Č A S 29. října 1861

SIROTEK LOWOODSKÝ

(*Marie Körschnerová*)

ZÁVIŠ Z FALKENŠTEJNA

Ve čtvrtek měli jsme zkoušku, jak by se Novoměstské divadlo as navštěvovalo v dešti a blátě. Šlo se velmi měkce a konečně jsme se, poněvadž ani kalužinám zezdola ani dešti sešora se nepodařilo odplaviti dřevěnou budovu, přece dostali báječným blátem dovnitř. Byl to den samých zkoušek a experimentů. Ředitelstvo experimentovalo, jak již po delší čas činí, aby se přesvědčilo, zdaž důsledná nedbalost o české hry nevyžene konečně i poslední hrstku věrných navštěvovatelů, sl. Körschnerova experimentovala, zdaž alespoň „úplná siroba“ nepohne českým obecenstvem, a konečně experimentovali jsme i my i jiní. „Sirotek lowoodský“ nám způsobil již

leckdy dlouhou chvíli, tentokrát překonal však v tom ohledu sama sebe. Kus ten obsahuje mnohé vděčné a dobré úlohy, úlohy ty nespádají ale v druh, „který se sám hraje“, nybrž vyžadují hru skutečně vytríbenou, opatrnou a pro výstředně kreslené psychologické zvláštnosti taktéž nejsvědomitější rozvahu. Obého se dostalo jen několika úlohám, a sice pouze pí Kolárovou (Mistress Reedová) a pí Hynkovou (Judith Harleigh). Z dřívějšího představení birchpfeiffrovského toho plodu byla nám dokonalá hra obou dam ve zmíněných úlohách již známa, a představení předvčerejší dosvědčilo, že prvější dáma na stejné výši umění s dřívějškem trvá, pí Hynková pak, za niž se dle nejasných pověstí prý jakás náhradnice hledá, že by odstoupením svým od her českých způsobila nám ztrátu nenahraditelnou.

Všeobecný ráz celého představení byl nepravý pathos, falešná deklamací. O deklamací herců našich mohly by se sice články psát, o žádném z nich, ani o zastupiteli nejmenší úlohy nemohli bychom však uvést tolik vad jako o sl. Körschnerově, která kandiduje pro obor tragických prvních milovnic. A přece by se zase mohly všechny vady její co do deklamací zahrnouti v jednu velikou a vysloviti jedinou krátkou větou, kdybychom řekli, že slečna nepronese ani jedinou větu přirozeně. Sl. Körschnerova plove neustále v nepravém pathu, jí záleží jen na tom, aby jakýmsi vlněním hlasu působila, a často se povznáší nebo klesá hlas její zcela neodůvodněně. Se silou hlasu svého vůbec sobě slečna ráda zahrává. V okamžicích, kde by se hlas její jemností a rozechvěním až trásti měl, vyrazí silně jakoby v nejhrdinštějším okamžiku a objeví tím, že málo citu na jeviště přináší, vůbec že cit ani znázornit, tedy také ani citu posluchačova jemněji dotknout se nemůže. Místo aby byl posluchač dojat, rozhostí se mu úsměch po tváři, jako se na příklad zajisté každému stalo v okamžiku, kdy se Jane Eyrova poddává Rochestroví. Vadu právě vytknutou cítili jsme již při prvním pohostinském vystoupení slečninu, v posledním aktu „Debory“. Jinou tenkrát vytknutou vadu, že totiž slečna přílišně detailovati se snaží a tím úlohu svou rozdrobuje, zpozorovali jsme nyní mnohem méně; zato

však bylo pojmání celistvé úlohy pochybeno, z Jane Eyrové dumavé a cituplné stala se dívka rozhodně urputná. Co se týká pohybů těla a hry svalů v obličeji, nepozbyla sice slečna své při začátečnicki skutečně překvapující smělosti, nenabyla však také, čemuž se opět při začátečnicki diviti nemožno, posud pravé míry. Mnohému se musí slečna přiučiti, ještě více však odvyknouti, než dostojí úlohám větším a než pěkné své prostředky k plné platnosti přivede. Především bychom jí radili, aby hleděla k přirozenosti, kteroužto radu bychom ovšem i leckterým jiným členům českého divadla na srdce kladli.

Naproti sl. Körschnerově nemohl také p. Šimanovský (Rochester) jaksi pravý tón nalézt a navyklý jinde přízvuk vadil mu od počátku až na konec, jak mu ve všech podobných úlohách vadívá. Místo pikantností podivína byla mdloba hlavní známkou jeho hry a bezděčně jsme sobě připomenuli p. Kolára st. v téže úloze. Ostatně se p. Šimanovskému tenkrát věru mnoho nedivíme, musilť hned v den nato, totiž včera, hrát namáhavou úlohu Záviše a dle divadelního repertoáru má v nejbližších šesti představeních nejspíše opět několik velkých, snad i nových úloh. Než se repertoár ustálí, než bude herectvo slušně rozmnoženo, budou vůbec herci čeští míti pernou práci a obecenstvo uvidí ledaco pramálo prostudovaného a vycvičeného; tím více měla by intendancí hledět k tomu, aby rozmnožení se co nejdříve stalo a herci čeští aby konečně skutečně zbaveni byli neprospěšného účinkování na jevišti německém. Také pí Pešková nebyla s Georgínou šťastna. Proč s podobnými úlohami vůbec nikdy šťastnou nebude, vytkli jsme již několikrát a nebudeme nikdy schvalovat, aby se její pro veselohry a v sentimentálním oboru vzácná síla mrhala a opět kazila na příklad v úlohách tragických. Souhra byla velmi mdlá, skrovňoučké obecenstvo někdy sice tleskalo, málokdy však na pravých místech. — Než se s Novoměstským divadlem rozloučíme, budiž nám dovoleno, abychom poukázali k tomu, že za blátivého počasí cesta zahradou skutečně nemožnou se stává a že by se včas mělo alespoň položenými prkny nebo jednoduchou krytou chodbou o pohodlí obecenstva postarati.

O předvčerejším provozování Hálkova „Záviše“ nemusíme

stejně obšírně se zmíniti. Obsazení bylo staré, výborné a souhra velmi pečlivá. Opět vynikali nad ostatní p. Šimanovský (Záviš) a pí Kolárová (Kunhuta), nade všechny pak p. Kolár mladší. Věru že by mohl Ruperto páně Kolárův býti věčným vzorem všem pozdějším hercům v této úloze. P. Kolár ml. hraje v dramatech Hálkových s takovou zálibou a chvalitebnou pečlivostí, že musíme básníkovi vzhledem ku schopnostem velenadaného herce štěstí přát. Jindy mívá týž herec mrzutější chvíle. „Záviš“ dáván ku beneficí p. Kolára staršího a divadlo bylo plno. Ku konci byl básník dvakráte volán.

J. N.

Č A S 3. listopadu 1861

Z Á H U B A R O D U P Ř E M Y S L O V S K É H O

Posavadní poměry českého divadla nemohly zůstat beze zlých následků na rozvin a postup našich herců. Nebeřme ani ohledu na divnou smíšeninu úloh, která uměleckému vzletu skoro naprosto ničivě překážela u herců zároveň na českém i německém jevišti zaneprazdňovaných, i herci pouze čeští měli pro skrovný počet svůj postavení velmi nemilé. V letní sezóně skorem ani nevystoupili, neměli tedy několik měsíců do roka ani příležitosti ku vycvičení se, a zahrálo-li se kvůli dvěma neb třem beneficím v aréně česky, přidělena jest právě pro skrovnost sil, a nepřísnné tedy roztrídění v obory herci hrdin úloha ve frašce, která by mu snad ani při mnohé kočující společnosti nebyla prisouzena. V zimě pak každou neděli a svátek beneficí, ku každé beneficí buď zcela nový, buď alespoň dávno již nehraný kus. Stalo se tedy, že někdy hráli v osmi dnech zástupitelé předních oborů třeba tři velké, nové úlohy, — jakého prospěchu se mohlo při podobné divoké honbě dosíci, domyslí se každý. K tomu pak přistoupilo i to, že byly

úlohy někdy tak pozdě rozdány, že nezbývalo herci ani času k naučení se slovům své úlohy, tím méně pak času k řádnému jí promyšlení. Okamžitá, někdy nahodilá, někdy také již ve zvyk vzrostlá nechť hercova neprospívala též samostatnému a duchaplnému tvoření. K tomu všemu přispěla i nezralost obecnstva i shovívavost divadelní kritiky, která hověla někdy stěsněným našim poměrům vůbec, někdy privátním poměrům hercovým. Jaký div, že v době také vyvinulo se tolik vad, kterými divadlo české churaví a které teprve odstraňovati se musí, že z mnohého talentu nevyvinulo se více než pouhá manýra. Hlavní ráz této manýry jest úplná nepřirozenost, kteráž dosáhla také výšky, že přirozené okamžiky jsou co nejrídší a že, beřeme-li onu nepřirozenost za české dramatické umění, okamžiky ty se nám skoro co neumělecké objevují. Nepřirozenost jeví se hlavně v deklamací a tu musíme věru říci, že deklamací mnohých herců českých není ani česká. Překonávající nás přirozenost může ovšem býti toliko výsledkem studií, výdatného promyšlení, a v tom vadí příčiny již uvedené. V tragédii naší panují na příklad jen dva tóny, často velmi nemístný pathos, při místech důmyslnou míru požadujících až kulisami otrásající, a pak hlas polodušený, vždy se chvějící při vyjádření citu jemnějšího. Mezi oběma není takřka přechodu ani prostředku. Hřmotný ten pathos líbí se především jisté části obecnstva, které i hřmot aplausu k žertu slouží, a proto nesmí žádný odchod ze scény býti bez obligátního napnutí všech hrdelních prostředků. Nejmenujeme zde žádných jmen, mohli bychom však příkladně uvést třeba herce, který se vzdor své rutině již tak vežil v manýru tu, že se pathosem svým přehnaným mnohdy až směšným stává. Ano došlo to již tak daleko, že se ani českým slovům nedostane přirozeného přízvuku a že je nám divadelní tu češtinu poslouchajícím, jako bychom čtli nemotorné jamby neohrabaného veršovce. Před několika léty měli jsme zde mladého herce p. Poláka, jemuž kritika hlavně chybné takové přízvukování vytýkala; p. Polák odešel a nepřirozený přízvuk zdědil se co „pokrok“ jiným. Víceslabičná slova trpí nejvíce, slova jako „požehnaný, nepoznaný“ a podobná obdržují pravidelně pří-

zvuk na druhou a čtvrtou slabiku místo přirozeně na první a třetí. Krátce naznačené vady ty mohou, ano musí se odstranit, k tomu však zapotřebí mimo dobrou vůli herců, o níž při většině jich nepochybujeme, řádné řízení repertoáru, rozdávání úloh včas a především slušné rozmnožení hereckých sil, jehož se stále dovoláváme, aby jednotlivé obory přísněji odděleny byly a hercům příležitost se poskytla, by úlohy své s větším pohodlím než posud prostudovali. — Ve veselohře jsme již nyní šťastnější než v tragédii, z veselohry nevystěhovala se ještě všechna přirozenost, důkaz to, že se i jinam zase vrátiti může.

K několika těmto všeobecným slovům přimělo nás hlavně předvčerejší provozování Mikovcovy truchlohry „Záhuba rodu přemyslovského“, kteréž ani nejskrovnějším požadavkům, jaké se v Praze přece činiti musí, nevyhovělo. Pravidlo pražského českého divadla, že totiž každý kus v krátké době po sobě dvakráte hraný po druhé hůře hráti se musí než po prvé, nedožilo se také tenkrát výmínky. Pouze p. Šimanovský (Václav) a pí Pešková (Jarmila) udrželi se na stejné výši s dřívějškem, ač nechceme říci, že by byli v úlohách těchto bezúhonní. Pí Pešková račiž sobě dobře všimnouti těch „víceslabičných“. Ze zástupitelů vedlejších úloh uvádíme pouze beneficianta p. Kašku (Vojtěch). Seznam osob při tragédii Mikovcově je příliš veliký, než aby se režie obejíti mohla bez výpomocníků jako např. p. Köhler, kterýž ovšem o vlastní újmě sobě škodí. Věc ta by nás přivedla ale opět k věčnému našemu „Karthaginem“. Když p. Kolár st. na jeviště vystoupí, sledujeme první slova jeho vždy s jakousi ouzkostlivostí, ač jsme se již dosti často přesvědčili, že padnutí úlohy pod prkna je u něho pravidlem, opak výmínkou. Takové mrhání vynikajícího talentu jest skutečně nesvědomité; jedna brilantní úloha za rok není ještě protiváhou ostatním hrám chatrným, ano činí nám tyto tím strastnější. Opět jsme slyšeli celou škálu neartikulovaných zvuků a zhmožděně a nesrozumitelně pronešených vět, domácí to prostředky herce neznajícího úlohy. Neznání úlohy bylo tak veliké, že výtečný překladatel Kolár brkal i přes gramatikální formy! — P. Strakatý

zpíval píseň „Ha ty naše slunce“ s úspěchem. Návštěva byla hojná, většina obecnstva však chovala se velmi chladně a udušovala aplaus, kde byl nemístný a nerozumný.

Ź. N.

Č A S 12. listopadu 1861

T A R A S B U L B A

Není tak naspěch s divadelním referátem u nás, a píšeme-li dnes teprve o představení nedělním, píšeme pro herce alespoň dosti časně, neboť bohužel nevyvrátila se posud u nich stará apatie k veřejnému hlasu a mnohovýznamně, hluboce promyšleně splývá z jejich odhodlaných rtů: „Copak je nám po kritice, to by člověk daleko došel, kdyby měl na kritiku dbát!“ Nu, nepíše se o divadle pouze pro herce! Víme ovšem, že podobné urážky nejsou ani u herců, u kterých snižování kritiky patří ku zkamenělé již módě, vždycky opravdu myšleny, neboť kritika může jen opravdivou lhostejnost vzbudit, když je nespravedlivá neb nerozumná, a vynucenou lhostejnost, když jsme nedbalostí svou přísnost kritiky vyzvali. Víme také, že herec jest vzdor všemu — umění svému přece jen člověkem a že se ho dotkne chvála i hana právě tak jako smrtelníků jiných. Že ale u herců našich nadzminěná fráze ještě nevymřela, dokazuje při nestrannosti české kritiky divadelní (nestrannost ta jeví se všude, kde jen schopnost rozumného slova jest), že jest lhostejnost jejich vynucena, — nahoře pak jsme již řekli, kdy taká lhostejnost nastává. Poukázali jsme již několikráte k tomu, že hodnota českých her podobá se vlnovité čáře, brzy vrch, brzy dol; právě nyní nacházíme se zase v dolíku tak strašném, že se bojíme, aby vetchá loďka českého umění se nepřevrhla. Jindy zase opanuje všechny členy divadla náhlá láska a opět se vyšineme navrch, vidíme vzdor leckterým generálním chybám herců našich hry zcela slušné, až zase náhle do nové pro-

pasti sklesneme. Je to jako s choutkami dítěte, kterýmž ovšem kritika vyhovovati nemůže. Předěšlý týden zavdalo nám představení „Záhuby rodu přemyslovského“ příležitost k některým všeobecnějším poznámkám, představení včerejší Fričova „Tarasa Bulby“ mohlo by, co se týká deklamací, k opakování přiměti. Zajisté jsou většině našich herců mužské povahy, jak se v „Tarasu“ objevují, pro svou nezkalenou přirozenost a průhlednou jednoduchost mnohem bližší než povahy dvorní, salónní atd.; slyšíme-li ale i při povahách oněch chybnou deklamací, lichý pathos a nepřirozenost, naplňuje nás to pochybnostmi nejnovovějšími. Souhra byla sice tenkrát, zvláště v aktu třetím, dosti dobrá, zato ale nemůže se totéž říci o zastupitelích jednotlivých úloh. Řekneme-li, že beneficiant p. Lapid, pánové Šamberk a Pokorný, pak pí Pešková nad ostatní vynikali, ač jen tím, že sami se alespoň prostředností dopracovali, uvedli jsme skorem již vše pochvalné, co se vůbec uvést může. P. Kolár st. hrál sice dobře, dovedl kozáckou ráznost dobře vylíčit pohybem a hlasem, slova kladla mu však značné překážky. V nešetření orgánu, jakéž na našem jevišti panuje a jemuž i p. Kolár nejtučnější beránky ze svého repertoáru obětuje, přišel tenkrát tak daleko, že v rozhodné scéně pátého jednání zcela již vlády hlasu pozbyl. P. Kolár ml. hrál taktéž dosti dobře a uměl taktéž málo. Podobně bychom mohli dále pokračovat. V obsazování úloh nebyla režie příliš šetrna. P. Slavskému svěřena jest dosti důležitá komická úloha — a p. Slavský způsobil skutečně komický dojem. Zajisté že by k uvarování takové nezamýšlené komičnosti nebylo mnoho přemýšlení zapotřebí. Máme zde nově engažovaného komika p. Wilhelma, od času pohostinské hry jeho toliko jednou zaměstnaného, a nepochopujeme, proč se jeho dovednějším rukou úloha p. Slavského nesvěřila. — Že p. Lapid „Tarasa Bulbu“ ku svému příjmu zvolil, můžeme jen schválit. Není zde místa pro nový rozbor nebo úvahu této Fričovy dramatické práce, její přednosti a vady jsou dříve již rozebrány. Máť „Taras Bulba“ velké vady co do ústroje dramatického, vady to, ku kterým zpracování románu v drama lehce svede, že však Frič sílu skutečně dramatickou do sebe má, osvědčil zde opět, a to

hlavně v jednání třetím, jemuž se co do živosti málokteré jednání z jiných českých her vyrovná. „Taras Bulba“ udrží se na repertoáru českém již proto, že spatřujeme v něm obraz bujného, pro nás velezajímavého kozáctva. Líčil-li Gogol v románu svém život kozácký s láskou básnickou, může se říci, že Frič poetického pelu toho při zpracování nesetřel. Kdo by snad kozáckým tím spartanismem uražen byl, toho poukážeme pouze k slavené Schillerově předehře „Ležení“; výjevy ze života lidu třeba nevzdělaného, pro svobodu, víru a národnost svou však vše obětujícího mají snad alespoň právě tolik oprávněnosti na jevišti jako výjevy ze života zpustlých žoldnéřův. Když již beneficianti buď pro nedostatek, buď pro drahotu nových kusů starší kusy volí, nechť volí alespoň tak, jak p. Lapid letos učinil. S obohacováním repertoáru vypadá to ovšem takto dosti smutně. Máme sice zvýšené honoráry, máme tantiémy, možno ale, že právě proto méně nových kusů přijato bude. Čtvrteční hry budou jen až do velkonoc trvat, pak prý se učiní jiná opatření. Budeme pak snad třikráte za týden divadlo míti, právě proto však mělo by se na nové hry záhy něco obětovati.

J. N.

Č A S 20. listopadu 1861

H A M L E T

Často jsme sobě vzpomněli již na někdejší svou sezónu shakespearovskou, vyznamenávala se nejen obohacováním dramatické naší literatury, ale i skutečným pokrokem herců našich, kteří s patrnou láskou k úlohám svým přistupovali, a byť i nevždy co do sil, přece vždy co do dobré vůle jim dosti činili. Za téže doby vídali jsme p. Kolára staršího nejen dobře, ale přechasto výtečně představovati shakespearovské povahy. Byli jsme pyšni na takého umělce, který se mnohým vyrovnal vý-

tečníkům, jimž jsme se někdy na divadle německém obdivovali. Nuže strom českého umění, tak utěšeně pučící, nedokvetl a nedorostl. Dejme tomu, že nepříznivé okolnosti větší část viny nesou, herci sami přece nejsou vši viny prosti. Právě p. Kolár st., jenž nejdůležitější úlohy v rukou svých má, pokročil nejméně a musili jsme bohužel dosti často referovati o hrách zcela nepodařených, o krocích zpátečních. Patříme zajisté k těm, kteří se duchaplnosti a zvláštnímu talentu páně Kolárovu obdivují; obdiv přestává ale, poněvadž by byl jinak lichým a nerozumným, jakmile talent přestává činy se osvědčovati, aniž by v okolnostech zevnějších nějaká podstatná příčina vězela. Talent neosvědčující se nemůže očekávat stálého a důsledného uznávání. Věru že bychom tisíckrát raději napsali vždy „p. Kolár hrál výtečně“ než „p. Kolár nevyvedl ze své úlohy, co z ní bez obtíží vyvésti mohl, p. Kolár nebyl ani slova dostatečně mocen“. Slova mocen býti jest hlavní povinností každého herce, neboť jaká to hra, když herec stále jen napovědu pilně střežiti musí, aby přece bez přílišného skandálu z jeviště se dostal! To se nám alespoň zdá býti jisto, že p. Koláru nevadí při učení se úlohám pouze slabší paměť. Ondy jsme pravili, že vždy s jakousi ouzkostí díváme se na počátek hry páně Kolárovy, nebudeme-li ve svém očekávání opětně zklamáni. V předvčerejším představení „Hamleta“ nepřišlo zklamání hned z počátku, přišlo ale později. Při prvním jednání věru jsme sobě radostně oddechli, že opět něco dokonalého spatříme, a také druhé jednání ještě udržovalo nás v sladkém tom klamu, ač se zde již již okamžiky ochablosti zjevovaly. Hamlet Kolárův byl z počátku velmi důstojně navrhnut. V dialogu jevílo se duchaplné odstupňování, všestranný rozum; zvláště ve větách epigramaticky přiostrěných našel p. Kolár tón zcela odpovídající. Víme, že p. Kolár pojímá Hamleta mnohem přirozeněji než herci jiní, musíme doznati srozuměnost svou, a těšili jsme se tedy na další. Avšak již jednání třetí ochabovalo a ochabovalo, až konečně vše v trapnou monotónii přešlo; počínaje od jednání třetího pohyboval se p. Kolár již jen tak, jak by zcela jednoduchý, vyššího talentu prostý herec se pohyboval, který náhodou jakés takés rutiny

nabyl. Jediný byl pak ještě skvělý moment, totiž monolog „Být či nebýt“, tak skvěle, ano geniálně přednešený, že nás překvapil. Ve výstupu, ve kterém Hamlet přijímá herce, slyšeli jsme zvláštní trhání vět, dvě tři slova a pauza a zase dvě tři slova a zase pauza, vše to bezpříčinně a na úkor myšlence. Zdálo se nám, jako by byla p. Kolára náhlá choroba zachvátila. Ve scéně na hřbitově, nevždy vídané, dosáhlo podříkávání se již tak vysokého stupně, že vzbudilo mezi obecnstvem až smích. — Ofelii hrála sl. Körschnerova. Úloha ta je pro začátečnici velmi obtížna, i u starších hereček vídáváme zde málokdy více než pouhou rutinu, málokdy něco původního, uchvacujícího; sl. Körschnerově schází ovšem posud i rutina tato. Přece však nechceme herečku tu tenkrátě přísně souditi, neboť scény prvnější svědčily, že všimla sobě pravdy veřejně vyslovené více než nešikovně stranické chvály. Viděli jsme patrně, jak se slečna namáhá po pravé míře, jak z rozkouskovaní dřívějšího přejíti hodlá k jasnosti, k přehlednosti. Že se jí to všude nepodařilo, že na příklad výjev šílenství opět pod nulu klesnul, tím vinno právě začátečnictví. — Ostatní úlohy byly vesměs dobře, zčásti i výtečně zastoupeny. Zcela výtečným byl na příklad p. Šimanovský (první herec), jenž sobě jedinou scénou svou všestranný potlesk získal. Důstojně stáli mu po boku pánové: Kolár ml. dobrou charakteristikou a Šamberk elegantní hrou svou. — P. Lopil (duch) vynikal rozumným přednesem, silou a zvučností krásného svého orgánu. Pánové Kaška, Wilhelm a Pokorný byli zcela na svém místě, p. Chramosta stál však opět mimo obor jemu svědčící. Že hrál p. Kopecký Fortinbrasa, nemůže se pro slušnou hru jeho v menších episodách mnoho namítati; jen to podotýkáme, že nordický rek Fortinbras vyžaduje mocnější a větší postavu. Pí Kolárová (královna) byla jako vždy důstojná, ve scéně s Hamletem velmi dobrá. — As po dvanácté klademe již slavné režii skromnou otázku, je-li potřebí, aby se za meziscénní oponou tak příliš hlasitě po německu komandovalo.

Ź. N.

△ *V Praze 5. prosince*

Bylo nebylo. Bylo to roku 1861, ještě v první polovici měsíce prosince, když zemský výbor český se na tom ustanovil, že povolí všechny potřebné peníze k zbudování Národního divadla. Návrh toho vycházel od pana doktora Schmeykala a byl v litografovaných otiscích rozdán mezi členy výboru. Každý napsal na svůj exemplár „Výborně“. Když pak ve příští schůzce pan dr. Schmeykal návrh svůj odůvodňoval a mezi jiným pravil, že rovnoprávnost ve všech ohledech nemá více pouhým snem býti, že Češi mají míti právě tak zemské své divadlo jako Němci, ano že poněvadž jest Praha městem ryze českým, vlastně by mělo německé divadlo ve prospěch českého za své vzíti, — tu se zaleskly slzy pohnutí v očích všech přítomných, uchvácení tiskli řečníkovi ruce, líbali jej a děkovali mu, že jejich nejhlubší přesvědčení takého výrazu dodal. Český národ se sice ještě rozmýšlel, má-li tu obět přijmouti, neboť jest tuze pyšen, a vyžádal sobě osm dní lhůty. Aby nikoho neurazil, přijal konečně.

Skoupily se tedy všechny domy dříve na místě nynějšího Národního divadla stojící. Pamětníci doby té budou ještě věděti, že tu stál pěkný ostrov domů, jednou stranou celou ovocnou ulici, druhou Františkánský plac tvořící, jedním koncem hledící k Příkopům a Svatováclavskému náměstí, druhým k Novým alejím. V domech těch bylo mnoho pěkných krámů, mezi jinými také na straně k Příkopům velký sklad hodináře Suchého. Právě tenkrát byli tam dostavěli teprve úzký, avšak nepoměrně vyčouhlý, nepěkný dům, a mnohý kolemjdoucí se radoval, že dům ten zase zmizí. Domy stály mnoho peněz, avšak zemský výbor nebál se obětí.

Poněvadž učenci dokázali, že boření za zimy pranic neškodí budoucí stavbě, počalo se bořiti hned po vánočních svátcích roku 1861, dováželo se všechno potřebné stavivo a zbudovala rychle dřevěná velká bouda pro práce kamenické. Aby se nemařil čas s vybíráním plánů, usnešeno, že české Národní divadlo se vystaví zcela dle milánského della Scala. 15. března

1862 položen jest základní kámen. Byla to slavnost velkolepá, v níž se zúčastnili všichni, kdož zdrávi jsouce na domácnost jinak vázání nebyli. Slavnostní mše, paráda vojsk císařských, národní obrany a studentské legie, velké řeči, bankety atd. závodily k oslavě památného dne. Z kašen městských nabíral lid víno, na všech větších místech pekli se proň celí skopci a voli, peněz pamětních i jiných rozdáno za statisíce, navečer směl do divadla zdarma, kdo se jen vešel, pak byla iluminací, velký ohňostroj na Střeleckém ostrově atd. Po celý týden pracovalo na sta šlechticů a šlechtičen jakoby jednodušší dělníci deset hodin denně s ostatními. Věru že bylo až pohnutlivo, jak mladým šlechtičnám něžné ručinky při nezvyklé práci až krvácely a jak krásné ty Češky přece se zářícím okem dále pracovaly. Zato jim ale také dívající se studenti vždy aplaudovali, kdykoli některá trakař nebo putýnku až na lešení dopravila. Pracovalo se s mnohou pílí a mnoha penězi a stavba byla také skutečně do počátku září 1862 dokončena.

Přikročilo se nyní k vnitřní úpravě; s jakým skvostem vše spořádáno, každý ví, a známo jest, že co do elegance jest nyní naše divadlo první ve světě. Opona pochází od několika mistrů, jako Galaita, Kaulbacha, Spitzwega a Eberle, z nichž každý jednu čtvrt způsobem svým vyvedl, na dekoracích pracovali Brioschi, ano i znamenitý praktický Käsman, který na příklad oblaka hned tak maluje, že představují zároveň také velké knedlíky. Několik Angličanů sestavilo zázračnou naši mašinerii. Náradí na jeviště jest vesměs solidní a velmi drahé. S jakou péčí staráno i o věci podřízenější, vysvitá již z toho, že vypsána jest cena i na nejlepší hudební nástroje pro orchestr. Orchester náš honosí se na příklad asi stem výtečných houslí kremonských a milánských, z nichž každé mají již dvěstěletou historii. Zajisté, že ale také musí být nástrojů podobných, kde sedí za notovými pulty mužové, jako Laub, Reményi, Ernst, Vieuxtemps, Ráčkové, Dreyschock atd. Dreyschock hrává ovšem jen někdy za kulisami, když má někdo na jevišti klavír tlouci.

Nebylo také divu, že se Dawison, Devrient, Dessoir, Rott, Treumann, Levassor, Seebachová a jiní učili tak rychle češ-

tině, že Janoušková vzpomněla sobě náhle, že je vlastně vlastenka, a že Ira Aldridge mouřenínství ze sebe smyl, divadlo, které platí i statistovi tisíc zlatých ročně s decenálním přídavkem, může již přilákat. Vždyť munificence zemského výboru věnovala i na pensijní fond jeden milion. A operními svými silami, jako Wachtlem, Píškem, Andrem, honosíme se dosud.

Do knihovny divadelní přišli všichni dramatičtí básníci a překladatelé všech národů a ve všech vydáních. Není knihy o dramatické literatuře, o divadelním umění, o deklamaci jednající, které bys v knihovně té nenalezl; máť knihovna také značný svůj zvláštní fond peněžní. Politická volnost, příznivé časové poměry, český život veřejný, vysoké honoráry a prémie, vše to přivedlo dramatickou naši literaturu k netušenému, úžasnému a zázračně rychlému rozkvětu, takže jsme nyní již všechny ostatní národy překonali. Inu, není každému dáno. Jako v plodech původních, dovedli jsme také ve překladech pravé divy (viz onehdejší článek v příloze *Augsburger allgemeine Zeitung* „Über die Rückübersetzung des Shakespeare aus dem hochböhmischem in's neuenglische“).

Že se pro balet za základ získaly balety varšavské a pařížské, jest známo, a podotýkám to zde jen kvůli úplnosti, jakož vůbec píšu fejeton ten pouze k poučení pokolení mladšího, které historii Národního našeho divadla nezná a neví, jak chudým národem jsme ještě před desíletím byli. Ach byly to zlé, byly těžké časy!

Pro množství a rozsáhlost vnitřních příprav otevřelo se divadlo teprve 1. ledna 1863. Provozovalať se po tři večery trilogie od spisovatele tohoto článku „Husova smrt“, „Žižkova smrt“, „Prokopova smrt“, k níž napsal Mayerbeer ouvertury, chóry, marše a meziaktní válčíky. S jakým úspěchem trilogie má se potkala, nemohu pro skromnost říci; udržela se na repertoáru a vy ji znáte.

Č A S 6. prosince 1861

sice nepochybujeme, kterouž nám ale pranic spomoženo není. — Opět se ozval na místech zcela nepravých aplaus, pozorovali jsme ale tenkrát, že počátek učiněn několika pány v parteru, kteří dlouhou chvíli trápeni, neslušným způsobem tím čas sobě krátili.

Ž. N.

Č A S 9. prosince 1861

KRYŠTOF A RENÁTA — PŘEVŘŽENÁ SLÁNKA

Druhé představení v abonement bylo skorem ještě četněji navštíveno než první a mezi obecnstvem pozorovali jsme opět mnohé obličejy jindy v českém divadle nevídané. Očividno, že se kruh českého obecnstva šíří; kdož však přišel pouze proto, aby spatřil, jak se to as po česku vyjímá, nebyl alespoň včerejším představením zastrášen. Souhra byla tak dobrá, že jsme bohužel již dosti dávno podobné neviděli. Jen proti volbě kusů mohli bychom ledacos namítnouti, a to ze stanovistě, že se nemusí snad v předplacení provozovati hned z počátku samé hry českému obecnstvu příliš dobře již známé. Tomu musí ovšem rozuměti režie, zdaliž prozatím bez p. Kolára ml. nemůže zříditi hry méně oklepané nebo zcela nové; hodlá-li ale debutankám příležitost podati ku vystoupení, může se, když již abonenti na debutní experimenty dívati se mají, přece snad vybrati něco jiného než na příklad „Kryštof a Renáta“. Ostatně není úloha Renáty právě taká, aby byla poskytla sl. Peškové příležitosti k rozvinu svého talentu, ledaže pasivností svou pomáhá začátečníci vůbec, aby na jevišti poněkud se osmělila. Sl. Karolína Pešková, sestra oblíbené naší pí Elišky Peškové, jest skutečně nejmilejší zjev ze všech sil začátečnických, během roku na českém jevišti vystouplých. Postava její jest pěkná, obličej příjemný a hlas vyznamenává se onou měkostí a dojemností, jaká starší sestře její v úlohách naivního oboru tak výtečně sloužívá. Ač slečně nepopíratelně vadila tíseň

prvního vystoupení, byla hra její skromné úloze přece přiměřena. Jsme žádostivi viděti mladou Peškovou v úlohách dalších. V „Kryštofu a Renátě“ měla po boku sestru svou (Kryštof), kteráž rozmarem a živostí zastaralé hře nového života vdechla. Pí Kolárová podala, jak jsme u ní již navykli, svou Tourjagou opět okrouhlený, mistrný obraz. I vedlejší úlohy byly pí Hynkovou a pp. Sekyrou, Šamberkem a Kaškou k platnosti povýšeny. — Vzorné představení „Převržené slánky“ (pí Pešková a p. Šimanovský) bylo již dosti často vynášeno. — Přidané tance byly by nás uspokojily, kdyby v tanci druhém nebyly musily nohy tanečníkův krokům orchestru příliš hověti.

Ź. N.

Č A S 14. prosince 1861

MALÝ RICHELIEU NA PRVNÍM POTÝKÁNÍ
POLITIKA V LESE — ŽENA PANOVNICE

Že se pí Pešková vždy o to postará, aby obecenstvo české o příjem její spatřilo něco nového, pikantního, jest nám po několik již lét u vděčné paměti. Také tenkráté řídila se dle zásady té a volila tři veseloherní piecy, kterážto volba hlavně v tom se zakládala, že beneficiantka právě ve veselohře nejšťastnější své momenty nalezá. Vskutku že sobě pí Pešková ne učinila práci malou, hrát ve francouzském „Malý Richelieu na prvním potýkání“ (překlad Douchův) vděčnou sice, ale namáhavou úlohu Richelieu, ve veselohře „Politika v lese“ úlohu Růženy a na konec Crhův sólový žert „Žena panovnice“. V kuse nejprvnějším dovedla hrou i hlasem trefně vyznačiti povahu patnáctiletého Richelieu, složenou hned z dětské, chlapecké naivnosti, hned zase ze vzdorovitosti, mužnosti se domáhající. Co jí však za zásluhu nejvyšší v úloze té pokládáme, jest elegantní tón, který celou hru províval a jímž se od leckterého spoluherce šťastně lišila. Jí nejbližším byl p. Kolár ml.

(Belle-Chasse.) Vystoupil po prvé po své nemoci a viděli jsme, že posavadní svou tělesní slabost šťastně překonati dovedl. Každý posuněk jeho byl drastický, celá hra vyznačovala herce, který dovede povaze porozuměti, a pokud spisovatel sám ji do podrobnosti vypracoval, také výdatně spisovatele podporovati. P. Šimanovskému nesvědčí parketovaná podlaha a pudrovanost povah na způsob Chevalier z Matignonů. V mluvě snaží se elegancí vyznačovati zvláštním protahováním slov a nepřirozeným přívěskem na konci jejich, což zvláště při slovech samohláskou končících (např. ruku-é, hlava-é atd.) nemile se posluchače dotýká. Sl. Karolína Pešková (Diana z Noailles) byla včera méně na svém místě než ve čtvrtek, snad že ji zvýšený strach tísnil. Co do použití orgánu pozorovali jsme tenkrát vadu ondy méně zjevnou. Zdá se nám totiž, že slečna snaží se mluvit výše, než jak přirozený, pěkný hlas její dovoluje. Fistulování takové, sprovázené nemilou monotónií, slyšeli jsme již od jiné herečky, člena to jedné české kočující společnosti. Dáma tato možná že působila kdys také na sl. Peškovou, nemá však sama žádného zvučného hlasu více a musí sobě nepříjemným tím fistulováním pomáhati. Úlohu vévodkyně z Noailles měla pí Hynková. Vážíme sobě zajisté herecké způsobilosti paní této, včerejší hra její však opětně dokázala, že jest nám po zesnulé Wiedermannové náhradnice zapotřebí. Když již pí Fišrová z nerozluštitelných příčin pouze měsíc engažována býti mohla, měla se úloha vévodkyně z Noailles přidělití pí Kolárové, z ostatních českých hereček jedině k tomu způsobilé. — Ve veselohře „Politika v lese“, již dr. St. dovedně a časově dle Putlitze vzdělal, jež by však hlavně v scénách posledních byla mnohé zkrácení dobře snesla, vynikali pí Kolárová (Konkordia) a pánové Chramosta (Mumlal), Kaška (Matěj) a Šamberk (Robert). Pí Kolárová musila pro příkrost svého orgánu užiti tónu více dětinského než dobráckého, kdežto zase páně Chramostův přirozený hlas zcela na svém místě byl. Obecenstvo chovalo se při přečetných časových narážkách demonstrativněji než kdy jindy a vyznamenávalo také herce hojným potleskem. Ve vzdělání českém slyšeli jsme dosti časté germanismy a stylisticky nepěkné věty. —

Sólový žert „Žena panovnice“ má velmi známé motivy a málo vtipu. Pí Pešková dovedla však i zde nahražovati dobrou a živou deklamací. Divadlo bylo přeplněné a i v orchestru sedadla pro obecenstvo upravena.

Ž. N.

Č A S 16. prosince 1861

M A G E L Ó N A

Tragédie, již se hry v předplacení zahájiti měly, Kolárova totiž „Magelóna“, provozovala se tedy v představení teprve třetím. Tragédie „Magelóna“ jest hra v každém ohledu dobrá, dialog v ní živý a duchaplný, povahy originální a vyhloubané, situací rychle se střídající a pestré, — jsme tedy tím více spokojeni, že můžeme při kuse dobrém mluvíti co do souhry o provedení dokonalém, ano z her posledních vysvitá, že se režie skutečně o lepší provádění vůbec starati počíná. Jen aby, jak již u nás bývá, nepřišla zase náhlá nedbalost v příští řadu her, abychom nespádli zase z výše provozování uměleckého v pouhé odehrávání. Čtvrteční souhra mohla i obecenstvo přísnější zcela uspokojiti; co se týká hry jednotlivců, byli bychom sobě ovšem leckde mnohem vyšší dokonalost přáli. Jednotliví pánové hleděli přehnaným pathem „Magelónu“ na prostý rytířský kus proměnití a vady té nebyla ani hra p. Šamberka (Don César) úplně prosta; u tohoto objevil se přílišný pathos hlavně na konec vstupní scény s Trebizondou (pí Kolárová), kde zmizela již všechna dvořanskost, všechno ostré pointování, jakéž ani v náruživosti nejvyšší zmizeti nemusí a jakéž také dle textu spisovatel při výjevu tom vyžaduje. Jinde zase byla hra p. Šamberka zcela uspokojiva a elegantní, až na to zcela neelegantní krčení ramen, kteréž s klátěním pravé ruky obecnou chybou našich mimů státi se zdá. Rovněž uspokojivá byla hra p. Šimanovského, ač ve scéně s králem a s Trebizondou (již šílenou) lehkou jakousi mdlobou trpěla. Nejpathetičtěji počí-

nal sobě p. Kolár starší (Rudolf), jenž ve vlastním kuse skoro za všemi ostatními zastupiteli hlavnějších úloh pozadu zůstal; přičítáme okolnost tomu, že p. Kolár zároveň režisérství, při podobném kuse zajisté namáhavé, zastávati musí. Důležitou a vděčnou úlohu Šimon Lomnický odevzdal p. Kolár st. p. Koláru ml. Nestalo se to sice na újmu úlohy, oba herci se ale podstatně v provedení jí liší. U prvějšího prosvitala vždy i ve scénách, kdy je Lomnický napilý, vzdělanost spisovatelská a naznačení opilství nebylo myšlenkami kypícím slovům na újmu; tento pak snažil se hlavně živými rysy naznačiti známky opilství samého, byl reálnějším a podal zdařilý žánrový obraz. Šimon Lomnický p. Kolár ml. má ostatně nepopíratelnou podobnost s výtečnou figurou téhož umělce v „Jiříkovu vidění“. Z herců uvádíme ještě pp. Lapila, Chramostu, Pokorného a Waltra. — Nejdůležitější úlohu v kusu má ovšem pí Kolárová co Trebizonda. Výtečné provedení její jest již známo a zbývá jenom poznamenání, že i tentokráte paní Kolárová sobě stejně výtečně počínala, ač zamlčeti nemůžeme, že by poněkud více líčidla čili vůbec zevnější úpravy bylo na každý způsob prospívalo. Pí Pešková byla se svou Evou z Losů zcela nešťastna a její neobyčejně mrtvá a monotónní hra svědčila o disgustu jejím, kteréž ji ovšem ještě snad dosti často opanuje, než se našemu zdoluhavému ředitelstvu zlíbí, aby herectvo české konečně *platnými* silami obohatilo. — Za poslední právě příčinou nemůžeme také uvěřiti pověsti, že ředitelství sl. Čermákové opět vypovědělo. Slečna ta hrála v „Magelóně“ úlohu Heleny se zcela dobrým výsledkem; pohyby její byly nenuceny, slova dovedně pronášena, a byla-li slečna v „Slepém mládenci“ napřekot dávaném poněkud nešťastna, byla zato zde tím šťastnější. Nevíme věru, která by ze začátečnic nám v poslední době předvedených spíše se hodila pro úlohy menší. — Co do zevnější úpravy hry vynikaly tenkrát hlavně pěkné kostýmy. — Divadlo bylo četně navštíveno, takže obecenstvo i v orchestru umísťovati se musilo; dobrá hra rozjařila všechny přítomné.

Ź. N.

Č A S 22. prosince 1861

„Strakonický dudák“ naplnil včera divadlo skoro ve všech částech jeho. Kdybychom chtěli všeobecný ráz celého, v jednotlivostech dosti zdařilého provedení naznačiti slovem jediným, řekli bychom, že trpělo neobyčejnou monotónií. Monotónie ta zakládala se na nepříznivé shodě, že orgány skoro všech spoluúčinkujících herců vyznačovaly se buď nedostatečností přirozenou, buď posavadní nevytríbeností a tím i neohebností svou. Hra p. Kašky, p. Pokorného a pí Hynkové jest v tomto kuse již známa i příznivě posouzena. Místo churavého p. Sekyry měl úlohu Vocilky p. Wilhelm. Nemůže se upříti, že herec tento učinil za krátký čas svého zdejšího pobytu již leckterý pokrok, opět však byl v pronášení kupletů o několik stupňů šťastnějším než v pronášení správné takto prózy. P. Wilhelm nechává rád text a situaci samu působiti, z vlastního nepříčinuje mnoho, pointování jeho jest ještě místy slabé. Již nyní pohybuje se ale p. Wilhelm na jevišti mnohem nenuceněji a volněji, krok a akce má již značnou jistotu; zdá se nám, že bude v budoucnosti hlavně působiti tak zvanou komikou suchou. Obecenstvo uznává jeho talent již nyní. V úloze Dorotky překvapila nás sl. Pešková hrou na začátečnici již dosti rutinovanou. Pozorovali jsme i při maličkostech, ano i při některých vadách v délkách a akcentech českých, že se těsně opírá při studování o svou sestru umělkyni. Hlasem svým a celou jsoucností svou jest ovšem k tomu rozhodně poukázána, aby se někdy následovnicí stala v oboru naivním a sentimentálním oblíbené své sestry, a očekáváme s jistotou, že se později objeví u ní i mnohý moment originální. Počátky jsou pěkné a slibné, obecenstvo také patrnou snahu slečninu odměnilo, což tím více váží, an aplaus při představeních českých vybředá již z dřívější hned klakou, hned zase naivností prodchnuté přemrštěnosti. Pí Rajska (Turnovská) vystoupila v úloze Rosavy jakožto host. Náležela již před několika léty pražskému jevišti, čítali jsme ji tenkrát již k rutinovanějším jeho členům. Rutinu tu uznáníhodnou spatřujeme ovšem i nyní zase, hra pí Rajske

jest rozumná a příjemná, orgán její utrpěl ale mnoho, seslabnul, stal se příkrým a neohebným, dle čehož soudíme, že by se hodila paní ta hlavně nyní pro starší komický obor, v němž by pí Hynkovou podporovati mohla.

Ź. N.

Č A S 27. prosince 1861

D I B L Í K Z H O R

Reprise birchpfeiffrovského kusu „Diblík z hor“ neměla tutéž svěžest do sebe, kterouž se vyznačovala leckterá představení předešlá. Diblíkové silvestrovské noci zdáli se jeviště ještě obléhati, jenže byli již poněkud zemdleni. Že však dříve již obsazení jednotlivých úloh dosti dobré bylo, spatřili jsme přece i tenkrát jednotlivé momenty zdařilejší, jmenovitě u pí Peškové a pp. Chramosty a Pokorného. Místo p. Šimanovského hrál p. Šamberk po prvé úlohu Pavla. Musili bychom opětnou reprisi vyčkati, než bychom svůj úsudek o tom pronesli, jak úlohu pojal. Zdálo se nám, že musil p. Šamberk tenkrát nakvap študovati, hra jeho byla alespoň dle toho značně rozdrobena. Pí Rajska hrála v úloze matky Bartákové. Okolnost ta poukazuje snad k tomu, že jest pí Rajska již engážována a přídavek k divadelní ceduli, že vystupuje „jakožto host“, že jest pouhou formalitou. Úlohy Vostřebalka mohla by se již pí Kolárová s úspěchem ujmouti. — Divadlo bylo až na některé lóže naplněno.

Ź. N.

H L A S 2. ledna 1862

Tragédií „Poslední Rožmberk“ pokusil se Gustav Pfleger po třetí na českém jevišti. Obširnější úsudek o novém plodu tom ponecháváme sobě na zítra; nechť však soud náš v ceně jakýkoli bude, tolik musíme dnes podotknouti, že herci většinou nepočínali sobě s onou pietou, jaká se při každé novince, zvláště u nás, na nich svatým právem vyžadovati může. Nepřísluší jim souditi zpředu již o ceně či výsledku kusu a dle toho snad se řídit. V tak mnohém se zajisté odvolávají herci naši k výhodám německých svých kolegů, činí to vším právem, v tak mnohém však by jim kolegové tito mohli být vzorem, především v tom, jak svědomitě sobě počínají naproti novinám, nechť jsou již původní či přeloženy, nechť slibují opakování nebo se hned po prvním přeběhnutí jeviště do archivu odloží. U nás věnuje se novému kusu píle jen dle nahodilých okolností, dle libůstek, někdy také ze vzdoru k jistým osobám. Známe ovšem některé vždy svědomité jednotlivce, např. pí Kolárovou a p. Šimanovského, kteří i tenkrát všemožně se přičiňovali; ostatní ale i v úlohách menších nepovznesli se ani k hodnotě prostřední. Jmenovaným vadily již však zvláštnosti úloh jejich, o nichž zvláště promluvíme. P. Chramosta (Petr Vok) pronesl hned první větu svou zcela nepřirozeným, nuceně pathetickým hlasem a setrval v tom nezměnně až po konec; při velikosti úlohy musilo to na obecenstvo zrovna roznemocňujíc působiti. P. Kolár ml. vpravil se do úlohy své více než pánové Kolár st. (Bořita) a Šamberk (Švamberk), jenže bychom mu pro úlohu jeho (Don César) přáli v tónu i pohybech větší elegantnost. Hra celá byla takměř u všech hned pausami přervána, hned zase přechvatnými řečmi, podřeknutím se a podobným nešvarem pokažena. Nejnešťastnější ze všech byla ale sl. Körschnerova. Slečna hrála tak, že se snad zase některý „neustranný kritik“ — jejž Pražské noviny přednedávnem vynalezly — diviti bude, „kde se as sl. Körschnerova hře té naučila“. Když nás ta kalamita potkala, že jsme poznenáhle stáli bez první tragické milovnice, chovalo se obecenstvo na-

proti prozatímní zástupitelkyni oboru toho pí Peškové slušně, uznávajíc její pilnost; když pí Kautská, dobrá herečka, avšak jazyka českého nezcela mocná, nato vystoupila, chovalo se obecenstvo šetrně; když pak konečně po pohostinské hře sl. Heintzovy vystoupila sl. Körschnerova včera již po několika kráte, tu obecenstvo odloživši již všechnu zbytečnou šetrnost a přemoženo okamžitým dojmem, hlasitě se smálo, což u našeho vše uznávajícího obecenstva zajisté jest velevýznamné. Sl. Körschnerova ukázala, jak porozuměla radě kritiky, aby se mírnila; přepadla z jednoho extrému do druhého a mírnila se tak, že jsme jí leckdy ani nerozuměli. Kde chtěla afekt vyznačit, byl hlas její zpívaný, nucený, pohyby byly vesměs nepřirozeny. Slečna je pro tři léta engažována, možná, že pak bude herečkou již dovednější, tři léta jsou ale dlouhá doba a uvidíme dle posavadního mnohé ještě kolísání a potácení se. — Divadlo bylo přeplněno, kasy dlouho před začátkem hry zavřeny.

Ź. N.

H L A S 6. ledna 1862

Věru že není snadno psáti o novém tomto plodu mladého básníka, jenž se již mnohostranně a leckdy i s výsledkem dosti slušným pokusil. Avšak zapotřebí přímých odpovědí na otázky veřejností nám kladené. Táže-li se kdo, zdaž Pfleger osvědčil jakýs pokrok naproti plodům dřívějším, musíme přímo říci, že se mu nezdařilo, scházíť svěžest, která vyznačovala první jeho tragédii, a neobdržujeme v náhradu snad větší vyhloubenost povah nebo záchvatnost mocných, dialogisovaných myšlének. „Poslední Rožmberk“ učinil na nás dojem solidní práce svědomitého dělníka, práce taká nemá však nikdy ráz pravého talentu, nemůže nás nikdy poutati, a udrží-li se vůbec příznivými okolnostmi po nějaký čas na repertoáru, stane se jen doplňkem v čas nouze a vyjde přece zakrátko z „módy“.

Velezajímavá doba Rudolfova svedla Pflegra, aby jí použil

za rámeček k dramatickému obrazu, líčícímu vlastně vnitřní život rodinný, jenž pouze náhodou se zevnějškem v spojení přichází. Pikantní dobu tu použil také již básník jiný k tragédii, myslíme zde Kolárovu „Magelónu“, již vůbec za nejlepší české drama máme a k níž také Pflieger ve mnohém přilnul. Co do estetického oprávnění pochybil Pflieger velice, tragická vina jeho hrdiny, za jakéhož dle provedení otce Petra Voka, a nikoliv syna jeho Della Rosa, vlastního to „posledního Rožmberka“, pokládati musíme, nepáchá se před očima našima, spadá o několik desítek let dříve, rozhodná doba jest při vytažení opony již přestálá, „třetí akt“ již dohrán a vystupující mimo Voka osoby jsou pouze již pasivní, trpící za vinu jiným spáchanou, o níž se nadto pouze nejdříve v samomluvě a pak v dialogu vypravuje. Podobně počínal sobě sice i Kolár (Rudolf — Sendivoj — Don César), nepostavil však předchozí vinu v popředí, nýbrž užil jí pouze co vedlejšího motivu teprve na konec tragédie objevenou a pak tím efektnější. Intrika teprve v třetím aktu „Rožmberka“ hraběnkou Belgiojoso se zapřádající musí se považovati pouze za epizodu, za věc vedlejší, nebo pomstychtivost Bořitova byla by tím neb oním způsobem vinu Vokovu sama ztrestati mohla.

V Pfliegrově tragédii vystupuje jako v Kolárově historická osobnost Dona Césara, levobočka císaře Rudolfa, avšak v oné pouze co osoba vedlejší. Rozdíl další mezi oběma císaři jest ten, že Pflieger snažil se vznešenému zhýřilci dodati ráz narcisovský, jaký se alespoň pro onu dobu ještě nehodí a v tragédii samé více činem než slovem se jeví, kterýžto poslednější dramatický hřích i ostatní osoby tíží.

V druhé polovici prvního aktu vyniká podobnost s „Magelónou“ nejvýš, neschází zde ani urážka Donu Césaru učiněná; v dalším běhu pak vidíme ještě jiných starších známých, místo krásné Magelóny krásnou Belgiojoso, místo pseudoumělce Ota z Losů skutečného umělce Della Rosu atd.

Rozdíl mezi nimi jest hlavně ten, že u Kolára vystupují osoby ty činně, u Pfliegra pak nejvíce trpně, že mnoho nabývají tím dramatické váhy, života a nepopíratelné důležitosti pro sběh dějů, zde že se stávají někdy až nedramatickými a svým

dumáním, svým sentimentálním hořkováním že dramatickému rozvinu jen překážejí.

Činnost hlavnějších osob obmezuje se vůbec jako děj sám na míru velmi skrovnou. Bežme-li osoby dle pořádku divadelní cedulí určeného, zjeví se nám v ohledu tom následující: Petr Vok nevystupuje ani při obraně činně, trpí po celý kus vinou dávno spáchanou. Činnost mladšího Švamberka a Dona Césara obmezuje se takřka na druhé oddělení čtvrtého jednání, kteráž scéna by ostatek k docílení dramatického rozuzlení spíše se hodila do francouzských efektních her na způsob „Pařížského hadrníka“, „Slepé nevěsty“, „Víry, naděje a lásky“ atd. než do tragédie vyšší. Della Rosa a Polyxena jsou figury zcela trpné, nevystupující vlastně ani z dusivého oboru svého sentimentalisování. Prvější trpí nadto v neurčitosti a láskou způsobené neodhodlanosti své nádechem hamletovským, ovšem že co osoba teprve na druhém místě stojící bez váhy té, jakou Hamlet v Shakespearově tragédii má. Intrikantní Belgiojoso vystoupí pouze v jednání třetím poněkud činně, aby pak v jednání čtvrtém opět se zbytečným opakováním slibů dřívějších a nevelmi dojemných zmizela. Starý Bořita nemá síly, aby rozhodnou ranou sama sebe pomstil, a odchovává sobě tedy nástroj své pomsty; při myšlénce, že Della Rosa náhle skonala, zaběduje obavu, že nemá nikoho, kdo by jej nyní pomstil.

Přiznati slušno, že Pflieger nevyhýbal se vybranějším, zapletenějším, a tím i těžším psychologickým srážkám, jakouž jest na příklad pohlavní láska mezi bratrem a sestrou, na ženu řídká náruživost a kroky Belgiojosovy a podobné. Konflikty ty nedošly však nikde slušné prohloubenosti, zajímavá náruživost Belgiojosovy vystupuje již v nejohnivějším svém květu před nás, bez předcházející přípravy, jeví se hned výstředním činem, a i příprava v scéně té jest příliš ještě krátká, přechod k činu příliš chvatný, než aby i rutinovanější herečka ubrániti se mohla při provozování jistému stupni směšnosti. A pak zase, jak již praveno, ztratí se nám povaha ta zcela a rozběhne se v písku následků pro rozvin hry právě ne zcela důležitých.

Neprohloubeností trpí taktéž všechny hlavnější figury, vzdor tomu však se nevyhnul spisovatel přece nemilým délkám

zvláště v dialogu, tím nemilejším, že myšlenka duchaplnější ustupovala zde výjevům sentimentálnosti. Rozumných zkrácenin by byla Pflugrova tragédie několik, a to nikoli pouze v dialogu snesla. Především byl by se chudý děj zcela dobře a beze vší újmy mohl směstnati v nanejvýš tři jednání. Expositice sestává ze samomluvy Vokovy v jednání prvním a z vypravování Bořitova v jednání druhém. Obé se mohlo snadno v scénu jedinou stáhnouti a tím by bylo i jednání druhé, neobsahující mimo to ničeho více než rozpředení vyznání nešťastné lásky, zcela odpadnouti mohlo. Podobně mohlo také jednání třetí se čtvrtým splynouti v jediné, a sice vypuštěním nevalné scény mezi Bořitou a Vokem a scény zahradné; zlodějská návštěva v bytu Bořitovu byla by zcela dobře následovala po rozmluvě u hraběnky Belgiojoso.

Co do mluvy uznáváme milerádi zjevný pokrok, sbližování se s přirozeností, a nová tragédie Pflugrova liší se v ohledu tom prospěšně od leckterých jiných plodů téhož spisovatele, trpívajících mlhovitou hledaností.

Soudili jsme přísně, avšak nestranně, přestáváť bohudíky u nás již doba patriarchálního, všeobecného uznání, přestává naivní radost nad plodem ať již jakýmkoli, jen když českým.

Vybředlo-li obecnstvo nad počátečnictvím, musí se to tím více vyžadovati na spisovateli, neboť i v spisovatelstvu nepanuje více náhled, že kdo česky píše, vlasti jakous osobní obět přináší. Dotyčně Pflugra ale nemůže se pro poslední nezdařený plod již říci, že by vůbec beze všeho nadání k dramaturgii byl; až dosáhne více autokritiky, až dovede se vyhýbati délkám zbytečným, z osobních choutek vyplývajícím, můžeme se od něho nadíti her divadelně dosti dobrých. Ani na to neklademe váhy přílišné, že Pfluger hověl reminiscencím v míře tak značné, historická stafáže jej k tomu svedla, neodolal pokušení. Té okolnosti přičítáme také sílu historických jmen a uvádění dat o Russwurmovi a jiných, nemajících jiného úkolu než naznačení doby.

J. N.

H L A S 7. ledna 1862

„Vlna naše sklesla zase,“ píšeme zde opět vzdor nebezpečí, že nám může někdo vytknouti zamilovanost do vlastních obrazů neb opakování; po jednom neb dvou představeních dobrých opět dvě srdečně špatná, — „vlna klesla zase!“ Včerejší provedení „Darebáka“ bylo tak slabé, jaké už dávno nepamatujeme, souhra nechtěla se nikde dařiti, jednotlivci překáželi jeden druhému. P. Wilhelm vynikal takměř jediný znalostí textu, p. Kaška drastickou komikou. Monotonie prvéjšího herce byla opět citelna, v přestrojení za presidenta mizela však zponenáhla a pohřešovali jsme tu jen málo nedůrazně pronesených pocitů. Pí Hynková a pí Rajska (tato již co člen engážovaný), pánové Chramosta a Pokorný byli na svém místě. Sl. Čermákova dostála malé své úloze dobře. — Obecenstvo dosti četné chovalo se chladně.

Ź. N.

H L A S 7. ledna 1862

O B R Á Z K Y D I V A D E L N Í
1862

I

Kolibri

△
Náhle se kmitne na ulici kolem vás originální osoba. Nos její je špičatý, tvář satirická, oči usměvavé, pichlavé. Kolem suché postavy — osoba ta nemá času, aby ztloustla — flandá se dlouhý modrý kabát s platinovanými knoflíky, livreje to divadelního sluhy. Sotva se kolem nás zakmitne, již jste jej opět ztratili z očí, ubíhá jako blesk, krok jeho je krátký, tetelivý, jako let třasavého kolibri.

Jako živostí překypující ptáček tento jest divadelní lokaj hned zde, hned onde, šosy kabátu lítají sem tam jako neunavná křídla, knoflíky se lesknou v slunci jako rubíny na křídlech a jen ošumělý cylindr neodpovídá démantem zahrávající chocholce.

Kolibriho, létavý ten rubín americký, najdete i v bujných, věčně zelených tropických údolích i v sousedství sněžné čáry; pražského kolibri spatříte hned v parném vřkolu staroměstské divadelní kanceláře, hned na větrnatých Hradčanech. Devětkrát za hodinu kmitne kolem vás a zase se vám ztratí rychle jako blesk, sotva že zpozorujete balík papíru v jeho ruce, snad divadelní cedule, rozepsané úlohy nebo slibný seznam toho, co hrát se — nebude, sotva že sledujícímu oku zableskne se ještě jednou modrý kabát jeho v dálce, jakoby to Gogolova sojka, nad stepí se povznášející, v lazurovém modru co smaragdový puntík se ztrácející.

Opět kmitnul kolem nás, náhle zarazil svůj let a stojí před mladou, slušně ošacenou dívkou. Vlastně nestojí, potřásá se neustále, pohybuje celým tělem, kývá hlavou, rozkládá rukama.

„Nejponíženější úctu — servus! Zítřejí dopoledne zkouška chóru! Co je to za pěknou mantilu! — Ta vám sluší, slečno, — všechno se po vás ohlíží! Pěkné počasí! Mnoho práce, mnoho, a veliká žízeň! Takhle na holbičku, slečno, jen na holbičku — sedm dětí!“ —

„Tu máte šesták, nemám víc u sebe!“

„Ostatní mně zůstanete dlužna, neškodí!“ a již fičí zase dál; avšak náhle se zase třepetavě povznáší nad jiným místem jako nad druhou květinou. Před ním stojí dáma s vybranou elegancí ošacená.

„Mám tu čest, že vám smím dobrého jitra přát,“ a drží klobouk v ruce. „Jaký to krásný klobouk, to bude mít ...ová zlost; já vím, vy jemnostpaní, odpustíte, ale já ji nemám rád. Zdráva jemnostpaní? Nu jakpak ne! Věru jemnostpaní odpustí, ale jako patnáctiletá slečinka, nejinak, je to ku podivu! Ale velkou žízeň, jemnostpaní, takové běhání, sedm dětí, — nemohu obyčejné pít —“

Několik desetníků zarazí mu proud řečí a kolibri fičí dále k opodál stojícímu pánovi, který naň kývá. —

„Je to pravda, že ...ová zase stůně?“

„Jest. Chtěl jsem právě k vašnosti. Nevěděli jsme dlouho, co budem dávat. Mysleli jsme na ‚Studenten von Rummelstadt‘ neb na ‚Unsere Lehrbuben‘, je to oboje —“

„Mám dnes večer jinde co dělat, kdybyste mne hlásil nemocným?“

„Ó prosím, však já to vyvedu, fajn to vyvedu! — Prosím, obědváte dnes zase u Hroznu?“

„Ano, přijďte se napít.“

Kolibri spěchá dále k řadě fiakrů. Již sedí na kozlíku, vozka uhání, kolibriho klobouk lítá s pozdravy na všechny strany.

„Škoda,“ vzdychne sobě pozorující jej fejetonista. „Škoda, že mi ušel!“ a kráčí ku své redakci, aby sobě přečetl ranní poštu. V redakci je živý hovor. Pester Lloyd přinesl důležitou zprávu o Deákovi. Pro živý ten hovor přeslechnou všichni, že před domem zarazil kočár. Rozletí se dvěře a jako šípka vrazí do dveří divadelní lokaj.

„Prosím, slečnaova, nová tragická milovnice, chce míti tu čest,“ a podává slečninu návštěvenku. Obrátí se na patách jako marioneta a otvírá zase dvěře, jimiž přišustí krásná a mladá, v hedbáví zcela zaobalená dáma.

Redaktor ji vede do druhého pokoje, kde se kvůli „většímu tichu“ píšou delší články a stále se za „větší ticho“ žádati musí. Sedící vstávají, aby je ohromná krinolína cestou nestrhla s sebou.

Lokaj rychle všechny přeběhne očima. „Krásná to dáma, tuze krásná!“ podotýká.

Nikdo mu neodpovídá.

Lokaj se zamlčí, vrtí se u dveří, kývá hlavou a šeptá pro sebe polohlasně:

„Elegantní, tuze elegantní dáma. Udělá furore, bude moc plzeňského.“ Náhlý smích všech přítomných jej vyruší. On se udiven dívá kolem sebe a zpozoruje, že sám je předmětem smíchu. „Inu, jsou to recensenti,“ šeptá si; jemu jsou všichni žurnalisté divadelními recensenty a divadelní recensent nejhlavnější nestvůrou. — —

Konečně má náš kolibri okamžik oddechu. Zavítal hned po obědě do hostince U hroznu. Pán, jenž ho byl na sklenici piva

pozval, sedí s několika známými za stolem. Na vedlejším stole pění se holba plzeňského pro pozvaného. Tento sobě však ani zde neusedne, běhá sem a tam a šaškuje přítomným ku zábavě se starou, v koutku poklízející ženou.

„Pojďte sem,“ volá jej herec. „Povězte nám, jak se máte.“

„Jak se mám? Hm, sedm dětí a ty sklenice na plzeňské jsou tak mělké, nic se tam nevejde!“ a ukazuje na sklenici jedním douškem vyprázdňenou.

„Zde ten pán vám dá čerstvou nalít!“

„Ten pán, ó to je hodný pán,“ klaní se lokaj pánovi jemu neznámému. „Honem, nalejte, ať něco vypiju.“

„Jakpak, máte recensenty rád?“

„Recensenty? Jakž bych neměl, přeju jim všechno dobré. Já, kdybych takového chlapa dostal do ruky, řekl bych mu ‚mnoho štěstí!‘ a zatřás jím, že by mu duše zajektala, pak ‚mnoho zdraví!‘ a bác! do hlavy, že by vypadala jako vejce, a ‚dlouhé panování!‘ a kop do žaludku, že by více nedychal. Já jim přeju všechno dobré, těm — no, ani mi nestojí za zlost!“

„Zdalipak vám také někdy nějaký recensent zaplatí holbu piva?“

„Recensent? Hehe, recensent! Kdyby i měl, — on ale nemá a sám by bral — nepohnulo by jím ani čtrnáct dětí, neřku-li sedm!“

„To jste to vyvedl,“ šeptá mu herec do ucha, „ten pán je také recensent!“

Kolibri šlehnul jen po stole okem. „Inu, jsou to takto hodní páni, já sobě jich ctím a vážím, jsou učení, ale to se rozumí, všude koukol mezi pšenicí, a pak musí trpět nevinný za vinného. — To ten čas ubíhá, musím běžet s úlohami, ještě jsem žádných nerozdal — však na ně nečekají! Poroučím se, pánové.“ Ukloní se asi desetkrát, vyletí dveřmi a již mžikne jako šíp kolem oken přízemního hostince. —

Již o půl sedmé k večeru vrtí se kolibri u vchodu k divadlu. Drží balík potištěného papíru v ruce, jestiť právě Nový rok a kolibri má mnoho příznivců, jichž by pro celý svět neurazil tím, že by se snad o zlatku za novoroční, obyčejně humoristické přání nepřihlásil.

Dnes má však obličej jeho navečer ráz více smuteční než gratulační, oko je nejisté, tvář bledá, špičatý nos živý uhel, jazyk se obrací jen stěží. Klade každý okamžik vedle stojícímu portýru ruku na rameno a praví vzlykavě: „Mnoho plzeňského a jen sedm dětí! — Tak tedy nám umřela, — kdo by si to byl pomyslíl, taková umělkyně! Já jim dám těm ministrantům, nebudou-li chtít zacházkou kolem divadla! Už jsem řek panu řediteli, že já sám povedu kondukt, a já ho povedu, fajn ho povedu!“

II

V neděli odpůldne

Je čtvrt na čtvrtou. Za čtvrt hodiny má začít české představení, zrovna v nejlepší čas, aby přišlo divadlo v hodinu nejnepříhodnější. Rád by sobě měšťan ještě trochu po obědě pohověl, rád by se ženou se v jasném dni prošel, obě výhody však, kteréž mu pouze neděle poskytnouti může, obětuje přece rád zábavě v českém divadle. České divadlo přirostlo mu již k srdci, on pozná každého herce i v nejklamnější masce hned při prvním slově, on má svůj oblíbený repertoár, má také hotový svůj úsudek o hře a nových kusech a hubuje velmi často na nedbalejšího herce a na to nesmírné parno v úzkých sedadlech. Mrzutě se tedy měšťan zdvihá ze své pohovky, aby se oblekl a do divadla na zakoupená již sedadla dostal, chvatně tluče kuchařka v kuchyni talíře a pokryčky, aby se na galerii ještě dosti dopředu dostala, netrpělivě klepe v kavárně rychle vypitou kávou rozehrátý student na sklepníka, aby se ještě parterem dopředu protlačil a žádné příležitosti k estetické neb národní demonstraci neztratil.

Je čtvrt na čtvrtou, obecenstvo se hrne ze všech stran k divadlu!

Před divadelní budovou stojí několik mladších studujících, několik policejních strážníků a portýr v livreji. Kočárů přijíždí jen málo, jasný, krásný den ubírá i fiakrům výdělek a pěšáci

zavdávají leckomu, který je zde pro něco zcela jiného než pro kritiku, příležitost k úsměškům ostatně také česky pronešeným, „že jsou ti Češi přece jen chudí“ a že má ten portýr „pramálo práce s otvíráním kočárů“.

V předsíni divadelní je plno lidí. Předsíň ta slouží v nedělní odpůldne mužským vůbec za hovornu, za průchodní salón. Kolem kas jest jako obyčejně velký shon, jeden se těsně tlačí na druhého, dvacaterý ruce, držící zlatky a pětky, šermují a křížují se vysoko ve vzduchu. Přišlé ženské čekají trochu opodál, až jejich průvodcové vstupních lístků dobudou. —

„Prosím o tři sedadla, ale vedle sebe a jedno z nich nárožní!“

„Není žádné nárožní víc.“

„Tedy alespoň aby byla tři vedle sebe.“

„Dvě vedle sebe mohu dát, tři nemám — a vy, pane, fauteill? sedadlo?“

„Honem tedy, alespoň ta dvě a jeden lístek do parteru!“

„Pane Schmidt! Dvaadvacítku!“

„A vezměte hned čtyřcítku s sebou!“

A pan Schmidt podává malé papírové marky červené barvy, marky to oněch miláčků divadelní štěstěny, o kterých vždy stává na německých cedulích poznámka: „Alle Freikarten mit Ausnahme der Roten sind ungiltig.“

Lovčí sedadel vede své dvě dámy dovnitř a sám vejde pak do parteru, majitelé červených marek strčí tyto nedbale do kapes a poodstoupí pak ku svým známým po kůpkách v předsíni stojícím. Lidí se hrne nekonečný proud, většina má však již lóži nebo sedadlo své a nezdrží se ani v předsíni. Mnohé roztomilé dívčí tváře mihnou se tu kolem nás a pravidelně zmizí pak některý z osaměle zde stojících jednotlivců, čekalť jen, aby drahou mu tvář alespoň mžikem zahlídl. V kůpkách mluví se o politice a literatuře, kritisuje se divadlo i lidé přicházející; žádný neujde pozornosti jejich, každého znají, a nezná-li ten, zná zajisté onen.

„Sedm fiakrů a pět panských vozů, dvě knížata, jeden baron, miláckové národa, mnoho výtečníků a několik ohromníků, síla takto lidí, bude to pěkná benefice!“ podotýká v jedné

kupce v čamáru oděný mladý, bledý muž. „Ach teď jdou tyto, dobře že je vidím, byl bych skoro zapomněl je dát na seznam dam pro besedu. To bude zase toaleta! Že jdou ale dnes tak brzy, jindy přicházejí až v polovici prvního aktu, aby sobě jich každý všimnul! Podívejte se, pan baron — vida, vida, „muß mir auch das Böhmische einmal ansehen!““

„To je lidstva! Inu tři veselohry a jedna z nich původní, druhé dvě přeložené novinky! To vždycky láká!“ podotýká jiný.

„Má ale pan básník strachu! Jektá zuby!“

„Musím se podívat, kdo začne aplaus v první scéně,“ praví zase onen bledý, patrně humorista to společnosti, a vytahuje zápisní knížečku z náprsní kapsy, jako by skutečně v ní hledati chtěl.

„Je kus dobře obsazen?“

„Podívej se tamhle na divadelní ceduli!“

„Podíval bych se, česká cedule nevešla se jim ale do německého rámce a polovice osob zmizela za dřevem. Nemůže se ovšem vyžadovat na řediteli, aby velké výlohy měl a snad i nový dřevěný rámec na české cedule koupil!“

„Ve čtvrtek večer prý se teprve řeklo, že bude kus ten dnes!“

„Nic nového! Víte, co se stalo na zkoušce? Měla zase vystoupit jakási debutantka pro úlohy starší, a když začala mluvit, objevilo se, že neumí ani slova česky, Hynková musila nakvap úlohu její převzít!“

Proud přicházejících již zřidnul, tu rozlínou se náhle dvěře a jimi vkročí rychle mladý muž.

„Servus, hoši, ach, kasa je ještě otevřena, dostanu lístek,“ a vyndává sáček.

V kase se rozevrou postranní dvěře a zvenčí zazní hlas: „Žádné karty už nevydávát!“

„Pane Schmidt, parter!“

Okenice ale bouchne, kasa je zavřena.

„Nemáte nikdo lóži? Vezměte mne s sebou!“

„Nemám — pojďme, abychom se alespoň dovnitř dostali.“

Rozejdou se na rozličné strany. Oba červenolístkoví ubírají se k parteru. Biletář zná jednoho z nich co žurnalistu.

„Služebník, pane, nic nového?“ Biletáři jsou totiž velicí politikové.

„Nic. Je plno, což?“

„Tuze plno! Já ale povídám, že se nedožijeme ničeho dobrého. Vsadil bych se o nevímco, že Napoleon nedá pokoje. Nemůže taky jinak být, když už i šestáky vyvázejí. Jakpak je to s — ?“

Žurnalista ale již uklouzl dovnitř. Parter je tak naplněn, že sotva více vkročiti může. V pozadí parteru pražského jest tma jako v hrobě, potřebuješ deset minut, než tváře rozeznáš. Vpravo volá někdo z výše žurnalistovo jméno.

„Nechali jsme ti zde nahoře místo, proder se sem.“

Na stupíncích k parterním lavicím počínají dělat trochu místa. Před žurnalistou ale stojí jakés dámy v ohromných krinolínách, on jednu z nich osloví nazdařbůh: „Prosím, slečno, o trochu místa!“ Slečna nerozumí však nebo nechce dobře rozumět a vklouzne sama na stupínky k nemalé zlosti žurnalistově, který musí zůstat dole stát stěsnán u samých dveří. Opona se vytáhne, dialogu jest však pramálo rozumět zde v pozadí, žurnalista slyší zároveň dialogy dva, jeden málo hlasitý herců z jeviště a druhý mnohem hlasitější biletářův za dveřmi, brzy česky, brzy německy, vždy ale velmi bezohledně vedený.

Za několik minut lije se nebohému pot z celého těla. Parno je nesnesitelné. Tu zavane naň odzadu ledový vítr, dvěře jsou dokořán otevřeny a biletář dokazuje několika lidem zcela nahlas, že nemohou již vejít. Žádné syčení není platno, dvěře zůstávají otevřeny, biletář dokazuje. Konečně přece poslechne, zároveň se dveřmi zatáhne se ale také meziscénní opona na jevišti, první scéna je dohrána, žurnalista nemá ani ponětí o ní.

III

Za dne

U zadních jedněch dveří zemského divadla stojí k desáté hodině dopolední několik herců a jiných osob při hrách českých obyčejně zaměstnávaných. Pozdravují vcházející a vycházející, kteří se rychle střídají, vtipkují o kolemjdoucích, vypravují sobě příhody předešlého a právě začatého dne a anekdoty věčně stejné, věčně nové, a odfukují přitom modrý kouř svých viržinek a kuba-portorik s takou chutí do čistého ranního vzduchu, jako by pohodlně seděli za stolkem při vonné horké kávě. Zde a tam jeví některý obličej umdlenost, snad že nějaká přátelská hostina nebo jiná společná veselost trochu déle zdržela. Vůbec jeví se za denního světla zcela jiný výraz v známých nám obličejích těch, milovník jiskří o padesát procent méně očima, svět vydobývající hrdina jeví patrné známky rozkošného pohodlí, intrigant má výraz zcela dobrosrdečný, s jakýmsi nádechem lehké satiry. Čekají zde všichni na začátek zkoušky.

„Kdypak to začne — to je dnes délka!“ podotýká konečně jeden, připomínaje mezi jiným hovorem vlastní účel, pro který jsou přítomni.

„Prosím tě, nespíchej, zde se bavíme líp.“

„Když dříve začnem, bude dřív konec. Beztoho nic neumím. Sám ďábel aby se také naučil celé kníze přes noc,“ a mluvící vytahuje z kapsy úlohu dosti pěkného objemu.

„Nu do neděle je ještě času dost!“

„Ano, kdybych nemusil dnes a zítra v německém —“

„Pan režisér zvoní!“ hlásá se z pootevřených dveří. Cigára letí na dláždění, herci ubírají se pohodlně dovnitř.

Sledujeme je. Přísný divadelní „pan feldvébl“ nás mezi přicházejícími nepoznal za cizince, tisknem se tedy rychle kolem temných kulis a pracujících dělníků ku známému nám východu do divadelních koridorů. Spěch náš je dobře odůvodněn, kdyby pan režisér neseseděl již za svým stolkem v popředí jeviště a nás spatřil, sotvy by nám popřál to „divadlo v divadle“.

Koridory jsou pro nás, denním ještě světlem oslněné, pravým tmavým hrobem, jen jakoby drobnými skulinami proniká sem světlo z ulic a působí šero hrubé a mámicí.

Nejdem však tmou tou daleko, v parteru by nás mohl režisér přece zahlednout, pootevřem tedy opatrně dveře jedné jevišti blízké lóže a vklouzneme tam zcela tiše. Učinili jsme dobře tak, sedímeť v jedné řadě skoro zároveň se suflérem.

Za dne činí divadlo zvláštní dojem. Uvykli jsme spatřovati je uvečer v lesku sterých plynových světel, odrážejících se v pozlacených římsách, zvyšujících pichlavost příliš štědře vyplýtvané červené barvy, známe je navštívené elegantně ošacenými dámami v lóžích, známými osobnostmi v parteru, oddělené oponou od tajemného jeviště, a když tato se povznese a hudba v orchestru umlkne, rozvinuje se nahoře před námi již čin a život. Nyní zívají na nás pusté ty prostory jakoby temné klenby a spletené loubí zpustlého kláštera, osvětlené jen poněkud otvorem z výše a několika světly na jevišti, kteréž sotva nejbližším zlatým římsám něco slabých jisker vyluzují. Lóže vypadají jako vchody do jeskyň, nad sedadly vznáší se mrtvé ticho, do parteru ani nedohlídneš. Opona je vytažena a zvětšuje velikost prostory, na jevišti prochází se několik osob zcela prozaicky, ve svrchnících a kloboucích, se šály kolem krků. Hovor a žert rozlehá se nenucený a odnímá jevišti poslední známku poetičnosti. Zato na nás působí ostatní místnosti v neobvyklém svém rouše tím poetičněji.

Na jevišti byl zvonek režisérův již zkoušku zahájil. První to zkouška kusu zcela nového, jehož spisovatel, chvěje se očekáváním nesmírné své slávy a zároveň přece nedůvěrou ve své síly, někde mezi kulisami se skrývá. Kus začíná, kvůli efektu, jakýmsi bojem a právě se žene pestré hejno statistů s pikami z kulis přes jeviště.

„Ale ty můj bože, copak to dělají? Tak to nejde! — A jakpak voni drzejí piku?“ volá zoufalý režisér a beře poslednímu strašný vojenský nástroj z ruky, aby mu ukázal, jak se držeti má. „Zpátky, ještě jednou všichni do kulis!“ Statisté zalízají a vyřítí se pak na komando znovu.

„Teď zase piku někde zapomněl! To je už přece hrůza! Kdepak ji mají?“

„Vždyť mně ji, pane režisér, vzali!“ omlouvá se statista. Pan režisér byl ji skutečně v rukou zapomněl, to však dobrého režiséra nesplete. „Na své věci mají dát sám pozor!“ a komanduje klidně dál.

I předstoupí vážně jeden z herců a počíná monolog silným hlasem. Náhle však, jako by mu hlas přeskočil, promluví ještě několik slov hlasem slabším a shýbá se pak k suflérovi. „Prosím tě, co to dnes děláš? Vždyť tě ani neslyším?“

„Nemohu za to, pan intendant přikázal, abych více tak nekřičel,“ zní hlas zdola, ozývá se však dále přece již hlasitěji. Herci vystupují jeden po druhém, scéna následuje jedna za druhou, není vidět, že by to příliš namáhalo.

Patrně, že nejsou své úlohy všichni „stejně“ mocni, odříkávají klidně za suflérem, mumlají celé věty do sebe, vůbec snaží se pouze „markýrovat“. Jednotvárně ubíhá první akt, jen někdy přeruší jednotvárnost tu režisérovo volání: „Sem, sem, na tu stranu musíte!“ — nebo: „Kudypak to odcházíte? Zdí přece nemůžete pryč?“

První akt je ukončen, počíná druhý.

„Kdepak vězí X.? He, pane X., kde zase jste? Máte být již na jevišti!“

Nikdo se neozývá. „Pane Vencl, jdou do gardroby pro pana X. Nejspíš že tam bude. Je to ale nepořádek!“

„To on zde nejspíše ještě ani není, Vencl by moh doskočit ku Šrámkovi do Celetné,“ podotýká někdo v pozadí.

„Ich muß strafen, muß!“ tvrdí režisér. „Es wird ihm nicht lieb sein!“

Nastává krátký odpočinek. S herci rozmlouvá jakýs mladý, černě ošacený muž, — jest to spisovatel právě zkoušeného kusu. „Ale padlo vám ledacos pod stůl!“ praví k jednomu z nich. „To nic neškodí, počkejte jen, při hře padne toho ještě víc!“ těší oslovený zcela klidně.

„Kdo by si to byl pomyslíl, že první akt je již u konce! Stál jsem venku —,“ dokazuje právě vystupující X.

Druhý akt počíná sobě velmi sentimentálně, rozvinuje se

v něm milostná intrika. První milovnicí jest dáma mladší, která se teprve osvědčiti musí; hraje tedy i při prvních zkouškách s větší pílí. Její hra rozohňuje znenáhla i línějšího milovníka. Nastalo již takové cukrování a milkování, že až srdce usedá. —

„Tys květ polní a lilium v oudolích,“ sténá on.

„Zpodpírejte mne kvítím a obložte mne jablky, neboť láskou omdlívám!“ vzdychá ona.

„Ans, cva, tra, vier, fünf — holt!“ komanduje mezitím někdo dělníky vzadu zcela bezohledně.

„Zloba lidská nás rozvádí, osud nemůže ale být tak nespravedliv! Sbohem, děvo nade vše milovaná, jdu, abych si tě vydobyl! Sbohem, anděle můj!“ křičí milovník co hrdlo stačí, líbá dnešního anděla svého v čelo a tiskne jeho ruce. —

„Vezměte si ho, je dobré,“ dodává hlasem přitemnělým a odchází slavně „na aplaus“.

Byl herečce něco v ruku vtiskl. Herečka obrací se na okamžik k světlu, aby viděla, co obdržela; má v ruce pěkné — mišeňské jablko. „Sbohem, miláčku duše mé!“ volá ruce za ním spínajíc s tak nejistým hlasem, že to až srdcem otrásá.

„Obocht! Schlogn's es nicht d'entzwa!“

„Pane básníku, poslední scénu druhého jednání musíme vynechat. Trvalo by to příliš dlouho!“

„Proboha, jen to ne! Je jí k psychologickému odůvodnění nevyhnutelně zapotřebí!“

„Ale vlastenče, nejde to! Pojdte sem, slavný muži, já vám to —,“ a již jezdí režisérova tužka přes celé strany vzdor ouzkostrannému bránění pana básníka, vlastence a slavného muže.

Mezitím co tužka režisérova nemilosrdně scény pro psychologické odůvodnění nevyhnutelně potřebné škrtá, zapředli pánové X. a Y. nějakou novou scénu. Jedná se o spiknutí. Pan X. mluví dlouho, velmi dlouho, náhle mu konečně přeruší bujný tok jeho výmluvnosti silný hlas z nápovědovy budky: „Copak to zase mluvíte, vždyť je to řeč druhého rytíře.“

„Druhého? Proč tedy nemluvíš, když je to tvá řeč?“ ptá se X. Y-na. „Nu jsem hotov a mohu odejít. Víc nemám!“ A X. odchází.

„Tak to půjde!“ pomyslíme sobě. „Jen tím způsobem kyne národnímu divadlu velká budoucnost!“ — a rozradování povznášejícím vědomím tím zdviháme se také ze svého křesla.

„Ale zůstaňte přece, abyste seznal celý kus,“ zdržuje ještě básník odcházejícího X. u poslední kulisy. „Vaše úloha je důležitá, neporozuměl byste jí.“

„Musím, bratříčku, musím. Nepotřebuju kus znát, jen se nestarejte, však já vám toho rytíře, jak my říkáme, ‚položím‘, že vás překvapí!“

H L A S 8., 15. ledna a 4. března 1862

ONA MNE MILUJE — POLITIKA V LESE

V předplacení provozovala se včera Pflégrova veselohra „Ona mne miluje“. Ačkoli Pfléger veselohru tu již tiskem vydal, nepochopujeme přece, proč alespoň pro divadlo ji znovu neupravil, maje co dramaturg český dostatečnou příležitost k tomu. Chce-li, aby se mu veselohra jeho udržela na repertoáru, musí to beztoho učiniti; nutnost opravy mohl uznati sám při prvním provozování, nepodotýkajíc ani toho, že kritika určitě k témuž poukazovala. Opětně pravíme, že předmět nehodí se pro jednání dvě, děj musil by býti prokládán mnohem pikantnějšími episodami, aby snesl nynější rozpredenost svou a aby nebylo zapotřebí opakujících se frází a hlavně nudného překládání z jednoho jazyka do druhého, čímž se obecnstvu malá poklona činí. Provozování bylo až na některé momenty opět nedokonalé. Pánové Kolárové a p. Chramosta byli v masce a pohybu velmi trefní, p. Kolár ml. skoro výtečný, neznámost textu vadila jim však v souhře, což se hlavně objevilo v prvním výstupu druhého jednání, kterouž scénu jen osoba výtečná spasiti může. P. Šamberkovi překážela taktéž slova, aby se byl zcela salónně pohybovati mohl. Dámy pí Pešková, pí Kolárová a dovedná pí Hynková byly na svém místě. Škoda, že pí Peškové vadí úloha sama, aby přechody

z rozpustilé živosti k hlubokému citu dobře vyznačiti mohla. — Za druhý kus zvolili časovou a živou veselohru „Politika v lese“ ve známém dobrém obsazení. — Mezi oběma kusy tančil se při prašpatné hudbě jakýsi čardáš. — Divadlo bylo zcela slušně navštíveno.

J. N.

H L A S 10. ledna 1862

VESELOHRA — VESELÝ POHŘEB ÚTĚK DO AFRIKY

Kdyby nebylo bývalo včera alespoň Albinho staré veselohry „Útěk do Afriky“ na konec, byli bychom zažili večer velmi strastný. Dva mladí básníci předstoupili s veseloherními pokusy svými před obecenstvo a toto nechovalo se stejně šetrně k oběma; kdežto při Jeřábkově „Veselohře“ na začátečnictví a na jiné, šťastnější práce téhož spisovatele slušný ohled bralo, ano Jeřábka i vyvoláním poctilo, nahodil se při „veselohře“ druhé, při „Veselém pohřbu“ od Vlčka, zase pád ten u nás nesmírně řídký, ne-li po prvé zběhlý, že jednosvorně novinku a k tomu první spisovatelův plod vysyčelo. Jeřábek psal prý kus svůj následkem jakési sázky, snad že co lyrik a vůbec co básník převážně seriésní také nějakou veselohru napsati dovede, a z toho stanoviska chceme tedy na plod jeho hleděti, ač jsme úplně proti tomu, aby jeviště české sloužilo za rejdiště experimentů a hříček. „Veselohře“ přikládalo obecenstvo cenu estimační, nechť se nenechá spisovatel tím však svést k dalším nešťastným pokusům. Pravíme to bez obalu, že schází Jeřábkovi především humor. Co do dramatického rozvinu má Jeřábkova veselohra značné chyby, první akt jest zcela zbytečný, časté proměny nejsou odůvodněny, v dialogu nestřídají se osoby dosti rychle a patřičně; co do povah tanuly spisovateli figury kotzebuovské na mysli, a jsou tedy již šablonovité, aniž

by zde před nás předstupující vynikaly jedinou novější stránkou, zastaralost jejich rovná se zastaralosti situací, v nichž se jeví. Vlčkův „Veselý pohřeb“ jest však pokus ještě nešťastnější, spisovatel nemá o divadelních požadavcích ani nejslabšího ponětí a musíme se právě tak obdivovati srdnatosti beneficiantově a dramaturgii naší, že kus ten předvésti se osmělili, jakož obdivujeme se nesevdomitosti jejich, že spisovatele jistému vysyčení tak snadno obětují. Hrou herců našich bylo oběma kusům málo pomoheno. V prvním kuse podal p. Kolár ml. opět pěknou šarži, kteráž se ovšem podobala leckteré jeho šarži dřívější právě tak, jak se podobá úloha mluvky sterým jiným úlohám. Podle něho byl tenkrát p. Chramosta v šarži dosti šťastným, ač přirozený tón v úloze souseda Kuklíka v kuse následujícím ještě lépe mu slušel. P. Šamberk trpěl patrně chorobou, takže přemožen na okamžik i za kulisy odstoupiti musil. Beneficiant p. Pokorný byl obecenstvem při prvním výstupu přivítán. Pí Hynková osvědčila ve dvou rozdílných úlohách opět svou mnohostrannou dovednost, což i o sl. Bollardové přiznati slušno. — Při veselohře „Útěk do Afriky“ pozorovali jsme tři věci: za prvé, odkud Görner své figury brává, za druhé, co by mohla tužka dramaturgova rozumně zkracovati a nezkracuje, a za třetí, že někteří herci naši vzdor neúplným zkouškám dovedou přece dobře zahráti. Poslednější platí tenkrát o pí Peškové, p. Koláru mladším a p. Šimanovském. — Návštěva byla jako vždy velmi četná.

J. N.

H L A S 13. ledna 1862

MARIA STUARTKA
(*Pohostinská hra Arnošky Libické*)

Konečně jsme se tedy dostali k nějakému oddechu, a to pohostinskou hrou sl. Libické. Zakusili jsme divokou, fariskou pouť strastiplnou Saharou a stojíme nyní na pěkné cestě, byť i ne vysokými palmami pokryté, přece alespoň mile zelené a osvěžující. As před třemi léty vystoupila slečna po prvé před námi na českém jevišti a na divadle vůbec, uznali jsme již tenkrát zřejmý její talent a pravili dle její Katynky heilbronské, že se slečna převážně kloní i hodí k oboru sentimentálnímu. Slečna měla u kočujících lepších společností dostatečnou příležitost, aby v pestrém repertoáru síly své okusila, dle osobních svých vlastností nemohla však ovšem z oboru již naznačeného zcela se vymknouti a v obor čistě tragický přestoupiti. Pro úlohy poslednější dobyla sobě ale, jak jsme viděli, alespoň rutinu všeho uznání hodnou, a dostačí jim tedy tím spíše, ano úloh tak zvaných vysokotragických se na repertoáru našem pramálo naskytá. — Že slečna v jednání prvním nedovedla všechnu hrdost a pýchu Stuartky rázněji naznačiti, jakož pak i v rozmluvě s Burleighem dosti ostře pointovati, přičítáme zjevné její skličnosti, pak i tomu, že šetřila hlasu svého nevelmi silného pro namáhavé jednání třetí. Šetření to schválí a zajisté mnohdy chvalitebné pozorovali jsme i v jednání třetím, kde slečna trochu pozdě, a sice teprve pak rozčíleněji pronášeti počala, když již sama o svém rozčílení jaksi vysvětluje mluví. Avšak hned v prvním jednání viděli jsme přece již značnou divadelní rutinu a ve mnohém ušlechtilou míru, obecenstvo se znenáhla rozehřálo a sňalo tím i pouta s debutantky, — třetí jednání již rozhodlo úplně ve prospěch této. Lamentósní jednání páté pak dovolilo slečně, aby se osvědčila, že vládne bohatým fondem citu. Vracíme-li se ještě jednou k jednání třetímu, děje se proto, že chceme hlavně vytknouti pravou míru, jakou sl. Libická celou tu parádní a lehko k přepínání vyzývající scénu opakovala, aniž by byla snad zase pro chladnost nedostačovala, kde ohně za-

potřebí. Naskytne-li se otázka, zdaž by se měla sl. Libická pro zdejší divadlo získati a umožněno-li tím bude provozování tragédií vůbec, musíme již po první hře její říci, že očekáváme nadál úlohy od ní velmi pěkné. Pro porovnání sl. Libické s předchůdkyní její není vlastně žádného měřítka. — Z ostatních herců, kteří se v úlohách svých již dosti často pokusili, uvádíme pouze p. Šamberka, poněvadž tento, uposlechnuv hlasu kritiky, povznesl Mortimera svého na výši nyní skutečně uměleckou. — Souhra byla výtečná, divadlo četně navštíveno. — Zprávy o odstoupení několika vynikajících členů českého divadla, kteréž by tomuto ránu nadlouho nezacelitelnou zavadalo, musí se z německých listů jen co nejopatrněji přijímati; pokud my víme, nejsou nové požadavky herců českých nikoli tak přílišné, aby se dorozumění očekávati nemohlo.

J. N.

H L A S 18. ledna 1862

LESNÍ P A N N A

„Lesní panna“ Tylova, ač to fraška až na jednání poslední velmi svěží a bavící, nehodí se přece za kus benefiční. Že p. Walter přece reprisi toho kusu zvolil, dovedeme sobě vysvětliti. Herec ten, jenž se nám před dvěma léty uvedl úlohou zcela pěknou, jest velmi zřídka zaneprázdněn, a to vždy jen v úlohách zcela podřízených, repertoár jeho jest tedy velmi skrovný, a on zvolil „Lesní pannu“ proto, že poskytuje mu v úloze starého kvakera příležitost, aby co beneficiant přece poněkud čestně před obecenstvem vystoupil. Úloha jeho nebyla velká, dostačila však, aby p. Walter opětně osvědčiti mohl, že má k vyšším šaržím skutečně nadání. Maska jeho byla zcela dobrá, tón a mimika trefná, — přáli bychom mladému herci častější příležitost k osvědčení i vycvičení se. — Místo p. Sekyry hrál a zpíval p. Wilhelm. Zpěv jeho uspokojil

opět více než hra. Musili bychom dávno již řečené o něm opakovati, kdybychom chtěli hlavní vadu předvčerejší hry vytknouti. Nepracovitost úlohy, nedostatečné pointování způsobuje monotónii, s monotónií hlasu, z řečeného pramenu plynoucí, spojuje se pak přirozeným způsobem i jednotvárnost pohybů, kterouž u p. Wilhelma ovšem částečně i na mladost jeho klásti musíme. Při sl. Gaučově připadaly nám na mysl časté již sliby, že obdržíme mladou lokální zpěvačku. P. Kaškovi odpadla mnohá slova a mnohé dříve vítané extempore. Sl. Lipšova, pí Hynková, p. Lapol, Chramosta a Kolár ml. dostačovali.

J. N.

H L A S 21. ledna 1862

ON NEŽÁRLÍ — ČERNÝ PETR
ŘEMESLNICKÁ MERENDA

P. Kolár ml. zvolil k benefici své tři jednoaktové hry, kterouž volbu bychom vždy schvalovali, kdyby dvě z vybraných náležitěji pro divadlo zpracovány byly. Tak ale trpí první a druhá, Elxova „On nežárlí“ i Görnerova „Černý Petr“, nudícími délkami, jež dramaturg snadno odstraniti mohl; první však má více neduhu toho při sobě než druhý. P. Kolár ovšem volil tak, aby nabyl příležitosti objeviti se obecenstvu v úlohách rozmanitých. Při beneficích nemívá kritika pouze zřetel k benefiční úloze hercově, čestný takový den vyzývá jaksi k rekapitulaci všeho příjemného, co kdy dotýčný herec obecenstvu zaopatřil. Činnost páně Kolárova sledujeme již po více let, herecká síla jeho rozvinula se před námi. Naděje z počátku do Kolára vzbuzené počaly se vyplňovati, jakmile s přirozeným nadáním také pilnost spojovati se počala. Vidíme v Koláru ml. budoucího nástupce Kolára staršího, třeba by u onoho fond charakterního herce, dle posavadního alespoň,

větší byl pro odbor komický než pro seriésní. V oboru onom dosáhnul však nyní již stupně všeho uznání hodného a stal se jednou z hlavních podpor českého jeviště. Pravé pojmání úlohy, drastická hra nemůže se Kolárovi upříti. Co se týká úloh včerejších, byla vlastně jen první a poslední, alespoň dle toho, jak je Kolár hrál, od sebe podstatně rozdílny. Figur však jako strýc Kalina v „On nežárlí“ viděli jsme i posuzovali u Kolára již mnoho, vždy jsme uznali, že mimika jeho je podobným „starým hochům“ zcela přiměřená, zcela ze života vzata, že dětinský měkký tón starcův úplně v moci Kolárově jest; zedník Kluk v „Řemeslnické merendě“ byl ale pro nás něco zcela nového. Úloha poslednější, tak vděčná, že jistý herec německý toliko v ní vynikaje s prospěchem pohostinské hry dával, potřebovala by jen několikrát ještě přehrání p. Kolárem, aby nabyla prohloubenosti, propracovanosti co do detailů, by Kolár se i nejlepším posavadním zastupitelům jejím vyrovnati mohl. Nepochybujeme, že pak vyrovná se Kolár v úloze té i berlínskému Trieblerovi, jež za nejlepšího v úloze té pokládáme. V „On nežárlí“ klopytal p. Kolár přes text, čemuž se při beneficiantu po namahavém zvaní několikadenním nedivíme; jaksi v náhradu podával pak příliš mnoho mimiky, zvláště v scéně u okna. Souhra ve veselohře té nebyla valná, ač oba zastupitelé ostatních úloh hlavnějších o sobě velmi čestně sobě počínali. P. Šimanovský objevil zde více elegantnosti, než obyčejně u něho vídáme; pí Pešková byla v úloze naivní, po žárlivosti manželově dychtící ženy velmi šťastna. V druhém kuse, „Černý Petr“, byl p. Kolár rovněž výdatně podporován rozmarně hrajícím p. Šamberkem a opět pí Peškovou. Proč nebyla úloha sluhy Martina svěřena v kuse prvnějším dovednějším rukou p. Waltra místo p. Křtína, neuhodne nejspíš nikdo. — „Řemeslnická merenda“ nebyla nám předvedena v dobrém zpracování Tylově, nybrž ve překladu jiném, těsněji k originálu přilehajícím. P. Kaška a p. Kolár st. podali dobré šarže, poslednější mohl však přihlídnouti k masce mladistvější. Z ochoty pro beneficianta převzal p. Dolt úlohu Vídeňáka Wachtla. Lehký sykot, kterýž aplaus p. Dolta vítající přerušoval, nelze odvozovati snad z osobní nějaké nelibosti k zaslou-

žilému tomu členu německého divadla zdejšího, nýbrž okolnosti, že většina nedělního obecenstva českého p. Dolta hned při prvním vstupu nepoznala a po nějaký čas již rozvázně se všemu potlesku meziscénnímu, pokrok děje rušícímu, vzpírá. Další chování se baveného obecenstva svědčí o tom zjevně.

H L A S 28. ledna 1862

O U K L A D Y A L Á S K A
(*Pohostinská hra Arnoštky Libické*)

Pohostinská, doufáme, že k jistému engagement vedoucí hra sl. Libické zdá se že náš repertoár celou galerií schillerovských plodů z bezbarevnosti jeho vytrhnouti hodlá. Po Stuartce následovala hned Luisa ve věčně dojemném „Ouklady a láska“, kterýžto kus vzdor svému takřka světovému oprávnění přece také již u nás před málo léty své censurní a záповědní kalamity prodělati musil. Třeba bychom celistvému představení v žádném ohledu palmu přiřknouti nemohli, byla nám hra přece velezajímavá skutečně uměleckým zápasem mezi sl. Libickou a p. Šamberkem (Luisa — Ferdinand). Při posudku svém dáváme slečně co ženskému hostu přednost, a tož musíme hned zpředu říci, že bychom rádi viděli sl. Libickou vřaděnu již mezi stálé členy české, aby často na větším jevišti se okusiti, zdokonaliti, vad některých malicherných zprostiti mohla. Je-li akce rukou, vůbec mimika celá posud nedostačena, jest zajisté zase pronášení slov rozumné a slibné. Nebylo ovšem pochybnosti, že sentimentálním úlohám přející osobnost sl. Libické zvláště se hodí pro Luisu, avšak i v scénách heroičtějších, např. v scéně s Milfordovou, naskytly se hojně pěkné jednotlivosti, které svědčily, že debutantka myslí, a tedy také budoucnost má. Z počátku prvního jednání snažila se sl. Libická příliš detailisovati, což jsme i u p. Šamberka pozorovali, v dalším rozvinu zmizela u obou brzy vada

ta a celistvost povahy vystupovala vždy jasněji. P. Šamberk přikročil k úloze své s patrnou zálibou. Kdyby nebylo některých přílišností, kterým se mladistvý herec v afektu jen málokdy vyhnouti dovede, naznačili bychom jeho Ferdinanda co velmi dobrého. Při několikerém sehrání zajisté že by se Šamberk v úloze té s dokonalostí neminul. Hra jeho byla prováta ušlechtilým zápalem, řízena uměleckou svědomitostí. Co nejlepší a pravou mírou nejvíce vynikající naznačujeme jednání poslední. Milfordovou pí Kolárové sluší nazvati dle okolností dokonalou. P. Kolár ml. učinil z Kalba figuru příliš komickou, přilehaje k známému zde vzoru, šel o několik kroků dále než tento a překročil tím pravou míru. Hlavně mu vadilo, že nedovedl extrémní malichernost zblbělého dvořenína podat dosti dvorně. Snad by byl s prospěchem vyměnil úlohu svou s p. Chramostou (Wurm), kterému při závěrku zcela ušlo vědomí, že je intrikantem. Páně Lopilův Miller jest co dobrý od dřívějšíka již znám; v posledním aktu však byl tenkrát příliš měkkým. O presidentu páně Kolárovu (starším) nemůže se pranic chvalného říci. — Návštěva byla pro velmi nepříznivé počasí poněkud slabší než jindy.

Ź. N.

H L A S 1. února 1862

BOJ O TRŮN

Smutný to úkol pro referenta, nastane-li doba provozování původních her nešťastných; i nejširší plášťík shovívavosti k bližnímu více pak nestačí, a kdyby i stačil, nesmí se ho ve prospěch umění a literatury naší ani užítí. Vidíme, jak se jeden debutant po druhém do vlastního hrobu klade, a máme pak nad hrobem jeho ještě smuteční řeč míti a lékařsky udati, proč tak smutnou smrtí sešel. Divili bychom se ještě více úvaze soudců Fingerhutových, kteří o tragédii (!) „Boj o trůn“

čestnou zmínku učinili, kdybychom dle všeho sami souditi nemusili, že čtoucímu se plod ten nový o několik stupňů lepším zdáti může než diváku. „Boj o trůn“ má ráz nedovedně dramatisované novely, — románu se nemůže říci, protože schází psychologické vyhloubenosti a konfliktu. Jako v povídce zachází spisovatel se svými osobami zcela bez ohledu na místnost, proměna stíhá proměnu, osoby chodí sem tam, přicházejí a odcházejí, aniž bychom věděli jasně proč, a unavují bezúčelností tou smysl každého. Psychologické vyhloubenosti, jak praveno, spisovatel nepřidal a historického aparátu užil právě tak málo jako režie, jíž jest to zcela jedno, vypadá-li Vyšehrad „na konec první polovice 12. století“ právě tak jako na příklad zámecký dvůr ve „Fiesku“. Nemá-li režie, mimochodem podotknuto, v moci své vhodnějších a méně nás všemožným způsobem urážejících dekorací, mohlo by se zajisté ředitelstvo z českých her velký zisk vážící o některé nejpotřebnější nám postarati; na příklad dekorací několika dějinám českým odpovídajících potřebujeme pro původní své hry bez odporu. Nemůžeme se odvážiti na rozbor „Boje o trůn“, nechceme-li čtenářům dlouhou chvíli způsobiti, musíme však přece podotknouti, že kus ten nemá dle provedení svého ani nejmenšího práva na název „tragédie“; romantické obrazy nebo dejme třeba tomu činohra byl by mnohem vhodnější a odůvodněnější název. Hlavní hrdina obstojí vítězně v boji a zůstane zdráv a vesel; těch několik, kteří padají vpravo vlevo, lze přičísti pouze k episodistům, bez nichž by kus ve vlastní prospěch nebyl alespoň tak dlouhý. Také název „Boj o trůn“ není odůvodněn, boje zde věru velmi málo, ač by byl z předmětu samého, z konfliktu mezi dvěma nápadníky trůnu, mezi panovníkem a šlechtou dost pestře se rozvinouti mohl. První dvě jednání mohla se snadno v jediné sraziti, volba knížete, celý zápas volební mohl se rozvíjati přímo před námi a spisovatel byl by docílil rovněž efektních scén jako Schiller ve zlomku svém „Demetrius“. První polovice třetího jednání jest dramaticky pikantní, druhá však opět bezcenná, a takž pak až na konec. Jednotlivé osoby jsou mdlé, šablonovité, neposkytující herci pražádné zvláštní příležitosti ku hře, jedinou výmínku čin

Vladislav Vladislavovič, jenž až do jednání třetího dost samostatně vystupuje, pak ale také zemdlívá a klesá. P. Šimanovský má pro podobně rázně naznačené povahy vynikavě odpovídající osobnost a učinil nám i tenkrát, pokud dle úlohy možno, zadost. Většina ostatních herců a režie chovali se naproti novince té právě tak, jak se chovávají vždy proti plodům spisovatelů, — na nichž jim nezáleží. Sl. Libická hrála z ochoty k beneficiantovi úlohu Lidmily.

Ź. N.

H L A S 3. února 1862

DROBNÉ KLEPY

△ *V Praze 4. února*

„Přišel k nám bílý vůl, vypil vody plný důl,“ — praví český lid, když byl mráz nastal. Předevčírem jsme toho bílého volouška skutečně vítali, vypilť plný důl vody, která nám již po krk šla. Nový pocit bezpečnosti ovládá tisíce lidí a často již osvědčená dobromyslnost a štědrost Pražanů mírní strasti těch, jimž nešťastná povodeň svízel připravila. Po ulicích dříve zatopených je pouze ještě místy pokryvka hnědožlutého bahna, z něhož četní pracovníci výdělek svůj a reportéři časopisů poslední pikantní notice vybírají.

Podle zvláštního počátku dnešních mých klepů uhodli jste již zajisté, že se právě probírám v Erbenových Národních písních a říkadlech. Věru tomu tak, a doporučuji vám, abyste se jimi také probrali, i se vyznávám, že nejsem ani sám ještě s prvním vyšlým sešitem v koncích. Nejde to tak rychle, každý okamžik zastaví se člověk u některého odstavce a je buď uchvácen původní, zlatou poesíí, buď přemýšlí o naivně uměleckých verších, z nichž vane dech šedé starobylosti.

Starobylost ta jeví se i ve hrách, říkadlech, hádankách atd. dětského věku a právě tyto zjevy jsou pro nás nejdojemnější — neuvědomělá hra dětí našich v přímém spojení s dětským věkem našeho národa.

Mnohé ty veršiky udržely se již tisíciletími, povstaly ještě za těch dob, kdy všichni slovanští a litevští kmenové jednu myšlenku myslili, jednu píseň zpívali. Najdete tam ledacos, co vás náhle i k politickému rozumování přivede.

Mezi hádankami četl jsem u příkladu také následující vtipnou a zcela původní, zvláštní svou fantasií k lyrickým skokům vybízející; znít krátce:

*Zabili ho,
odřeli ho,
teď chodí a zpívá.*

Rozluštění hádanky té jsou jednoduše — dudy, reprezentant české národní hudby, českého národního zpěvu, komuž by však nepřipadlo, že verše ty rovněž tak dobře vyznačují osudy české hudby jako českého národa vůbec, — „zabili ho, odřeli ho, teď chodí a zpívá“.

Umění české chodilo dlouho, předlouho po cizině a zpívalo cizím. Teď se zdá, že konečně nalezne doma vlastní stánek svůj.

Otázka Národního divadla zajímá všechny mysle, jedná se o přípravy nejnnutnější a ty vyvolávají nejrozmanitější náhledy zcela dle národního českého způsobu: „Kolik hlav, tolik smyslů.“ Především jest to otázka Prozatímního divadla, která mysle až jitří. Jedni praví v ušlechtilé pýše, že je „taková bouda“ našeho národa nehodna. Druzí myslí, že je prozatím lepší něco než nic, lepší divadlo Prozatímní než nedělní odpolední a čtvrteční večerní představení. Tito praví, že nebude-li vůbec německá většina českého sněmu nám chtít přispěti k Národnímu divadlu, neučiní toho, máme-li již Prozatímní divadlo dříve čili nic, a velké divadlo že se může z dobrovolných příspěvků a z příspěvku zemského sněmu počítati stavět bez ohledů na divadlo Prozatímní, kteréž beztoho peněz pro Národní divadlo určených na žádný způsob užití nesmí. Kdyby se počalo třeba Národní divadlo ihned stavět, bude prý alespoň dvě léta potřebovat, než bude dostavěno, a kdyby i již hned nyní stálo, přece bychom prý potřebovali ještě nějakých příprav předchozích co do herectva, do repertoáru, ano jaksi i do obecnstva. Takto mluvící tvrdí,

že dvoje posavadní hry pro všechny ty přípravy nestačí, že se musí herectvo především emancipovati zcela od divadla německého atd.

Prozatím však nemáme ani divadla Prozatímního ani velkého stálého, a co do nynějšího stavu českého divadla neležíme právě na růžích. Pan ředitel získal prý sice několik nových sil, kterým předchází pověst zcela dobrá, chce za to však pustiti některé síly posavadní, které se již osvědčily a miláčky obecnstva staly. Především jmenují se mezi těmi, o něž jeviště naše zchudnouti má, paní Pešková a panové Šimanovský a Kolár mladší. Mezi jmeny nově engažovaných darmo se ohlížíme po následovnicích v oborech, kteréž herci právě jmenovanými osiřeti mají; obory tyto jsou však tak důležitý, že pověstem zmíněným ani nejmenší víry přikládati nemůžeme. Bylo by to pravé šílenství, kdybychom nyní, když slečnou Libickou prozatím konec učiněn bude strastné honbě po tragické milovnici, začali novou, nevíme mnoholiletou honbu po milovnici naivní, po tragickém hrdinovi atd. Bylo by to novým dokladem výroku našich milých přátel, „že sobě *všechno* vykřičíme“.

Ještě podivnější výhlídky do budoucnosti našich divadel otvírá nám jeden list vídeňský, záležitostí divadelním zcela věnovaný. Bude prý nejlíp, praví, když vláda převezme veškerou dohlídku na divadla rakouská a každému z nich sama ředitele určí. Rozšíří-li se centralistické choutky i na divadlo, může se z toho věru leccos pěkného odvoditi. Proč se obmezuje vídeňský list pouze na ředitele? Nebylo by líp, kdyby se z Vídně určovaly i jiné divadelní hodnosti a ouřady, jako např. biletérství, portýrství atd.? Bylo by to jistě pěkné, kdyby z Vídně nařídilo se spisovatelům, dle určeného předmětu aby napsali tři- neb pětiaktovou tragédii, jednoaktovou veselohru, komponistům, aby složili operu, nápěvy k vaudevillu nebo něco jiného. Snad by se, aby chuť k divadlu vzrostla a divadlo na všecken lid vzdělávajíc oučinkovalo, mohlo též obecnstvo k představením komandovat podle městských čtvrtí a ulic. Potlesk a sykot mohl by taktéž na pravých místech určen, a kdyby snad náhlá nějaká politická změna ve Vídni nastala, ještě mezi hrou telegrafem jinak ustanoven býti.

Nechal jsem se snad příliš daleko zavést od „národních písní a říkadel“, nezanášejí-li se tyto ale posud s divadlem, snad se to stane později, národní poesie má právo na všechny předměty, zvláště národní píseň česká. Vždyť ondyno jistý človíček, rozhořčen tím, že se v hostinci hrály národní písně, prohlásil, že štěkot jeho psa „jsou ty pravé národní písně“. Abychom doplnili své „národní policajství“, podotýkáme, že pán ten jest prý ouřadníkem u zdejší „české“ spořitelny. Dle svého postavení musí ovšem českým písním tedy zcela rozumět a má také všechno právo, aby se podobně vyjádřil.

H L A S 6. února 1862

Z A P E Č E T Ě N Ý M Ě Š Ť A N O S T A O U T Ě K D O A F R I K Y

„Rekrutýrka v Kocourkově“ byla by nám vzdor své obehranosti milejší než „Zapečetěný měšťanosta“, a to již proto, že má za prvé jenom jedno jednání a za druhé že již titulem kocourkovství své omlouvá. Repertoár čtvrtěčných her našich je zvláštní a kusy druhu „Zapečetěného měšťanosty“, kteréž by se snad ani kocourkovské galerii nelíbily, jsou zajisté s to, aby vzdělanějšímu obecenstvu chuť k navštěvování českého divadla odňaly. Zdá se věru, že záleží někomu rozhodujícímu velmi na tom, aby hry naše na mizinu přivedl. Náhlá churavost páně Šamberkova překazila prý zamýšlené provozování Benedixova „Vězení“. — Smutno pro náš repertoár, smutno pro nás vůbec, sáhne-li se hned k „Zapečetěnému měšťanostovi“. Víme ostatně, že p. Šimanovský hrával kdys ve „Vězení“ úlohu, kteráž přidělena byla nyní p. Šamberkovi; neznámo nám, co v tom vězelo, že ještě včas obsazení změněno nebylo. Souhra odpovídala ceně kusu. Mnohem lepší souhra byla v následující veselohře „Outěk do Afriky“.

Ž. N.

H L A S 8. února 1862

Nevíme, jak referáty své psáti máme, konfusní repertoár, mizerná hra věru že vnucují místo elastického péra truhlářskou tužku do ruky. Musí to prapodivně vypadat s rozdáváním a určováním úloh pro kusy nové nebo alespoň příští, dáva-li se kvůli lehké chorobě některého herce hned místo „Vězení“ — „Zapečetěný měšťanosta“, místo opery fraška „Lumpacivagabundus“. Nevíme, proč se nedávalo „Vězení“ tedy alespoň včera, když ne již ve čtvrtek, či by bylo snad v případě tom zase ničeho nezbylo pro čtvrtek příští? Herci naši nejsou zajisté tak přílišně zaměstnáni, aby se jim nemohlo vícero úloh do budoucna rozdati; nemuselo by se alespoň bráti pak outočiště hned k fraškám, v nichž většina herců sobě ani nejmenší práce nepřipouští, aby novou pikantní hrou zevšednělé situace opět oživili. Opakování kusu některého seriésního bylo by mnohem spíše se hodilo, již proto, že spíše kus taký snese slabší poněkud souhru než fraška obehnaná, a „Lumpacivagabundus“ skutečně zažil špatné souhry tenkrát dost a dost. Jediný p. Wilhelm stal se nám zajímavým v úloze Jehličky, jižto po prvé, a to s velkým uspokojivým výsledkem hrál. Objevil skutečně značný fond pro komiku, nebyl jednotvárným, a ač bychom byli i tenkrát některé jednotlivosti rádi ještě propracovanější spatřili, může se přece říci, že později je zajisté úplně našemu přání odpovídající uvidíme. Nejlepší scéna páně Kaškova, jenž nebyl včera v dávnějším svém rozmaru, byla druhá v třetím jednání. — Vcelku musí se říci, že půjde-li posavadní hospodářství systematicky po nějaký čas ještě dále, přijde české jeviště zcela na mizinu a obecenstvo naše že se více než zdecimuje. Snad sobě toho někdo přeje!

Ž. N.

H L A S 10. února 1862

Zůstavující zítřku obšírnější pojednání o Pflugrově nové tragédii, zaznamenáváme zde pouze krátce, že výsledek mohl i obecenstvo i spisovatele mnohem více uspokojiti než při onehdejším Pflugrovu plodu. Pokud jsme nepronesli soud svůj o jednotlivých povahách a jejich důslednosti a určité barvě, nemůžeme také o hře jednotlivých herců šíře pochvalu či opak vysloviti. Vynikající povahou kusu jest titulní hrdina Boleslav Ryšavý, jež hrál p. Kolár st. s přiměřeným ohněm a rozumnou rozvahou, vůbec tedy s výsledkem dobrým. Jemu po boku počínala sobě rovněž statně pí Kolárová (matka Boleslava III. Ema), ač orgán její nemohl odpovídati stále výši nadženské skorem náruživosti. P. Kolára mladšího svedla snad nápadná podobnost úlohy jeho (Diviš) s jinými úlohami intrikantního odboru v českých i nečeských tragédiích, že hra jeho byla vlažnější než jindy a méně obsahovala ostřeji vyznačených jednotlivých momentů. P. Šimanovský použil každé lepší příležitosti, aby úlohu svou více do popředí přivedl, což platí i o pp. Chramostovi, Lapilovi a Šamberkovi. O p. Kaškovi jest již známo, jak vydatně a dobře působí ve „scénách z lidu“, nyní se pak objevilo, že obdržel v p. Wilhelmovi statnou podporu. Sl. Libickou upozorňujeme, aby pasivnější úlohy nehrála příliš pasivně a poněkud živější náruživostí je obmyslila potud, než hlas i její hra dokonalé odstínování připustí, uznáváme však milerádi již nyní snahu její, kteráž nehledí působiti efekty pouze a čistě zevnějšími. — Souhra byla slabá. Návrstěva byla dosti četná.

J. N.

HLAS 17. února 1862

Výminečný stav českého divadla, jež vzdor mnohému již vykonanému přece teprve v počátcích svého rozvinu stojí, steré zvláštní poměry, jichž pro vážnost jejich obejiti zhořá

nemožno, nechceme-li se postavit na stanovisko ideální, faktičnosti málokde odpovídající, udržují také kritiku českého dramatického umění posud v plénkách. Vytýká se jí nesoudnost proto, že jest prý příliš mírná a shovívavá, vytýkající však zapomínávají, že se stává přísnost v míře jimi žádané směšnou, je-li jako u nás výsledek přísnosti více než pochybný. Naproti silám provozujícím nemohla se kritika ještě emancipovati, lépe však daří se již úsudek o dramatických plodech samých. Avšak i zde zaujímáme stanovisko méně zasvěceným dosti záhadné. Ve vědě a v některých odborech krásné literatury dostoupili jsme až k uznání takřka evropskému, není divu, že sobě přejeme, abychom téhož v předůležitém dramatickém básnictví dosáhli.

Posud učiněny jsou v ohledu tom kroky jen skrovné, a přece spatřovala vlastenectvím řízená kritika i v mnohých nepatrnostech jisté velikánství, což na újmu pokroku trvalo až do doby nejnovější. Není tomu snad ještě ani rok, co kritika, bezvýsledností poučena, rozumnější a prospěšnější dráhou kráčí. Nechceme uznávati plody prostředně dobré za výtečné, abychom samochválou nezatarasili sobě cestu k dalšímu pokroku. Provozuje-li se za poslednější doby na německém jevišti nějaká původní novinka, která třeba jen jedinou dobrou stránku má, vytkne německá kritika tuto v popředí a o vadách promluví se šetrností nejvyšší, nezamlčí-li jich zcela. U nás, hledících vytríbiti dobrý vkus a přísný, obecnstvu i spisovatelům prospěšný soud, děje se naopak. O „Boleslavu Ryšavém“ musíme na příklad přímo vysloviti úsudek negativní, že není horším mnohých vychvalovaných novinek německých, a pozitivní, že obsahuje vedle povšímnutí hodných kras mnohé tížící, ano ničící vady. První dva akty jsou tak zdařilé, že v nás vzbudily velké očekávání, ostatní akty naše očekávání zase zmařily.

Přední zásluhou Pflugrovou jest vedle nepopíratelně značné divadelní známosti jeho rovněž nepopíratelná dovednost u vybírání bohatého děje. Co do děje za základ dramatické budovy „Boleslava Ryšavého“ užitého nalézáme skutečně celou řadu velevhodných momentů, jakož jsou na příklad ukrutnost

libovolně vládnoucího surovce a boj odhodlaného lidu naproti němu, nesplněné přísahy mocnářovy a pobouřená tím šlechta, věčně vděčný poměr Přemyslovců k Vršovcům, nejvyšší konflikt rodinný mezi matkou a synem, konečně vítězství lidu, svrhnutí dynastie atd. Zdá se však, jako by některý spisovatel historických povídek (nikoli románů) byl sobě všechnu tu bohatou látku nahromadil a později sobě na zdramatisování vzpomněl, vada to, kterou jsme již dříve Pflugovi vytýkali. Dramatická báseň není básně, a děj sebebohatší vyčerpá se již aktem druhým nebo třetím, nedovede-li spisovatel k rozmanitosti situací přibrati také rozmanitost *vyhloubených* povah.

Jedinou provedenější povahou v „Boleslavu“ je titulní hrdina sám, jemuž se jistá původnost přiřknouti musí; druhá zajímavá, avšak méně provedená povaha jest Ema, matka Boleslavova, kteráž již co nástroj politické strany váhy ztrácí. Ostatní povahy jsou slabé a zdržují neurčitostí svou leckde pokrok děje. Proti estetickému oprávnění Boleslava co hrdiny tragédie mohlo by se však taktéž ledacos namítati. Ukřutenství jeho nedosahuje nikde tragické výše; jeví se spíše co surovost pouze zvířecí, a pochopitelno tedy, že hrdina takový není s to, aby pět aktů na svých bedrách unesl, není-li mu dáno vznešenější protiváhy, vydatných jiných povah kolem něho a proti němu.

Chtěl-li se ale Pfluger obmeziti pouhým živým dějem, nepochopujeme, že jej autokritika nepřivedla k tomu, aby se také obmezil místo na pět pouze na tři jednání. Rozvláčnost zdá se býti pravou nemocí mladších dramatických básníků. Prvním a druhým aktem vyčerpá Pfluger skutečně již všechny dříve uvedené pěkně momenty, třetí akt mohl sloužiti k důstojnému zakončení efektního historického kusu. Jak praveno, jsou první dvě jednání velmi zdařilá, situace stíhá situaci v pěkném postupu, děj se vrcholí, naše napnutost roste. Třetí již akt jeví zemdlení, z něhož se spisovatel až po konec více nevzrušil. Situace nelibě se opakují, vidíme scény, kteréž mají v čele patrný znak namahání, aby se kus dopracoval nešťastných pěti aktů. Lid je na příklad v prvních dvou aktech již tak rozjitřen a k vzpouře připraven, že bouření a zdržování po celé

dva další akty jeví se co opakování, co takové pak unavuje diváka; rovněž se opakují scény mezi spiklenci samými a scény spiklenců s Emou. Episoda mezi Vlaslavem a Jutou jest taktéž zbytečna a stává se hnusnou povahou prvnějšího až protivnou. Zapletení a rozuzlení mohlo se vykonati bez Vlaslava samým intrikantem Divišem, jenž, mimochodem řečeno, s mouřením Fieskovým mnoho bratrské podobnosti má. Ostatní povahy nemají zdravého kořenu, z něhož by mohla činnost vypučeti, nevyjímajíc ani Kochana, hlavu Vršovců.

Věru že jsme i ve prospěchu vlastním i ve prospěchu spisovatelově upřímně lítovali, že se tento svěsti dal k délkám tak neopodstatněným. Že obecnstvo s právě vyslovenými náhledy našimi zcela srozuměno bylo, mohl spisovatel seznati dle chování se jeho. Nastalou znenáhla chladnost nemohla ani zakončující raketa, nárazka to časová, více zaplašiti. Necht Pflieger kus svůj přepracuje na tři akty, a kus udrží se nadlouho.

Co do řeči přiznáváme, že má tragickou svou výši, ano že je vyšší a lesknavější než pronešená jí myšlénka. Zaslechli jsme sice některé chyby, klademe je ale na účet hercův. V dialogu je mnoho shakespearujících slovních hříček, nemilá to a zbytečná móda novočeská.

J. N.

H L A S 18. února 1862

TAJEMNÉ PSANÍ — VESELOHRA NA MOSTĚ SITALA

Žijeme v čase poprav, obecnstvo odsuzuje co přísná porota sotva narozená dramatická nedochůdčata k smrti, kritika má nepříjemný úřad katanský a herci jsou želbohu příliš často pomáhači kritiky. Avšak líp takto než jinak. Spisovatel je donucen k autokritice, obecnstvo osvědčuje svou znalost, kritika nečeská nemůže vytýkati, že k oslavě vlastní

vynášíme špatné za dobré. Kéž by také konečně dozrálo ředitelstvo her českých na nějakou soudnost a nepracovalo lehkovážností svou (nechcem stále zlomyslnost předpokládat) ku patrné zkáze našeho divadla. Nevíme, zdaž se týká naše důtka režie či dramaturga, nespokojenost obecenstva odsuzuje však činnost takou, nechť již vinu ta neb ona osoba má. K tomu není zajisté mnoho rozumu potřebí, aby se napřed usoudilo, zdaž na příklad veselohra Hermenegilda Jirečka „Tajemné psaní“ s fiaskem či s dobrým výsledkem se setká. Exemplární škvár ten vyšel as před dvěma roky v Divadelní bibliotéce tiskem, již tenkrát ocenil jej hlas veřejný. Nemožno se pouštět do rozboru díla tak znamenitě duchaprázdného, prostého všeho humoru, vší dramatické dovednosti, — kde ničeho není, nemožno rozbírat. Základní myšlénka je stará, provedení pod nulou, charakteristika taktéž, spisovatel neví zkrátka, co chce. Herci nejsou všemohoucí, aby utvořili z ničeho něco, jediný p. Kolár ml. bavil drastickou svou hrou, udržující poněkud scény nad vodou. To však jest čistě jen zásluha jeho, nikoli spisovatelova, jenž úlohu Karafiáta právě tak prázdně naznačil jako úlohy ostatní. Milým přídavkem byla stará sice, avšak vždy svěží Klicperova „Veselohra na mostě“. Pí Pešková a Hynková, pak pánové Chramosta a Šimanovský bavili hrou svou výdatně, p. Kolár st. neslyšel z výše mostu napovědu dosti dobře. — Mezi oběma kusy dával se pestrý první akt velkého baletu Sitala, kterýž od pohostinských tanců Vídeňanky Lannerovy v oblibu německého obecenstva vešel. Obecenstvo české vidělo v pařížské kadrile způsobem poněkud zbytečným atentát na morálku, přece však vyznamenávalo jednotlivé sólisty. Z těchto ovšem vynikala nad ostatní sl. Belkova, která vysokoceněné Lannerově ničeho v úloze Sitaly nezadá. Tím nepříjemnější jest zpráva, že slečna o velkonocích pražské divadlo opustiti hodlá. Musila by nám náhoda zvláště přát, abychom obdrželi vhodnou náhradnici za odstupující svou primu balerinu.

Ĵ. N.

H L A S 23. února 1862

Místo „Jindřicha IV.“ provozovali především „Uriela Akostu“, na kterého jsme hereckými silami svými prozatím ještě nedorostli. Hra ta jest ostatně dle možnosti dobře obsazena a opět vyznamenalo obecenstvo zástupce hlavních úloh. Celé provozování trpělo poněkud přechvatem. Špatný překlad nebyl opraven, ač k tomu zajisté času bylo dost.

H L A S 1. března 1862

ŽENSKÝ BOJ

Potěšitelným to úkazem, že beneficiantka sl. Bollardova zvolila pro představení *nedělní* Scribovu veselohru „Ženský boj“ a že se veselohra ta u nedělního obecenstva s tak slušným výsledkem setkala. Padl tím předsudek, že v den ten musí se podati obecenstvu stůj co stůj buď efektní tragédie, buď extrém její, burleskní fraška, co krajní možnost připouštěli nanejvýš tři malé veselohry, salónní veselohru pak odkazovali zcela ku čtvrtkům, avšak ještě k tomu co možná v největších časových intervalech. „Ženský boj“ jest jednou z nejlepších veseloher salónních a překladatel oděl ji v plynný český sloh, až na některé lehce odstranitelné poklesky. Hra ovšem na mnohých místech mohla býti více vyznačující, pronášení slov pointovnější, můžeme však vcelku se uspokojiti. Není pochybnosti, že pro úlohy hraběnky z Autrevalů a její neteře Leonie byly by se spíše hodily pí Kolárová a Pešková než pí Pešková se sl. Bollardovou, dobře ale, že herečce poslednější konečně zase jednou příležitost podána byla, aby se osvědčila divadelní svou rutinou již značně vytríbenou. Dostane se jí nyní zajisté častějšího zaneprázdnění, a to zároveň ve prospěch obecenstva. Pí Pešková byla prý již dříve a také mezi hrou ještě značně

churava, nedivíme se tedy jakési jednozvučnosti v deklamaci; vzdor churavosti a vzdor tomu, že pí Pešková jest nejvíce na svém místě, kde bujnému, živému proudu naivního humoru stavidla otevřítí může, měla i zde leckteré momenty velmi zdařené. P. Šamberk působil elegantní svou hrou, p. Kolár trefně humoristickým charakterisováním k dobrému celku, také p. Chramosta (prefekt) dostal úplně úloze své; vůbec byly úlohy mužské ještě lépe provedeny než úlohy dam. Jak praveno, „Ženský boj“ bavil četné obecenstvo a byl by je uspokojil i bez přídavků tří tanců. Z poslednějších líbily se španělská a velmi madrilenující manola, obratně tančená sl. Belkovou, a groteskní rejdivák (sl. Hentzova, p. Reisinger a sbor).

J. N.

H L A S 3. března 1862

J I Ř Í K O V O V I D Ě N Í

V masopustní úterý zahrát „Jiříkovo vidění“ nebylo by myšlénkou zlou, kdyby se jen skutečně dobře hrálo. Viděti však obehnanou frašku se špatnou souhrou přivedlo by nás i na konec masopustu k zoufalství, kdyby nebyly právě v „Jiříkovu vidění“ dvě výdatné úlohy tak znamenitě pp. Kolárem ml. a Kaškou obsazeny. P. Sekyra vystoupil po prvé zase po své dlouhé a nebezpečné chorobě, z níž šťastně a úplně již vyvázl.

H L A S 5. března 1862

PÁTÝ AKT — POZVUSIMAJORA! — SŇATEK
Z NÁSILÍ — KARLA XII. NAVRÁCENÍ SE
DO VLASTI

Ponechali jsme sobě referát svůj až na den po představení druhém, a to za dvojí příčinou, za prvé, že jsme chtěli čísti dříve rozmanité úsudky o Korzeniowského truchlohře „Pátý akt“, dále pak že sl. Libická, jejíž kroky kvůli nejbližší budoucnosti českého divadla přísně sledovati musíme, v obou představeních měla přidělené úlohy veseloherní. Korzeniowského zajímavý a duchaplný plod jest měřítkem i pro obecenstvo i pro kritiku a těší nás faktum, že prvější chovalo se s patrnou pietou, hlasy kritiky ale že přece zde onde povznesly se nad předsudky pokrok náš v dramatickém vízící a vyslovily se s uznáním zřejmým. Výsledek jednoaktového, avšak bohatě myšlénkami obdařeného kusu toho byl by vlastně býval mnohem větší, kdyby herci sami se byli více namáhali a místo monotónie více odstupňování hlasu, místo mdloby více náruživosti v pravých mezích udržované přičinili. Z toho vyjímáme pouze p. Šimanovského, jenž obyčejnou svou živost šťastně umírnil a ani v scénách vyzývajících uzdy jí nepopustil. „Pátému aktu“ vytyká se především nepřirozenost, ano i z jisté strany nezdravá logika! Děj kusu není ovšem vzat ze života každodenního, „obyčejného“, jest to událost, jaká se sice v životě co do základního dosti často naskytá, kteráž však v úkrytu jen se rozvinuje a dokončuje, o níž se málokdo dozví, při níž se každý jinak chová, jižto při jiných ještě řídčeji kdo porozumí. Takové neporozumění naznačil také Korzeniowský svým Adolfem. Osoba tato jest prototyp moderního zhýřilce, opovrhující stávajícími, jinak zajisté dosti nahnilými a nezdravými poměry, mající nejvolnější náhledy o lásce a manželství, vzdor tomu však takto naplněná těmiže chevalereskními pojmy o cti, jaké i nad nejblaseovanějším zhýřilcem naší doby panují. Hrabě Adolf jest zamilován do ženy Eduardovy, uchází se o její lásku, zví, že je milován, a nabízí Eduardovi, aby mu tento ženu svou za — jistý peníz

odstoupil. „Vše to zde bylo již,“ praví rabi Ben Akiba v „Uriel Akosta“, — u Adolfa je návrh ten zcela přirozený, žijet v době někdy až příliš praktické a špinavě špekulantní, mimo to nenahlíží dle filosofie své, proč by muž dále žít měl s manželkou, o kteréž ví, že jej více nemiluje, zvláště zaručí-li se jemu a dětem jeho bezstarostná budoucnost. Eduard ale jest povaha mužná a zároveň mužsky jemnocitná. Jemnost jeho seznala již dávno, že manželka jeho nenáleží mu více, bol svůj opanuje mužně, s chotí mluví přímě, s Adolfem jedná co muž se sokem svým. Naoko svoluje v žádost Adolfovu, neboť láska manželky jeho k tomuto odnímá mu možnost, aby soka vinil ze lži neb podvodu, v jemnocitu svém jedná zcela přirozeně více co milovník než manžel. Emílie chová se vzdor nové své lásce přece co manželka k povinnostem svým přísná, raději chce se lásky než povinnosti k otci svých dětí odříci. Děti ty činí Eduardovi rozhodnutí se obtížnějším, hledá prostředků, to však je jisto, že jeden život vyhasnouti, že on či Adolf padnouti musí. Náhoda má dvěma koflíky vodou naplněnými, z nichž v jednom jed se nalezá, rozhodnouti. Pije Eduard, pije i Adolf, pohnán pojmem svým o cti, — náhoda rozhodla proti prvějšímu. Umíraje vyzývá Eduard ženu svou, aby vypila zbytek jedu, a nezklamal se důvěrou svou v její velkodušnost. Emílie cítíc, že blížící se smrt všechny ohledy odstranila, všechna sociální pouta rozbila, vyzná nyní Adolfovi i oustně lásku svou a nazve jej pro budoucnost otcem svých dětí. Konec ten jest zajisté nejen poetický, ale i nanejvýš psychologický, Korzeniowský rozluštil úlohu svou těžkou nejen s největší delikátností, ale osvědčil se též co velký znatel lidského srdce, co virtuos na nejjemnějších jeho strunách. Hrubší prsty ovšem struny také by přetrhly, hrubší a nezvyklejší ucho ovšem jim nerozumí. — O sl. Libické pravili jsme, že jí byly přiděleny po prvé úlohy veseloherní. V nedělním „Pozvu si majora“ měla úlohu jen nepatrnou, ve čtvrtek mohla co Doriména v „Sňatek z násilí“ a co Eva v „Karla XII. navrácení se do vlasti“ již spíše se osvědčiti. Její Doriméně vadila silně ještě neobvyklost velkého jeviště, chudoba nenucené mimiky, v Evě však byla sl. Libická již mnohem více na svém místě

a dokázala, že bude v úlohách vyžadujících naivní humor silou zcela prospěšnou. Upozorňujeme slečnu, že ve veselohře mluví až nuceně a pronikavě vysoko, což jsme v tragických úlohách při ní řídčeji pozorovali. Vada ta může se tedy odstraniti. Ostatní obsazení „Karla XII.“ jest známo. Zbývá nám jen ještě, abychom páně Šamberkovu hru v nedělním „Pozvu si majora“ naznačili co zcela výtečnou.

Ž. N.

H L A S 15. března 1862

Ď Á B L O V A P O D Š Í V K A

„Ďáblova podšívka“ („Wo steckt der Teufel“) od Grüna bavila by aspoň tak dobře jako všechny ostatní vídeňské frašky prostřední hodnosti, máť mimo běžnou svou moralisující tendencí dosti původní základní myšlénku, bavila by tedy, pravíme, dosti dobře, kdyby nepožadovala lepší souhry, než jaké se jí včera dostalo, více pravé komiky, než u nás nalezá, více dobrého zpěvu, než pan beneficiant Sekyra i se sl. Gaučovou podati může. Obecenstvo se ostatně aspoň místy zasmálo dobrým časovým nápadům, jichž překladatel Josef Svátek, nynější redaktor Času, v anticentralistickém směru byl tenkrát hojně vpletl, kdy časové se nebyli ještě změnili.

H L A S 17. března 1862

L O U P E Ž N Í C I

„Zaplat' pánbůh, že čtvrtečních představení jest již namále,“ pravil při posledním představení kdosi v parteru, my vzdychli a přisvědčili zkroušeně. Věru, kdyby byla ještě delší řada

představení podobajících se posavadním, nebude žádného obecenstva více v divadle, neboť známe věru velmi málo lidí, kteří by se dovedli potěšiti posavadním, všeho plánu, vší konsekventnosti a zajímavosti pozbývajícím repertoárem. Nemoc dvou předních členů, která nám předešlým oktrojovala Schillerovy „Loupežníky“, jichž provozování se jen při velmi pestrém repertoáru a každodenní hře as dvakrát do roka připustiti může, nemoc ta nemůž býti omluvou pro volbu her dřívějších. Při „Loupežnicích“ objevily se opět značné vady a mezery našeho personálu. Netřeba více podotknouti, než že Rollera musil hrát — p. Kaška! Praví se, že získáno nám několik nových sil pro první obory, přáli bychom ale srdečně, aby se rovněž pomyslilo na obory druhé a třetí. Kdyby bylo několik herců výtečných, třeba virtuosů pro jisté úlohy, zajisté by se celek při nedostatečných silách ostatních stal směšným, nebo alespoň setkával se mimo šťastnou náhodu s výsledkem vždy neskvělým. Franc p. Kolára st., starý Moor p. Lapila atd. jsou již známi; podotýkáme tedy pouze, že p. Šamberk (Karel místo p. Šimanovského) hrál s tímž ušlechtilým ohněm, s kterýmž byl nedávno co Ferdinand své skutečně značné nadání osvědčil, pak že sl. Libická hrála Amálii s pěkným výsledkem.

Ź. N.

H L A S 22. března 1862

PŘI PIKETU — CHÓRISTA

Benefice sl. Gaučovy zaopatřila nám odpůldne pestrostí svou bavící. Jednoaktové „Při piketu“ vynikalo právě tak dobrou souhrou jako úryvek z opery „Lucia“ výtečným zpěvem páně Bachmannovým. Co se týče novinky „Chórista“, dvouaktového to vaudevillu od Hajniše, nechceme přikládati dlouho pitevní nůž, an kus ten setkal se s úplným a podstatným fiaskem. Délky scén jsou neomluvitelné, vtipu méně než

nic. Stran hudby sluší podotknouti, že jest náhledem velmi mylným, předpokládá-li se, že dostačí užívání národních písní, k tomu ještě nejznámějších, tak jak jsou, jen když se jiný text podloží. Podobného něco smí se jen cum grano salis bráti. Národní píseň má českému vaudevillu naznačiti jen ráz hudby, v jakém se tato pohybovati má. Ze zpívajících byl jen p. Wilhelm snesitelný, což nám tím živěji uvádí na mysl, že herce toho nevyzpytatelným řízením divadelního pana ředitele opět ztratiti máme. Slavná česká intendance nechť brání takému počínání, dokud čas, abychom neseseděli opět zcela na suchu. P. Sekyra a sl. Gaučova neměli humoru. Prvějšího upozornujeme, že by, nemaje přirozeného nadání k tomu, měl sobě nechati od baletního mistra nějaké posuňky a kroky komicky působící ukázati.

J. N.

H L A S 25. března 1862

F A U S T

Za dob dřívějších, kdy herecké síly naše — nikdo by tomu nyní neuvěřil — ještě slabší byly a kusy se ještě ledabyjeji než jindy obsazovati musily, bývalo to i ono představení „Fausta“ dosti zajímavé. Hlavní těžiště leželo ovšem vždy v Mefistu p. Kolára staršího, při prvních provozováních duchaplně pojmutém a dle toho s láskou až na konec provedeném. Ač p. Kolár úlohu tu pouze několikráte hrál, a do podrobnosti tedy na jevišti vypracovati nemohl (ač by herec mladší zajisté na všeobecném porozumění neustál a privátní pilností doplňoval), měl jeho Mefisto přece také několik pěkných jednotlivostí. Vzorem Mefista jest nám bez odporu Dawison, jenž úlohu svou vším právem rozkládá v části mnohé, rovně oprávněné, stejnou láskou provedené, byť i někdy náhlé extrémy se objevovaly, jaké by jinde než u této personifikace věčné zápornosti hercem na všecken způsob vyrovnávány býti měly. Z Dawisonova Mefista měl Kolárův jen leccos zevnějšího, např.

při písni v Auerbachově sklepě huhňavý tón, nápodobící jarmarečného písničkáře, jímž p. Kolár sice i tenkrát začal, jehož však nedodržel. Avšak včerejší Mefisto Kolárův byl již tak zchudlým a sešlým, jako by nám byl znázorniti chtěl průpovídku „Už i ďábel přišel na mizinu.“ Kulhal nohou i moz- kem, ano byl někdy i takový nebožák, že ani nevěděl, co vlastně říci chce, znamená to u Mefista zajisté velmi povážlivé. P. Ko- lár st. objevil se nám již často co personifikovaná negace, není nám tedy divno, že i proti dřívějšímu svému Mefistu záporně vystupuje. Ostatní úlohy mužské stály taktéž o několik stupňů níž než jindy, p. Šimanovského Faust objevoval i při dekla- maci v scénách tklivost vyžadujících taký monotónní pathos, jaký jsme u něho jindy jen v prvním aktu pozorovali, jediný p. Kolár ml. (Valentin) udržel se s dřívějškem na stejné výši. Vzdor tomu, že p. Kolár ml. místo své zde vyplňuje velmi dobře, přáli bychom přece ve prospěch kusu, aby budoucně úlohu Wagnera převzal, Valentina může p. Šamberk hrát. Avšak přece jednu stránku novostí zajímavou mělo předsta- vení včerejší tím, že sl. Libická vystoupila před námi po prvé co Markétka (jak slyšíme, hrála slečna úlohu tu vůbec po prvé). Povážíme-li, jaký obsáhlý fond Markétka vyžaduje protivou mezi tklivostí aktů prvějších a tragickou výší aktu posledního, musíme se skutečně vyznati, že slečna zcela slušně obstála. Základní tón byl dobrý a omlouváme, že ve výjevu šílenosti nedovedla se zprostit tklivosti dřívější a povznést k větší ráznosti. Probuzující se cit a cit samý dovede slečna velmi dobře vylíčiti, tu se zdá, že cítí vše skutečně s sebou, proto také bylo na příklad poetické poptávání se květiny, zdaž ji (Markétku) Jindřich skutečně miluje, dojemné; kde však nemluví cit sám, kde přechází v uvědomění, kde se o něm již mluví, rozumuje, nastává u sl. Libické jistá monotónie. Pozo- rovali jsme opět na mladé herečce té, že v afektu, v scénách živějších jsou veškeré pohyby volnější a přirozenější, že nemají pak několikrát již vytýkané neohebnosti a jednotvárnosti.

Ź. N.

H L A S 31. března 1862

Francouzská efektní hra „Paňác a jeho rodina“ vyniká mnohým nad jiné plody téhož žánru, aniž by se říci mohlo, že dosahuje na vyšší stupeň estetický. Předností jest při ní jakýs rámeček historický, že totiž zvolil spisovatel na všeliké společenské pletky bohatou dobu, když po pádu císařství vraceli se vyhnanci do Francie zpět, aby se znovu uvázali v rodinné své statky i předsudky, dále pak jest předností, že efekty jsou vyhledány a postupně vrcholeny s dovedností neobyčejnou. Nemůžeme sice býti ze stanoviska svého pro pouhé nakupení zvláštních situací, byť i dobře spojených, poněvadž vadí prohloubenosti psychologické, avšak velkému obecenstvu musí se podati čas od času něco nervy rozechvívajícího, vždyť to vydrží, vždyť tortura trvá jen půl třetí hodiny, a torturu dívati se na lidskou bídu, útrap a boj snáší tak rádo — co divák. „Paňác a jeho rodina“ má všelikého koření, všelikého náčiní torturního dosti: chudoba, nasazování života za chléb, násilné rozvádění manželů, rodičů a dětí, nejvyšší sebezapírání, hrdelní soud atd. atd. Takový kus působí i bez dobré hry, dle kteréž zásady se také předvčerejší představení rozvíjelo. Nedostačující hra osob vedlejších byla ale tentokráte více než nahražena hrou representantů dvou úloh prvních, p. Šimanovského (Belphégor) a sl. Libické (Madeléna). Prvější podal nám zase jednou něco celistvého, pravdou dýšící postavu z lidu, a můžeme-li nazvati celé pojmání úlohy trefné, musíme o jednotlivostech říci, že jim věnoval všemožnou pro první představení péči. Co nejlepší mezi dobrým naznačili bychom závěrek druhého jednání a celé jednání páté. V momentech měkčích má ušlechtilý orgán p. Šimanovského mnohem více dojemného než v hrdinských uchvacujícího; v oněch patrně, že cítí umělec vše opravdu zároveň sám. Podobně dojímala hrou i odpovídajícím měkkým tónem sl. Libická, při jejímž předvčerejším vystoupení rovněž akt pátý co nejlepší vyznačujem. Sl. Libická dobyla sobě na českém jevišti již pevného

postavení a čestného místa. Úloha intriganta Rolace (p. Kolár ml.) jest příliš šablonovitá, než aby mohla herci zvláštní chuti dodati.

Ĵ. N.

H L A S 8. dubna 1862

CHUDÝ PÍSNIČKÁŘ

Odvykli jsme všemu sangvinismu, ochladli jsme, a pročezmíníme s proroctvím svým vyčkati delší řadu povelkonočních her, než se pak bohdá vyslovíme, že nastala nám skutečně novým divadelním rokem nová, pěknější doba. Včerejší „Písničkář“ jevil tak dobrou souhru, že potvrdil úplně chvalnou pověst o režisérských schopnostech páně Svobodových. U nás zaznamenává se dobrá souhra co jakás událost a navykli jsme již tak častému klamu, skromným požadavkům a hrdinskému odříkání se, že pokládáme již za div, když na příklad opona nepadne o půl minuty dřív či později, než by měla. Doufáme, že má p. Svoboda právě tolik energie a dobré vůle, mnoho-li schopnosti, a že nezůstanem u pouhého náběhu. Ještě významnější bylo pro referenta, že vystoupili noví dva členové českého divadla, o nichž soud se pronésti měl, jsou-li nám posilou skutečnou. O p. Svobodovi co herci osvědčila se opět dávná pověst, v p. Boschettim seznali jsme herce dobrého, jenž zůstane českému divadlu i tenkrát podporou velmi výdatnou, kdyby jím nahražený p. Chramosta, jak se povídá, opět engažován býti měl. P. Svoboda jest prý dobrým charakterním komikem, v titulní úloze včerejšího kusu seznali jsme v něm také zcela dobrého herce pro obor otců. Povahu písničkáře pojal a podal trefně a vyhnul se šťastně blízko ležící přílišné měkkosti. Zde onde zdála se mu česká divadelní mluva poněkud vaditi, což bychom mnohaleté vzdálenosti od českého jeviště přičítali; ostatně možno také, že jsme se mýlili a že jsme

při prvním vystoupení naklonění byli přičítati herci, co spadá na vrub okolnosti, že jest p. Svoboda zároveň hercem i režisérem. Patrná indisposice orgánu, jakáž druhému a třetímu jednání dala lehký nádech monotónie, nemohla dobrý dojem celku rušiti. P. Svoboda velí zvláště dojemnému, srdečnému tónu, a byl tedy rovněž dobrý v scénách veselejších jako v opravdovějších. „Vlasti mé a tobě“ zpíval p. Svoboda velmi dobře, při písních pozdějších vadila nadzminěná indisposice. Byl o sobě, pak s pí Peškovou a p. Boschettim několikráte volán. Druhému tomuto herci vadí mluva již mnohem patrněji. P. Boschetti byl skoro třicet let českého jeviště vzdálen, podržel však dobrý přízvuk český, není tedy pochybnosti, že po málo nedělích dávná plynňost opět se objeví. Tentokráte musíme jakousi nucenost a tvrdost u vyslovování přičísti uvědomění vlastní vady a z toho plynoucímu namáhání. Herci slabému bylo by takové namáhání zkazilo celou hru, u takého by byla pak tížící monotónie nevyhnutelnou; p. Boschetti je ale herec rutinovaný, nadaný zvučným, dosti ohebným orgánem a patrného talentu pro podobnou charakteristiku. Dle všech podařených jednotlivostí může se nyní již souditi, že jsme získali v p. Boschettim slušného herce pro obor otců hrdinných, který prostředky svými kvůli aplausu při jistých momentech neplýtvá, nýbrž jimi rozumně nakládá. Nejlepšími okamžiky včerejšími byly pro herce toho vzdorná scéna s bratrem v jednání druhém, pak zahravní v jednání třetím. — Starší síly našeho jeviště dostály statně svému úkolu, pí Pešková a Hynková, sl. Lipšova, pánové Šamberk, Pokorný atd. byli v příslušných svých oborech, jimž také úplně zadostučinili. Pí Pešková byla při prvním svém vystoupení, jakožto vůbec při prvním po těžké své nemoci, uvítána pochlebným, dlouhým potleskem. — Kus o sobě má málo ceny, byl nejspíš zvolen pouze proto, aby noví členové měli také jim přiměřené a nám nové úlohy. Překlad jest až na text veršovaný sice správný, místy by však vyžadoval větší plynňost. — Návštěva byla slabá.

Ĵ. N.

H L A S 22. dubna 1862

Augierova veselohra „Škaredá sestra“ jest druhu toho dosti řídkého, který se snaží lehčí psychologické konflikty rozvinouti a ukončiti způsobem plynňějším, veseloherním či spíše činoherním, přece však v psychický proces hlouběji nůž pitevní zasazujícím. Nalezáme jich několik u Němců a Poláků, mnohem více pak u Francouzů. Snaha po psychologické prohloubenosti, po podrobném vypracování přivádí spisovatele obyčejně k tomu, že rozvede předmět svůj v širokém dialogu, že více se snaží podati myšlének a také třeba jen frází než děje, než činu hmotnějšího, a právě proto utíká se spisovatel mnohem raději za názvový štít „veselohry“ než „činohry“. Druh těchto veseloher dojde teprve rozvinu, uznání a vrchole, vyžaduje ale obecnstvo již abstrahující, a protož jest také posavadní kruh jeho obecnstva dosti úzký. Mnoho také zavinuje titul „veselohra“, budící v obecnstvu očekávání také, jaké se kusem samým nevyhnutelně pak zklamati musí. Augierova „Škaredá sestra“ jeví zmíněnou psychologisující snahu. Předmět její jest šťastně zvolen. Před námi stojí po boku krásné své sestry děvče bohaté, poněkud však méně krásou obmyšlené. Jemnocitný duch její nabude brzy vědomí tak zvané tělesní „škaredosti“ a povrchní matka potvrzuje ji ještě v podceňování samy sebe, nedbajíc vše vynahražujících krás duševních. Naproti ní vidíme mladého Raymonda, chudého to, avšak právě snad proto jemnocitnějšího a pyšného šlechtice. Raymond sezna v škaredé dívce poutající krásu a zamiloval se do ní, netroufal sobě však vyznati se jí, pokud mu sama krásná sestra její nedodala srdnatosti. Agáta domnívá se ale, že chce bohatstvím jejím chudobě své odpomoci a odmrští jej, ač jej taktéž tajně miluje. Na konec dostane se mu zadostučinění skvělého. To jest sice jen variace na staré thema „Dříve on chce a ona nechce, pak zase ona chce a on nechce“; proces ten však, jímž dochází Agáta vědomí vlastní ceny, dává dosti příležitosti k pikantnímu líčení; mimo to jsou také dobře a skutečně veseloherně zvoleny osoby vedlejší, etiketě se kořící

matka, starý dvořenín, který proto Agátu za ženu pojmouti chce, aby ženat ke dvoru navrátiti se mohl, jeho synovec hejsek, jenž z počátku s Agátou jen zahrávati si chce, později ale opravdově se do ní zamiluje. Přece však dovedl Augier celým tím pěkným aparátem jen něco dosti prostředního a jeho „Škaředá sestra“ nevyniká leč dobrým předmětem. Úvodně jsme podotkli, proč při kusech podobného druhu ustupuje děj dialogu, nedivili bychom se tedy ani při veselohře této dlouhému dialogu, aniž snad tomu, že první dva akty ubíhají zcela bez děje, že děj vůbec objeví se teprve lečjak v jednání třetím. Dialog dlouhý unavuje zde ale tím, že Augier nedovedl jej proplést novými myšlenkami a nápady. Spisovatel nepokusil se ani o to, aby předmět svůj všestranněji vyčerpал, což by bylo dodalo plodu jeho více myšlenkové barvitosti a nádech živějšího, bohatšího děje. — Český překlad, od Ladislava Riegra, jest přesný a plynňý. — Co se týká předvčerejšího provozování, máme naproti němu zvláštní stav. Uvykli jsme zcela jinak a vším právem přísněji posuzovati herce své než členy nějaké kočující společnosti nebo divadla ochotnického. Tentokráte musíme ale od přísnosti té ustoupiti a říci, že představení, patrně s pečlivostí řízené, bylo poměrně dosti dobré, třeba by bylo požadavkům našim na veselohru francouzskou málo zadosťčinilo. Nemůžeme hercům našim vytýkati, že nemají dosti elegantní lehkosti, jakouž Augier požaduje i předpokládá, že nedovedou hravý dialog dosti pikantně pointovati. Z donucování se v tón lehký vyplývá nucenost, nepřirozenost, monotónie. Pozorovali jsme to neomylně i na pí Peškové, ve veseloherním oboru nejspíše vynikající, kteráž teprve v afektu nejživějším, kůru odměřenosti prolomivším, přirozeného tónu zcela se domohla a pak jím i obecenstvo rozechřála; dříve vadil jí především tón zpěvavý. P. Kolár mladší přenesl úlohu svou na pole jeho osobnosti bližší. Dětinský stařec, držení v šabloně nám již známé, stál zde před námi místo uhlazeného dvořenína, který ničím jiným působiti nemá než komičností náhledů svých. Vzdor mnohé neplynnosti musíme přece snahu po dobré souhře uznati, podobně také, jak již praveno, snahu ostatních spoluoučinkujících jednotlivců, jako pí Kolárové,

sl. Bollardovy, pp. Šimanovského, Šamberka a Pokorného. — Obecenstvo roztálo teprve jednáním třetím. Nebylo příliš četně zastoupeno a musíme k tomu poukázati, že by, zapomenuvši doby poslední, mělo za bohdá nové éry opět divadlo s ochotou navštěvovati, aby dokázalo skutkem, že je mu divadlo potřebou a že nebudem muset příliš dlouho obecenstvo odchovávat pro budoucí ústav národní, pro hru každodenní. — Nová zahradní dekorace p. Kautského patří k nejlepším výtvorům dekoračního umění, jakéž jsme na pražském jevišti kdy viděli.

J. N.

H L A S 3. května 1862

OKOLO SVĚTA

K dekoracím psát kus, k dřevořezbě básně, do neštěstím prázdného ještě místa některého beletristického týdeníku vhodně dlouhou novelu, vše to patří zajisté k mukám, jakéž se spisovatelům za vezdejší hříchy jejich uložití mohou. Jest to půda tak sterilní, že z ní leda božská náhoda polohluchý klas vylouditi dovede. Jsou ovšem lidé spisovatelé, kteří kvůli výdělku zasednou bez rozpaků k práci také a skorem s jistou chutí ji provedou. Při mnohé frašce na obrovském nesmyslu se zakládající, nesmyslem kvetoucí a celým ohňostrojem nesmyslu zakončující odpouštíme přece spisovateli, neboť smějeme se srdečně a beze všech zbytečných reflexí s ostatními, poznáváme často talent zvláštní a vidíme v duchu spisovatele, jak mezi psaním při tom či onom místu radostně a rozmarně sobě ruce mne, že se mu nesmysl tak dobře podařil; od takového spisovatele ale liší se ještě spisovatel textu k dekoracím, např. spisovatel „Okolo světa“, ještě nesmírně, ještě tak, jako na silnici rozklepávající kameník od řezbáře fantastické karyatidy vyvádějícího. A což teprve překladatel takového

spisovatele! Text „Okolo světa“ sepsali ve Vídni Grandjean a Reinhard, jejich sepisu užil částečně Julius Rosen a do češtiny přeložil Rosena s dodatkem českých vtipů a časových narážek pan J. S. Ještě dobře, že český překladatel objevil skutečně mnohem více vtipu a že vybrati dovedl poněkud vhodnější časové, někdy ovšem dvojhranné poznámky než vzdělavatel německý. Jednotlivé úlohy poskytují pramálo příležitosti, aby herec dokázal, že promyslel, co mu dáno, a takž se musíme skorem obmeziti na všeobecný ten úsudek, že hra byla taktéž poměrně lepší než při představeních německých. P. Šamberk podal dobrou šarži, češtině činil ale pro necvičenou paměť mnohem větší nátlak než pánové Sekyra a Boschetti, kteří tentokráte mluvili plynně a správně. Pan režisér Svoboda osvědčil opět dobrou školu svou, některých přílišností v mimice byli bychom mu však třeba odpustili. Cena hry ostatních herců byla skorem vesměs větší než cena úloh jejich. Milým zjevem nám byla dcera páně Boschettiova, kteráž po prvé na našem divadle vystoupila. Jest zcela mladá, spanilá a obdařena pěkným, příjemným hlasem; českého jazyka není sice úplně mocna, má ale dosti dobrý přízvuk a při svém mládí může se nám za nějaký rok dobrou lokální zpěvačkou státi. O výtečných dekoracích Lehmannových vyslovil se Hlas již několikráte s uznáním. Návštěva byla opět jen prostřední.

Ź. N.

H L A S 5. května 1862

D R Á T E N Í K

Kaisrův „Dráteník“ patří k lepším plodům ourodného spisovatele toho, rozmanité povahy jsou na frašku dosti ostře vyznačeny, a můžeme tím více být spokojeni, že p. Wilhelm kus ten ku své beneficí zvolil, an má v něm sám komice jeho

úlohu velmi přiměřenou. P. Wilhelm vešel již v oblibu českého obecenstva, jak mu včerejší přehojný potlesk dokázal. V úloze nájemného sluhy Fabiána pozorovali jsme, že mladý komik náš odložil šťastně již velkou část oné ostychavosti, která jej z počátku skličovala, jeho hlas má více modulace, pohyby jsou okrouhlejší, kuplety nabývají ostřejších pointů. Rádi bychom věděli, jak chtějí jistí panové frašku bez p. Wilhelma nadál pěstovati; nechceme však býti hlasem volajícího v poušti, nechť se již starají či nestarají o to bez dalších pobídek pánové oni, kterým blaho našeho divadla svěřeno. Po p. Wilhelmovi měla nejpikantnější úlohu dráteníka Jura sl. Libická a provedla ji umělecky. Nezvyklou slovenštinou ovládala dobře až leckde na přízvuk, v mužském šatu pohybovala se nenuceně; za významné pak pokládáme, že neklesla nikde v dětinství, ku kterémuž méně rozumná herečka úlohou tou snadno svedena býti může. V úloze Václava, jakož již i v „Okolo světa“, seznali jsme nového mladého herce p. Pacelta. Jest příjemného zevnějšku, zvučného orgánu a patrně přemohl již abecedu divadelního umění tak dalece, že mladší třetí nebo i druhé milovníky s prospěchem hráti může. Časté přechvacování se v řeči chceme přičítati prvním vystoupením. Čestně zmíniti se musíme o paních Hynkové, Turnovské, sl. Bollardové, pak pp. Lapilovi a Kaškovi. Návštěva byla pro nahodilé příčiny na českou benefici velmi slabá.

J. N.

H L A S 5. května 1862

V Ě Z E N Í

Sehrané kusy jako Benedixovo „Vězení“ měly by věru o značná percenta líp se dařiti než předevcírem. Bývá ale u nás, že se učí k prvnímu provozování prostředně, někdy špatně, k opakováním pak již pranic, vždyť umějí již od hry první!

„Vězení“ pokazil vlastně p. Kolár starší, který z převděčné úlohy doktora Hájka učinil co možná nejméně. Klopýtal přes slova, opakoval zbytečně, — a přece je nám ještě ve zcela dobré paměti, jakou dobrou šarží nám p. Kolár v tétěž úloze dříve podal. P. Šamberka, jenž tentokráte hbitě a plyně hrál i mluvil, upozorňujeme, že sobě ve veseloherních úlohách navykl zcela neelegantní stálé hýbání tělem; činí to dojem taký, jako by nevěděl dříve až při představení samém, jak se pohybovati bude, vůbec činí to dojem nehotovosti. Sl. Lipšova upevňuje se od úlohy k úloze vždy více v novém svém oboru. Pí Pešková byla co Matylda jako dříve velmi dobrá, sl. Bollardově vadil zvláště při první její scéně konverzační tón, v afektu byla později již přirozenější. Pánové Lapol, Pokorný a Boschetti byli na svém místě. Návštěva — opět jen velmi prostřední.

Ź. N.

H L A S 10. května 1862

R U Y B L A S

Před zejícím, strašně prázdným divadlem hrál se včera Hugonův „Ruy Blas“. Prázdnoty té jsme tím více lítovali, že patřilo i co do souhry i co do hry více jednotlivců k vybranějším a zajímavějším. Na první místo stavíme z herců opět jednou s pravým potěšením p. Kolára staršího. Jeho Don Sallust byl dle staré, zde však úplně platící fráze „jako ulitý“. P. Kolár dovedl celou grandezza španělského velmože, v intrikách velezběhlého, a tedy chladnokrevného, v pomstě bezohledného, vše ničícího, naznačiti co nejdůstojněji i co nejostřeji. Může se říci, že mu neušla ni jedna pointa duchaplného dialogu, chladným, ledovým tónem, zde zcela místným, pak jednoduchým posuňkem přivedl vše k pravé a plné platnosti. Jemu nejblíž stavíme sl. Libickou, ne co do mistrných jednotlivostí,

ale co do velmi dobrého celkovitého dojmu. Královna jest figura skutečně a cele poetická, něžně ideální, po životě, po lásce prahnoucí; poesie v ni položená vyznačuje se svou přirozeností, svou pravdou, a dovede-li herečka uhoditi na pravdivý a přirozený tón, má již vyhráno. Sl. Libické se to podařilo, jednání druhé mělo pro ni momenty dokonalé. P. Šamberk svou úlohu od prvního sehrání nezdokonalil, neprohloubil. Zcela dobrým byl jen v jednání prvním a posledním, také scéna před královnou v jednání druhém měla pěkné jednotlivosti, mohutný výstup před radou královskou musíme však vzdor potlesku skrovného obecnstva naznačiti co přísnějším požadavkům neodpovídající. P. Šamberk dovede zajisté úlohu svou pojmouti a promysleti, nemusili jsme tedy slyšeti monotónní, na galerie vypočtěný pathos, po němž v druhé polovici třetího jednání, vrchole to Hugonova „Ruy Blas“, nedostačovaly více fysické síly třeba jen k prostředně dobrému podání. President tajné rady královské může dle slov úlohy své sice s ohněm, nikoli však s přehlušujícím křikem španělským grandům sešlost a ničemnost jejich dokázati; více odstupňování, a scéna ta nabude o polovinu více zajímavosti. P. Šimanovský hrál Dona Césara, nemýlíme-li se, při své benefici. Při benefici, nu to je ledacos možno i dovoleno; ač však všechnu snahu nejpilnějšího svého umělce uznáváme, byl by propodruhé úlohu tuto, oboru jeho cizou, postoupiti mohl zcela dobře p. Koláru mladšímu. Novými byli také ještě v úlohách svých p. Boschetti a sl. Lipšova.

J. N.

H L A S 12. května 1862

F I E S K O

Při předvčerejší slušně navštívené reprisi „Fieska“ viděli jsme sl. Libickou v úloze Leonora tak dalece nové, že ji po prvé před námi hrála, v obor její ovšem spadá zcela. Jen

trochu méně tremolování, a tón její bude zcela přirozený, příjemný. Páně Šimanovského Fiesko je od dřívějšíka znám co dobrý, taktéž p. Kolára staršího Hassan. I ostatní herci přičinili se ku zdaru. Aby hrál p. Křtín kavalíry, není snad právě zapotřebí.

H L A S 24. května 1862

VALDŠTÝNŮV TÁBOR ON NEŽÁRLÍ

Dočkali jsme se ve hrách předplacených konečně přece zajímavé novinky, kterouž český repertoár platně obohacen jest. P. Kolár starší jest přední náš překladatel, převádí myšlenky, a nikoli pouhá slova, z původní poesie nebo myšlenkové hloubky nesetře ani nejmenšího. Překlady Kolárovy čtou nebo poslouchají se jakoby práce původní, nikde nucenost, nikde těžké brnění dělaných krás. S pravým potěšením čtli jsme zprávu, že p. Kolár „Valdštýnův tábor“ sám překládati se jal. Mohli jsme alespoň do divadla vejít bez ouzkosti, že krasochuť bude se musit uvolovat ku koncesím, že sluch náš uražen bude boucháním zpotvořených, po berlích chodících veršů. Mohli jsme se oddat zcela jen dojmu, jaký krásný Schillerův dramatický obraz vždy způsobí, a i v tom ohledu, srovnávajíce představení české s představeními jinými, můžeme říci, že podalo divadlo české alespoň velmi slušnou kopii. P. Svoboda recitoval co kapucín dlouhou svou řeč s tak pěkným českým přízvukem, že již všechny pochybnosti těch mizeti musí, kteří mysleli, že čeština novému režisérovi našemu alespoň nějaké překážky činiti bude. Co dále chválíme, jest pravá míra, jakáž nedovolila rozumnému herci, aby z úlohy své učinil šarži neodůvodněnou. P. Kolárovi staršímu odpouštíme znešťastnělou řeč k rekrutovi již pro výtečný jeho překlad, jež mu divadelní naše censura, k Němcům nepoměrně liberálnější, tak dovedně kazila. Ostatní momenty byly u p. Kolára zdařilé, kteréž epi-

teton se i o všech ostatních spoluúčinkujících, jakož také o celé souhře říci může. — Předcházející, tentokráte v dialogu silně a právem zkrácená veselohra „On nežárlí“ došla spolupůsobením pp. Šimanovského a Kolára ml., pak pí Peškové dobrého výsledku. Pro dosti důležitou úlohu sluhy neměli tu opět jiného než p. Křtína s jeho hnusně plačtivým tónem. Návštěva byla prostřední.

Ź. N.

H L A S 31. května 1862

O B L E Ž E N Í P R A H Y O D Š V Ě D Ů
H R A B Ě Z L E T O R I Ě R U

Péro referentovo může nyní odpočívát, vyslovené náhledy jeho nemusí drahé místo ubírat zajímavé politice, ještě zajímavějším procesům a denním zprávám. Repertoár český nemožno z prajednoduchých příčin ani rozebírat, a kritisovat hru jednotlivců v „Obležení Prahy“ nebo souhru v „Hraběti z Letorièru“ bylo by právě tolik jako řeč o něčem, co by mohlo být, někdy ale nemusí a bohužel ještě častěji není. Dejme tomu, že byla Bayardova veselohra právě tak co do úloh jednotlivých obsazena, jak dle neouplného personálu našeho býti může, dejme i tomu, že obsazení to nám prozatím dostačuje, cítíme pak přece neúplnost personálu svého na souhře. — První herci, částečně ještě i v německém zaneprázdnování, snadže nemají dosti času k prostudování střídajících se úloh, snad není vůbec ani času k dostačujícím zkouškám. Chvála i výčitka může být pouze relativně myslena. Dle toho svědčíme, že pí Pešková hrála úlohu titulní se vší možnou péčí, p. Šamberk že svému Tibullovi nedělal nečest, ač dle mladistvé individuálnosti jeho úloha ta nikdy mu úlohou parádní nebude. P. Kolár ml. podal opět rozkošnou šarži, tak rozkošnou v mimice, že jí rozmluvní pausy mnohem méně vadily

než některým jiným spoluúčinkujícím. Pánové Lapid a Sekyra, pak pí Kolárová a sl. Bollardova přičinili se očividně. Nadaná sl. Pešková měla po delší době opět jednou příležitost, aby mladý svůj talent v úloze ovšem podřízenější zkusila.

H L A S 7. června 1862

K R Á L J I N D Ř I C H I V .

Zmrzačelejší představení, doufáme alespoň, nemůže ani být, než jakým bylo včerejší. Bujné myšlenky Shakespearovy kulhaly jako Falstaffovo vojsko, a o jejich berlách, jakž bychom náповědovu budku nazvati se osmělili, hnusno již mluvit. Jmenujeme-li na příklad p. Šimanovského, sl. Libickou a ještě snad jednoho nebo druhého, že ostatním navzdor úlohy své uměli, podáváme v poměru k velké divadelní ceduli zajisté smutný obraz uměleckých snah. Učení se úlohám patří u jednotlivých k věcem zcela překonaným, je ho leda tenkrát potřebí, když se jedná o něco parádního. O hře — kdopak může při úloze herci neznámé o hře mluvit; u Shakespeara není také hry potřebí, poněvadž již samo slovo jeho dosti působí. A nepůsobí-li někdy ani to, nemůže zajisté herec za to, proč nedává obecenstvo líp pozor na náповědu, vždyť se namáhá zajisté! Učení se úlohám — žádné, jednotlivá hra — nula; to dává pak sumou pěknou souhru. Snad se bude mnohý zase zlobit na časopisy, že soudí přísně, snad poukáže mnohý k tomu, že korespondence těchže časopisů chválí v nepoměru venkovské ochotníky a slabší herce kočující, — může být, ale Jindřicha pochovat, Shakespearova Jindřicha, to je jistě událost vší — hany hodná! Máme mezi herci svými členy tak nadané, že nelze nevysloviti lítost a podiv, proč as talenty své tak ouhořiti nechávají. Návštěva byla prostřední, přece však as desetkrát četnější než v německých hrách odpoledních.

Ź. N.

H L A S 14. června 1862

První provozování Scribovy „Sklenice vody“ mohlo by býti pro české jeviště pravou událostí; že jí nebylo, tím nejsou právě, „ač neupírám velkou vinu“, pouze herci vinni, nýbrž i ti, „kdož na kozlíku sedí“, jak se ondy kdosi vyjádřil. Tíže veškeré souhry spočívá zde na ramenou pěti osob, a je-li pod některé klenutí dán tedy sloup nezcela vhodný, mizí dojem bezpečnosti a s ním i radost z celé pěkné stavby. Třeba byla pí Pešková objevila hru ušlechtilou a třeba byla ve svědčících jí a cituplnějších momentech i vynikala, měla přece ve prospěch celku hráti Abigail, pro sl. Bollardovu poněkud z cesty ležící, úlohu královny Anny měla režie přenechat sl. Libické, již proto, aby mladší umělkyně tato měla více příležitosti na jevišti a rozmanitější úlohu. Jedině pí Kolárová co Marlborough byla nade všechnu pochybnost zcela na svém místě. Nepravíme mnoho, řekneme-li, že se pí Kolárová vyrovnává v úloze té všem rozhlášenějším umělkyním německým. Každý pohyb její byl elegantní, a přece, dle úlohy, ostrý a pyšný, každá věta byla dobře deklamovaný epigram a živá mimika obličejů dodala vše ostatní k dovršení umělecké pravdy. Scribova veselohra pohybuje se v salónech královniných, na parketách voskovaných; herci musí dle toho se chovati, a litujeme, že p. Kolár starší nebyl také trochu „voskovanější“. Nepozorovali jsme ani té ostroty intrikantovy ani té perfidní zdvořilosti, jaká přece Bolingbroka sprovázeti má při každém vystoupení. Scribe sobě myslil Bolingbroka velmi pěkně a p. Kolár sdělil obecenstvu zcela suše a beze všeho namáhání, že Scribe měl skutečně dobré myšlenky; Scribe mívá ale divné nápady, a hned po tom, když na příklad p. Kolár první svou řeč ku královně srdečně špatně byl přednesl, musil říci, že měl „řeč pěknou“. Inu, řekl to také! P. Šamberk měl co Masham úlohu málo vděčnou, při níž již to zásluhou, vyhne-li se herec směšnosti. — Návštěva byla pouze prostřední.

J. N.

H L A S 26. června 1862

Zdá se, že jako kdys tragédie, nyní lehká, v nižších a prostředních kruzích se pohybující veselohra nejlíp se na českém jevišti daří. Osvědčilo se to opět především, kdy byla mimo klasický „Valdštýnův tábor“, divadelní censurou klasicky zřezaný, provozována veselohra „Ženský pláč“ od Görnera. I tato veselohra, lehké ostatně zboží, trpěla censurou, kteráž na příklad velmi významně změnila slovo „Němce“ v „cizince“, začož nechť se jí centralistické listy „německé“ Prahy poděkují. „Ženský pláč“ byl provozován výtečně a opět se ukázalo, že veseloherní síly jako pí Pešková a p. Šamberk pro úlohy řady první, sl. Bollardova, p. Pokorný a p. Sekyra pro úlohy řady druhé alespoň zdejším německým silám ničeho nežadají, ač nepředčí-li je zcela. Skvostný humor páně Šamberkův účinkoval nejen na obecenstvo, nýbrž i na spoluúčinkující. Také „Valdštýnův tábor“ těšil se dobré souhře a lítovali jsme pouze, že p. Svoboda st. pro představení druhé svého kapucína trochu více dopodrobna nevypracoval. — Návštěva byla opět jen prostřední.

J. N.

H L A S 28. června 1862

BENGÁLSKÝ TYGR — PŘEVŘŽENÁ SLÁNKA
ČESKÝ DOBROVOLNÍK A FRANCOUZSKÁ
SELKA

Scylla a Charybdis — lamentovat, hanět nebo mlčet, toť jediná volba při úsudku divadelním, jaký nyní as býti může. A haní-li se, musí se začít od hořejška až pod podlahu dolů, a lamentuje-li se, musí se to díti s velikou resignací, neboť jsme nabyli dávno již příjemné to přesvědčení, že se nikdo po

veřejném hlase neohlíží. Tak často jsme již zaznamenávali případy, kdy se se zvláštní důsledností rozumným přáním nevyhovovalo, že by opětné vypočítávání bylo prací směšnou. V dramatické literatuře, řeknem to přímo, panovalo do poslední doby totéž dětinské kmotrovství jako v jiných oborech dramatických. Kmotrovství to určovalo a kazilo repertoár, kmotrovství to je vinno z velké části i náhlým úpadkem mladé literatury dramatické, která dosti utěšeně klíčiti počala. Kmotrovství to nám zaopatřilo i hereckou sílu, která nemá ničeho takřka pro sebe zvláštního. Fraška naše je bez mladého komika, nyní má býti i bez milovníka. Jak slyšíme, má se také p. Pokorný propustiti a místo něho vzíti pro jakés vzdálené literárněhistorické příbuzenství kdosi jiný, jehož jméno nám již proto v péře vážne, že by byl místo p. Pokorného prapodivnou náhradou. P. Pokorný dokázal právě předevcírem zase v „Bengálském tygru“, jak dobře se hodí pro místo své, zajisté dosti důležité. Má rutinu velkému divadlu dostačující a nepotřebuje sobě teprve odvykat manýry, jaké by jiný od kočovnických společností přinesl, ač by se také ještě vyčkati musilo, zdaž by náhradník vůbec odvyknouti dovedl. Souhra byla v „Bengálském tygru“ (pí Pešková, sl. Bollardova, p. Kolár st., p. Pokorný) dobrá, že p. Kolár st. tak silným štětcem maloval, připadá na osobní jeho vrub a jest jen výsledkem jisté konsekventnosti. P. Kolár ví zajisté, že i fraška trochu více „hry“ snese. Předcházející „Převržená slánka“ šla výtečně jako vždy. V závěrečném žertu „Francouzská selka a český dobrovolník“ vystoupila opět sl. Boschettiova. Že úlohou svou docílila po výtečné Müllerově tak pěkný výsledek, slouží jí ku cti. Hlásek příjemný, zpěv již dosti zběhlý, výslovnost češtiny dobrá. Vidíme v slečně té prozatím jedinou možnou lokální subretu svou, a měli by se jí ujmouti páni, jichž úkolem, aby se starali o budoucnost českého divadla. Za nějaký čas byla by již zcela na svém místě. P. Kolár mladší byl jako vždy drastický. — Návštěva slaba.

Ź. N.

H L A S 19. července 1862

Předvčerejší provozování bylo plno „uměleckých“ přestávek, že jimi jako zejícími rozsedlinami prohlédnouti lze až na dno mělké herecké paměti a ještě mělčích přípravných zkoušek. Hrál se opět jednou jen proto, aby se vůbec hrálo, herectvo i obecenstvo koupalo se v nekonečných nesnázích, kdyby nebyl rozhodující provaz spustil v pravý okamžik oponu, byli bychom odplavali bůhvíkam. Nu neškodí, nepřicházíme alespoň z cviku. O p. Mošnovi, jenž co Vojtěch v „Chyba lávky“ po prvé před námi co host vystoupil, pronesli bychom raději soud určitý teprve po úloze trochu menší. Ani rutina jeho ani vnitřní fond nezdají se vystačovat pro úlohu první třídy, ač i rutina i fond ten nejsou právě nepatrný. Co na p. Mošnovi, jemuž při příjemné tváři malá postava jeho nevadí, dobrého jest, leží na věcech zevnějších, přiučených; osobních nějakých zvláštností nepozorovali jsme snad pro těsnící okolnosti prvního vystoupení vůbec. Registrujeme tedy dosti živou akci, jevící se však co obmezenou do rozmanitosti, registrujem i dosti přiměřené pronášení vět, jež však opět málo má rozmanitosti do sebe. Tím se také stal dojem celého prvního jednání příjemným, kdežto nastala později jednotvárnost. Soudíme-li dle toho, že p. Mošna žádnou píseň nevložil, není jím české frašce zpěvná síla získána, což ostatně při milovníckém oboru, jakýž by p. Mošna ve frašce zaujímal, nevadí. Vcelku by bylo ziskem, kdybychom hosta toho pro menší úlohy podrželi, a rceme-li úsudek příznivější, stává se to jen proto, abychom každou novou sílu vřadili hned tam, kde jí místo přísluší, aby první obory neutrpěly nedostatečným obsazením a aby bylo jasně viděti, kde kdo schází. — Že p. Kaška pojmul svého žebráka poněkud opravdověji, schvalujeme zcela; provedení a pojmání lišilo se však dosti od sebe. Viděli jsme jen pevné obrysy, ostrou siluetu, barvy byly ale šedivé a zase šedivé. Není pochybnosti, že při opětné hře nabude celek

více propracovanosti. Vyjímaje pí Hynkovou byli ostatní spoluúčinkující slabí, z čehož tenkrát nemůžeme vyjmouti ani vždy pilnou sl. Libickou.

Ź. N.

H L A S 22. července 1862

ČESKÉ DIVADLO

(„*Stesky na nynější divadlo české...*“)

△ *V Praze 25. července*

Stesky na nynější divadlo české stále se množí. Učinili jsme na všecken způsob jistý pokrok proti dřívějšku, co se počtu českých her týče, avšak všeobecné panuje přesvědčení, že větší počet her nezpůsobil zároveň žádného vlastního pokroku českého divadla vůbec. Přesvědčení to není liché, veřejné mínění to je více než opodstatněné, ano v některém ohledu možno i říci, že jsme šli místo o nějaký krok kupředu spíše ještě trochu nazad. Nechcem zde rozebíratí známější i méně známé příčiny toho, faktum jest, že u větších kusů pohřešujeme pravidelně souhru vytríbenější, že herectvo naše není právě bohatší než dříve, že se na repertoáru leda dva neb tři nové kousky objevily a starých dobrých že se pramálo opakovalo. Nejpi-
kantnější jest zajisté případ v právě běžícím týdnu se zběhlý, kterýž snad ani v letopočtech divadel kočujících nemá sobě rovného. Proto, že se *jeden* herec roznemohl, nemohlo se, ač ochuravění více než čtyryadvacet hodin dříve známo bylo, v určený den hrát. Prvních oborů je více a bylo by velmi pěkné, kdyby se zastupitelé jejich jeden po druhém buď opravdově, nebo schválně rozstónávali, tak aby se dle případu prvního třeba po dlouhý čas ani hráti nemohlo. Schválnost jest u divadla dle zkušenosti možnější než jinde a škoda z ní plynoucí stihne vždy ředitele nejtrpčeji. Divno tedy zajisté, nehledí-li se tento proti náhodě nebo intrice zabezpečit. Český hraje se třikrát za týden, německy za doby zimní jen o jednou

více (ostatní představení jsou operní), v německém divadle se ale posud nepříhodilo, aby se bylo pro churavost herce, neroznemohl-li se již právě v okamžiku před samým začátkem hry, vůbec hráti nemohlo. Vina či příčina spočívá v repertoáru, pak v počtu a jakosti personálu. Personál český je značně slabší než německý a k tomu ještě tím zoužený, že mnozí členové onoho zároveň tomuto přináležejí. Německá hra předchází před českou, herec musí spíš do německého než do českého divadla, statista musí spíše poslechnouti komandu režiséra německého než českého. Mohlo by sice býti, ale nebude jinak, pokud zůstanou obě divadla pod ředitelstvím jedním. Katonovským způsobem měla by se opakovati věta „Zapotřebí samostatného českého divadelního ředitelství!“, až se konečně přece stane, bez čehož se obejíti nemožno. Samostatné české ředitelství!

Stýskali jsme sobě na průměrně nedostatečnou souhru při kusech větších. Dobrá souhra je hlavně úkolem režisérovým, on má včas úlohy rozdati, potřebné zkoušky určit a řídit. O režiséřských schopnostech pana Svobody nevíme mnoho určitého, neboť nejsme zasvěceni v život zákulisní; nechcem ale dle málo nás uspokojující souhry již na neschopnost mysleti, poněvadž dobře víme, s jakými překážkami z výše uvedených příčin mu zápasiti třeba. Režisér nejsoucí úplným pánem svého herectva není také úplným pánem zkoušek. Mohlo by sice býti, ale nebude jinak, dokud nebude samostatné české ředitelství!

Že herectvo není právě bohatší než dříve, ví každý, kdo třeba jen divadelní cedule čte, tím líp to ví a cítí navštěvovatel divadla. Jediným platným obohacením je slečna Libická, vedle ní však jest leckteré místo, které by se vyplniti nebo jinak obsaditi mohlo. I vedle slečny Libické, která svůj talent také veselohře, hlavně však činohře věnovati musí, jest slečna Heintzova pro vysokou truchlohru velmi potřebna. Některé jiné obory ženské mladší a starší úpějí taktéž po novém obsazení nebo doplnění. Z oborů mužských vadí hlavně nedostačující epizodisté, ve frašce je již docela pusto. Jedinou nadějí budoucí české frašky komika Wilhelma viděli jsme jen několikráte na jevišti; — přišel, aby laskavě propuštěn zase odešel. Mladé

komiky má prý hrát nadál pan Sekyra a pan Svoboda! Nedo-
plní se a nenahradí, pokud nebude samostatné české ředi-
telství!

O repertoár stará se dramaturg. Tento nemůže ovšem ori-
ginální nové kusy ze spisovatelstva vynutit, může však posta-
rati se o rychlé a dobré překlady novinek cizích. Proč toho
posud nečinil, není nám známo. My udali nedávno v jednom
fejetonu svém způsob, jakým by se chudobě repertoární od-
pomoci mohlo. Konstatujem velkou nejistotu v repertoáru a
slabost repertoáru toho. Také to je nápadné, že ve starších
originálech a překladech dávné a husté poklesky mluvní nadál
panují, ač by se tomu snadno odpomoci mohlo. Ostatně stojí-li
režisér nejistě, stojí dramaturg ještě nejistěji, a nebude jinak,
pokud atd.

Musíme Prozatímní divadlo považovati za pravý dar boží.
Jest to jedině možný přechod k důstojnému velkému divadlu.
Z počátku byly mysle rozkvašeny proti takému divadlu men-
šímu. Nesouhlasili jsme, praxí poučení, s míněním veřejným,
avšak neopřeli jsme se mu zbytečně, neboť jsme věděli, že Pro-
zatímní divadlo povstati *musí* a že bude blahodárně působit.
Nyní se jedná o to, komu se má ředitelství svěřit. Otázka ta
rozlušťuje se vlastnostmi, jakéž český divadelní ředitel vůbec
míti musí. Musí být horlivým Čechem, obeznalým ve všech
poměrech obecnstva zdejšího, musí míti lásku k divadlu
vůbec, musil se na divadle třeba menším již co ředitel neb
režisér osvědčit, musí míti nějaké jmění vlastní, musí býti muž
energický, neustupný. Volba zde není těžká, neboť jest jen
jediný, který všem těm požadavkům vyhovuje a české divadlo
k rozkvětu přivéstí může. Pražanům uvědoměným jest dobře
znám, na venkově čtli jmeno jeho často již v časopisech, za
poslední doby zvláště tenkrát, kdy se jednalo o privátní diva-
delní představení ve prospěch pomníků Máchy a Šumavského.

H L A S 26. července 1862

„Růžena a Růženka“ náleží k slabším pracím paní Birchpfeifrové, obsahuje však až k episodám dolů samé dobré úlohy, úlohy to přímo na aplaus vypočtené. Naši herci sobě málokdy nechají ujíti podobné příležitosti birchpfeiffrovské alespoň ku živější hře, takž i tentokráte. Pí Kolárovou (Hájková) stavíme však na první místo. Úloha její předvčerejší rovná se zcela její mistrné paní sládkové. Výborné jsou vůbec vesměs úlohy její, ve kterých představuje stařeny měšťanské třídy, dobrosrdečné, avšak energické. Objevuje tu velkou znalost života, tón je zcela přirozený, každý pohyb pravdivostí svou překvapující. Vidíme tu obraz pravé české matky, je nám známý a milý. Co do přirozenosti byly ostatní dámy, pak z herců p. Šamberk a p. Pokorný poměrně zastupitelkyni paní Hájkové nejbližší. Při souhře pí Peškové a sl. Libické potěšili jsme se zjevnými důkazy, že alespoň dva obory jsou tak uspokojivě zastoupeny. Sl. Lipšova hrála dobře, mohla se ale o přiměřenější úloze zevnějšek postarati. P. Šamberk měl některé momenty taktéž dobře životu nápodobené, ostatní přetvořil na příjemnou šarži mladých, v morálním jádru svém nepokažených bonvivantů. Varujeme jej jen před přílišností v pohybech a rychlém mluvení; nedosáhl sice ještě přílišnosti té, byl jí ale na dvou neb třech místech dosti blízko, což pěknému celku jest jen na újmu. Ostatně musíme přiznat, že p. Šamberk ve veselohře dovede skutečně jiným býti než v činohře, vlastnost to u mnohých se nenalezající. P. Pokorný zasloužil svou pochvalu, p. Boschetti mlčení obecenstva. Zdá se, že poslednějšší málo se češtiny z obyčejného života přiučuje.

J. N.

H L A S 31. července 1862

Nemůžeme režii vytýkati, že volí kusy jako „Pražského flamendra“ třeba pro čtvrtky, když se jí jedná o to, aby zkusila nové přihlasující se síly. Tentokráte měli vystoupiti dva debutanti, p. Žamberský v úloze titulní a p. Daliba co otec, viděli jsme však jen poslednějšího, poněvadž prvejší již při zkoušce neobstál. Ani o poslednějším nemůžeme pronésti rozhodný úsudek, nebylť patrně na místě svém; jen to lze podotknouti, že má dosti již rutiny, aby nepokazil ani úlohy v jeho obor ne-náležející. Ostatní obsazení bylo staré a dobré.

HLAS 3. srpna 1862

NĚCO O ČESKÝCH KRITICÍCH DIVADELNÍCH

△

Překvapující to nadpis, vidíte? Ovšem, mohl jsem své řádky také nadepsat na příklad „Slovo o něčem, co není“, nebo také „List o ledačem, co by býti mohlo“, nebo i jinak, volil jsem ale nadpis co nejméně mystický. Nemohu sice o předmětu svém systematicky pojednat, neboť není systému v divadle, není systému v kritice, není ho také v rozboru kritiky a kritiků, povím ale přece ledacos nesouvisle souvislého. Také se musím přiznat, že jsem ani celé thema nevážil z vlastní hluboké studně moudrosti, nýbrž že jsem byl naň znovu upozorněn časopisem jmenem Boleslavan, jenž zrodil právě několika-sloupcový článek o divadle a věcech divadelních.

Pražský dopisovatel Boleslavana vyřknul první nehoráznou pravdu, překvapující nález, že nemáme žádných českých divadelních kritiků, a výrok ten mohl by se směle umístit do dětských čítánek vedle jiných důmyslných vět, jakými jsou na příklad „Slunce svítí“, „V noci je tma“, „Člověk je člověk“. Börne také neřekl nic jiného o tehdejších divadelních kriticích

vůbec, nebral sice nejspíše ohledu na kritiky české, řekl to ale vzdor tomu a snad právě proto trochu duchaplněji a ostřeji než dopisovatel boleslavanský. Redukovanou duchaplnost nemůžeme vytýkati, zadržanou ostrost musíme my, kterým souzeno, aby se s referáty o českém divadle hmoždili, uznat za velkou šetrnost, které věru ani hodni nejsme; přes to přese všecko musíme ale říci, že slova Boleslavana jsou slova zbytečná, platící právě tolik jako kterýkoli jiný výrok *zamlčený*, a to vzdor tomu, že se dopisovateli nemůže upřít ani nejlepší vůle, ani známost skutečných poměrů českého jeviště, kterážto známost vztahuje se i k zákulisním tajemstvím. To však pokládati můžeme za jisté, že pan dopisovatel vzdor velké obeznanosti nezná přece všechno a že nikdy neplaval v ingoustu tom, o kterémž napsal, že je rezavý. Nejlépe by se přesvědčil o jiném, kdyby mu osud dopřál několik let na galejích referentských, a jediná odpověď na jeho konstatování toho, že nemáme divadelních kritiků, byla by as: *Máme je, ale nemůžeme je míti.*

Já seznať již mnohé české referenty, lidičky rozličného druhu, mohl bych je učeně roztřídovat jako Sterne staré panny, mohl bych je i jmenem vypočítat a začít třeba se samým sebou. O těch, kteří začali psát beze vsí známosti divadelních poměrů, bez známosti literatury dramatické, historie českého divadla, bez znalosti pokroků jinde již učiněných, bez dostatečného estetického vzdělání *vůbec*, o těch nemůže býti ani řeči. Němci mají v každém místečku, kde se pravidelně divadlo hraje, korespondenty do divadelních časopisů a kronik svých, korespondenty to, kteří ničemu nerozumějí a nic chytrého nevědí, proč bychom my neměli takových hafánků, kteří vlastně neuškodí; ano my je i *musíme* míti již alespoň proto, aby herci nějakou radost z toho měli, jak jsou ti referenti vlastně hloupí. Seznať jsem ale také kritiky, a bohudíky nebude i nadál o ně nouze mezi českými spisovateli, kteří vším potřebným ozbrojeni a opatřeni se pustili do orání „sterilní“ půdy té, kteří nadšeni lessingovskými ideály sobě předsevzali, že vše to zjinačí a předělají, co posud v tak krásném a bohatém počtu objevuje se jakožto srdečně špatné. Pracovali úsilovně, nedbali nijakých nadávek a výčitek, spustili zvysoka, vyvrkli sobě ně-

kolikrát vaz, lopotili se rok dvě léta, a když se pak na okamžik zastavili a po vykonaném rozhlídli, viděli, že se nepohnul ani kamínek, neřku-li ty hrůzné balvány, které pravé umění u nás dusí. Blaze tomu, kdo po zkušenosti takové může péro z okna vyhodit, neblahý ten, komu káže *řemeslo* „zde sed' a piš“. Pegasus schlípne křídla a kráčí rozvážným, zemdleným krokem drožkářského koně tolik a tolik kroků na „túru“, zcela podle taxy. Ano, pane dopisovateli, zkuste tu Sisyfovou práci takhle sedm neb osm let, jak již leckterý z nás, pak budete raději kameny *obcházet*, než byste se s nimi prazbytečně do vrchu namáhal. Pište proti českému divadlu a pište proti ústavě únorové, budete mít stejný výsledek. Provisorium je provisorium, vy víte, co se v takovém vyřídí, — čímž ovšem neopovažuju se naznačiti snad také únorovou ústavu co provisorium. A k tomu nemáme ani jeden referent druhému co vyčítat, mohl by jeden volat na druhého s Mexikánem Guatimozinem: „Což já ležím na růžích?“

Z toho, co se českému divadelnímu referentovi všechno děje a přihodí, mohla by se sestaviti nejbizarnější arabeska, těmi kaménky a kameny, které mu v cestě jsou, mohl by se pražský most vydláždit co nejpestřejší mosaikou. Když jsem již jednou slovo „řemeslo“ prohodil, musíme poukázati k tomu, že nemáme ani jediného českého časopisu, ve kterém by se divadelní kritika obšírněji pěstovati *mohla*. Zprávy o divadlech jsou obmezeny na velké politické žurnály, a jak dalece tyto obšírnosti zvláště nyní napomáhati mohou, každý rozumný sám určí. Referent vkročí do redakce s nejlepším předsevzetím. „Dnes se musí na všechn způsob něco obšírnějšího napsat.“ — „I bůh zachraň!“ zní ouzkostlivá odpověď, „beztoho již plaveme, rukopisů je až hrůza, vyhazujeme kurs a inzerty, — nanejvýš takhle dvacet řádek.“ Vezmeš tedy „svůj rukopis“ a píšeš deset řádek. — „Dnes je místa dost, nedošly dopisy, není článků,“ zní to jindy. „Napiš alespoň čtvrt sloupce.“ Právě se byla ale před strašně prázdným, zejícím domem provozovala po osmé špatná vídeňská fraška, nestojící za to, abys péro namočil. Byla substituována, pro náhlou chorobu některého herce, nakvap místo něčeho

jiného, bez dostatečných zkoušek; obsazení bylo staré, hrálo se jako jindy pod prostředností. Psals již o podobných případech stokrát, vezmeš ale „rukopis svůj“ a píšeš čtvrt sloupce. A přece obětují politické časopisy naše poměrně dosti ještě místa a neprovozuje se ani jediná větší původní novinka, aby se jí nevěnoval fejeton. V tom se rozbírají charaktery kusu, pokud možno, a tím již naznačeno zároveň herci, ovšem opět pokud dle rozměru možno, jakou cestou při představení kráčetí má.

Dopisovatel Boleslavana vytýká vůbec, že české referáty neobsahují psychologisujících rozborů, dle kterých by se herec řídil. Přitom zapomněl na jednu maličkost, zdaž by se také herec dle návodu řídití chtěl, a kdyby chtěl, zdaž by mohl. Tak často již vysloveno a dokázáno, že většina herců našich jest, třeba i velmi šťastně a nadaně, přece jen naturalistickou; udeří-li naturalista přirozeným taktem svým na pravé, je dobře, ne-li, nepředěláš jej. K tomu přijde ještě suverenita a domýšlivost herce vůbec, u kterého kritika *nikdy* pravdu nemá. Do obého by ovšem kritikovi nebylo nic, důležité jest ale, zdaž se herec i při největší ochotě a vší schopnosti také dle rozboru řídití může. Velký kus, obsahující velké, důležité úlohy, dává se jednou za dlouhý čas. Herec, taktéž německým divadlem trmácený, nemá ani chutě ani skorem času, aby úlohu prohloubal. Tentýž kus se dává as po roku teprve zase. Mezitím herec zapomněl slova úlohy, zapomněl, co mu kritika řekla, hrál mezitím třicet čtyřicet úloh jiných, tvoří tedy opět znovu, někdy šťastněji, někdy nešťastněji než po prvé. Nač má kritik psát rozbor, když k ničemu neslouží, než aby dokázal dovednou exercírku péra a rozumu!

Divadelní kritika česká jest uznána alespoň pro svou neodvislost a nestrannost. Dopisovatel Boleslavana pochybuje i o tom a praví, že je přece někdy zřejmo, jak jsme tomu či onomu náchylni. Inu systematické vystupování proti někomu může mít důležité a čistě estetické příčiny, o kterýchž třeba ani pan dopisovatel ničeho tušiti nemusí, a mimo to jest český kritik také trochu člověkem, kteroužto slabost ovšem nezapíráme. Někdy je kritik přísný. Nejenže dotknutý herec s ním

není spokojen, ale i holubičí obecenstvo je rozdurděno. Jsme ještě přílišně jedinou rodinou, známe se mezi sebou, a tu přijde mnohý a vytýká. „Nač to,“ zní ze všech stran, „musí se brát ohled na to, že je divadlo české. Když budem hanět, řeknou německé časopisy, že pranic nemáme. To není vlastně necké, škodí se věci!“ — Jdeš co referent do divadla, těšíš se na to, jak herec hrátí bude, který má hlavní úlohu. Zrovna před vchodem dozvíš se z nejlepšího pramene, že herec převzal úlohu teprve včera, — kritika padne pod stůl. — Po dlouhý čas je mizerný repertoár, mizerná souhra, piš co chceš, jest to právě tolik, jako bys nepsal. Umíníš sobě, že podáš nejlepší kritiku tím, když nebudeš o divadle ani psát. Nepíšeš, obecenstvo ale *chce* referát, vytýká netečnost a dopisovateli Boleslavana vytisknou, že čeští referenti nechodí z nevšímavosti ani do divadla.

Starší herci čeští smějí míti monopol na našem divadle, proti novým silám jsou nepřátelskými, dlouho to trvá, než vydobudou tyto práva občanského. I vystoupí herec nový neb herečka, poznáš na nich, že jsou to talenty, že by byli platným obohacem našich dosavadních sil. Chválíš mírně, — herec je engažován; střež se ale nyní chváliti méně, vytýká se nedůslednost, jednostranná obliba. Ať ale nadál chválíš nebo nechválíš, ředitel herce dobrého přece propustí, když se mu ze šetrivosti toho uzdá. Pamatuješ sobě to pro budoucnost a mlčíš raději.

Při prozatímním odvislém stavu českého divadla nezaujímá leckterá síla místa toho, které jí přísluší. Ujímáš se jí, — opět strannost, ale opět neplatna.

Z ohledů na zásluhy toho či onoho zemřelého engažuje se někdo z pozůstalých jeho, třeba by se nehodil. Věc ta vychází seshora, jest rozhodnuta; kdybys proti tomu psal, objevil bys malomocnost svého slova, mlčíš tedy raději a těšíš se výhlídkou na budoucí neodvislost českého divadla.

Blažený stav referentský; postav se proti čemu chceš, stane se to přece, mluv, proč chceš, neudělají to.

Mám ještě dále kreslit, pane dopisovateli?

Geniální Brachvogelův „Narcis“ neobjevil se především po prvé na jevišti českém, a nemáme tedy úlohu, abychom cenu jeho obecenství teprve rozkládali. Jest to hra čistě německá, stupňovaný Gutzkow se všemi přednostmi novější filosoficko-dramatické školy německé a bez velké části slabostí školy té. Brachvogel napsal ovšem jediného jen „Narcisa“, před ním a po něm dovedl málo kloudného; avšak jediný ten „Narcis“ zachová jméno svého původce. Gutzkowův „Richard Savage“ jest mutatis mutandis také jen Narcisem, ale Gutzkow nedovedl předmět svůj podobně opanovat a psal místo aktů literárněhistorická pojednání, místo dialogů fejetony, třebaž dosti pikantně. Pouliční filosof Narcis, v jedinou osobu to stlačená Paříž z doby pompadourské, nesvedl Brachvogla k dialogům nebo monologům čistě rozumovým, je v nich stejně mnoho citu a rozumu, z čehož vzrůstá živost, morální děj. Brachvogel nechává Narcisa jen dosti zřídka vystupovat, ač jej obdařuje scénami převděčnými; neužil kvůli pestrosti kusu ani hugonovských barev, moha jich snadno docílit tím, kdyby byl Narcisa alespoň v jedné scéně u styku s lůzou okázal. Jak sobě p. Kolár st. Narcisa zahrál, nemohlo nás nijak uspokojiti. Neviděli jsme nikde umělce, viděli jen rutinovaného herce, který sobě i v nejhorším případě alespoň živější akcí a jistou modulací tónu pomoci dovede. Narcis musí být hluboce promyšlen a procítěn, a přece při představení nic v něm dělaného, nepřirozeného. Kolárův Narcis pronášel epigramy své, jako by je byl již stokrát citoval, kdežto má přece každá věta objeviti se co geniální jiskra právě teprve vyšlehlá, každé citu projevení co okamžité vyšlehnutí, co následek toho, co se právě před námi dělo. P. Kolár zvyšoval a snižoval hlas beze všech vnitřních potřeb, jen aby zevnější změně zadostučinil. Tím mu ušla také přemnohá pointa, nehledě ani k tomu, že akcent byl přechoasto zcela zchybený. V salónní scéně a v scéně s Quinault (vypravování) byly poklesky nejnápadnější. — Markýzu de Pompadour naznačili jsme již

jednou co dobrou úlohu; setrváme při výroku tom, ač zatajiti nemůžeme, že bychom sobě přáli při nanejvýš choré palácni dámě Pompadour zvláště na místech náruživějších poněkud méně křiklavých barev. Náruživost tím více vynikne, tím mocněji dojme, čím jemněji je odstupňována. Ostatní dámy, pí Pešková a slečny Libická, Lipšova a Bollardova, byly zcela slušny. U sl. Lipšovy odpadá tenkrát výčitka nedobré masky, u sl. Libické vytknutí sluší chvalně, že se nenechala svést ve scéně s Narcisem k přílišné měkkosti a zbytečnému tremolu hlasu beztoho měkkého a dojemného. — P. Šimanovský byl co Choiseul víc vojákem než diplomatem; podobné úlohy mu nesvědčí, třeba by svědomitě s nimi nakládal. O českých pánech „encyklopedistech“ možno skutečně říci: „Grimm? — Grimm? — Kdo je Grimm?“ Proto také bylo jednání první opravdu špatné. — Návštěva byla slabá.

Ź. N.

H L A S 9. srpna 1862

KUPEC BENÁTSKÝ — KNIHA III, KAPITOLA I

V neděli provozovaný „Kupec benátský“ nedošel ani u obecnstva, kteréž tentokrát poslední galerii silně naplnilo, parterní místnosti a lóže ale opětně prázdný nechalo, zvláštního výsledku, ani u herectva vynikající píle, nemůže tedy u střízlivé kritiky taktéž pochvaly dojíti. Obsazení bylo dávnější, a kde bylo již dříve dobré, nezhoršilo se, vyjímaje bohužel opět jen p. Kolára staršího, který jen místy se rozehříval, jen místy nám ukázal, že by ovšem na Shylocka talent jeho byl zcela dostatečný. Jen Porcia (sl. Libická) byla nová; musíme se vyznati, že ve prospěch úlohy. — Outerní představení bylo mnohem zajímavější. Tři malé kusy, mezi nimi jedna novinka, byly výtečně hrány, o čež se přičinily pí Pešková, sl. Bollardová, sl. Boschettiová, pak pánové Šimanovský,

Šamberk, Kolár ml., Pokorný a Sekyra. Novinka „Kniha III, kapitola I“ může se zvláště venkovským divadlům ochotnickým doporučiti.

Ĵ. N.

H L A S 15. srpna 1862

N O C A J I T R O

Kusy druhu „Noc a jitro“ jsou nám konečně přece ještě milejší než vodnatá novější fraška vídeňská, třeba by v nich akt alespoň dvěma vraždami končil nebo mrtví mluvíti počínali. Co v románu „Noc a jitro“ hlubokou psychologíí mistrně odůvodněno, změněno paní Birchpfeiffrovou na pouhý kulisní efekt, přechoasto zcela nepochopitelný. Při podobných úlohách zbývá nám jen podotknutí, že herci šarže své dobře provedli. P. Šamberk křičel velmi chvalně a ostatní nenechali alespoň úlohy své zcela pod stůl padnout. Návštěva byla opět slabá. — Dii omen!

H L A S 18. srpna 1862

M A L Í Ř V N E S N Á Z Í C H — K L O B O U K

„Malíř v nesnázích“ jmenuje se jakýs nesmysl, jež vzdělal ve frašku jistý Ř. z Č. Vždyť je to přece úlohou i režie i intendantance, aby nebylo herectvo a obecenstvo připraveno o čas tak drahý, a přece se může taková marionetní šlaka u nás ještě na jeviště dostat! Snad proto, že je to „původní“ novinka? Pro marionety nepotřebujem snad nových her, a pouze marionetám hodí se nový ten kus, kterému se při provozování leda

dvě neb tři děti zasmáti dovedly. Neznámý spisovatel se vůči-
hledě namáhal, aby způsobil obrovský špás, a dovedl skutečně
velký, velký nesmysl. Rozebíráti se kus ten nemůže, bylo by
škoda času a místa. Vše je v něm předpotopní, pocházející
z dětských dob dramatického umění. Hrál se kusu zcela
důstojně. — Následující veledobrá veselohra „Klobouk“ byla
by se rozkotala bez vnitřní hodnoty své a dobré souhry p.
Šimanovského, p. Kolára ml., sl. Bollardovy a Lipšovy o za-
stupitele hlavní úlohy p. Svobodu. Byl by měl zajisté dosti
živosti pro úlohu tu, která není tak hluboká, aby se jí rutino-
vaný herec na dno dostat nemohl. P. Svoboda byl však na
dobrý příklad jiným málo slova mocen a komická situace,
jakož i lehký text působily za něj. — Návštěva opět slabá.

Ĵ. N.

H L A S 23. srpna 1862

NEVOLNÍCI ANEB ISIDOR A OLGA

Již třetí dobrá hra po sobě, i co do souhry i co do snahy
jednotlivců. Podobný zázrak znamená zajisté něco, snad —
že nyní přijde tucet her špatných. Těšme se však alespoň tomu,
že vypadal týden celý tak pěkně, a mějme to za dobré znamení
lepší budoucnosti. „Isidor a Olga“ od Raupacha jest sice kus
poněkud již zastaralý, může ale vždy jednou as za rok na re-
pertoáru se objeviti. Jisté třídě obecenstva (nechceme ovšem
tvrditi, že obecenstvo všednodenních představení jest z třídy
té) poslouží „Isidor a Olga“ zajisté; kus ten jest velmi přesně
zbudován, i psychologicky vzato jest v něm dosti odůvodně-
nosti a řídká jen přemrštěnost. Český překlad jest, jak známo,
plynný. — Obsazení bylo, vyjímaje sl. Libickou, vesměs totéž
co kdy dříve. Úlohy p. Šimanovského, p. Kolára st. a p. Po-
korného jsou v poměrně nejlepších rukou, což platí hlavně

o herci na druhém místě jmenovaném. P. Kolár st. podal opět jednou něco dokonalého, vyznáváme to tenkrát tím raději, že se nám za poslední doby méně příležitosti k podobnému pochvalnému úsudku podalo. Sl. Libická byla úplně na svém místě a byla při otevřené scéně volána. Po aktech dostalo se aplausu i hercům ostatním. — Návštěva byla velmi slaba.

ŷ. N.

H L A S 30. srpna 1862

ČESKÉ DIVADLO

(*Vychovatel v čepci — Pavel Švanda dramaturgem*)

△ *V Praze 3. září*

Včerejší představení divadelní, při němž provozovány jsou tři jednoaktové veselohry, náleželo k představením lepším. Nechci zde podati obšírný referát o reprisách aniž teprve ve zvláštním fejetonu dokládati, že se p. Šamberk chvalitebným způsobem více mírnil než jindy, že ku komickým recitativům ve „Vychovateli v čepci“ měl méně hlasu než jindy, že byla pí Pešková právě tak roztomilá, p. Kolár ml. právě tak rozmarný, p. Šimanovský právě tak svědomitý jako jindy; — při představení včerejším tanuly myšlenky zcela jiné na mysli, o kterýchž nebude snad řeč zbytečná.

Po dlouhý čas již lze pozorovati, že repertoár český hoví rozvinu jednostrannému, pěstuje takměř výhradně jen veselohry. Nelze neschvalovati, pěstují-li se veselohry u nás, odpovídají více chuti české než fraška nebo prostá činohra; příčina ale pěstování nynějšího spočívá v něčem jiném než v systému jakéms. Příčinu sluší hledati hlavně v tom, že personál veseloherní jest režii přístupnější, jaksi na komando vždy hotovější než personál více v činohrách zaneprazdňovaný. Velkou část viny té nesou ovšem členové, kteří, třeba by právě nezastupovali obory první, přece neznalostí jazyka a těžkým dle toho

učením se úlohám zdržují provozování mnohého kusu. Na jevišti vidíme nyní skorem již pouze paní Peškovou a opět paní Peškovou, věru že obdivujeme se již její neunavenosti a pilnosti. Nadál by to ale podobně nemohlo jíti ani při *posavadních* poměrech českého divadla, jakž teprve při divadle samostatném! O takových a podobných otázkách bude nyní častější řeči potřeby, tím častější, že nelze již nyní vše vyčerpati, any nejsou nám posud všechny podmínky známy, za kterýchž české divadlo žíti neb živořiti má, a poněvadž poměry jeho určí se třeba nahodile objevenými silami hereckými, větší či menší čilostí a svěžestí spisovatelů a hlavně součinností obecnstva.

Zatím mohu čtenářstvu našemu sděliti příjemnou zprávu, že divadlo Prozatímní bude samostatné a zcela nezávislé od divadla německého. Vrchní ředitelství ponecháno bude po čas běžícího kontraktu pro zemské divadlo posavadnímu řediteli panu Františku *Thoméovi*, artistické řízení svěřeno bude tímto však panu Pavlu *Švandovi* ze Semčic. Náš list byl první, který poukázal k tomuto muži co pro okamžik nejschopnějšímu, po nás promluvily v týž smysl i jiné časopisy české a těší nás, že sobě na příslušném místě všimnuto hlasu veřejného. Jsem přesvědčen, že pan Švanda, nechť již má titul *dramaturga* nebo titul jiný — a na tom věru nezáleží —, věci naší dobře poslouží.

Jak se dovídám, pořádá budoucí „prozatímní“ dramaturg náš již divadelní knihovnu, ne právě posud bohatou, aniž značným pořádkem se honosící. Mimo úplné odloučení českých herců od divadla německého, bez kteréhož by české divadlo pokračovalo jakoby nohami napolo spoutanými, klade pan Švanda druhou neméně důležitou podmínku; žádáť, aby posavadní personál český byl slušně doplněn. Zimní hry nemohou se bez silnějšího personálu ani obejít.

Pro posud neobsazený obor prvních milovnic v tragédiích vyšších nalezena jest prý již nová mladistvá a mnohoslibná začátečnice. Svěřujem se taktu dramaturgovu a doufáme, že to nebude pokus pouhý, který by rovněž smutně skončiti mohl jako mnohé pokusy dřívější, posud nám z paměti ne-

vyšlé. Jinak bylo by líp, aby žurnalistika ještě jednou pozdvihla hlasu svého, jindy marně namáhaného, a dovolávala se zase slečny Heintzovy, nyní ve Vratislavi engažované. S umělkyní tou netřeba zkoušek více a měli bychom na ní a na slečně Libické pak síly zcela dostačující.

Jiný důležitý obor ženský, totiž zpěvaččin pro vaudeville a frašku, má se vyplniti slečnou Boschettiovou. Není zde pro okamžik jiné mladé dámy, která by se lépe hodila; máť příjemný hlas, pěkný zevnějšek a povšimnutíhodnou již rutinu. Při „lokální“ zpěvačce ovšem především zapotřebí hbitosti jazykové, kteréž slečna Boschettiova posud nemá; jest však mlada, učí se prý pilně a lehce, a má až do patnáctého listopadu také ještě nějaký čas ku vycvičení se. Mimo to nebude se česká fraška také hned z počátku příliš moci pěstovati, takže slečně zbude dosti času ku zdokonalování se. Zkouška se může s ní na všechn způsob díti.

Pro mladé komiky bude opětně povolán pan Wilhelm, jehož beztoho nerádi pohřešujem, pro obor otcův zase pan Chramosta.

Možno, že i obory některé vedlejší se nyní obsadí herci novými, a tu poukazujeme zvláště k hercům podobným, jakým je na příklad pan Braun, od dřívějška již známý co dobrý episodista právě činoherní.

H L A S 4. září 1862

BŘETISLAV A JITKA

O kusech jako „Břetislav a Jitka“ referáty podávat jest ovšem věcí velmi nevděčnou a neučinili bychom toho ani, kdyby se nejednalo o sdělení zprávy, že i podobné, v jednotlivých úlohách pouze jakousi representaci zevnější požadující kusy u nás se mnohdy dosti mizerně zahráti dovedou. Vyjímaje úlohu Jitky (sl. Libická) a některé nepatrné vedlejší úlohy hověli herci značně pohodlnosti. I p. Šimanovský (Břetislav) ne-

objevil ohně dostatečného a nevyhnutelně potřebného; jeho deklamace byl holý pathos a potlesk platil u něho i u jiných více dolíčení hrdinských činů *českých* než výtečnosti hry. Mnozí herci sbírali slova napovědova jako zlatá zrnka. — Obecenstva bylo zvláště na galerii kvůli „historickému kusu“ dosti hojně.

H L A S 6. září 1862

P R A V Z O R T A R T U F F A

„Pravzor Tartuffa“ viděli jsme především v pravzoru mizerné hry. Podobně nešetrně nehrálo se snad ještě nikdy na divadle veřejném. Kus je zajisté pikantní, a přece zívalo obecenstvo; divili jsme se, že i leckterý z herců nad vlastní fadousou svou nezíval. My to vydrželi jen do aktu třetího, avšak ani ne do konce jeho, neboť příliš autonomní opona spustila se již, když herci ještě dlouho mluvíti měli. Umělcem se osvědčil vlastně jen zase p. Šimanovský, kterýž horoucí povahu Gutzkowova Molièra dobře pochopuje a dle svých pěkných prostředků také znázorňuje. Pí Pešková volila pro první jednání tón bezprostřední naivnosti, a teprve pro jednání třetí tón vtipné čtveračivosti, úloze té jedině přiměřený. Svědomitost obou jmenovaných umělců nemohla ale nahradit, čím se ostatní prohřešovali. P. Šamberk přeháněl statečně, ostatní prodlužovali kus neuměleckými přestávkami, a na jednom pánu pozorovali jsme takovou netečnost, ač zastupoval úlohu první, že jsme ji nemohli jinak než na schválnost vykládati. Takhle to ovšem nepůjde!

H L A S 13. září 1862

Ku své benefici zvolil p. Kaška živou frašku Berlovu „Venkovský poslanec“ („Der Vertrauensmann“) a obohatil jí náš repertoár přece poněkud. Třeba by základní myšlénka nebyla právě nova, třeba se i situace nevyznašenávaly novostí, jsou tyto přece efektní pro svou pestrost a rychlé se střídání. Zvláště dobrá je dvoudílná scéna v aktu druhém a pro komický dojem jejího zakončujícího dueta odpouštíme pak i obyčejný sběh jednání třetího. Nad šablonu vyniká pouze povaha starého, pravdomluvného kováře, jehož prostou přímostí, přirozené chytráctví, prostý humor pan beneficiant dobře podal. Souhra není zde tak snadna, přece však nenaskytlo se tentokrát patrnějších vad. Ostatně bylo v obsazení úloh leckde pochybeno; místo p. Sekyry měl hrát p. Šamberk, místo pí Peškové sl. Lipšova. Vložené písně („Kovářská“, sólo p. Schwarz, a „Na vlast“) působily velmi úspěšně. Návštěva byla hojna.

J. N.

H L A S 16. září 1862

K A T Y N K A H E I L B R O N S K Á

Repertoár sám poskytl včera pí Peškové příležitost, aby se ještě před beneficí svou osvědčila co pravá umělkyně, když již v benefici samé úlohu nepatrnou převezme. „Katynka heilbronská“ jest nejlepší úloha pí Peškové, odedávna uznávaná, vždy stejně výtečně provedená. Podobně má i hrabě ze Strahlů dobrého zástupce v p. Šimanovském. Ostatní úlohy, vyjímaje úlohu p. Kašky a sl. Lipšovy, šly jen polovičatě dohromady; místo p. Pokorného, jenž bohužel churaví, hrál nějaký nový herec, málo dostačující. Žeť se musíme i nejmenšího padesát-

krát dovolávat! Pro epizody podobné jmenovali jsme již herce zcela schopného, kterýž okamžitě nastoupiti může, a přece se experimentuje dál a dál.

H L A S 18. září 1862

FAUST

(První vystoupení slečny Borovské)

Skutečný talent jest českému divadlu hotový kapitál, a třeba bychom při duševních vlastnostech českého národa ani dost málo nepochybovali, že se také dramatických talentů najde hojně, jen když se jim průchod poskytne, že se kapitály naše množiti budou, přece jich posud málo, přece posud ještě násilná honba na ně. Sl. Borovská jest takový zjev, kterému v čelo vryt jest znak skutečného talentu. Slečna jest velmi mlada, až překvapujíc mlada pro důležitý obor v tragédii, pro kterýž se znenáhla k dokonalosti co možná největší rozvinouti má. Jí jsou přiděleny všechny přednosti pučícího mládí, ovšem že zároveň i leckteré vady sprovázející každou začátečnici. Mezi poslední, abychom nepříjemnější napřed odbyli, počítáme slečnino krčení ramen, což se snadno odložití dá i odložití musí kvůli nenucené mimice (ostatní mimika je dosti střídavá), a co se týče pronášení, vytýkáme jisté zpěvavé klesání a zdvihání se hlasu, kteréž stereotypním se stává při větách vřelým citem prodchnutějších, kteréž jest následkem školského návodu, úzkostlivého, ač potřebného z počátku přidržování se všeobecných deklamačních pravidel a kteréž zmizí, jakmile mladá umělkyně více z vlastní hloubky tvořiti počne. A že vnitřní ten fond u slečny se nalezá, seznali jsme patrně. — Goethova Markétka jest pro debutantku začátečnici úkolem nejtěžším. Již známé „Já nejsem slečna ani slíčná k tomu — a mohu bez průvodu jíti domů“ vyžaduje umělkyni hotovou; jsouť to jediná slova první její scény, mají však přece již naznačit celou naivnost a nevinnost poetické povahy, a od nich, co se týká prvního dojmu na obecenstvo,

závisí mnoho. Seebachova ovšem dociluje hned několika těmi slovy první potlesk, sl. Borovské musí ale to již lichotit, že po pronešení první té věty nebylo více pochybnosti, že uvidíme nadál něco zajímavého. Skutečně, následovaly pak scény zcela pěkné. Výjev se šperkem (velmi nemile zkrácený), scéna zahradní procházky, pak tesknou dýšící zahradní scény jednání pátého byly velmi uspokojující. Některé momenty v nich, jako dětsky pověrečné rozškubání květiny, laškování kolem keře, byly veskrz poetické. Vanula jimi naivnost pro svou bezprostřednost milá, cit hluboký, dojmající. Aktem posledním nastává ale dvojdílnost úlohy. Naivní sentimentální povaha mění se na tragickou, co do děje je přeskočen zoufalý čin, šílenost objevuje se co následek jeho. Na velké rozměry podobně vyvýšené náruživosti nedosahují ovšem ještě síly mladistvé debutantky, a musila se tato obmezit na zmírnění scény místy vyžadující velké fyzické namáhání. Náhlé výbuchy šílenosti obdržely ráz klidnější, snivější, dvojitost úlohy byla méně vyznačena. Ostatně se i zde objevil již dostatečný divadelní rozum, který slabších fyzických prostředků užije k výsledku slušnému. Orgán slečnin jest ohebný a zvučný, ač ještě poněkud slabý, zevnějšek příjemný. Jsme přesvědčeni, že sl. Borovská bude svým časem výdatnou podporou našeho divadla, třeba k tomu jen poctivého návodu a rozumného udílení úloh, aby nebyla svedena k manýře a samostatně se vyvinula. Dle dosavadního nebude ale nejspíše pro povahy rázně činné, ze sebe vystupující, nybrž spíše pro povahy vniternější; budoucnost snad dosti blízká však o tom rozhodne. K vytrvalosti vybízelo slečnu obecenstvo hojným potleskem a vyvoláváním. Vybízejícího potlesku dostalo se také ostatním dvěma debutantům, představitelům Valentina a žáka. Poslednější, p. Houdek, jest taktéž ještě velmi mlád, pohybuje se však již dosti obeznale. P. Chvalovský byl co Valentin také slušný, při důležité úloze té vadila mu ale ještě ostychavost; musíme vyčkati úlohy jiné, než říci možno, ku kterému oboru by se nejlíp hodil. Jeho orgán a postava odpovídají poměrům většího divadla. Méně potlesku, ač by ho byl tentokráte zasloužil, obdržel p. Kolár starší. Známo jest o něm, že dovede Mefista

duchaplně interpretovat, když chce, a tentokráte chtěl, — kdekoli byly scény vděčnější. Jako by byl hodlal ukázati mistrnost všude, kde to za to stálo; kde ne, tu byl opět slabší i co do paměti, zde se podobalo, že jen předcítá a nehraje. Dokonalými byly scéna se žákem, s vdovou, v Auerbachově sklepe, v zahradě, pro něž právě nechcem hledati jiného slova než dokonalost. P. Šimanovský, p. Sekyra a pí Hynková jsou v úlohách svých známí. Beneficiantka pí Pešková byla hlučně přijata od hojně shromážděného obecnstva.

Ĵ. N.

H L A S 23. září 1862

LOUPEŽNÍCI

Předvčerejší provozování „Loupežníků“ neposkytuje co do úloh hlavních příležitosti k novým poznámkám a můžeme se k poslednímu svému referátu o téže hře jednoduše odvolati. Co Roller a Kosinský vystoupili pánové Chvalovský a Houdek po druhé. Obě úlohy viděli jsme sice již na jevišti českém lépe provozovati, uznáváme ale snahu mladých herců. P. Chvalovský byl již mnohem jistější v pohybech a objevil rozváženost; dvě to pro episy příjemné vlastnosti. P. Houdek je i na Kosinského trochu mlád a mladý jeho orgán nemůže diváka vzdor deklamaci rozumné a dosti odstupňované v ilusi uvésti. Pohybuje se s značnou jistotou, ač posud jednotvárně. — Návštěva byla velmi četná.

H L A S 30. září 1862

O U K L A D Y A L Á S K A
(*Druhé vystoupení slečny Borovské*)

Sl. Borovská vystoupila již po druhé před obecenstvem českým, a sice nyní co Luisa v „Oukladech a láska“. V druhé této úloze dokázala již mnohem určitěji, že se hodí pro obor prvních tragických milovnic. Poslední akt byl toho nejlepším důkazem a stavíme jej z celého večera na stupeň nejvyšší, k němuž se akty dřívější přibližovaly postupně, začínaje od aktu prvního co stupně nejnižšího. V prvním aktu vadila ještě zpěvavá monotónie, neboť klade zde Luisina probuzující se, neuvědomělá ještě tesknost překážky neodstranitelné pro začátečnici každou. Začátečnice potřebuje hlavně afektu již vyvinutějšího a pokládáme již to za záslužné, spatříme-li alespoň jakýs zevnější soulad mezi požadavky přísnými a provedením. Scéna aktu druhého, scéna s Milfordkou, listovní scéna s Wurmem byly již lepší a měly leckteré pěkné momenty, což tím spíše uznati sluší, odpočteme-li posavadní slečninu slabost fysickou. Tichý, avšak hluboký tragický tok aktu posledního poskytnul pak slečně příležitost, že pronikla úplně. Tělesné síly dostačily zde zcela, nezměnný afekt nekladl nejistotu, byla to Luisa, jak si ji myslíme. Výčitky, které slečně činíme, mohou se ve prospěch její snadno odstraniti a se zmíněnou monotónií na příklad zmizí i deklamace zde onde nečeská, svědčící o dřívějším studium úloh německých. — P. Chvalovský vystoupil co Wurm. Valentin, Roller, Wurm jsou ovšem divné volby, nenaznačují pevného oboru a mají, sledující se, snad sloužiti pouze k tomu, aby herec objevil, má-li již nějakou rutinu. Ve svém Wurmě dokázal také p. Chvalovský více rutiny než původního určení pro úlohy intrikantní. Bude ostatně dle všeho dobrým členem. — Páně Šamberkův Ferdinand jest již znám co velmi dobrý a pověst ta není předvčerejškem zmenšena; zvláště akt poslední byl výtečný. Upozorňujeme p. Šamberka však, aby i k vedlejším některým frázím přiložil pilnost a nenechal je zcela padnout, strádaje síly své pro afekty větší, právě takové podrobnosti pomáhají

k úplné dokonalosti a dokazují myslícího herce. — Sl. Libická nebyla co Milfordka v oboru jí příslušícím, hrála úlohu svou však přece s úspěchem slušným. — P. Kolár ml. byl opět dobrý Kalb. Obecenstvo obsadilo zvláště galerie.

J. N.

H L A S 2. října 1862

PRAŽSKÝ FLAŠINETÁŘ A JEHO RODINA MANŽEL BEZ ŽENY — ŽENA PANOVNICE

Repertoár nynější jest opravdu ryzé stříbro. Necht' přičítáme příčinu hostinským hrám nebo skutečné snaze po zvelebení repertoáru, zvelebení samo musíme vděčně uznat. Jím se stávají teprve často zneužívané divadelní místnosti chrámem vzdělanosti a přáli bychom, aby v chrámu českém byli umělci naši skutečně vždy kněžími, kteří by vlastní úctou k vznešeným výtvorům lidského ducha budili a udrželi úctu tu také v obecenstvu. Z druhé strany se nás však bolně dotýká, že repertoár vzdělancům odpovídající má tak skrovnou podporu od samých vzdělanců našich. Dolejší místnosti vídáme pravidelně prázdný, ani jindy horlivé studentstvo nehledí sobě dobré příležitosti. Nepodporovat věci prostřední nebo zcela špatné jest moudré, podporovat dobré jest ale prospěch vlastní. I fraška „Pražský flašinetář a jeho rodina“, když již frašky míti musíme, i veselohra „Manžel bez ženy“ patří k repertoáru dobrému. Nebudem ani první nevyhloubenost povah, ani druhé poněkud rozvlečený plán vytýkati, obé pronikne, jakmile se dostane dobré souhry a dovedného obsazení. Při prvnějším byla hlavní úloha v rukou pana režiséra Svobody. Herec tento provede každou úlohu se slušnou rutinou, nad ni se ale nepovznese. Charakterisovat nedovede, a takž mají jeho figury z lidu vždy více dělaného než přirozeného. Slabá paměť ovšem ještě zhoršuje. V neděli i v úterý vynikali p. Šamberk a sl. Lipšova v úlohách rozdílných. P.

Šamberk měl by častěji se o šarže dělit s jinými, máť k nim velké nadání; někde ale ještě přehání, někde nedohání, stává se později monotónním, což při menší rutině v oboru tom posud jinak býti nemůže. Výtečnou byla pí Pešková zvláště ve veselohře. Sólový žert „Žena panovnice“ jest příliš šablonovitý, aby zvláštní úlohu kladl. P. Chvalovský osvědčil se opět co potřebný člen.

Ź. N.

H L A S 9. října 1862

E G M O N T

(*Třetí vystoupení slečny Borovské*)

Jak daleko obzor probuzelého, dramaticky nadaného šestnáctiletého děvčete u nás sáhati může, tak daleko sáhá obzor sl. Borovské, o níž nyní již určitěji souditi možno. Kde se srovnává úloha s mladistvou individuálností slečninou, tvoří tato již pěkně samostatně, a ve scénách ostatních jeví přece ještě více talentu než začátečnictví. Upozorňujeme slečnu ještě jednou na nečeskou její deklamaci, nechť se cvičí nějakou dobu v přednášení před znalcem nebo znalkyní. Vystoupila již po třetí, a sice tentokráte co Klárka v Goethovu „Egmontu“. Poslední jednání, resignace Klárčina, byla opět nejlepší, jako ondy resignující Luisa v odpovídajícím zakončení truchlohry „Ouklady a láska“. Scéna na náměstí nebyla velkolepě vyvedena, avšak právě tak rozumně hrána, kde síly fysické nestačovaly, jako scéna šílenství ve „Faustu“. V jednání prvním byla deklamace právě tak zpívavá jako posud vždy, kdy slečna v kuse po prvé na jeviště vystoupila; víme, že „vjíždění“ se do úlohy není snadné, že pak slečna unešena dále situací zpěvavost deklamace ztrácí, jest nám rukojemstvím za odložení vady. S potěšením přijmeme zprávu, že Borovská rozmnožila dramatické naše síly. — Egmont jest úloha, již

p. Šimanovský hraje skutečně umělecky. Všude pravá, ušlechtilá míra. Jen před okamžikem, kdy mu Oranien praví: „Tys rozhorlen“, měl být tón o stupínek mocnější. — Ostatní úlohy byly dobře zastoupeny, alespoň že obsazení místy nevadilo. — Obecenstva dole málo.

J. N.

H L A S 11. října 1862

Z DIVADELNÍCH OSUDŮ (*Albina di Rhona*)

△

V Praze je mnoho domů velkých a prostředně velkých, které jsou, jak i v jiných velkých městech bývá, pravými kasárny pracovitosti a třeba i bídy. Člověk by ani neuvěřil, co se vejde velkých a malých, starých a mladých, mužských a ženských do takových čtyř zdí. Rodina tam musí být na rodině, život jako v mraveništi, a když se lidští ti mravenci vyhrnou za rána ven, podobá se to stěhování celých vsí. Za dne by snad ani takové množství, na úzkou, těsnou prostoru směstnané, spolu nevydrželo; nutnost je ale vyhání hned při svitání za práci rozmanitou, nouze je nutí, aby každým dnem tvrdé své mozoly činili ještě tvrdšími, a když pak přijdou pozdě k večeru domů, ztrmácení, unavení, ztahání, — aj tu se snesou i na prostoře malé, tu jsou svorní již proto, že k nesvornosti nemají ani síly.

A což je dětí v takovém domě, věru ani k neuvěření! Nejblíže farní školu naplní skoro samy bledými obličejí svými; vzdor bledým těm obličejům jsou ale zase pravý kříž pro celé sousedstvo své, neboť mladé to símě příštího pracovníctva ručního jest již nyní výdatným pracovníctvem plicním, a flašinetářka nemusí hned zajít z prvního až do třetího domu, vždyť jí již v druhém neslyší.

Bylo to v jednom podobně četně obydleném domě hořejšího Nového Města — chudoba má ve všech čtvrtích kasárna svá —, a sice za jednoho letního podvečera roku 1853, když

jsme stáli, já a dávný přítel můj, u okna do dvoru hledícího a rozmlouvající dívali se na pestrý život dole se rozvinující. Byla tam beseda pod širým nebem, dvacatero bavících se kruhů, děti, odrostlí lidé, služky, učedníci v živé směsici. Náhle připoutal zvláštní výjev pozornost přítelovu. Tlupa co do stáří zcela se lišících lidí tvořila kolo vokol dívčiny as čtrnáctileté, která něco ohnivě deklamovala a posuňky ilustrovala. Přítomní naslouchali s pozorností neobyčejnou.

Mně nebyly ty besedy na dvoře nic neobyčejného; pokud bylo přející počasí, zpívalo, hrálo, tančilo se zde každodenně. Přítel ale toho neznal, a zavolali jsme tedy dívčinu do svého příbytku. Přišla beze všeho ostychu.

Byla prostě, ba chudobněji oblečena než ostatní a bosa. Z oka však šlehaly jí blesky mladistvého ohně, bystrého rozumku, ano i šibalství. Na jejích rtících spočíval chvilkami lehký smích, jako by nemohla vnitřní veselosti odolati. Či snad jí byla směšna naše otázka, co to dole deklamovala.

„A co by jiného než panáčky!“

Ty „panáčky“ musili jsme slyšet.

Dívčina spustila tedy. Přednášela rozdílné části z Kopeckého her marionetních, přecházejíc z jednoho zlomku bez rozpaků k druhému. Deklamace její byla tak naivní, mimika tak zvláštní, že se nemohla marioneta živá lépe dle mrtvých loutek pohybovat. A k naučenému přispívala ještě z vlastního humoru, ženské úlohy mluvila hlasem co možná nejhlubším a mužské zase — sopránkem co možná nejtenším. Parodovaná parodie! Dojem byl docela zvláštní a vyplýval hlavně z nevinného šelmovství a přirozené veselosti.

„Holko, ty musíš k divadlu, ať již cokoli, něco řádného z tebe bude!“ zvolal přítel.

„A proč ne!“ pravilo děvče směle a vypravovalo, že pochází z Králové Hradce. Otec byl tam „malým“ ouředníkem, propustili ho a on přestěhoval se s celou rodinou do Prahy. Od těch dob žil v poměrech nuzných.

Dívčinou náruživostí bylo divadlo a reprodukce všeho divadelního, co byla kdy spatřila. Přítel měl pravdu, na prknech mohlo z ní něco kloudného býti.

Tenkrát ale spočívala veškerá naděje budoucího rozkvětu českého divadla na — Tylově kočující společnosti!

Minula tři leta. Na obzoru divadelním objevila se náhle choreografická veličina první třídy. Přelítla evropským obzorem jako kometa, budíc úžas, skvělíc se vítězoslávou. Pepita de Oliva pletla rozumy starých i mladých, plnila divadla, prázdnila kapsy, — aby sama konečně zmizela zase s kapsou prázdnou. Přece však trvala sláva její nějaká léta, magnet přirozené krásy a smělosti působil dosti dlouho neodolatelně na srdce mužských a jejich peníze. Černý vlas, perlové zuby, ohnivé oči, pěkné formy mluvily řečí fanatickou a nejoblíbenějšími melodiemi i elegantů i uličníků všech evropských měst byly „Madrilena“ a „El Ole“.

Mezitím byla velkými úspěchy vyvolána přirozená konkurence, avšak dlouho nadarmo. Sličná Angličanka Thompsonova cestovala za Pepitou. Byla uznávána co skutečná umělkyně, což je ale všechno umění při plavých vlasech a skromně modrých očích naproti španělskému koloritu, třeba by s tímto byla spojena jen dovednost přirozená. Cestovaly i tanečnice jiné — marné namáhání!

Náhle však zvěstovaly berlínské časopisy entusiasticky, že Pepita de Oliva je překonána, že se objevily větší přirozené vnady i záchvatnější taneční umění spojeny v tanečnici jediné. Entusiasmovaný svět znal již jen jméno *Albina di Rhona*. Jen to vytýkaly listy německé, že se skrývá rozená Vídeňanka, a tedy Němkyně za jméno španělské. V Praze jsme neměli nikdy příležitost seznati její umění a ostatní svět vystřízlivěl ze své nadšenosti jen vážnými politickými událostmi poněkud. —

Málo let po výše uvedené scéně s deklamujícím děvčetem přidrncěla jednoho dne drožka na hořejší Nové Město pražské a přímo k dříve již naznačenému domu. I sestoupí krásná, bohatě oblečená slečna a vznáší se půvabným krokem skrz vchod a přes velký dvůr. Na dávné nájemníky, již k oknům přistupují, kývá co stará známá a volá k nim své „bonžúr!“ Směřuje zrovna k bytu bývalého ouředníčka — *Hrona*.

Albína Hronová byla co „Albina di Rhona“ za podivuhodnou krátkou dobu získala slávu světovou! —

Nebylo divadelní školy české, nebylo peněz, co zbývalo jiného než škola baletní!

V nedlouhém čase po vylíčeném z počátku večeru dostala se Albína Hronova co statistka k pražskému divadlu. Seznal ji tam jistý Francouz, jenž dovedl užiti divadelních talentů, daroval jí ochranu svou a ve Vídni ji dal cvičiti v tanci a literním umění.

Za doby letošní světové výstavy slavila v skotském fabričném městě Glasgowě tanečnice jedna triumfy neslýchané. Vídeňská Presse náramně se zlobila, že je tanečnice ta vlastně Němkyně, Vídeňanka, známá „Albina di Rhona“, že ale v Anglicku vystupuje co *Srbka!*

Máme toho důkazy, že Albína Hronova nezapomněla původu svého českého. Těch, kteří ji co dítě znali, žije zde mnoho. —

A tak jest! Češka Janouškova je první herečkou německou. Češka Hronova je první tanečnicí světa, celý svět je zaplaven výtečnými českými hudebníky, zpěvci, zpěvkyněmi, celý svět těší se z talentů našich, jen nám nezbývá z nich ničeho — pro naši chudobu! —

H L A S 17. října 1862

POVĚST SVĚTEM VLÁDNE

Benedixovy veselohry hodí se skoro vesměs pro náš repertoár, ovšem že dojdou stejného úspěchu jen při zcela dobré hře. V starších pracích spisovatele toho působí hlavně množství čistě veseloherních situací, v pozdějších naskytuje se již v ohledu tom větší chudoba; rozpletený, vtipný dialog, podrobné odůvodnění, dovedná charakteristika nahražují rychlou a většinou obecnějším milejší měnou situací. Tyto veselohry

požadují pak od herců rovněž podrobného studia. Čtyraktové „Pověst světem vládne“ („Der Ruf“) nedostalo se pečlivosti té, mimo to jest veselohra tato skutečně slabší jiných Benedixových, a takž prorazilo vlastně jen jednání první co nejdrastičtější. Děj celé veselohry jest vlastně prvním aktem již vyčerpán. Ostatně přiznáváme, že p. Kolár ml., sl. Libická a hlavně sl. Lipšova zaopatřily nám některé okamžiky zcela uspokojující. Sl. Lipšova osvědčuje se v novém svém oboru vždy víc a více co vzácná podpora lehčího našeho repertoáru.

Ź. N.

H L A S 21. října 1862

M O N I K A

Známa tragédie „Monika“ rozpadla se při včerejším benefičním představení náhle na tři oddíly: „Vypovězenec“, „Vykonání pomsty“, „Krvavý soud“. Při „Monice“ jest jednoty časové dosti přísně šetřeno, tím více jsou neodůvodněny a protiví se jarmarečnictví a šachr s tituly na divadelní ceduli. Nemůžeme to pokládati ani za vtip, neboť není vtipu ve věčném opakování „pomst“ a „krvavých soudů“, ani pokládati za vypočítavost stran duševní obmezenosti obecenstva galerijního, neboť obecenstvo to jest náhodou již mnohem pokročilejší, než sobě mnohý pán myslí. Herec, který se vždy upřímně snaží, aby umění dosti učinil, nemá „lákavých“ titulů potřebí, a myslí-li, že má, dává samu sobě smutné vysvědčení. Ovšem, je-li spisovatelem a beneficentem tatáž osoba, může vlastní plod hyzditi, jak chce. Vzdor roztržštění ve více oddílů těšíme se, že o souhře můžem opak říci, neboť byla jako z jedné litiny. P. Kolár starší přiložil ku svému Lambertu měřitko skutečně umělecké; nevíme momentu, který by byl podal slaběji momentů jiných, vše bylo vyrovnáno, vyhlazeno, a proto

ostatně pak zase až na konec málo změny do sebe měla, byla v jednání tom, jehož dějištěm je lóže redutního sálu, momentem světlejším. Beneficiant p. Kaška činil, seč byl, aby dostal úloze jemu nesvědčící a vlastně p. Koláru ml. patřící. Nejvíce se líbila obecenstvu drastická komika páně Sekyrova, jenž se řídil při šablonovité úloze své podle dobrého vzoru. Zmíniti se musíme ještě pochvalně o sl. Bollardově. Návštěva byla přiměřena benefici oblíbeného herce.

Ź. N.

H L A S 10. listopadu 1862

G Ö T Z Z B E R L I C H I N G Ů , R Y T Í Ř S Ž E L E Z N O U P Ě S T Í

Včera bouřil na českém jevišti „Götz z Berlichingů“, „rytíř s rukou železnou“, „německý Bayard“ či jaká ještě jiná jména má. Proč? To se neví, faktum ale je, že bouřil. Století Götzovo nerozumělo mu a odstrčilo ho, my mu rozumíme, nechceme ho ale také. I pro Němce má činohra tato již jen literárněhistorickou cenu. Náhoda mohla konci českých her v posavadním zemském divadle věru příznivější býti! Kus sám klade souhře velké obtíže, jichž režie naše nepřekonala nebo překonati nemohla, a vyžaduje příliš četného personálu. Někteří episodisté naši musili až *tři* úlohy převzít, což jest při jejich nám velebných orgánech úkolem dosti nemilým i herci i obecenstvu. Beneficiantka sl. Lipšova (Adléta) byla vyznamenána potleskem vzdor tomu, že jí k úloze její skoro všechno scházelo, vyjma pilnost a rutinu; dovedlať slušností nahradit mnohé nedostatky. Při monologu varujem slečnu před přílišně umělkovaným protahováním. Vyjma p. Kolára ml. a pí Peškovou nevynikli ostatní herci zvláště, buď že úlohy jim méně příležitosti poskytly, buď že trpěli patrným disgustem. Prvším, jako např. p. Šimanovskému a sl. Libické, nelze z toho

výčitky dělati, druhým však ano, neboť slovo „disgusto“ má být ze slovníku hercova naprosto vymazáno. — Návštěva nebyla tak skvělá, jak jsme, uznávající pilnost beneficiantčinu, očekávali.

ř. N.

H L A S 17. listopadu 1862